

ON BİRİNCİ KALKINMA PLANI
(2019-2023)

2019

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), uzun vadeli bir perspektifle ülkemizin kalkınma vizyonunu ortaya koyarak, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini karşılamak, ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmak için temel yol haritası olacaktır.

2. 15 yıllık bir perspektifin ilk beş yıllık dilimi olarak tasarlanmış olan Kalkınma Planı, her alanda topyekûn bir değişim ve atılımın başlatılarak, uzun vadeli bir perspektifte kesintisiz bir şekilde kararlıkla uygulanmasını öngörmektedir. Plan döneminde ekonominin yapısı uzun vadede istikrarı ve sürdürülebilirliği sağlayacak şekilde dönüşüme tabi tutularak, eğitim hamlesiyle beşeri sermayenin, milli teknoloji hamlesiyle teknoloji ve yenilik kabiliyetinin artırılması hedeflenmektedir.

3. Kalkınma Planı, uluslararası işbirliklerinin çeşitlenerek daha karmaşık bir hale geldiği, belirsizliklerin arttığı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından ekonomik ve siyasi güç dengelerinin hızlı bir biçimde değiştiği, küresel düzeyde yeniden dengelenme sürecinin devam ettiği, siyasi ve ekonomik düzlemde yeni güç ve çekim merkezlerinin olduğu bir ortamda hazırlanmıştır.

4. Küresel düzeyde artan politik, ekonomik ve finansal risklerin yanı sıra teknolojik rekabet ve ticaret alanlarında artan gerginlikler ve yeni korumacılık eğiliminin beslediği belirsizlikler, çatışma alanlarının ve ittifakların hızlı bir biçimde yer değiştirmesine neden olmakta ve ülkelerin belirli alanlarda sürekli konumlanmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan, küresel güç odağı olan ülkeler, kalkınma ve ekonomik büyüme süreçlerini çok daha stratejik bir yaklaşımla yönetmeye eğilmekte; önemli işbirlikleri geliştirmekte, kritik teknolojilerdeki yetkinliklerini artırmakta ve ekonomik tercihlerinde daha planlı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu durum, uzun vadeli öncelikleri görmeyi kolaylaştıran kalkınma sürecinin planlanmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç oluşturmaktadır. On Birinci Kalkınma Planı, ortak hedeflere yönelik yoğunlaşma stratejilerinin uygulamaya konulması yoluyla orta ve uzun vadede ekonomik ve sosyal kaynakların artırılarak daha üretken alanlara yönlendirilmesi için yol gösterici bir işlev üstlenecektir.

5. On Birinci Kalkınma Planı, ülkemizin her alanda verimliliği artırarak, milli teknoloji hamlesiyle uluslararası düzeyde rekabet gücü kazanmasına yönelik daha fazla değer üreten bir ekonomik ve sosyal kalkınma süreci öngörmektedir. Planda, hukukun üstünlüğü, güçlü demokrasi ile korunan ve geliştirilen temel hak ve hürriyetler, kalkınma çabasının taşıyıcı sütunları olarak benimsenmekte; ekonomide istikrar ve sürdürülebilirlik, beşeri, sosyal ve mekânsal gelişme alanlarında refahın artışı ve adil paylaşımı ile süreklilik arz eden bir gelişmişlik yönelimi öncelikli bir amaç olarak ortaya konulmaktadır.

6. Kalkınma Planı, her alanda rekabetçiliği ve verimlilik artışını sağlamaya odaklanmıştır. Plan, istikrarlı ve güçlü ekonomi, rekabetçi üretim ve verimlilik, nitelikli insan ve güçlü

toplum, yaşanabilir şehirler ve sürdürülebilir çevre ile hukuk devleti, demokratikleşme ve iyi yönetim gelişme eksenleri olmak üzere beş temel eksenden oluşmaktadır. Tüm eksenler açısından nihai olarak "daha fazla değer üreten, daha adil paylaşılan, daha güçlü ve müreffeh Türkiye" vizyonunun gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımla, imalat sanayiinde belirlenen öncelikli sektörler başta olmak üzere yerli üretimin artırılması ve sanayileşmenin hızlandırılması öngörülmektedir. Öncelikli sektörlerle ilaveten tarım, turizm ve savunma sanayii kalkınma planında öncelikli gelişme alanları olarak belirlenmiştir.

7. "İstikrarlı ve güçlü ekonomi" eksenini altında ekonomide; para, maliye, gelirler ve dış ticaret politikaları ile bu politikaları güçlendirecek makroekonomik hedeflere ilişkin temel çerçeve ve prensiplere yer verilmektedir. "Rekabetçilik üretim ve verimlilik" eksenini altında ekonomide rekabetçilik ve verimlilik artışı sağlanarak üretimde hedeflenen yapısal dönüşüm ve refah artışına destek sağlayacak politikalar kapsamaktadır. "Nitelikli insan ve güçlü toplum" eksenini altında beşeri sermayenin güçlendirilmesi, kapsayıcı büyüme yaklaşımının belirgin bir biçimde hayata geçirilmesi ve refahın toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması amacıyla uygulanacak politikalar ele alınmaktadır. "Yaşanabilir Şehirler ve Sürdürülebilir Çevre" eksenini altında ekonomik ve sosyal faydanın artırılmasına paralel olarak çevrenin korunması, şehirlerde ve kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ile bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik hedef ve politikalar yer verilmektedir. "Hukuk devleti, demokratikleşme ve iyi yönetim" eksenini altında ise hukuk devleti ve demokratikleşme ilkelerinin Devleti oluşturan tüm kurum ve kuruluşlarda güçlü bir şekilde egemen kılındığı; kamu yönetiminde katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirliğin her düzeyde hayat bulduğu iyi yönetim anlayışının pekiştirilmesi hedef ve politikalar ele alınmaktadır.

8. Orta ve uzun vadede ekonomik ve sosyal alanda hedeflenen temel yapısal dönüşümlere yönelik önemli adımları içeren On Birinci Kalkınma Planında başta rekabetçi üretim ve verimlilik olmak üzere tüm eksenlerde öngörülen politika ve tedbirlerle Planın uygulama ayağı güçlü ve somut bir biçimde tasarlanmıştır. Bu çerçevede, kaynak dağılımının ihtiyaçlara ve üretkenliği artırma işlevine göre önceliklendirilmesi yapılarak, plan kapsamındaki beş yıl boyunca uygulama mekanizmaları ve araçları ortaya konulmuştur.

9. On Birinci Kalkınma Planı, bakanlıklar başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra toplumumuzun tüm kesimlerinden çok sayıda temsilcinin katkılarıyla katılımcı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu kapsamda üç bin beş yüzü aşkın kamu çalışanı, özel kesim ve sivil toplum kuruluşu temsilcisi ve akademisyenin bir araya gelerek katkı verdiği 75 adet özel ihtisas komisyonu (ÖİK) ve çalışma grubu oluşturulmuştur. Ülkemizin kalkınma önceliklerine yönelik görüş alışveriş süreci kapsamında 81 ilde toplam 267 adet toplantı ve çalıştay düzenlenerek yerel düzeyde yaklaşık 12 bin kişinin katkısı alınmıştır. Ayrıca internet üzerinden gerçekleştirilen "vatandaş anketi" yoluyla 19 bin kişiyi aşkın katılımcıdan plan önceliklerine dair fikir ve öneriler alınmıştır.

10. Kalkınma Planı, diğer politika dokümanları ile stratejik planların hazırlanmasında tüm kurumlara, önceliklerini belirlemede yön verecek bir politika seti sunmaktadır. Planda öngörülen politika ve tedbirlerin etkin bir biçimde hayata geçirilmesini teminen

Cumhurbaşkanlığı Programı, orta vadeli programlar (OVP), Cumhurbaşkanlığı yıllık programları, bölgesel gelişme ve sektör stratejileri, kurumsal stratejik planlar Kalkınma Planı esas alınarak hazırlanacaktır. Kalkınma Planında, plan ve bütçe bağlantısını güçlendirmek üzere uygulanacak tüm politikaların ve alınacak tedbirlerin bütçe boyutu özellikle dikkate alınmıştır. Kamu kuruluşları politikalarını, yatırım ve cari harcamalarını, kurumsal ve hukuki düzenlemelerini planda öngörülen hedef ve kaynaklara göre ortaya koyacaklardır.

11. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yürütmenin hızlı ve etkili yapısıyla bu çerçevede uygulanacak en üst politikaların belirlendiği On Birinci Kalkınma Planının idarelerce etkin bir şekilde uygulanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Kalkınma Planındaki gelişmelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığı koordinasyonunda etkin bir izleme ve değerlendirme mekanizması aracılığıyla gerçekleştirilecek ve her yıl bir rapor şeklinde Cumhurbaşkanına sunulacaktır.

12. Kamu kuruluşları Planın amaç, hedef, ilke ve politikaları çerçevesinde kendi görev alanlarına ilişkin alt politikaların ve tedbirlerin geliştirilmesinden sorumlu olacaktır. Bütçe ve harcama süreçlerinde Planın amaç, hedef ve politikaları temel çerçeveyi oluşturacaktır.

13. Jeopolitik ve ekonomik belirsizliklerin arttığı, küresel güç dengelerinin yeniden şekillenmeye başladığı bir dönemde, ülkemizin sahip olduğu tüm kaynakları ortak bir anlayış çerçevesinde bu Plan ile belirlenmiş hedeflere yöneltmek suretiyle, riskleri ve tehditleri karşılayabilen; fırsatları ise milletimizin kazancına dönüştüren, refahı ve adil bölüşümü herşeyin üzerinde tutan bir yönetim anlayışının hâkim kılınması ve ülkemizin muasır medeniyetler seviyesine çıkarılması temel hedefimiz olmaya devam edecektir.

2. KÜRESEL GELİŞMELER VE EĞİMLER

2.1. KÜRESEL EĞİMLER VE TÜRKİYE ETKİLEŞİMİ

Artan Belirsizlikler ve Yeni Arayışlar

14. 2008 küresel finansal krizi sonrasındaki süreçte yaygın olarak alınan çok çeşitli önlemlere karşın küresel ekonomide topyekûn bir toparlanma hala gerçekleşmemiştir. Küresel finansal kriz, gelir dağılımını ciddi oranda olumsuz etkilerken, serbest piyasa ekonomilerinin etkin işleyişine yönelik inancı da zedelemiştir. Bir süredir açıldığı gözlenen ülkeler ve kesimler arası gelir farkı, krizin akut sorunlarına yönelik uygulamaların yarattığı hoşnutsuzlukla birleşerek, liberal demokrasiye ve kurumlarına yönelik güvensizliği artırmıştır.

15. Uluslararası göçün artan yoğunluğu ve jeopolitik gerginlikler yabancı karşıtlığını beslemiştir. Küresel ölçekte terör eylemlerinin yanında savunma harcamaları da artmıştır. Bu çerçevede liberal demokrasiye yönelik zedelenen inancın da etkisiyle daha korumacı ve içe kapalı nitelikte popülist politikalar güç bulmuş, müdahaleci politikalar zemin kazanmıştır.

16. Jeopolitik, askeri ve ekonomik alanda küresel ölçekte güç dengesi arayışları sürmektedir. Bu arayışın enerji, küresel ticaret, uluslararası yatırımlar ve lojistik ile savunma gibi alanlardaki politikaların belirlenmesinde önemli etkileri bulunmaktadır. Hızlanan teknolojik dönüşümün gelecek dönemde piyasa yapıcı ilk adımları atan ülkelere sağlayacağı avantajlar, ülkeleri bu alanda piyasa mekanizmalarının ötesinde adımlar atmaya yönlendirerek, ticaret savaşlarını teknoloji temelinde şekillendirmektedir.

17. Kısa vadeli görelî kayıplara karşın uzun vadeli faydayı hedefleyen politikaların iletişiminin zorlaştığı ve belirsizliklerin arttığı bu dönemde, eşitlik ve kurallılık temeline dayalı, sürdürülebilir ve etkin işleyen uluslararası politika koordinasyonuna ihtiyaç artmaktadır.

Ekonomik Ağırlık Merkezlerinde Değişim ve Dengelenme Arayışı

18. Üretim eksenî, yüksek gelirli ülkelere gelişmekte olan ülkelere kaymakta olup, Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu ekonomilerin gelecekte daha fazla güçlenerek küresel üretim, ticaret, teknoloji, katma değer gibi alanlarda etkili olması beklenmektedir.

19. Yüksek gelirli ülkelerin ise yenilikçi üretim teknolojisi ve nitelikli insan kaynaklarındaki üstünlüklerini teknoloji savaşları, ticaret savaşları ve korumacılık yaklaşımlarıyla tahkim ederek küresel değer zincirlerindeki liderliğini devam ettirme çabası sürmektedir.

20. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin korumacı yaklaşımı ve Brexit'in küresel ticaret ve entegrasyonu olumsuz etkilemesi beklenmektedir. ABD, Avrupa Birliği (AB) ve Japonya ikili anlaşmalara ağırlık verirken, Çin Kuşak ve Yol Girişimi ile küresel ticaret ağını genişletme çabası içerisinde.

21. Afrika ve Asya ülkeleri arasındaki ticaret koridorlarının gelişmiş ülkeler arasındaki koridorlara kıyasla daha hızlı büyümesi, yeni lojistik ağların ve transit geçişleri barındıran bölgelerin önem kazanması öngörülmektedir.

22. Brexit, aşırı sağ ve yabancı düşmanı siyasetin yükselişiyile ortaya çıkan “değerler krizi”, transatlantik ilişkilerde yaşanan zayıflama, hızlanan düzensiz göç, AB'nin normatif gücünü azaltırken, başta güvenlik olmak üzere rolünün yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Değişen Teknoloji, Üretim Yapısı ve Hizmet Sunum Biçimleri

23. Küresel ekonominin mevcut organizasyonu ve bunu doğuran iş modelleri, bazı ana teknoloji alanlarında ortaya çıkan yeni ürün, hizmet ve iş modellerinin yoğun baskısı altındadır.

24. Biyoteknoloji, dijital teknolojiler, ileri malzeme teknolojisi ve katmanlı üretim teknolojisi gibi genel amaçlı teknolojilerin kullanımıyla ortaya çıkacak yeniliklerin, üretim yapısı ve değer zincirlerindeki dönüşüm ile üretkenlik artışlarının ana kaynaklarından olması beklenmektedir.

25. Üç boyutlu yazıcıların gelişmesiyle imalat sanayiinde maliyetin ölçek ekonomisine bağımlılığının azalması, üretimin kişiselleşmesi ve lojistik ağların yapısının yeni oluşan üretim yapısını destekleyecek şekilde dönüşümü önümüzdeki dönemin olası eğilimleridir.

26. Endüstriyel üretim değer zincirinde detaylı ve gerçek zamanlı veri toplayıp işleyerek üretkenliğin artırılmasını sağlayan sanayide dijitalleşmenin güçlenmesi beklenmektedir.

27. Dijital teknolojilerdeki gelişmeler doğrultusunda, üretim ve lojistik süreçleri ile tüketici tercihlerine ilişkin detaylı verilerin toplanıp işlenmesi ve tüm değer zinciri boyunca entegre edilmesiyle imalatı tamamlayıcı hizmetlerin önemi artacaktır.

28. Ulaşım ve konaklama gibi alanlarda yaygınlaşan paylaşım ekonomisi iş modellerinin önümüzdeki dönemde çok daha geniş bir yelpazede uygulanması beklenmektedir.

29. Sosyal medya ve e-ticaret gibi alanlardaki bilgi platformlarının, hızlanan dijitalleşmeyle sağlık, finans, imalat sanayii, tarım gibi sektörlerde özelleşerek yaygınlaşması öngörülmektedir.

30. Yukarıda bahsi geçen teknolojilerde yaşanan gelişmeler büyük firmalara nispetle daha esnek hareket edebilen yenilikçi girişimlerin küresel ekonomideki önemini artıracaktır.

Siber Güvenlik ve Mahremiyet

31. Dijital teknolojilerin yaygınlaşması ve sınır aşan doğası nedeniyle siber tehdit ve suçların çeşitlenerek genişlemesine bağlı olarak, ulusal savunmanın asli unsurlarından biri haline gelen siber güvenlik konusunda ülkeler gerekli teknik altyapıyı, kurumsal kapasiteyi ve beşeri sermayeyi oluşturmak üzere yoğun çaba sarf etmektedir.

32. Büyük teknoloji firmalarına sahip ülkeler dijital verilerin sınır aşan transferlerinin kolaylaştırılmasını isterken, diğer ülkeler bu transferlere izin vermeme veya belirli hukuki ve teknik tedbirlerin alınmasını şart koşmaktadır. Mahremiyet koruması ve sınır aşan veri transferleri konusunda daha sıkı düzenlemelerin gündeme gelmesi beklenmektedir.

Eğitim Yaklaşımlarının Değişmesi

33. Fen bilimleri, teknoloji, mühendislik ve matematik disiplinlerini entegre bir biçimde ne çıkararak bir yaklaşımla gerçek hayattaki sorunların çözümüne yönelik analitik, eleştirel, yaratıcı ve bilişimsel düşünme yetilerinin kazandırıldığı eğitim sistemleri önem kazanmaktadır.

34. Grup halinde karşılıklı öğretme ve öğrenme, okul dışında bilgiyi farklı kaynaklardan edinme ve karşılaştırabilme becerilerinin kazandırıldığı, eğlenerek öğrenme yaklaşımının uygulandığı, karar alma özgüveninin artırıldığı öğrenme ortam ve teknikleri ne çıkmaktadır.

35. Öğrenci ve öğretmenlerin talep ettikleri bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilecekleri, mobil teknoloji araçlarının kullanıldığı yenilikçi öğrenme tasarımları değer kazanmaktadır.

36. Teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayacak şekilde işyeri ve deneysel ortamların taklit edildiği öğrenme ortamlarının oluşturulması, sürekli metinden okumak yerine sanal alan gezilerinin yapılması, izlemek yerine medya oluşturulması gibi öğrenme yaklaşımları ön plana çıkmaktadır.

37. Üniversitelerin, üretilen bilginin değere dntrlmesi sürecinde aktif rol aldığı, sanayi ve kamuyla yakın işbirliği içerisinde olduğu girişimci niversite modeline doğru bir geçiş yaşanmaktadır.

38. Teknolojinin hız kazanmasına bağlı olarak değişen ihtiyaçlar için becerilerin edinilmesine yönelik hayat boyu öğrenme yaklaşımı her alanda çeşitlenerek yaygınlaşmaktadır.

Demografik Yapıdaki Değişiklikler

39. Dünyada nüfus artışı yavaşlarken yaşam beklentisi artmakta, yaşlanma eğilimi sürmekte, 2015'te yüzde 8 olan yaşlı nüfus oranının 2050'de yüzde 16 olması beklenmektedir.

40. Demografik dönüşümde yaşlanma sürecini yoğun bir biçimde yaşayan gelişmiş ülkelerde işgücünün daralmasıyla ekonomiler yavaşlamakta, artan sağlık ve sosyal güvenlik harcamaları sağlıklı ve aktif yaşlanma politikalarının geliştirilmesi ihtiyaını artırmaktadır.

41. Yaşlı nüfusun artmasıyla bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, yaşam boyu eğitim imkânlarının artırılması ve yaşlıların değişime uyumunun sağlanması ön plana çıkmaktadır.

42. Demografik dönüşümün daha erken evrelerindeki gelişmekte olan ülkelerde ise çalışabilir nüfusun payının arttığı dönemde, ilave işgücünün verimlilik artırılarak istihdam edilmesiyle hızlı ekonomik gelişme sağlanabilmekte, verimlilik için eğitim politikalarının önemi artmaktadır.

43. Yaşlanma sürecinde ekonomik büyüme ve orta sınıfın gelişmesi, nitelikli iş imkânları ile ürün talebi yönünden piyasaları dönüştürürken artan toplumsal beklentiler yönetim biçimlerinin değişimi ihtiyaını artırmaktadır.

44. Uluslararası göçün hızlı nüfus artışı gösteren az gelişmiş ülkelerden hızlı büyüyen ekonomilere yönelmesi beklenmekte, seçici göçmen politikaları nitelikli işgücünde rekabeti artırırken nitelsiz ve yoksul nüfus hareketlerinin yönetimindeki belirsizlikler sürmektedir.

İşgücü Piyasasında Ekonomik ve Sosyal Yapıdaki Dönüşüm

45. Teknolojik değişimlerin etkisiyle günümüzün ve geleceğin işlerinde; demografi ve göç boyutlarıyla emek arzında; işin niteliğindeki değişimlerin etkisiyle istihdam ilişkilerinde; gelirin bölüşümü ve güvencesiyle sosyal mutabakatta küresel ölçekte dönüşümler yaşanmaktadır.

46. Üretim biçimlerindeki teknoloji kaynaklı dönüşüm, nitelikli işgücü talebini artırmakta ve otomasyona konu olan işlerde orta ve düşük nitelikli emek talebini azaltmakta; özellikle gelişmiş ülkelerde istihdamda orta düzey nitelikli işlerin ve ücretlerinin payı gerilemektedir.

47. Dijital teknolojilerdeki gelişmelerle yeni meslek ve iş yapış biçimleri ortaya çıkmakta, ülkeler iş mevzuatlarını farklı esnek çalışma biçimlerini içerecek şekilde değiştirmektedir.

48. Kadınlarda eğitim seviyesindeki artışa rağmen düşük nitelikli, kayıt dışı, ücretsiz aile işçiliği gibi alanlarda kadın işgücü oranının yüksekliği sürmekte, ülkelere göre farklılıklar gösterse de kadınların işgücüne katılımı gerilemektedir.

49. Göç olgusu, emek arzının önemli bir unsuru haline gelmekte, artan göçle beraber göç alan veren ve transit ülke ayrımları belirsizleşmektedir. Düşük nitelikli işlerde kontrolsüz göçmen yoğunlaşması, iş koşullarının kötüleşmesine ve yerleşik nüfusta tepkiye neden olmaktadır.

50. Küreselleşme ile artan işgücünün serbest dolaşımı, Güney Asya ve Afrika gibi genç nüfusun yoğun olduğu ekonomilerin önümüzdeki yıllarda küresel işgücünün temel kaynağı olmasında etkili olacaktır.

51. Küreselleşme ve finansal sektörün ağırlılığının artmasıyla ekonomide yaratılan kazançlar daha küçük bir kesimde toplanmakta; işgücü piyasasına ilişkin kurumların zayıflamasının da etkisiyle reel ücretler dünyanın birçok yerinde verimlilik artışlarının gerisinde kalmaktadır.

Gelir Dağılımında Bozulma

52. Çin ve Hindistan gibi Asya-Pasifik ekonomilerinin son yıllarda göstermiş olduğu yüksek büyüme seviyeleri ülkeler arası gelir eşitsizliğine olumlu yansımasıdır.

53. Ülke içi gelir eşitsizliklerinde ise yüksek gelirlielerin daha da zenginleşmesi ve düşük gelirlielerin fakirleşmesi sonucu önemli artışlar olmuş, ülke içi gelir dağılımında bozulmalar meydana gelmiştir.

54. Kurumsal kapasite, teknolojiye erişim, eğitim seviyesi ve kamu politikalarının etkinliğinin görece düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere gelir eşitsizliği, gelişmiş ülkelere göre daha fazla artma eğilimindedir.

55. Gelir eşitsizliği, toplumların tüm tabakalarını etkilemekte, toplumsal uyumu, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğini ve kamu politikalarının etkinliğini güçleştirmektedir.

56. Dengesiz büyüme ve hızlı teknolojik dönüşüm, gelir eşitsizliğinde yaşanan artışın arkasındaki en önemli nedenlerdir. Beşeri sermayenin niteliğindeki artışın hızlı teknolojik

dönüşüme ayak uyduramaması toplumun tüm tabakalarını etkilemekte, ücretlerde kutuplaşmaya yol açmaktadır.

57. Teknolojik dönüşüm, beceri geliştirme olanakları kısıtlı düşük gelir grubundaki bireylerin istihdam olanaklarını ve gelirden aldıkları payı sınırlamaktadır.

58. Şirketlerin zaman içinde üretim yapılarının değişmesi nedeniyle iş gücü taleplerinin farklılaşması ve sermaye hareketlerinin emek ucuz ülkelere kayması sonucu ücretlerdeki azalma devam etmektedir.

59. Gelişen teknoloji sayesinde artan sermaye verimliliği, ucuz emeğin cazibesini azaltarak söz konusu üretimin bir kısmının teknoloji yoğun üretim yapan ülkelere geri dönmesine yol açmakta ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Sağlık Hizmetlerinin Gelişen Teknolojiye Bağlı Olarak Yeniden Kurgulanması

60. Sağlık okuryazarlığı ve sağlıklı yaşam biçimlerine olan ilginin artmasıyla sağlık hizmetleri, hekim ve hizmet sunucu odaklı olmaktan kullanıcı tercihleri odaklı bir yapıya evrilmektedir.

61. Sağlık bilimlerinin gelişimiyle biyoteknolojik ürün ve bireyselleştirilmiş ilaçlar gelişmekte, vücut değerlerini ölçen deri altı çipler, akıllı saatler ve bileklikler gibi giyilebilir sağlık teknolojilerinin çeşitlenmesi ve kitlesel kullanımlarının yaygınlaşması beklenmektedir.

62. Nüfusun yaşlanması ile bulaşıcı olmayan ve kronik hastalıkların hastalık yükü içindeki ağırlığının artması, sağlık hizmeti sunum ihtiyaçlarını değiştirmekte, finansal yükler artmakta, akıllı ilaç ve tedavi kullanımı daha önemli hale gelmektedir.

63. Sağlık hizmetlerinde fiyat ve kalite olarak daha cazip ülkeler hakkında bilgiye erişimin artması ve ulaşımın kolaylaşmasıyla sağlık turizmi sektörünün büyümesi beklenmektedir.

Hızlı Şehirleşme

64. Dünyada kentsel nüfus artmakta, metropollerin ve mega kentlerin sayısı ve nüfus içindeki payı özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızla yükselmektedir.

65. 2050 yılında kentsel nüfusun dünya nüfusu içindeki payının yüzde 70'lere ulaşması, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde ise yüzde 90 düzeyine yaklaşması beklenmektedir.

66. Metropoller ile çevre yerleşmelerdeki üretimi ve günlük yaşamı bütünleştiren kent bölgeler gelişmektedir. Kentler ve bölgeler düzeyinde gelişen yönetim yapıları, merkezi yönetim yapısına sahip ülkelerde dahi, küresel sistemde rekabet etme ve belirsizliklere esnek ve etkili bir şekilde uyum sağlama kabiliyetleri nedeniyle önem kazanmaktadır.

67. Özellikle hızlı büyüyen gelişmekte olan ülkelerde metropollerin ve kent bölgelerin nüfus ve yatırım çekmesi, ülke içinde bölgeler arası farkları derinleştirme riski oluşturmaktadır.

68. Çevre duyarlı kentleşme yaklaşımı önemini korumaktadır. Diğer yandan, kentleşmenin sağladığı verimlilik artışının ve katma değer, kapsayıcı şekilde farklı sosyal kesimleri de kalkınma sürecine dâhil ederek kullanılmasına yönelik politikalar öne çıkmaktadır.

69. Küresel düzeyde yaşanan ekonomik ve politik belirsizlikler ile enerji ve doğal kaynaklar üzerindeki paylaşım mücadeleleri, kentlerdeki şiddet ve terör olaylarını tetiklemektedir. Bu durum kentsel yaşamı sekteye uğratmakta, yatırımları, sermaye hareketlerini ve turist girişlerini yavaşlatmaktadır.

70. Göçle gelen nüfusun kentle uyumunun sağlanamaması, yaygın işsizliğe ve yoksulluğa neden olabildiği gibi sosyal kesimler arasında gerilime, aidiyet ve güven duygusunun zedelenmesine, suç oranlarının yükselmesine, sosyal gruplar bazında mekânsal ayrılmaya neden olabilmektedir.

71. Kentleşmenin yönetiminde daha demokratik ve katılımcı mekanizmalar geliştirilmektedir. Yerel düzeyde katılımın ve vatandaş denetiminin, diğer denetleme mekanizmalarıyla birlikte tesis edilmesi ile sosyal içermeye, sürdürülebilir büyüme ve çevre korumaya imkân sağlayacak düzenlemeleri içeren kentsel gelişme planlarının hazırlanması teşvik edilmektedir.

72. Dünyadaki akıllı kentlerde, kentte yaşayanların yaşam kalitesini artırmak ve yerel ekonomiyi büyütmek için akıllı büyüme planları, toplu taşıma için akıllı kart sistemleri, entegre ücretlendirme sistemleri gibi akıllı hareketlilik programları ve bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) kontrollü enerji ve altyapı sistemleri iyileştirilmeye çalışılmaktadır.

Hızlı Sosyo-Kültürel Değişimler

73. Kültürler arası etkileşim olanakları yeni medya vasıtalarıyla çok daha çeşitli, hızlı ve kapsayıcı hale gelmiştir. Kültür ihracına hizmet eden kitle iletişim araçlarıyla yayılan içerikler kişi ve toplulukların değer ve alışkanlıklarını değiştirmelerine sebep olmaktadır.

74. Yeni iletişim araçları yerel kültürlerle imkân tanıyarak çok kültürlülüğü desteklerken, gelişen iletişim olanakları kültürel etkileşimi artırmakta, çok uluslu şirketlerin hız kazandırdığı tek tipleştirici kitle kültürü, evrensel kültür iddiasıyla kültürel tahakkümü güçlendirmektedir.

Artan İyi Yönetişim İhtiyacı

75. Kamunun, sosyal ve ekonomik hayattaki rolünde değişimler yaşanmaya devam etmekle birlikte, küresel ekonomi içinde düzenleyici ve gerektiğinde müdahale edici fonksiyonu güçlenmektedir.

76. Beşeri sermayenin gelişimine, sanayinin büyümesine ve ekonomik güvenliğin sağlanmasına katkı verebilecek, etkili bir kamu yönetimi için; şeffaf ve hesap verebilir, ihtiyaç ve beklentilere göre hızlı karar alabilmeyi ve bu kararlara ilişkin sürece vatandaşları dâhil etmeyi mümkün kılan iyi yönetim uygulamalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

77. Kamu yönetiminin karar alma ve uygulama kapasitesinin artırılmasında büyük veri uygulamaları önem kazanmaktadır. Kamunun ürettiği verilerin yanı sıra, mobil uygulamalar ve sosyal medya aracılığıyla oluşturulan veriler; sağlık, trafik, asayiş gibi kamu hizmetlerine ilişkin mevcut ve muhtemel sorunların tespit ve çözümüne imkân sağlamaktadır.

78. Sonuç odaklı bir kamu yönetimi anlayışı güç kazanırken kamusal faaliyet öncesi yapılan etki analizleri ile faaliyet sonrasını değerlendiren politika odaklı raporlamanın kamu yönetimi sistemine entegre edilmesinin yanı sıra faaliyet ve hedeflerle birlikte politikaların da izlenmesi yaygınlaşmaktadır.

İklim Değişikliği, Gıda Güvenliği ve Suyun Etkin Kullanımı

79. İklim değişikliğinin küresel düzeyde çeşitli etkilerinin hızlandığı görülmekle birlikte yeni bir çerçeve sunan Paris Anlaşması kapsamındaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin taahhüt ve uyum seviyeleri küresel hedefleri gerçekleştirimde yetersiz kalmaktadır.

80. Artan gıda talebi, iklim değişikliği, şehirleşme, toprak ve su kaynakları ile tarımsal ürünler ve üretici üzerinde baskı oluştururken; değişen iklime uygun bitki ve hayvan türlerinin geliştirilmesi, çevre ve biyolojik çeşitliliğin korunması önem kazanmakta, daha az kaynakla gıda talebinin karşılanabilmesi için nitelikli işgücü ve teknolojiye ihtiyaç artmaktadır.

81. Gelişmiş ülkelerin, yeni nesil uygulamalarla ticari üstünlüklerini devam ettirmeleri beklenirken, gelişmekte olan ülkeler de teknolojiye dayalı küçük tarım işletmeciliğini desteklemenin yanı sıra büyük ölçekli üretimlerle gıda zincirinde rekabetçi olma çabasıdadır.

82. Sağlıklı, organik ve iyi tarım ürünlerine talep artmakta, katkısız ve yerel ürünlerin farklı pazarlama kanallarıyla doğrudan tüketiciye ulaştırılması eğilimi güçlenmektedir.

Küresel Gelişmelerin Türkiye Etkileşimi

83. Küresel ölçekte ekonomik ve jeopolitik alandaki belirsizlik ve dengesizlikler yön arayışlarını beslemekte ve etkin uluslararası politika koordinasyonuna ihtiyacı daha da artırmaktadır. Türkiye'nin kalkınma dinamiklerine sağlıklı bir zemin oluşturmak üzere özellikle küresel kriz sonrasındaki dönemde uluslararası boyutlarda gözlenen aksaklıklara yönelik tedbirlerini alması, bölgesinde ve dünyada barışın güç kazanması ve paylaşılan refah için yapıcı uluslararası politika eşgüdümünün aktif ve sürükleyici bir üyesi olması esastır.

84. AB ile yakın ekonomik ve ticari ilişkileri olan ve Asya-Avrupa arasında transit ülke konumundaki ülkemiz, Orta Koridor, TEN-T, TRACECA ve VIKING koridorlarında avantaja sahiptir. Küresel üretim ve ticaret kanallarındaki değişimin ortaya çıkardığı lojistik fırsatlarla birlikte üretim ekseninin doğuya yönelmesine batılı ülkelerin Sanayi 4.0 gibi hamlelerle cevap vermesi, Türkiye'ye teknoloji ve işgücüne dair önemli risk ve fırsatları beraberinde getirmektedir. Önümüzdeki dönemde fırsatların en iyi biçimde kullanılması ve risklerin ülkemizin lehine çevrilecek şekilde yönetilmesi önem arz etmektedir.

85. Türkiye yenilikçi teknolojilerin çoğu açısından teknoloji geliştirme ve bu teknolojilerin üretken kullanımı konusunda gelişmiş ülkelere göre kısıtlı yeteneklere sahiptir. Ülkemizin teknolojik dönüşüme ayak uydurabilmesi için öncelikli sektör ve alanlarda nitelikli insan kaynağını zenginleştirilmesi, teknolojinin işletmelere yayılımını artırması, firmaların organizasyon ve yenilik kabiliyetlerini geliştirmesi, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) ve yeniliğin

finansmanına yönelik etkin mekanizmaları devreye sokması On Birinci Kalkınma Planı döneminde rekabet gücü kazanması açısından öncelikli hususlar olarak öne çıkmaktadır.

86. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ülkemizin milli güvenliği açısından ortaya çıkabilecek muhtemel risklerin proaktif bir biçimde önlenmesini teminen Türkiye'nin siber güvenlik ve veri mahremiyetiyle ilgili teknolojileri geliştirme yeteneğini iyileştirmesi, nitelikli insan kaynağı eksikliğini gidermesi, kurumsal yapılanmasını tamamlaması ve mevzuat altyapısını değişen teknolojiye uyumlu, güncel tutması gerekmektedir.

87. Ülkemizde eğitim alanında önemli ilerlemeler kaydedilmekle birlikte, Plan döneminde öngörülen hedeflere ulaşılmasında eğitim sisteminde yapılacak köklü reformlar ile eğitimin kalitesinin artırılması ve rekabetçi üretim ve verimlilik için gerekli olan becerilere sahip işgücünün yetiştirilmesi temel önceliklerdendir.

88. Dünyadaki eğilime benzer şekilde, görece genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde de nüfus yaşlanmakta; ancak demografik dönüşüm sürecinde fırsat penceresi hala açık bulunmaktadır. Demografik fırsat penceresinin sunduğu avantajların önümüzdeki dönemde azalması beklenmekte, yaşlı nüfusun artan ihtiyaç ve taleplerinin imkânlar ölçüsünde karşılanabilmesi için sağlık ve sosyal güvenlik alanında yapısal tedbirlerin alınma ihtiyacı artmaktadır.

89. Ülkemizin teknolojik dönüşümlerin gerektirdiği niteliklere ve iş yapma biçimlerine uygun mesleki eğitim ve kurumsal yapılanmanın sağlanması ihtiyacı sürmekte, demografik fırsat penceresinin bu ihtiyacı karşılayacak şekilde genç işgücünü dönüştürmeye yönelik kullanılması gerekmektedir.

90. Küresel ekonomik gelişmeler özellikle kırılgan kesimin istihdam edilebilirliği üzerinde birtakım riskler oluşturmaktadır. Ülkemizde kadınların ve engellilerin işgücü piyasasının taleplerini karşılayabilecek şekilde güçlendirilmesi önemini korumaktadır.

91. Teknoloji yoğun üretimin artmasıyla birlikte ülkemizde artan nitelikli işgücü talebine yanıt verebilmek için tüm bireylerin kaliteli eğitime ulaşmasını kolaylaştırmak ve işgücü piyasalarında gerekli becerilerin elde edilmesini sağlamak uzun dönemde gelir dağılımına olumlu yansiyacaktır.

92. Okul öncesi eğitimden başlayarak, ikincil ve üçüncül eğitimlerin teşvik edilmesi ve iş başı eğitimlerinin yaygınlaştırılması aktif çalışan düşük becerili iş gücünün, üst gelir gruplarına yükselmesine imkân taniyacaktır.

93. İşgücü piyasası ve eğitim olanaklarının dışında sosyal güvenlik ağlarını geliştirebilmesi amacıyla vergi ve sosyal transfer politikalarının yeniden düzenlenmesi gelir eşitsizliğini azaltmada ülkemiz adına önemli bir politika alanı olmayı sürdürmektedir.

94. Ülkemizde nüfusun yaşlanmasıyla kronik hastalık yükü ve maliyetler artmakta, hizmet sunum etkinliğinin artırılması ve teknolojik gelişmelerin fırsata çevrilmesi daha önemli hale gelmekte, ülkemizin sağlık turizmi pazarındaki potansiyeli ön plana çıkmaktadır.

- 95.** Türkiye’de şehirleşme hızı düşmüş olmakla birlikte, şehirlerde nüfus artmaya devam etmekte ve şehirleşme süreci ağırlıkla büyük nüfuslu şehirlerin nüfusunun artmasıyla, metropolleşme şeklinde devam etmektedir.
- 96.** İç göçün özellikle metropoller ile ekonomisi gelişme gösteren illerde yoğunlaşması, çevre ülkelerdeki istikrarsızlıklara da bağlı olarak dış göçün artması ve belirli kentlerde yoğunlaşması, nüfus dağılımı ve göçle gelen nüfusun kentsel yaşama entegrasyonuna ilişkin etkili politikaları gerektirmektedir.
- 97.** Kentlerin büyümesi, ekonomik ve sosyal gelişmenin yanında çevresel tedbirlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Çevre koruma ve geliştirme ile kentlerin gelişmesi için gerekli yatırım ve hizmetlerin ekonomi politikalarıyla birlikte ele alınmasıyla üretim yönünden fırsatı çevrilmesi mümkün olabilecektir.
- 98.** Türkiye’de hizmette etkinlik bakımından büyükşehir modeli gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu modelin, bölgesel ve yerel kalkınma, kentsel planlama ve hizmetlerin sunumu yönünden vatandaşların katılımını artıracak ve merkezi yönetimle koordinasyonu güçlendirecek şekilde geliştirilme ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca, yerel düzeyde sivil toplum ve özel kesim ile kamu idareleri arasında koordinasyonu artıran mekanizmaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.
- 99.** Türkiye’de hazırlanan Ulusal Akıllı Şehir Stratejisi ve Eylem Planı ile yerel yönetimlerin akıllı şehir olma yolundaki hedeflerine yön verilmektedir.
- 100.** Ülkemizin uzun vadeli hedeflerinin gerçekleştirilmesinde, kalkınma sürecini çarpan etkisiyle hızlandıran güçlü yönetim yapılarının kurulması ve kurumlara duyulan güvenin artırılması önem taşımaktadır.
- 101.** Rekabet gücümüzün artırılması ve ülke menfaatlerinin korunması amacıyla, ihtiyaç duyulduğunda ekonomik ve sosyal alanlarda etkin politikalar üretebilecek kabiliyette, açık yönetim anlayışına sahip, etkili, şeffaf ve eşgüdüm içerisinde çalışan bir devlet yapısının desteklenmesi gerekmektedir.
- 102.** Coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer alan ülkemizde artan ani yağışlar, sel, kuraklık felaketleri ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin gelişmekte olan ülke konumuna paralel şekilde, emisyon azaltımı ve iklim değişikliğine uyum çabaları sürmektedir. Sanayi yoğun büyüme trendiyle Türkiye için iklim finansmanına erişim imkânlarının açıklığa kavuşturulması, marjinal maliyeti en düşük emisyon azaltım fırsatlarının kullanılabilmesini sağlayacaktır.
- 103.** Giderek önemi artan toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, gıda güvenliği ve tarımsal nüfusun yerinde muhafaza edilmesi, ülkemizde kırsal kalkınma desteklerinin artırılması, tarımda daha fazla teknoloji ve bilgi kullanımı ile girdi kullanımının etkinleştirilmesi, pazarlama kanallarının çeşitlendirilerek üretimin talebe uygun yönlendirilmesi çabaları artmaktadır.

2.2. DÜNYA EKONOMİSİNDE MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE BEKLENTİLER

104. Dünya ekonomisi, imalat sanayii üretiminde gözlenen yavaşlama ve küresel ticaret savaşları sebebiyle azalan küresel ticaret hacminin etkisiyle ivme kaybetmektedir. Yatırım, ticaret, verimlilik ve ücret artışlarındaki zayıf görünüm, yüksek borç oranları, gelir eşitsizliğindeki artış ve Çin'deki yavaşlama küresel iktisadi faaliyet üzerinde baskı yaratmaktadır.

105. Bu gelişmeler neticesinde 2014-2018 döneminde yıllık ortalama yüzde 3,6 oranında büyüyen dünya ekonomisinin 2019 yılında bir miktar ivme kaybederek yüzde 3,3 oranında büyümesi beklenmektedir.

106. 2014 yılı ortalarından bu yana emtia fiyatlarındaki hızlı düşüş ve Orta Doğu'daki jeopolitik çalkantılar, petrol ihraç eden ülkelerin zayıf büyüme girdabından çıkmasını zorlaştırmakta ve dünya büyümesini olumsuz etkilemektedir.

107. 2014-2018 döneminde yıllık ortalama yüzde 2,1 oranında büyüyen gelişmiş ekonomiler ve yüzde 4,6 oranında büyüyen yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin 2019 yılında bir miktar ivme kaybıyla sırasıyla yüzde 1,8 ve yüzde 4,4 oranında büyümeleri beklenmektedir.

108. 2019-2023 döneminde ise gelişmiş ülke merkez bankalarının destekleyici politikaları neticesinde yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerin toparlanma kaydederek yıllık ortalama yüzde 4,7 oranında büyümesi öngörülmektedir. Bu dönemde gelişmiş ekonomilerdeki iktisadi faaliyetteki ivme kaybının devam etmesi ve yüzde 1,7 oranında büyümesi beklenmektedir.

109. Dünya genelinde ekonomik ve politik belirsizlikler pek çok ülkede büyüme beklentilerini olumsuz etkilemektedir. Brexit, Birleşik Krallık ve diğer birçok Avrupa ülkesinin büyüme tahminlerinin aşağı yönlü revize edilmesine yol açmıştır. 2017 ve 2018 yıllarında sırasıyla yüzde 2,4 ve yüzde 1,8 oranında büyüyen Avro Bölgesi'nin yavaşlamaya devam etmesi ve 2019 yılında yüzde 1,3 oranında büyümesi beklenmektedir. 2019-2023 döneminde ise Avro Bölgesi'nin yıllık ortalama yüzde 1,4 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

110. Küresel finansal kriz sonrasında ekonomik aktiviteyi desteklemeye çalışan bazı gelişmiş ülkeler, parasal normalleşme sürecine girmiştir. ABD Merkez Bankası (Fed), 2015 yılı Aralık ayı ile 2019 yılı Haziran ayı arasında dokuz kez faiz artırımına giderek politika faizini sıfıra yakın düzeylerden yüzde 2,5 seviyelerine yükseltmiştir. Avrupa Merkez Bankasının (AMB) da normalleşme sürecini başlatmış olması 2017 yılından itibaren küresel ölçekte Londra Bankalararası Faiz Oranını (LIBOR) yukarı çekmiştir. Ancak AMB'nin parasal normalleşme sürecine yönelik belirsizlik sürmektedir. Uygulanan genişlemeci politikaların ekonomi üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu Japonya'da ise parasal genişleme politikasına bir süre daha devam edilmesi beklenmektedir.

111. 2018 yılının ikinci çeyreğinden itibaren Fed'in para politikasındaki normalleşme sürecini hızlandırması küresel finansal piyasalarda dalgalanmalara yol açmış, gelişmekte olan ülkelere

yönelik risk algısının bozulmasıyla da bu ülkelere yönelik portföy akımlarında zayıflama gözlenmiş, gelişmekte olan ülkelerin döviz kurlarında değer kaybı ve oynaklık yaşanmıştır. Bu durum söz konusu ülkelerin, rekabet gücü kazanmalarına ve cari dengelerinde iyileşmeye katkı sağlarken enflasyonları üzerinde baskı oluşturmaktadır.

112. Son dönemde küresel ekonomiye ve korumacı ticaret politikalarına yönelik endişelerin artması para politikalarındaki normalleşme sürecini kesintiye uğratmıştır. İstihdam piyasasındaki olumlu gelişmelere rağmen, özellikle Avro Bölgesi'nde büyüme ve enflasyon hedeflerinden hala uzak olunması, küresel ticaretteki belirsizliklerin artması sebebiyle gelişmiş ülke merkez bankalarından daha destekleyici bir duruş beklenmektedir.

113. 2016 yılından itibaren artmaya başlayan yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilere yönelik net sermaye girişleri, gelişmiş ülke merkez bankalarının beklenenden daha destekleyici bir duruş sergilemesi ve ticaret anlaşmazlıklarının çözüme kavuşacağı beklentisiyle son dönemde ılımlı bir artış trendi yakalamıştır. Para politikalarındaki destekleyici duruşun süreceği beklentisiyle gelişmekte olan ekonomilere yönelik sermaye akımlarının eski patikasının altında olmakla birlikte, önümüzdeki dönemde uluslararası doğrudan yatırımlar ağırlıklı ve pozitif olması öngörülmektedir.

114. 2017 yılında gelişmiş ekonomilerde artan yatırımların etkisiyle yüzde 5,4'e yükselen dünya ticaret hacmi artışı, 2018 yılında yüzde 3,8'e düşmüştür. Özellikle ABD ve Çin arasında karşılıklı misillemelerle ilerleyen ticaret gerilimlerinin yanında dünya genelinde zayıflayan yatırımlar ve üretim ile beraber önümüzdeki dönemde dünya ticaret hacminin finansal krizden bu yana en düşük seviyelerde seyretmesi beklenmekte ve 2019-2023 döneminde yıllık ortalama yüzde 3,8 oranında artacağı öngörülmektedir.

115. Çin'de ihracat odaklı büyüme modelinden iç talebe dayalı büyüme modeline geçiş süreciyle hızlı ve güçlü büyüme anlayışının yerini kontrollü ve kaliteli büyüme anlayışı almıştır. Çin'in büyüme oranının 2011 yılından önceki uzun vadeli ortalaması yaklaşık yüzde 10 iken, 2014-2018 dönemi ortalaması yüzde 6,9'a düşmüş olup, 2019-2023 döneminde ise ortalama yüzde 5,9'a gerilemesi beklenmektedir. Bu durum küresel ekonomideki yavaşlamanın önemli bir nedeni olmakla birlikte küresel ekonomik işbirliği ve entegrasyon açısından önemli bir gelişme olan Bir Kuşak Bir Yol Girişimiyle, Çin'in küresel talebe olumlu yönde katkı sağlaması beklenmektedir.

116. Gelişmiş ekonomilerde küresel kriz sonrası uygulanan büyüme ve istihdamı artırma odaklı politikaların etkisiyle 2010-2013 döneminde ortalaması yüzde 8,1 olan işsizlik oranları 2014-2018 döneminde ortalama yüzde 6,2 seviyesine gerilemiştir. Söz konusu ekonomilerde ortalama işsizlik oranının 2019 yılında yüzde 5 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2019-2023 döneminde dünya genelinde işsizlik oranının yüzde 5'ler seviyesindeki seyrini sürdüreceği tahmin edilmektedir. Genel işsizlik düzeyinde kriz öncesi seviyelere doğru iyileşme görülmekle birlikte dünya genelinde işsizlerin yüzde 35'ni oluşturan genç işsizliği yaygın bir küresel sorun olmaya devam etmektedir.

117. Küresel kriz sonrası dönemde alınan önlemlerin etkisiyle işsizlik oranlarında belirli bir iyileşme kaydedilmesine rağmen, son on yılda birçok ülkede işgücü verimliliği yavaşlamıştır. Zayıf verimlilik artışları bir yandan düşük reel ücret artışlarına neden olurken, diğer yandan sınırlı talep artışı ve sınırlı büyümeye yol açmaktadır. Önümüzdeki dönemde dijitalleşme başta olmak üzere yaygın teknolojik gelişimin verimliliğe olumlu katkı vermesi beklenmektedir.

118. Kriz sonrası dönemde gelişmiş ekonomilerde enflasyon, küresel enerji fiyatlarındaki düşüşün etkisi, zayıf ücret artışı ve ekonomik durgunluk nedeniyle hedeflerin ve dünya ortalamalarının altında gerçekleşmiştir. Gelişmiş ekonomilerde para politikasındaki destekleyici duruşun sürmesi gelişmekte olan ekonomilerin para birimleri üzerindeki değer kaybı baskısını ortadan kaldırarak önümüzdeki dönemde enflasyon seviyelerinde iyileşme görülmesine katkı sağlayacaktır.

119. Genel devlet brüt borç stoku özellikle yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerde son dönemde büyük ölçüde artmıştır. Yüksek borçluluk seviyeleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde uygulanan maliye politikasının etkinliğini azaltmaktadır. Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerde önümüzdeki dönemde borçlanma eğiliminin devam etmesi ve 2023 yılında genel devlet brüt borç stokunun Gayri Safi Yurtiçi Hâsılaya (GSYH) oranının yüzde 58,5 seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

120. Artan borçluluk ve azalan tasarruf oranları orta vadede ekonomileri finansal ve makroekonomik istikrar açısından şoklara karşı daha kırılgan hale getirirken, gelişmiş ülkelerin para politikalarındaki destekleyici duruşun devam etme eğilimi bu kırılganlıkları öteleyebilecek bir fırsat olarak ortaya çıkmaktadır.

121. 2016 yılı başında son 12 yılın en düşük seviyelerini test eden Brent türü ham petrol fiyatları 2018 yılında İran ve Venezuela'daki gelişmeler nedeniyle arz sıkıntılarının yaşanması üzerine küresel piyasada 86 dolara kadar yükselmiştir. Ancak, 2018 yılı sonunda küresel ekonomiye yönelik olumsuz beklentiler ve ABD petrol üretim ve stoklarının önemli ölçüde yükselmesi üzerine petrol fiyatları 50 dolara kadar gerilemiştir.

122. 2019 yılı başından itibaren ise OPEC+ ülkelerinin petrol arzını azaltmaları ve ABD ile İran arasında artan gerginlik dolayısıyla petrol fiyatları yükseliş eğilimine girmiştir. Önümüzdeki dönemde petrol fiyatlarının Orta Doğu'daki jeopolitik olaylar, ABD ile İran arasındaki gerilim, ABD'deki üretim miktarı, OPEC'in üretim kısıntıları, küresel talebi belirleyen ekonomik aktivite ve ticaret gerilimlerinin seyrine göre şekillenmesi beklenmektedir.

123. Önümüzdeki döneme ilişkin küresel ekonomik görünüm, aşağı yönlü risklerin öne çıkması nedeni ile zayıflamıştır. Korumacı ticaret politikası eğilimleri, Çin ekonomisindeki ivme kaybı, Brexit'e ilişkin gelişmeler ve özel sektörün yüksek borçluluğunun yarattığı finansal kırılganlıklar risk unsuru olmaya devam edecektir. Küresel finansal koşulların kötüleşmesi durumunda gelişmekte olan piyasalara sermaye girişlerinde düşüş yaşanması önemli riskler arasındadır. Ticaret savaşları sadece kısa dönemli değil, oluşan belirsizlik

ortami ve yatırım-ticaret kararlarının ertelenmesi nedeniyle küresel ekonomik görünümü ilişkin orta ve uzun dönemli beklentileri de olumsuz etkilemektedir.

124. Bu süreçte ülkelerin politika uyumunun sağlanması, maliye ve para politikalarının dengeli uygulanması, tasarruf ve verimlilik artışı odaklı yapısal reformlara öncelik verilmesi küresel talebi ve büyümeyi canlandırmada, vatandaşların gelir, refah ve yaşam standartlarının artırılmasında önemli rol oynayacaktır.

Tablo 1: Dünya Ekonomisine İlişkin Temel Makroekonomik Göstergeler

(Yüzde)

	2014-2018 ¹	2019-2023 ²
Dünya GSYH Artışı	3,6	3,6
Gelişmiş Ekonomiler	2,1	1,7
Avro Bölgesi	1,9	1,4
ABD	2,4	1,8
Japonya	1,0	0,6
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,6	4,7
Çin	6,9	5,9
Hindistan	7,6	7,6
Brezilya	-0,8	2,2
Rusya	0,5	1,6
ASEAN-5 ²	5,0	5,2
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	2,7	2,6
Dünya Ticaret Hacmi	3,6	3,8
Dünya Enflasyon Oranı	3,1	3,5
Gelişmiş Ekonomiler	1,2	1,9
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,5	4,6
Genel Devlet Bütçe Dengesi/GSYH		
Gelişmiş Ekonomiler	-2,4	-2,2
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	-4,0	-4,4
Genel Devlet Brüt Borç Stoku/GSYH		
Gelişmiş Ekonomiler	103,7	102,6
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	46,0	55,8
Dünya İşsizlik Oranı³	5,1	5,0
Gelişmiş Ekonomiler	6,2	4,9
Avro Bölgesi	10,0	7,6

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, Dünya Ekonomik Görünüm Raporu, Nisan 2019.

(1) Dönem ortalaması

(2) ASEAN-5 ülkeleri Malezya, Endonezya, Filipinler, Tayland ve Vietnam'dır.

(3) Uluslararası Çalışma Örgütü, World Employment and Social Outlook – Trends 2019.

3. PLAN ÖNCESİ DÖNEMDE TÜRKİYE'DE EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

125.Türkiye ekonomisi, 2008 yılının ikinci yarısından itibaren küresel düzeyde etkili olan finansal krizden, sahip olduğu sağlam temeller ve alınan tedbirler sayesinde nispeten daha az etkilenmiş ve 2010 yılından itibaren hızlı bir toparlanma sürecine girmiştir.

126.Sonraki dönemde jeopolitik gerginlikler, 2016 yılındaki menfur darbe girişimi başta olmak üzere iç siyasi gelişmeler ve 2018 yılı itibarıyla artan küresel ticaret savaşları gibi yaşanan olumsuzlukların tetiklediği turizm gelirlerindeki düşüş ve ticaret gelirlerindeki yavaşlamaya rağmen, Onuncu Kalkınma Plan döneminde (2014-2018) yıllık ortalama büyüme oranı yüzde 4,9 olarak gerçekleşmiştir.

127.Bu dönemde ülkemizin kişi başı gelir düzeyi gelişmiş ülkelere yakınsama sürecinde önemli mesafe kat etmiştir. Türkiye'nin genel olarak artış eğiliminde olan satın alma gücü paritesi (SAGP) cinsinden kişi başına milli geliri, 2018 yılında AB ortalamasının yüzde 64,6'sına ulaşmıştır. OECD tanımlı SAGP cinsinden kişi başına milli gelir de 2013 yılındaki 22.205 dolar seviyesinden 28.205 dolara yükselmiştir.

128.2014-2018 döneminde sanayi ve hizmetler sektörlerinin GSYH içerisindeki payları yıllar itibarıyla artarken tarım sektörünün payı azalmıştır. 2018 yılı itibarıyla tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin cari GSYH içerisindeki payları sırasıyla yüzde 5,8, yüzde 22,2 ve yüzde 61,5 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi sektörünün verimlilik artışlarında üstlendiği öncü rol nedeniyle önümüzdeki dönemde de GSYH içerisindeki payının artış eğilimini sürdürmesi büyük önem arz etmektedir.

129.Onuncu Kalkınma Planı döneminde ekonomideki ağırlığı zaman içinde azalsa da, özel tüketim ekonomik aktivite içindeki önemini korumuş ve dönem boyunca yıllık ortalama yüzde 3,8 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde yaşanan olumlu bir gelişme net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısının önemli ölçüde artarak dönem ortalamasının 1 puana ulaşması olmuştur.

130.Sabit sermaye yatırımları, bu dönemde ortalama yüzde 4,5 oranında artarken, kaynakların sanayi sektöründen ziyade dış ticarete konu olmayan sektörler yöneltmesiyle üretkenlik arz eden alanların yatırım kompozisyonu içindeki payı görece azalmıştır. Orta ve uzun vadede ekonominin potansiyel büyüme oranının artırılması için ülkemizin küresel değer zinciri hiyerarşisindeki konumunu yükseltecek verimli alanlara yönelik yatırımlara ihtiyaç sürmektedir.

131.2014-2018 döneminde GSYH büyümesine harcamalar yönüyle tüm alt bileşenler pozitif katkı sağlamıştır. Ortalama yüzde 4,9 oranında gerçekleşen büyümeye tüketimin katkısı 3 puan olurken, sabit sermaye yatırımları 1,3 puan, net mal ve hizmet ihracatı ise 1 puan katkı vermiştir. Önümüzdeki dönemde daha dengeli bir büyüme yapısının sağlanması, net mal ve hizmet ihracatının katkısının artırılması büyümenin kalitesi açısından önem arz etmektedir.

132.Sürdürülebilir büyüme yapısı için verimlilik artışları önemini korumaktadır. Onuncu Kalkınma Planı döneminde büyümeye sermaye stokunun katkısı yüzde 57,2, istihdamın

katkısı yüzde 39,9 olarak gerçekleşirken, toplam faktör verimliliğinin (TFV) katkısı ise yüzde 3 olmuştur. TFV'nin büyümeye katkısının düşük seviyelerde seyretmesinde bu dönemde yaşanan olumsuz iç ve dış koşulların etkisi olmuştur.

133. 2013 yılında yüzde 9 olan işsizlik oranı, izleyen yıllarda çalışma çağı nüfusunun yanı sıra özellikle kadınlar olmak üzere işgücüne katılma oranlarındaki güçlü artışlar sebebiyle, 2018 yılında yüzde 11'e yükselmiştir. İşgücü piyasasına yönelik uygulanan programların ve istihdam teşviklerinin etkisiyle 2014–2018 döneminde toplam istihdam yıllık ortalama yüzde 3,2 oranında artmıştır. Bu dönemde kayıt dışı istihdam oranı özellikle tarım dışı sektörlerde gerilemiş, ortalama fiili çalışma süreleri azalmış; asgari ücrette önemli artışlar sağlanmıştır.

134. Plan döneminde, döviz kurundaki değer kaybına bağlı olarak artan TL cinsi ithal fiyatları, gıda fiyatlarındaki yüksek seyir ve fiyatlama davranışlarının bozulması, enflasyonun hedefin üzerinde seyretmesine neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), enflasyon beklentilerinde yaşanan bozulmayı sınırlamak amacıyla para politikası duruşunu dönem genelinde sıkılaştırmıştır. Onuncu Kalkınma Planında, enflasyonun orta vadede tek haneli düzeylerde istikrar kazanması öngörülmüşken, yıllık ortalama Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış hızı ilgili dönemde yüzde 10,4 olarak gerçekleşmiştir.

135. Yakın bölgemizdeki siyasi gelişmeler, AB ekonomisinin dalgalı bir seyir izlemesi ve Plan döneminde ekonomik aktiviteyi olumsuz etkileyen yurt içindeki gelişmeler ihracatın önceki dönemlere göre yavaşlamasına neden olmuştur. Yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen, 2018 yılında 167,9 milyar dolar olarak gerçekleşen ülkemiz ihracatının küresel payını artırması, reel sektörün rekabetçiliğinin yanı sıra güçlü ve dayanıklı yapısını göstermiştir. Plan dönemi boyunca ithalat ve dış ticaret açığındaki azalma eğiliminin yanı sıra turizm sektöründe yaşanan ve özellikle son dönemde belirginleşen toparlanma eğilimi, cari işlemler dengesine olumlu yansımış, cari işlemler açığının milli gelire oranı 2018 yılında yüzde 3,5 oranında gerçekleşmiştir.

136. 2014-2015 döneminde sıkılaştırılan maliye politikası, 2016-2017 döneminde küresel piyasalardaki ekonomik ve siyasi belirsizliklerin, olumsuz jeopolitik gelişmelerin ve 15 Temmuz menfur darbe girişiminin yurt içi ekonomik aktivite üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla aktif şekilde kullanılmıştır. 2016 yılının son çeyreğinden itibaren uygulanan aktif maliye politikası çerçevesinde uygulamaya konulan vergi kolaylıkları, primlerin ertelenmesi, işletmelerin finansmana erişim imkânlarının kolaylaştırılması gibi makro ihtiyati tedbirlerle yurt içi talep desteklenerek, ekonominin canlanması sağlanmıştır. 2018 yılının ortasından itibaren ekonominin dengelenme sürecine girmesiyle, kamuda mali disiplini ön plana alan ve fiyat istikrarına destek veren maliye politikaları ağırlık kazanmıştır. Plan döneminde özelleştirme gelirleri ve faiz giderleri hariç genel devlet dengesinin GSYH'ya oranı ortalama olarak yüzde 0,6 fazla vermiş, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ortalamalarının ve Maastricht kriterinin oldukça altında olan AB tanımlı genel yönetim borç stokunun GSYH içindeki payı 2018 yılında yüzde 30,4 olarak gerçekleşmiştir.

137.Ekonomide istikrar ve sürdürülebilirliğin kalıcı olarak tesis edilmesi çerçevesinde, finansmana erişim imkânının kolaylaştırılması amacıyla, Onuncu Kalkınma Planı döneminde ürün ve hizmet çeşitliliğinin sağlanmasına ve faizsiz finans sisteminin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunulmuştur. Avrupa Komisyonu 2016 Aralık ayındaki değerlendirmesinde bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin çerçevenin AB mevzuatıyla eşdeğer olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca, Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından 2016 yılında tamamlanan incelemeyle ülkemiz tüm Basel standartlarına tam uyumlu bulunmuştur. 2014-2018 döneminde makro ihtiyati düzenlemeler ve Kredi Garanti Fonu (KGF) desteğiyle finansal sistemin ekonomik büyümeyi desteklemesi sağlanmıştır. Bu dönemde, ürün ve hizmet çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik çabalara rağmen alternatif ürünler yeterince gelişmemiş ve mevduat en büyük fonlama kaynağı olmaya devam etmiştir.

138.Onuncu Kalkınma Planı döneminde iş ortamının iyileştirilmesi konusunda reform niteliğinde çeşitli düzenlemeler hayata geçirilmiş ve bu alanda ilerleme kaydedilmiştir. Dünya Bankasının iş yapma kolaylığı endeksinde ülkemiz 2014 yılında 189 ülke arasında 51'inci sırada iken, 2018 yılında 190 ülke arasında 43'üncü sıraya yükselmiştir.

139.2014-2018 döneminde imalat sanayii üretimi yıllık ortalama yüzde 5,3 oranında artmıştır. Ülkemiz, imalat sanayii toplam katma değer üretimi açısından 2018 yılında dünyada 13'üncü, Avrupa'da ise 5'inci sırada yer almıştır. Yapısal bir konu olarak imalat sanayiinde ileri teknoloji üretiminin gelişmesi ve kullanımının yaygınlaşması önemini korumaktadır. 2013 yılında yüzde 3,1 olan yüksek teknoloji sektörlerinin imalat sanayii ihracatı içindeki payı 2018 yılında yüzde 3,2 olmuş, orta-yüksek teknoloji sektörlerinin payı ise yüzde 31,5'ten yüzde 36,4'e yükselmiştir. Böylece, 2013 yılında yüzde 34,6 olan orta-yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerinin payı 2018 yılında yüzde 39,6'ya çıkmıştır. Dünya ticareti içinde bu sektörlerin payı yaklaşık yüzde 60 seviyesindedir.

140.Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin artırılması yönünde Onuncu Kalkınma Planı döneminde ilerlemeler sağlanmış, Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki payı 2013'te yüzde 0,82 iken 2017'de yüzde 0,96'ya yükselmiştir. Bu dönemde, Ar-Ge ve yenilik destek programları çeşitlendirilmiş, özel sektör Ar-Ge harcamalarında ve araştırmacı insan gücü sayısında artış yaşanmış, araştırma altyapıları yaygınlaştırılmış ve etkinliklerinin artırılmasına yönelik olarak 6550 sayılı Araştırma Altyapılarının Desteklenmesine Dair Kanun 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte, Ar-Ge sonuçlarının ekonomik ve sosyal faydaya dönüşmesini sağlayan bilgi ve teknoloji transferi ile girişimcilik ve ticarileştirme faaliyetlerinin geliştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

141.Ekonominin rekabet gücünün geliştirilmesinde önemli bir rol oynayan ve 2018 yılı itibarıyla GSYH içerisindeki payı yüzde 61,5 olarak gerçekleşen hizmetler sektöründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. İnşaat sektörü, 2014-2018 döneminde ortalama yüzde 4,48 oranında büyüme kaydetmiştir. Sektör istihdamı 2013 yılında 1.768.000 kişi iken bu sayı 2018 sonunda 1.992.000 kişiye ulaşarak toplam istihdam içindeki payı yüzde 6,9 olarak gerçekleşmiştir. Turizm sektöründe 2014-2018 dönemi dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuş; 2000'li yılların başından itibaren süregelen artışla 2014 yılında zirve noktasına ulaşılırken iç ve dış

gelişmelere bağlı olarak 2015 ve 2016 yıllarında bir gerileme yaşanmıştır. Diğer taraftan, 2017 yılında başlayan toparlanma süreci 2018 yılında büyük bir ivme kazanarak rekor düzeyde ziyaretçi sayısına ulaşılmış; yabancı ziyaretçi sayısı 39,5 milyon kişi, turizm geliri ise 29,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Plan döneminde toptan ve perakende ticaret belirgin bir biçimde gelişmiş, elektronik ticaret de önemli bir büyüme göstererek perakende pazarındaki payını yüzde 4,5'e yükseltmiştir. Gümrük hizmetleri sektöründe, dış ticaret ve seyahat talebindeki gelişmelere bağlı olarak işlem gören toplam beyanname sayısı yüzde 19 artmış, yükselen talebi karşılamak için fiziki altyapı iyileştirilmiş, işlemleri kolaylaştırmaya yönelik projeler hayata geçirilmiş ve kaçakçılıkla etkin şekilde mücadele edilmiştir. Genel olarak hizmetler sektöründe katma değeri yüksek alanların payının ve ihracatının artırılması, BİT kullanımının yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

142. Türkiye ekonomisi Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) ağırlıklı yapısını devam ettirmektedir. Ülkemizde 2017 yılı itibarıyla yaklaşık 3,09 milyon KOBİ bulunmakta olup, çalışan sayısı bakımından toplam girişimlerin yüzde 99,8'ini, istihdamın yüzde 74,2'sini, katma değerinin yüzde 54,1'ini, ihracatın yüzde 56,2'sini ve Ar-Ge harcamalarının yüzde 19,6'sını KOBİ'ler oluşturmaktadır. Aralık 2018 döneminde KOBİ'ler banka kredilerinin yüzde 26'sını kullanmıştır. Ekonomide rekabet gücünün artırılması, yenilik ve girişimciliğin geliştirilmesi ile istihdam oluşturulması açısından KOBİ'lerin verimlilik artışı, büyüme ve kurumsallaşma ihtiyacı devam etmektedir.

143. Onuncu Kalkınma Planı döneminde tarım sektöründe yapısal dönüşümün sağlanması amacıyla tarımsal desteklerin çeşitlendirilmesi, gıda güvenilirliği, toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, Ar-Ge'nin geliştirilmesi, tarım işletmelerinin modernizasyonu, bitki ve hayvan sağlığı ile ıslahı başta olmak üzere çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Arazi toplulaştırma çalışmalarında 8 milyon hektar plan dönemi hedefine ulaşılmış olup, toplulaştırılan alanların tescil işlemlerine devam edilmektedir. Sulama altyapısının iyileştirilmesi amacıyla yatırımlara hız verilerek plan döneminde net 487 bin hektar sulama alanı işletmeye açılmıştır.

144. Ülkemizin üretici ve tüketici bölgeler arasındaki jeostratejik konumundan faydalanılarak, enerji sektöründe bölgesel düzeyde önemli bir aktör olması yönünde çalışmalar yürütülmüştür. Öte yandan ülkemiz, gelişen ekonomisiyle enerji talebinde dünyada üst sıralarda yer almaktadır. Birincil enerji tüketimimiz 2014-2017 döneminde yıllık ortalama yüzde 6,4 artış gösterirken, elektrik enerjisi talebi ise 2014-2018 döneminde yıllık ortalama yüzde 3,9 artmıştır. Elektrik piyasasında serbestleşme süreciyle özel sektörün elektrik üretimindeki payı yüzde 85 seviyesine yaklaşmıştır. 2013 yılında yüzde 28,9 olan yenilenebilir enerjinin toplam elektrik üretimindeki payı 2018 yılında yüzde 32,5'e çıkmış, aynı dönemde yerli kömürden üretilen elektriğin payı yüzde 12,6'dan yüzde 14,9'a yükselmiştir. 2017 yılında yenilenebilir enerji kaynaklarının verimli ve etkin kullanılması ile üretim tesislerinde kullanılan ekipmanın yurt içinde üretilmesi amacıyla toplam 2.000 MW kapasiteli rüzgâr ve güneş Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) ihaleleri tamamlanmıştır. Enerji arz güvenliğinin artırılması amacıyla yenilenebilir enerji üretiminin desteklenmesi, yerli kömür

kaynaklarının elektrik üretiminde kullanımı ve doğal gaz yeraltı depolama kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. 2018 yılında Akkuyu Nükleer Santralinin temeli atılmış, ayrıca yeni nükleer santrallerin kurulmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

145. Madencilikte önemli bir yeri olan linyit kömürüne yönelik arama faaliyetleri sonucunda, 2013 yılında 14,1 milyar ton olan görünür linyit kömürü rezervi 2018 yılı itibarıyla 18,9 milyar tona çıkarılmıştır. Maden rezervlerimizin uluslararası standartlarda envanterinin çıkarılması ve belgelendirilmesi, ayrıca maden arama, araştırma ve üretimi sırasında kamu ve özel sektör tarafından üretilen yer bilimleri verilerinin arşivlenerek tekrar kullanılabilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ruhsat sahaları dâhil olmak üzere, denizlerde petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine başlanmıştır. Bu kapsamda, 2012 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından alınan sismik araştırma gemisine ilaveten, 2017 ve 2018 yıllarında gelişmiş iki sondaj gemisi temin edilmiş, ayrıca büyük ölçüde yerli imkânlarla inşa edilen bir sismik araştırma gemisi daha faaliyetlerine başlamıştır. Küresel ölçekli ve rekabet gücü yüksek madencilik şirketleri oluşturulması amacıyla, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün (MTA) yurt dışında arama ve araştırma yapmasına ve bu amaçla şirket kurmasına imkân veren düzenleme yapılmıştır.

146. Plan döneminde, lojistik ve ulaştırma altyapısı geliştirilerek yurt içi ve yurt dışı üretim ve tüketim merkezlerinin birbirine bağlanması ve farklı ulaştırma türlerinin entegre edilmesi yönünde çalışmalar yürütülmüştür. Otoyol dâhil 3.591 km bölünmüş yol, 325 km yüksek hızlı demiryolu, İstanbul Havalimanı dâhil üç adet yeni havalimanı ve kentlerde toplu taşımaya yönelik olarak 249 km raylı sistem hattı tamamlanmış, planlanan üç ana limandan Filyos Limanının altyapısında çalışmalar yürütülmüştür. 2018 yılsonu itibarıyla demiryollarında elektrikli hatlarda yüzde 43, sinyalli hatlarda ise yüzde 45 seviyesine ulaşılmış olup, hâlihazırda önemli ölçekte elektrifikasyon ve sinyalizasyon çalışmaları sürmektedir. Karayollarının geometrik ve fiziki standartları iyileştirilmesine rağmen karayolu trafik güvenliğinin iyileştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır. Yük ve yolcu taşımalarında ulaştırma türleri arasında karayolu baskın yapı devam etmiş olup ulaştırma yatırımlarında yük taşımacılığının ve demiryolunun odağa alınması ihtiyacı devam etmektedir. Ulaştırma sistemindeki entegrasyon, verimlilik, öngörülebilirlik ve özellikle gümrük hizmetlerindeki iyileşme istenen seviyeye çıkarılamamış ve Lojistik Performans Endeksinde gerileme yaşanmıştır. Bu kapsamda, lojistik maliyetlerin düşürülmesi, imalat sanayiinin ve ticaretin geliştirilmesiyle ülkemizin rekabet gücünün artırılabilmesi için kombine taşımacılık uygulamalarının geliştirilmesi, demiryolu ve denizyolu taşıma paylarının artırılması; hızlı, esnek, emniyetli, güvenilir, öngörülebilir ve entegre bir lojistik ve ulaştırma sisteminin tesis edilmesi yönündeki ihtiyaç devam etmektedir.

147. Onuncu Kalkınma Planı döneminde, GSYH'nin yüzde 4,2'si seviyesinde toplam kamu sabit sermaye yatırımı yapılmıştır. Ayrıca, başta ulaştırma ve sağlık sektörleri olmak üzere birçok sektörde Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) modeli uygulanmıştır. 2013 yılı sonunda 2019 yılı fiyatlarıyla toplam yatırım tutarı 51 milyar dolar, sözleşme değeri 120 milyar dolar olan 190 KÖİ projesinin sözleşmesi imzalanmışken, 2018 yılı sonunda bu sayı 242'ye çıkmış, toplam

yatırım ve sözleşme büyüklüğü ise sırasıyla 64 milyar ve 140 milyar dolar olmuştur. 2014-2018 döneminde Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Avrasya Tüneli, Osmangazi Köprüsü, İstanbul Havalimanı, 8 adet şehir hastanesi gibi önemli projeler KÖİ modeliyle hayata geçirilmiştir. KÖİ projelerinin bütüncül bir çerçevede ele alınması, makroekonomik politikalarla uyumunu sağlayacak şekilde süreçlerin etkinleştirilmesi ve kurumsal kapasitenin artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

148. Plan döneminde işletmelerin, vatandaşların ve kurumların BİT'i yaygın kullanmasına hizmet edecek önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Bu kapsamda, genişbant erişim başta olmak üzere, iletişim hizmetlerinin kullanımı artmış; 2013 yılında yüzde 42,5 olan genişbant abone yoğunluğu 2018 yılında yüzde 90,8 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde ülkemizin haberleşme altyapısındaki toplam fiber kablo uzunluğu 227 bin km'den 355 bin km'ye çıkmıştır. Bu dönemde hem BİT sektörü reel olarak büyümüş, hem de bilgi teknolojileri ihracatı önemli ölçüde artmıştır. Ayrıca, özellikle e-ticaret ve dijital oyun alanında iş yapan yenilikçi girişim sayısı yükselmiştir. Diğer taraftan, elektronik haberleşme sektöründe mobil hizmetlerde altyapıya dayalı yoğun rekabet varsa da, aynı gelişme sabit altyapıda sağlanamamış olup bu alanda altyapıya dayalı rekabetin geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Bunun yanı sıra, bilgi teknolojileri alanında nitelikli çalışanlara ve özellikle yazılım alanında faaliyet gösteren firmaların ölçek büyüterek yurt dışı pazarlara açılmasını sağlayacak etkin politikalara olan ihtiyaç sürmektedir.

149. Onuncu Kalkınma Planı döneminde, eğitim ve sağlık gibi temel kamu hizmetlerinin daha nitelikli, yaygın ve kolay erişilebilir olmasına yönelik gelişmeler kaydedilmiş, toplumun kırılgan kesimlerinin güçlendirilmesine yönelik etkili politikalar geliştirilmiş, daha kapsayıcı bir sosyal güvenlik sistemi, daha etkin ve yaygın sosyal yardım ve hizmet sistemi oluşturulmuştur. Yürütülen politikalar sonucunda mutlak yoksulluk ortadan kaldırılmış, görece yoksullukta gerileme kaydedilmiştir.

150. Onuncu Kalkınma Planı döneminde eğitimde beşeri ve fiziki altyapı iyileştirilmiş, öğretmen sayıları artırılmış, başta kız çocukları ve dezavantajlı öğrenciler olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranlarında artış sağlanmış ve derslik başına düşen öğrenci sayısı önemli ölçüde azaltılmıştır. Derslik başına öğrenci sayısı 30'un üzerinde olan il sayısı 2013 yılında 15 iken 2018 yılında bu rakam 6'ya düşmüştür. Öte yandan özel öğretim payının artırılması amacıyla da eğitim desteğine devam edilmiştir. Tüm kademeler itibarıyla eğitime erişimde yaşanan gelişmelere karşılık okul öncesi eğitimde erişimin artırılması, ortaöğretimde okul terklerinin azaltılması ihtiyacı önemini korumaktadır. Plan döneminde yükseköğretimde erişim ve altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli ilerleme kaydedilmiş, idari ve mali açıdan özerk Yükseköğretim Kalite Kurulu kurulmuştur. Yükseköğretimde uluslararasılaşma çabaları sonucunda Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı 2015 yılında 73 binden 2018 yılında 148 bine ulaşmıştır. Öte yandan, yükseköğretim kontenjanlarının arz-talep dengesi ve eğitim-istihdam bağlantısını dikkate alarak belirlenmesi, yükseköğretim sisteminin uluslararası rekabet gücünün artırılması ve hesap verebilirliğinin güçlendirilmesi ihtiyacı sürmektedir.

151. Onuncu Kalkınma Planı döneminde sağlık alanında yürütülen politikalarla, sağlık hizmetinin yaygınlaştırılması ve kalitenin artırılmasına yönelik önemli gelişmeler sağlanmıştır. Sağlık hizmetlerinde fiziki ve insan kaynağı altyapısı iyileştirilmiş, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin etkinliği artmıştır. Bu doğrultuda, 2013 yılında 26,4 olan on bin kişiye düşen hasta yatağı sayısı 2018 yılında 27,9'a yükselmiş, aynı yıllar için yüz bin kişiye düşen hekim sayısı 174'den 186'ya çıkmış, bin canlı doğumda bebek ölüm hızı 10,1'den 9,1'e, yüz bin canlı doğumda anne ölüm oranı ise 15,9'dan 14,6'ya düşmüştür. Önümüzdeki Plan döneminde sağlık hizmetlerinde kalitenin daha da artırılması ve mali sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir.

152. Plan döneminde yürütülen sosyal politikalar, tüm toplum kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının iyileştirilmesinde ve kırılğan nüfus kesimlerinin güçlendirilmesinde etkili olmuştur. İşgücü piyasasına yönelik gelişmeler sonucunda istihdamda önemli bir artış gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, işgücüne katılımın bu artışı fazla olması işsizlik oranındaki artışı beraberinde getirmiştir. İşgücü piyasasında fiziki ve beşeri altyapının güçlendirilmesi ile hizmet sunumunun kalitesinin artırılması ihtiyacı önemini korumaktadır. Öte yandan, toplumda kadının güçlenmesi ve kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik önemli düzenlemeler yapılmıştır. Yüksek bir çocuk ve genç nüfusa sahip olan ülkemiz, çocukların iyi olma halinin sağlanması, gençlerin donanımlı ve üreten nesiller olarak hayata atılmalarının desteklenmesine yönelik politikalara öncelik vermiştir. Yaşlı vatandaşlarımıza yönelik olarak aktif yaşlanma anlayışı esas alınarak bu kesimin sosyal çevre ile etkileşimini amaçlayan bakım modelleri geliştirilmiştir. Engellilere sunulan sosyal hizmetler çeşitlendirilerek yaygınlaştırılmış, engellilerin eğitime, sosyal hayata ve işgücü piyasasına katılımına yönelik politikalar sürdürülmüştür.

153. Ülkemizde uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamındaki nüfusa sağlanan insani ve acil yardım desteği sonrasında eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerinden yararlanma imkânı sunulmaktadır. Bu çerçevede, 29 ilde toplam 180 göçmen sağlığı merkezi kurulmuş, 2014-2019 döneminde 5 milyonun üzerinde aşılama işlemi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 2018 yılı itibarıyla okul çağında bulunan geçici koruma altındakilerin yüzde 61,7'sinin eğitime erişimi sağlanmıştır.

154. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte yürütmeye karar alma süreçlerindeki çok başlılık ortadan kaldırılmıştır. Yeni hükümet sisteminin gereklerine uyum sağlayacak şekilde kamu yönetiminin yapısal ve fonksiyonel dönüşümünün sistematik ve bütüncül bir şekilde tasarlanmasına yönelik Cumhurbaşkanlığı kararnameleri yayımlanmıştır. Bu çerçevede vatandaş odaklı, etkin ve etkili kamu hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi amacıyla Cumhurbaşkanlığı merkez teşkilatı politika ve strateji geliştirme ile izleme ve değerlendirmeye yoğunlaşırken, bakanlıklar daha icracı ve fonksiyonel bir yapıda şekillendirilmiştir.

155. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanunla nüfusu 750 binin üzerinde bulunan iller, il sınırları esas alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmek suretiyle büyükşehir belediyelerinin yetki alanı genişletilmiş ve belediyelerde yaşayan nüfus oranı 2018 yılı

itibarıyla yüzde 93,8'e ulaşmıştır. Düzenleme ile kırsal alandaki yerleşmelere büyükşehir imkânlarıyla hizmet sunulması hedeflenmiştir. Ancak, büyükşehir belediyelerinin hizmet sunma kapasitesinin artırılması ve ilçe belediyeleriyle çakışan yetki ve sorumluluklarının gözden geçirilmesi ihtiyacı sürmektedir.

156. Ülkemizde çevre sorunlarına duyarlı politikalar sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde yürütülmüştür. Bu kapsamda, çevre alanında kurumsal yapı, mevzuat ve standartların geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmüştür. Afet zararlarının en aza indirilmesi amacıyla kurumsal yapının ve müdahale kabiliyetlerinin iyileşmesine yönelik faaliyetlere ağırlık verilmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarına devam edilmiş, konut açığı azalma eğilimi sürmüştür. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından Plan döneminde yüzde 89'u sosyal konut olmak üzere toplam 239 bin konut üretilmiştir. Başta içme suyu, atık su ve katı atık hizmetleri olmak üzere kentsel altyapı yatırımlarıyla yaşam kalitesi iyileştirilmiş ve kentiçi ulaşımında erişilebilirliğin artırılması yönünde çalışmalara devam edilmiştir.

157. Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en çok etkilenecek ülkeler arasında yer almakta ve iklim değişikliğiyle mücadele çabalarına ülke gerçeklerini gözeterek bir anlayışla katkı vermektedir. Ülkemizin gelişmekte olan ülke konumuna paralel şekilde, yeşil büyüme ve emisyon artış trendinin sınırlandırılması yönünde bir politika izlenmekte, iklim değişikliğine uyum çabaları önemini korumaktadır.

158. Onuncu Kalkınma Planı döneminde bölgesel gelişme planları uygulamaya konulmuş, cazibe merkezleri programı hayata geçirilmiş, kalkınma ajansları tarafından bölgelerin rekabet gücüne de katkıda bulunan kapsamlı mali ve teknik destekler sağlanmıştır. Ayrıca, kırsal kalkınma politikaları, belirlenen strateji ve eylem planları doğrultusunda uygulanmaya devam edilmiştir. Bu kapsamda, köy altyapısına yönelik Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) ve Su ve Kanalizasyon Altyapı Programı (SUKAP), sosyal kalkınma bakımından öncelikli illere yönelik Sosyal Destek Programı uygulanmıştır.

159. Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelere yönelik gerçekleştirdiği Resmi Kalkınma Yardımları (RKY) Onuncu Kalkınma Planı döneminde düzenli bir şekilde artış göstermiş ve 2018 yılı öncü verilerine göre 8,6 milyar dolara ulaşmıştır. 2013 yılı itibarıyla yüzde 0,4 olarak gerçekleşen Türkiye'nin RKY/GSMH oranı, 2018 yılı öncül verilerine göre yüzde 1,1'e ulaşmıştır. Bu oranla Türkiye, Birleşmiş Milletler (BM) sürdürülebilir kalkınma amaçlarından biri olan ülkelerin RKY/GSMH oranının yüzde 0,7 olması hedefine ulaşan yedi ülkeden biri olmuştur. Yine öncül verilere göre Türkiye, 2018 yılı toplam RKY tutarı açısından OECD Kalkınma Yardımları Komitesi (DAC) üye ülkeleri ile kıyaslandığında 6'ncı sırada, RKY/GSMH oranı açısından ise 1'inci sırada yer almaktadır. Ülkemizin, 2018 yılı itibarıyla gerçekleştirdiği kalkınma yardımlarının yüzde 86'sı insani yardım niteliğindedir. 2018 yılı insani yardım verilerine göre Türkiye 7,4 milyar dolarlık insani yardımda bulunmuştur. Bu kapsamda, küresel aktörler olarak öne çıkan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılayı son 10 yılda 138 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere dönük yardımlarda bulunmuştur. Tüm bu gelişmeler ışığında kalkınma yardımlarının hacminin ve kapsamının genişlemesiyle birlikte

yeni planlama, uygulama, koordinasyon, izleme ve değerlendirme araçlarına duyulan ihtiyaç artmıştır.

160. Onuncu Kalkınma Planı döneminde İşlaml İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari Daimi Komitesi (İSEDAK) alışmaları önemli bir ivme kazanmış; faaliyet eşitleri, hacmi büyük bir artış göstermiş ve İSEDAK'ın ye ülkeler arasında daha etkin bir kalkınma, diyalog ve politika geliştirme platformu olmasına dönük önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, işbirliği alanlarında öncelikler belirlenmiş ve işbirliğinin geliştirilmesine dönük enstrümanlar (alışma Grupları ve İSEDAK Proje Finansmanı) tanımlanmıştır. Ülkemizin ev sahipliğini yaptığı İşlaml İşbirliği Teşkilatı (İİT) yesi Devletler Menkul Kıymetler Borsaları Forumu, İSEDAK Sermaye Piyasaları Düzenleyicileri Forumu, İİT/İSEDAK zel Sektör Turizm Forumu ve İİT/İSEDAK Merkez Bankaları Forumu gerçekleştirilmiştir.

161. Türkiye'nin, İstanbul'u BM'nin bir bölgesel merkezi haline getirme politikası kapsamında, BM Kalkınma Programı Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu Bölgesel Hizmet Merkezi, BM Nüfus Fonu Orta Asya ve Doğu Avrupa Bölgesel Ofisi, BM Kadın Birimi Avrupa ve Orta Asya Ofisi ve BM Kalkınma Programı İstanbul Uluslararası Kalkınmada zel Sektör Merkezi gibi birçok BM kuruluşunun İstanbul'a taşınması sağlanmıştır. Haziran 2018'te lkemizde En Az Gelişmiş lkeler (EAGÜ) için BM Teknoloji Bankası kurulmuştur. Ülkemiz özellikle gelişmekte olan ülkelerin sorunlarını BM, OECD, G20 gibi platformlarda dile getirmede önemli bir rol üstlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

1. ON BİRİNCİ KALKINMA PLANININ VİZYONU, TEMEL AMAÇ VE İLKELERİ

162. On Birinci Kalkınma Planı “daha fazla değer üreten, daha adil paylaşılan, daha güçlü ve müreffeh Türkiye” vizyonuyla uzun vadeli bir perspektif sunmaktadır.

163. Bu vizyon çerçevesinde Planın uzun vadeli kalkınma amacı, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini esas alarak ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmaktır. On Birinci Kalkınma Planı ile Türkiye’nin yüksek gelir grubu ülkeler ile en yüksek insani gelişmişlik seviyesindeki ülkeler arasına girmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla 2023 yılında GSYH’nın 1.080 milyar dolara, kişi başına gelirin 12.484 dolara yükseltilmesi; ihracatın 226,6 milyar dolara çıkarılması; işsizlik oranının yüzde 9,9’a düşürülmesi; enflasyon oranlarının kalıcı bir biçimde düşük ve tek haneli rakamlara indirilmesi hedeflenmektedir.

164. Bu çerçevede, ülkemizin istikrarlı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ile rekabet gücünün ve refah seviyesinin artırılması öngörülmektedir. Kamunun güçlü desteği ve özel sektörün öncülüğünde sermaye birikimi ve sanayileşme süreci hızlandırılacak; her alanda verimlilik artırılacak, yurtiçi tasarrufların ve üretken yatırımların düzeyi yükseltilecek; üretim süreçlerinin ihracata dönük, yenilikçi ve ithalat bağımlılığı azalmış bir yapıya dönüşmesi sağlanacaktır.

165. Ekonomik refahla birlikte, vatandaşlarımızın mutlu, sağlıklı, güvenli yaşam sürebilecekleri, temel hak ve özgürlüklerin adil ve hızlı çalışan bir hukuk sistemiyle korunmasının yanı sıra öngörülebilirliği yüksek kamu politikalarıyla, fırsat eşitliğine dayalı, kolay erişilebilir ve vatandaş odaklı kamu hizmetleri sunulması temel amaçlarımız arasındadır.

166. İnsan odaklı kalkınma anlayışıyla bireylerin üreterek gelir elde edebileceği, yeni bilgi ve teknolojilere uyum sağlama becerilerini geliştirebileceği, sosyo-ekonomik yaşama daha aktif katılım sağlayabileceği ortamların oluşturulması; toplumsal refahın yaygınlaştırılması doğrultusunda şehirlerin ve kırsal alanların daha iyi iş fırsatları ve yaşam ortamları sunabilir hale getirilmesi esastır.

167. Demografik fırsat penceresinden en iyi biçimde yararlanılarak bireysel ve toplumsal nitelik ve yetkinlik düzeylerinin yükseltilmesi, sosyal güvenlikle ilgili düzenlemeler ile doğal kaynakların kullanılmasında nesiller arası hakkaniyet ve sürdürülebilirliğin esas alınması sağlanacaktır.

168. On Birinci Kalkınma Planı döneminde ülkemizin ekonomik ve sosyal alanda sağlayacağı kazanımlardan azami ölçüde faydalanılarak, aktif bir diplomasi ile küresel toplumun güçlü ve saygın üyesi olma konumunu güçlenerek sürdürmesi, küresel ve bölgesel sorunların çözümüne yönelik etkili politikalar üretmeye devam etmesi esas olacaktır.

169. Plan dönemi boyunca, insan odaklılık, katılımcılık, kapsayıcılık, hesap verebilirlik, şeffaflık ve verimlilik ilkeleri esas alınarak Kalkınma Planında öngörülen amaç ve hedeflerin toplumun tüm kesimleri tarafından sahiplenilerek kalkınma vizyonuna ulaşmaya yönelik temel adımların atılması sağlanacaktır.

2. PLANIN HEDEFLERİ VE POLİTİKALARI

2.1. İSTİKRARLI VE GÜÇLÜ EKONOMİ

170. On Birinci Kalkınma Planı hedefleri verimliliği odağına alan, sanayi sektörünün başat rol üstlendiği, ihracata dayalı istikrarlı bir büyüme modeli çerçevesinde belirlenmiştir.

171. Plan döneminde ekonomi yönetiminde güçlü politika koordinasyonu sağlanarak, para, maliye ve gelirler politikaları arasındaki uyum güçlendirilecektir. Bununla beraber, iş ve yatırım ortamı daha da geliştirilecek, piyasa aksaklıklarının giderilmesi ve kurallı tam rekabetçi serbest piyasanın gelişimi desteklenecektir.

172. Plan dönemi için belirlenen öncelikli sektörler başta olmak üzere sanayide teknolojik dönüşümün sağlanması ve daha verimli, rekabetçi bir ekonomik yapının tesisini sağlayacak katma değer artışının elde edilmesi için kamu yatırımlarının tahsisinde özel kesim yatırımlarını güdüleyici fiziki ve beşeri sermayenin geliştirilmesi sağlanacaktır. Yatırım ve teşvik politikaları aracılığıyla özel kesim yatırımları öncelikli sektörlerle yönlendirilecektir.

173. Siyasal istikrar, makroekonomik istikrar, hukuk devleti ve demokratikleşme ile güçlü iş ve yatırım ortamı Plan hedeflerine ulaşmada çok önemli itici unsurları oluşturacak ve bu sayede oluşan güven ve istikrar yatırımı, üretimi, istihdamı ve ihracatı artıracaktır.

174. Çalışma çağındaki nüfusta işgücüne katılımın dışında yer alan kesimlerin işgücüne dâhil olmalarına imkân sağlanacaktır. Daha kaliteli eğitim ve yaygınlaştırılmış mesleki ve odaklı eğitim olanaklarıyla işgücünün yetkinlikleri ve iş hayatıyla uyumu geliştirilecektir.

175. Plan döneminin ilk iki yılında ekonomide yeniden dengelenme döngüsüne uygun bir büyüme öngörülmürken, atılacak adımlarla büyümenin sonraki üç yılda ivmelenecek yüksek ve sürdürülebilir bir seviyeye ulaşması beklenmektedir. Bu çerçevede Plan döneminde büyüme oranının yıllık ortalama yüzde 4,3 oranında gerçekleşmesi ve Plan dönemi sonunda kişi başına gelirin 12.484 dolara ulaşması, SAGP cinsinden kişi başına milli gelirin ise 37.000 doları aşması hedeflenmektedir. Plan dönemi boyunca 4,3 milyon yeni istihdam sağlanması ve işsizlik oranının dönem sonunda yüzde 9,9'a gerilemesi öngörülmektedir.

176. Belirlenen büyüme modelinde üretken alanlara yönelen yatırımların istikrarlı ve yüksek düzeyde olması önem arz etmektedir. Bu yatırımların en güvenilir finansman kaynağını oluşturan yurtiçi tasarrufların artırılması amaçlanmakta, Plan dönemi sonunda yurtiçi tasarrufların milli gelire oranının yüzde 30'un üzerine çıkarılması hedeflenmektedir. Yurtiçi tasarrufların artırılması cari açığın azalmasına ve Türkiye ekonomisinin olası şoklara daha dayanıklı hale gelmesine katkı sağlayacaktır. Kamu tasarruflarının artırılmasının yanında hane halklarının ve firmaların tasarruf bilinci ve eğiliminin artırılması, uzun vadeli tasarrufların özendirilmesi sağlanacak ve tasarrufları ekonominin verimli alanlarındaki yatırımlara yönlendirecek politikalar uygulanacaktır.

177. Rekabetçiliği ve verimliliği artırıcı politikalar temelinde ithalata daha az bağımlı bir üretim yapısıyla daha fazla ihracat yapılmasını sağlayacak ihracat odaklı dönüşümün sağlam

temelleri ortaya konulacaktır. Rekabet potansiyeli olan ve yüksek dış ticaret açığı verilen sektörlerin desteklenmesiyle artırılabilecek ihracatın yanı sıra, artan turizm gelirlerinin de katkısıyla cari işlemler açığı ciddi oranda azaltılacaktır. Ülkemizin ulusal hak ve menfaatleri gözetilerek; ikili, bölgesel, çoklu, çok taraflı ticari ve ekonomik ilişki ve işbirlikleri geliştirilerek büyüme hedefleri doğrultusunda ülkemizin dünya ticaretinden daha fazla pay alması sağlanacaktır. Teknoloji transferi sağlayan uluslararası doğrudan yatırımların etkisiyle cari işlemler dengesinin finansman kalitesinde belirgin bir iyileşme sağlanacaktır.

178. Plan döneminde, uygulamaya konulacak politika ve tedbirlerle ihracatın 226,6 milyar dolara, ithalatın ise 293,5 milyar dolara ulaşması ve turizmde hedeflenen gelir artışıyla cari işlemler açığının milli gelire oranının dönem sonunda yüzde 0,9 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

179. Para politikasında fiyat istikrarını ve finansal istikrarı esas alan politika çerçevesine devam edilecek, güçlendirilmiş politika koordinasyonu altında enflasyon yüzde 5 hedefine kademeli bir şekilde yakınsayacaktır. Bu doğrultuda, dalgalı döviz kuru rejimi sürdürülürken, belirlenen hedefin gerektirdiği fiyat istikrarının sağlanması için eldeki tüm araçların kararlılıkla kullanılmasına devam edilecektir.

180. Plan döneminde ulaşılması öngörülen büyüme hedefleri doğrultusunda finansal piyasaların reel sektörün finansman ihtiyacını düşük maliyetle karşılayacak ve farklı nitelikteki finansal araçları kullanıma sunacak bir yapıya kavuşması amaçlanmaktadır. Sanayide yapısal dönüşümün hedeflendiği bu dönemde, hem finansal piyasaların ortaya konulan politikaların hayata geçirilmesinde etkili olması hem de ülkemizin küresel bir finans merkezi olma yönünde kararlı adımlarla ilerlemesi esastır. Bu kapsamda, sermaye piyasaları geliştirilecek, finansal teknoloji ekosistemi güçlendirilecek ve faizsiz finansın sektör içerisindeki ağırlığı artırılacaktır.

181. Ekonominin, enflasyon oluşturmayan, kaliteli büyüme patikasına girmesini destekleyecek şekilde kamu mali disiplini korunacak ve harcama politikası plan hedeflerine azami düzeyde tesir edecek şekilde uygulanacaktır. Bu kapsamda; program bütçe sistemine geçilecek, harcama gözden geçirmeleri yapılacaktır. Vergi adaletini güçlendirici ve vergi tabanını genişletici revizyonlar yapılacak, yerel yönetimlerin öz gelirleri artırılabilecektir. Plan dönemi sonunda GSYH'ya oranla kamu kesimi borçlanma gereğinin yüzde 1,7, genel devlet açığının yüzde 1,8, merkezi yönetim bütçe açığının ise yüzde 2 olarak gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

182. Aktüeryal denge gözetilerek sosyal güvenlik sisteminin mali sürdürülebilirliğinin güçlendirilmesi için kayıtlı istihdamın artırılmasıyla sistemin kapsadığı nüfusun genişletilmesi ve prim tahsilatlarının artırılması sağlanarak emeklilik ve sağlık harcamalarının kamu maliyesi üzerindeki baskısı kontrol altında tutulurken, sosyal güvenlik sisteminin etkin ve adil bir yapıda işlemesi tesis edilecektir.

183. Kamu işletmeleri kârlılık, verimlilik ve kurumsal yönetim ilkelerine uygun bir şekilde faaliyetlerini sürdürecektir. Bu çerçevede, kamu işletmeleri fiyat ve tarifelerini ticari esaslara

göre belirleyecek, ürün optimizasyonunu ve verimliliğini artıracak, Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini geliştirecektir. Ekonomide verimlilik artışı ve kamu mali dengeslerini iyileştirme hedefleri doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edilecektir.

2.1.1. Makroekonomik Politika Çerçevesi

184. On Birinci Kalkınma Planında verimliliği odağına alan, sanayi sektörünün başat rol üstlendiği, ihracata dayalı istikrarlı bir büyüme modeli öngörülmektedir.

185. Kurallı ve işleyen serbest piyasa ekonomisi uygulamasının güçlendirilerek sürdürülmesi, rekabetçi üretim altyapısının geliştirilmesinde etkin bir rol üstlenecektir.

186. Devletin düzenleyici ve denetleyici rolü kuvvetlendirilecek ve piyasalarda bağımsız düzenleyici ve denetleyici kurumlar öngörülebilirlik ve şeffaflık çerçevesinde piyasanın etkinliğini sağlamak üzere çalışmaya devam edecektir.

187. Piyasaya giriş ve çıkışların kolaylaştırılması, piyasa aksaklıklarının giderilmesi ve tam rekabetçi piyasanın güçlendirilmesi çalışmaları kararlılıkla sürdürülecektir.

188. Kamu yatırımlarının tahsisinde ihtiyaç duyulan ve özel kesim yatırımlarını güdüleyici fiziki ve sosyal sermaye artırılabilecektir.

189. Makroekonomik istikrarın tesisi, yatırım süreçlerinin iyileştirilmesi ve üretken yatırımların özendirilmesi yoluyla iş ve yatırım ortamı daha da geliştirilecektir.

190. Özel sektör yatırımlarının artırılması için yatırım ortamının iyileştirmesinin yanı sıra farklı destek mekanizmaları hayata geçirilecektir.

191. Uluslararası doğrudan yatırımların özellikle sanayi sektörüne çekilmesi ve komple yeni yatırımların payının artırılması sağlanacaktır.

192. Uluslararası doğrudan yatırımın çekilmesi için çalışmalara ağırlık verilirken, sermaye hareketlerinin serbestliği ilkesi uygulanmaya devam edilecektir. Bu doğrultuda, cari açığın finansmanında nitelikli ve uzun dönemli kaynakların payının artırılması sağlanacaktır.

193. Özelleştirmeler yoluyla devletin kamusal fayda taşımayan üretimdeki payının azaltılması sürdürülecek, mevcut kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) faaliyetleri piyasada rekabeti bozucu etkiye neden olmayacak etkin ve verimlilik temelli şekilde yürütülecektir.

194. Ekonomi yönetiminde eşgüdüm ve uyum esas olacaktır. Politikalarda güçlü koordinasyon sağlanırken, etkin karar alma mekanizmaları sayesinde para, maliye ve gelirler politikaları arasındaki uyum gözetilmeye devam edilerek, makroekonomik istikrarın kalıcılığı temin edilecektir.

195. Makro ihtiyati politika uygulamalarında orta ve uzun vadedeki etkiler dikkate alınacaktır.

196. Temel dönüşüm kararlarında kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları (STK) ve diğer bütün paydaşların katılımlarıyla toplumsal mutabakatın oluşturulmasına özel önem verilecektir.

197. TCMB fiyat istikrarını sağlamaya ve finansal istikrarı gözetmeye devam edecektir. Dalgalı döviz kuru rejimi sürdürülürken, belirlenen hedefin gerektirdiği fiyat istikrarının sağlanması için eldeki tüm araçların kararlılıkla kullanılmasına devam edilecektir.

198. Maliye politikası çerçevesi mali disiplini esas alan, nitelikli büyümeye destek veren, kaynakları itibarıyla sürdürülebilirliğe, kullanım yerleri itibarıyla ise etkinliğe ve verimliliğe dayalı bir kaynak harcama yaklaşımıyla yürütülecektir.

199. Borçlanma politikası, iç ve dış piyasa koşulları ve maliyet unsurları göz önüne alınarak makul bir risk düzeyi çerçevesinde, orta ve uzun vadede mümkün olan en uygun maliyetle finansmanı esas alan stratejik ölçütlere dayalı olarak yürütülecektir.

200. Tasarrufun yanı sıra kamu harcamalarında etkinlik esas alınacak, yatırım ve cari harcamaların rasyonelleştirilmesine odaklanılacak, sürdürülebilir ve sağlıklı gelirlerin artırılması için verginin tabana yayılması temel araçlardan biri olacaktır.

201. Kamu maliyesinde elde edilen mali kazanımlar istikrarlı ve güçlü büyümeye destek olacak şekilde kullanılacaktır.

202. KİT'lerde ve mahalli idarelerde yönetim süreçleri geliştirilecek ve mali uygulamalar sürdürülebilirlik çerçevesinde kontrol altına alınacaktır.

203. İdarelerin genel maliye politikaları ile uyumlu şekilde harcama sorumlulukları netleştirilecektir.

204. KÖİ uygulamalarında bütçe yükümlülükleri de dikkate alınarak özel sektör ile dengeli risk paylaşımı gözetilecektir.

205. İstikrarlı ve güçlü büyümenin finansmanına yönelik yurtiçi tasarruf artışına yönelik yeni araçlar oluşturulacak, bu kaynaklar dengeli ve etkin bir biçimde rekabetçi alanlara yönlendirilecektir. Kamu kaynak dağılımında öncelikli sektörler ön plana çıkarılacak ve kamu destekleri kurumsallaşmayı, ölçek büyümeyi ve teknolojiye dayalı yeniliği teşvik edecek şekilde yeniden ele alınacaktır.

206. Plan dönemi için belirlenen öncelikli sektörler başta olmak üzere sanayide teknolojik dönüşümün sağlanması ve daha verimli, rekabetçi bir ekonomik yapının tesisini sağlayacak katma değer artışının elde edilmesi için fiziki, beşeri ve teknolojik altyapı güçlendirilecektir.

207. Sanayi sektörünü destekleyen hizmet ve tarım sektörlerinin topyekûn verimlilik kazanımlarına ortak olduğu bütünsel bir yaklaşım benimsenecektir.

208. Rekabetçiliği ve verimliliği artırıcı politikalar temelinde dış ticarete daha fazla ihracatı ve daha düşük ithalat bağımlılığını ortaya koyan ihracat odaklı dönüşüm gerçekleştirilecektir.

209. Turizm hizmetlerinin çeşitliliği ve niteliği artırılarak turizmin ekonomiye katkısı önemli ölçüde artırılabilecektir.

210. İnsan kaynakları, plan döneminde öngörülen istikrarlı büyümenin başat unsurlarından birisi olacaktır. İşgücünün daha verimli sektörlerle ve alanlara yönlendirilmesi, eğitim ve istihdam ilişkisinin gözetilmesi işgücünün niteliklerinin artırılması kadınların işgücüne

katılımının teşvik edilmesi, gençlerin işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan mesleki beceriler ile donatılarak istihdama dâhil edilmesi temel öncelikler arasında yer almaktadır.

211. Ücretli ve işveren kesimlerinin yararına olacak uygulamalarla işgücü piyasasının esnekleştirilmesine yönelik atılacak adımlar bir taraftan işgücüne katılımı artırarak diğer taraftan iş ve iş arayanlar arasındaki eşleşme mekanizmalarını daha etkin hale getirerek büyümeye katkı sağlayacaktır.

212. Çalışma koşulları işgücü piyasalarına katılımı, verimlilik artışını, kayıtlılığı, nitelik geliştirmeyi ve mesleki eğitimi özendirici şekilde geliştirilecektir. İstihdam artışı ve nitelikli iş olanakları yoksullukla mücadele ve gelir dağılımında iyileşme sağlanmasının asli aracı olacaktır.

213. İşgücü piyasasının esnekliğini geliştiren düzenlemeler, artan çocuk bakım hizmetleri ile eğitim olanakları ve istihdam odaklı politikalar kadınların işgücü piyasasına konu yetkinliklerini geliştirecek ve iş hayatına daha yoğun katılımlarını destekleyecektir. Kadınların daha iyi işlerle, iş gücüne daha yüksek oranda katılması hanehalkı gelirlerini artırarak tasarruflara doğrudan katkı verecek ve yatırımlar için finansman olanaklarını geliştirecektir.

214. Uygulanacak verimlilik ve rekabetçilik odaklı politikalar sonucunda reel GSYH'nın yıllık ortalama yüzde 4,3 oranında artması hedeflenmektedir. Planın kapsadığı ilk yıl için öngörülen dengelenme sürecinin ardından, üretim seviyesinin potansiyeline yakınsaması ve verimlilik kazanımları neticesinde potansiyelimiz ile birlikte büyüme oranlarının yukarı yönlü hareket etmesi beklenmektedir.

215. Plan dönemi sonunda cari GSYH'nın 1.080 milyar dolara, kişi başına gelirin ise yüksek gelir sınıfı eşliğini geçerek 12.484 dolara ulaşması öngörülmektedir. SAGP cinsinden kişi başına milli gelirin AB ortalamasının yüzde 69,5'ine yükselmesi, OECD tanımlı SAGP cinsinden kişi başına milli gelirin 37.000 doları aşması beklenmektedir.

216. Plan döneminde, yıllık ortalama yüzde 2,8 oranında artışla, 4,3 milyon ilave istihdam yaratılması öngörülmektedir. Sağlanacak büyümeye bağlı olarak hızlı istihdam artışının yanında, işgücü piyasasına yönelik politikalar yoluyla özellikle kadınların iş hayatına katılımının artırılması sayesinde işgücüne katılma oranının yüzde 56,4 seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda, Plan dönemi sonunda işsizlik oranının yüzde 9,9 seviyesine gerilemesi öngörülmektedir.

217. Hedeflenen büyümenin hem üretim hem de harcama bileşenleri yönünden dengeli bir patikada gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Büyümenin arz yönünden kaynakları arasında TFV'nin, talep bileşenleri arasında ise yatırım ve net ihracatın katkısının görece olarak hızlanması; GSYH içerisinde sanayi katma değeri payının önemli oranda artması öngörülmektedir.

218. İmalat sanayii odaklı rekabet gücünün ve verimliliğin artırılması ile teknoloji kapasitesinin geliştirilmesine yönelik atılacak adımlar sayesinde sanayinin yıllık ortalama yüzde 5,7 oranında büyümesi ve üretimin sektörel kompozisyonunda önemli bir değişim

yaşanarak sanayinin GSYH içerisindeki payının yüzde 24,2'ye çıkması hedeflenmektedir. Tarım sektörünün yıllık ortalama yüzde 3,1 oranında büyümesi ve GSYH içerisindeki payının yüzde 5,4'e gerilemesi, hizmetler sektörünün GSYH içindeki payının yüzde 60,1 olması beklenmektedir.

219. Sanayi sektöründe küresel ticaretteki dönüşüme uyum sağlayan, teknoloji yoğun ve yerli yenilik kapasitesi yüksek üretim modelinin benimsenmesi ve turizm gelirlerinde beklenen artış ile net mal ve hizmet ihracatının dönem boyunca büyümeye ortalama 1,1 puanla daha yüksek oranda katkı vermesi öngörülmektedir.

220. Üretkenlik ve yenilikçilik odağında, sabit sermaye yatırımlarının Plan döneminde ortalama yüzde 5,3 oranında artacağı öngörülmektedir. Yatırımlardaki bu artışa ağırlıklı özel kesim yatırımlarının önemli oranda katkı vermesi beklenmektedir. Özel kesim sabit sermaye yatırımlarının GSYH içindeki payının Plan döneminde 1,7 puan artışla dönem sonunda yüzde 26,8'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

221. Teknolojik kapasitenin artırılmasına, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ve beşeri sermayenin geliştirilmesine yönelik adımlar çerçevesinde TFV'nin Plan döneminde yıllık ortalama yüzde 0,3 artması ve büyümeye katkısının dönem sonunda yüzde 13,9'a ulaşması beklenmektedir.

Tablo 2: Büyüme ve İstihdam Gerçekleşme ve Hedefleri

	2018	2023
Temel Göstergeler		
GSYH (2009=100 Zin. Hac., Milyar TL)	1.737	2.142
GSYH (Cari, Milyar TL)	3.701	7.453
GSYH (Cari, Milyar Dolar)	784	1.080
Nüfus (Yıl Ortası, Milyon Kişi)	81,4	86,5
Kişi Başına GSYH (Cari, Dolar)	9.632	12.484
Kişi Başına GSYH (SAGP, Dolar)	28.205	37.423
Katma Değerin Sektörel Dağılımı (Cari GSYH'ya Oran, Yüzde)		
Tarım	5,8	5,4
Sanayi	22,2	24,2
Hizmetler	61,5	60,1
İşgücü Piyasası		
İşgücüne Katılma Oranı (%)	53,2	56,4
İşgücü (Milyon Kişi)	32,3	36,7
İstihdam (Milyon Kişi)	28,7	33,0
İstihdam Oranı (%)	47,4	50,8
İşsizlik Oranı (%)	11,0	9,9

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Tablo 3: Büyümenin Kaynaklarına İlişkin Gerçekleşme ve Hedefler

	2014-2018 ¹	2019-2023 ²
Büyüme (%)	4,9	4,3
Üretim Faktörleri Artışları (%)		
Sermaye Stoku ²	7,3	5,9
İstihdam	3,2	2,8
TFV	0,1	0,3

Kaynak: 2019-2023 dönemi verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Dönem ortalaması

(2) Kapasite kullanım oranı ile düzeltilmiştir.

Tablo 4: Ekonominin Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, GSYH'ya Oran, Yüzde)

	2018	2023
TOPLAM TÜKETİM	72,0	68,5
Kamu	10,7	9,6
Özel	61,3	58,9
TOPLAM YATIRIM	29,2	31,2
Kamu	4,5	4,4
Özel	24,7	26,8
SABİT SERMAYE YATIRIMI	29,7	31,2
Kamu	4,6	4,4
Özel	25,1	26,8
STOK DEĞİŞİMİ	-0,5	0,1
Kamu	-0,1	0,0
Özel	-0,4	0,0
TOPLAM YURTIÇİ TALEP (TOPLAM KAYNAKLAR)	101,2	99,8
Net Mal ve Hizmet İhracatı	-1,2	0,2
Mal ve Hizmet İhracatı	29,6	30,8
Mal ve Hizmet İthalatı	30,8	30,5
GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HÂSILA (GSYH)	100,0	100,0
Net Faktör Gelirleri	-1,6	-1,3
Net Dış Âlem Cari Transferleri	0,1	0,1
GAYRİ SAFİ MİLLİ HARCANABİLİR GELİR (GSMHG)	98,5	98,8
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	12,5	12,0
Kamu Tüketimi	10,7	9,6
Kamu Tasarrufu	1,8	2,4
Kamu Yatırımı	4,5	4,4
Kamu (Tasarruf-Yatırım) Farkı	-2,7	-2,1
ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	86,0	86,8
Özel Tüketim	61,3	58,9
Özel Tasarruf	24,7	27,9
Özel Yatırım	24,7	26,8
Özel (Tasarruf-Yatırım) Farkı	0,1	1,1
Toplam Yurt İçi Tasarruflar	26,5	30,3

Kaynak: 2018 yılı verileri Strateji ve Bütçe Başkanlığı hesaplamalarına göre. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Not: Rakamlar virgülden sonra tek basamağa yuvarlanmıştır. Toplam değerler, alt bileşenlerin toplamından farklılık gösterebilir.

2.1.2. Yurtiçi Tasarruflar

a. Amaç

222. Plan döneminde yurtiçi tasarrufların artırılması ve artan tasarrufların imalat sanayiindeki öncelikli sektörler ve üretken alanlardaki yatırımların finansmanına yönlendirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

223. Uzun vadeli tasarruf yapma eğiliminin güçlendirilmesi ve bireylerin emeklilik gelirlerinin artırılması saiki doğrultusunda kamu emeklilik sistemi dışındaki sistemlere katılım teşvik edilecek; bireysel emeklilik sistemi (BES) katılımcı sayısı, sistemde kalış süresi ve fon tutarını artıracak şekilde geliştirilecektir.

223.1. Genç kesimde uzun dönemli tasarrufları cazip hale getirecek şekilde BES'teki mevcut devlet destekleri yaşa göre farklılaştırılacaktır.

223.2. BES katılımcılarının kısa vadeli nakit ihtiyaçları nedeniyle sistemden çıkışlarının önlenmesi amacıyla sağlık, evlilik, eğitim, mülk sahibi olma gibi ihtiyaçlar nedeniyle bireyler sistemden çıkmadan birikimlerinin bir kısmını çekme olanağı tanınacaktır.

223.3. Bireysel emeklilikteki otomatik katılım sistemi sistemde kalış süresi ve fon tutarını artıracak şekilde yeniden düzenlenecek ve bireysel hesaplara dayalı kurulacak kıdem tazminatı fonu ile entegre edilecektir.

223.4. Sektör, iş kolu veya meslek esaslı tamamlayıcı emeklilik kurumlarının iyi uygulama örnekleri doğrultusunda geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

224. Öncelikli sektörlerde şirket tasarrufları ve verimli kullanımı ilave vergisel teşviklerle artırılacaktır.

224.1. Öncelikli sektörlerdeki şirketlerin nakit sermaye artırımları ilave vergisel düzenlemelerle teşvik edilecektir.

225. Vergi ve makro ihtiyati düzenlemeler yoluyla üretken olmayan yatırımların cazibesi azaltılarak, tasarruflar verimli alanlardaki yatırımlara yönlendirilecektir.

225.1. İkinci ve sonraki konut alımlarında vergileme ve kredi kullanımına ilişkin düzenleme ve uygulamalar gözden geçirilecektir.

225.2. İmar değişikliklerinden kaynaklanan değer artışlarının vergilendirilmesine ilişkin mevzuat ve uygulama güçlendirilecektir.

226. Finansal sistem dışında bulunan kaynakların, araçlar çeşitlendirilerek finansal sisteme çekilmesi sürdürülecektir.

226.1. Yastık altı tasarrufların finansal sisteme çekilmesini sağlayacak özel teşvikler sürdürülecek ve yeni teşvikler tasarlanacaktır.

227. Hanehalkı tasarruflarının artırılmasını teminen borçlanarak harcama yerine harcama öncesinde tasarruf etme davranışı desteklenecektir.

227.1. Dayanıklı tüketim malları ile eğitim, tatil gibi harcama kalemleri için bankalarda harcama kalemi grubuna özel birikim hesapları oluşturulacak ve bu birikimler kullanılarak gerçekleştirilen harcamalarda ilgili ürünler için vergisel teşvikler uygulanacaktır.

228. Finansal okuryazarlığın artırılması yoluyla hanehalkı ve firmaların tasarruf yapma farkındalığı ve tasarrufların yönlendirileceği finansal araçlara yönelik bilgi düzeyi artırılacaktır.

228.1. Şirket tasarruflarının artırılmasına yönelik olarak özellikle KOBİ finansal okuryazarlığı artırılacaktır.

228.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) başta olmak üzere kamu kurumlarınca yürütülen finansal eğitim faaliyetleri yaygınlaştırılacak, temel finans kavramlarına yönelik hanehalklarına eğitim desteği sağlanacaktır.

228.3. Bankacılık alanındaki hizmetlerin tüketicinin daha kolay anlayabileceği şekilde sunulmasına yönelik yönlendirme ve düzenleme yapılacaktır.

Tablo 5: Yurtiçi Tasarruf Hedefleri

	2018	2023
Yurtiçi Tasarruf Oranı (GSYH İçinde, %)	26,5	30,3
Kamu Kesimi Tasarruf Oranı (GSYH İçinde, %)	1,8	2,4
Özel Kesim Tasarruf Oranı (GSYH İçinde, %)	24,7	27,9
BES Katılımcı Sayısı (Milyon Kişi)¹	11,6	15,2
BES Fon Tutarı (Milyar TL)^{1,2}	96,3	296

Kaynak: 2018 verileri Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Emeklilik Gözetim Merkezine aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Gönüllü ve otomatik katılıma dayalı sistemlerin toplamıdır. Yılısonu değerleridir.

(2) 2018 fiyatlarıyla

2.1.3. Ödemeler Dengesi

a. Amaç

229. Güçlü istihdam ve uluslararası rekabet potansiyeli olan öncelikli sektörlerin ve gelişme alanlarının desteklenmesiyle sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması, ithalata olan bağımlılığın azaltılmasının yanı sıra artan turizm gelirleriyle cari işlemler açığının azaltılması; teknoloji transferi sağlayan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının katkısıyla ödemeler dengesinin belirgin bir şekilde iyileştirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

230. Türkiye'nin orta vadeli ihracat yol haritası ortaya konulacaktır.

- 230.1.** Hedef pazar ve hedef ürün odaklı bir yaklaşımla, firmalarımızın küresel değer zincirlerinin katma değer yaratan aşamalarına eklenmesini destekleyen, sürdürülebilir ihracat artışını hedefleyen İhracat Ana Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.
- 231.** Firmalarımızın tasarım, ürün geliştirme (Ür-Ge) ve markalaşma faaliyetleri desteklenmek suretiyle ihraç edilen mal ve hizmetlerin katma değeri ve rekabet gücü artırılacaktır.
- 231.1.** İhracatçılara yönelik pazara giriş eylem planları uygulamaya geçirilecek ve pazara giriş engelleri takip edilerek sorunların çözüme kavuşturulması desteklenecektir.
- 231.2.** İhracata hazırlık aşamasında olan firmalarımızın ihtiyaç duyacağı eğitim ve danışmanlık hizmetleri oluşturulacak projeler yoluyla desteklenecektir.
- 231.3.** İşletmelere yönelik ihracat destekleri kapsamında, tasarım ve markalaşma faaliyetlerine yönelik kurumsal kapasite geliştirilecek; fuar katılımları, ofis ve mağaza açma, markalaşma ve Turquality destekleri sürdürülecektir.
- 231.4.** İhracat desteklerini kapsayan mevzuat, yapılacak etki analizleri sonucunda düzenli aralıklarla etkinleştirilecek, günün koşullarına uygun olmayan desteklere son verilirken, ihtiyaç duyulan yeni destek araçları geliştirilecektir.
- 232.** Ülkemizin gittikçe büyüyen küresel helal ürün pazarından daha fazla pay alması için çabalar artırılacaktır.
- 232.1.** Ülkemizin ev sahipliği yaptığı İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsünün daha etkin çalışabilmesi için gerekli destek sağlanacaktır.
- 232.2.** Helal Akreditasyon Kurumunun kurumsal kapasitesi güçlendirilecek ve faaliyet hacmi ve çeşidi artırılacaktır.
- 232.3.** Helal ürünler alanında ihracat yapan firmalara yönelik destek mekanizmaları geliştirilecektir.
- 233.** İthalat bağımlılığının azaltılmasına yönelik yerli üretimin rekabet gücü artırılacaktır.
- 233.1.** İhracatçı firmalar için mal ve hizmet üretimi yapan yerli firmalara destek sağlanacaktır.
- 233.2.** Yerli ürün tüketimi özendirilerek yerli malının görünürlüğü ve farkındalığı artırılacaktır.
- 233.3.** İthalatın yerli üretim üzerinde neden olduğu zarar ve tehditlere karşı uluslararası yükümlülüklerimiz çerçevesinde yerli üretimin korunması sağlanacaktır.
- 233.4.** Türk ihraç ürünlerinin üretim standardizasyonunun sertifikasyonunda milli kurumların uluslararasılaştırılması sağlanacaktır.
- 233.5.** Ticari kalite denetimlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi ile tarım ürünlerinin ihraç pazarlarındaki kaliteli imajı korunacak ve uluslararası kalite standartlarını karşılaması sağlanacaktır.
- 234.** İhracatçının daha fazla bilgi ve analize dayalı bir biçimde faaliyet göstermesini teminen gerekli altyapı güçlendirilecektir.

234.1. İhracatçıların küresel ticari verileri yakından takip edebilmelerini, devlet destekleri, potansiyel ürün ve pazarlar ile alıcı ülke uygulamaları hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak, kapsamlı ve güncel verileri içeren dijital “Kolay İhracat Platformu” kurulacaktır.

235. Ülkemize ait firma ve markaların tanıtımı ve bilinirliğinin sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

235.1. Yurt dışında gerçekleştirilen ticaret heyetlerine katılan firma bilgileri ile temas kurulan yabancı firma bilgilerini içeren veri tabanı kurulacak ve düzenli aralıklarla güncellenecektir.

235.2. Firmalarımızın rekabet gücünü hızlı tedarik avantajıyla üst düzeye çıkarmayı teminen Türkiye Ticaret Merkezleri, dağıtım ve depolama kanallarıyla bütünleşmiş bir yapıya kavuşturulacaktır.

235.3. Ülke tanıtımı ve Türkiye markası için kullanılan fon ve kaynakların daha etkin kullanılması için farklı kurum ve kuruluşlarca harcanan kaynakların konsolide edilerek yeni bir tanıtım stratejisi belirlenecektir.

236. Ülkemizin ulusal hak ve menfaatleri gözetilerek; ikili, bölgesel, çoklu, çok taraflı ticari ve ekonomik ilişkileri ve işbirlikleri geliştirilecektir.

236.1. Firmalarımızın pazarlara erişim imkânlarının iyileştirilmesi ve adil rekabet ortamında çalışmalarının sağlanması amacıyla ikili, bölgesel, çoklu ve çok taraflı platformlarda yabancı ülkeler ile diyalog güçlendirilecektir.

236.2. AB ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

236.3. Ekonomide rekabetçiliğin ve verimliliğin artması, tercihli pazara giriş imkânlarının geliştirilmesini teminen, makroekonomik hedefleri destekleyici yeni serbest ticaret anlaşmaları müzakere edilecek ve yürürlükteki serbest ticaret anlaşmalarının kapsamının genişletilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

236.4. Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

236.5. Afrika açılımı çerçevesinde Afrika ülkeleri ile olan diplomatik, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkiler daha da güçlendirilecek; ülkemiz ile bölge ülkeleri arasında dış ticaret hacmi artırılabilecektir.

236.6. Ortadoğu bölgesinde yer alan ülkeler ile mevcut diplomatik, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerimiz güçlendirilecek; bölge ülkeleri ile dış ticaret hacmi artırılabilecektir.

Cari Açığın Finansmanı

237. Ülkemizin uluslararası doğrudan yatırımlar açısından daha fazla cazip hale gelmesini, bu yatırımların sürdürülebilirliğini ve cari açığın finansmanındaki payının artırılmasını sağlayacak güçlü bir hukuki, idari ve fiziki altyapı oluşturulacaktır.

237.1. Uluslararası standartlara uyumlu bir yatırım ve iş yapma ortamı geliştirilecektir.

237.2. Özel sektör yatırımını kolaylaştıracak temel bir düzenlemenin yanı sıra, öngörülebilirliği, şeffaflığı artıracak, yatırımcı güvenini pekiştirecek, aleyhe hükümlerin

geçmişe yürümezliğini garanti altına alacak, yatırımların hızlanmasının önündeki engelleri kaldıracak kapsamlı bir mevzuat yenileme çalışması yürütülecektir.

237.3. Yatırımlara ilişkin her türlü bürokratik işlemin kamu idaresi tarafından tek bir muhatap üzerinden daha kısa sürelerde tamamlanmasını sağlayacak düzenleme yapılacaktır.

237.4. Yatırımlara ilişkin uyuşmazlıkların çözümlenmesi için uluslararası standartlarda çözüm yollarının kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik altyapı güçlendirilecektir.

237.5. Yatırımlara ilişkin izin, onay ve ruhsat vb. süreçlerin hızlı, kullanıcı dostu, düşük maliyetli olmasını sağlayacak bilgi sistemi oluşturulacaktır.

238. Doğrudan yatırımların ihracatçı sektörler yöneline sağlanacaktır.

238.1. İmalat sanayiinde yüksek katma değer yaratan komple yeni yatırımların ülkemize çekilmesi için aktif tanıtım, müzakere ve özelleştirilmiş teşvik mekanizmaları hayata geçirilecektir.

239. Cari işlemler açığının büyük oranda borç yaratmayan dış kaynaklardan finanse edilmesi sağlanacak, finansman kalitesi artırılacaktır.

239.1. Uzun vadeli yatırım projelerinde vadeye uygun, uzun vadeli uluslararası ortaklık temelli finansman araçları geliştirilecektir.

239.2. Uzun vadeli dış kaynak teminini kolaylaştıracak, uluslararası işbirliği mekanizmaları güçlendirilecek, ülkemizin yatırım ortamı detaylı bir programla uluslararası alanda tanıtılacaktır.

239.3. Dünyadaki emeklilik fonları başta olmak üzere büyük ölçekli fonların ülkemize uzun vadeli yatırım yapmasına yönelik yeni finansal ürünler geliştirilecektir.

239.4. Yabancılar gayrimenkul satışları ile ilgili tanıtım faaliyetleri artırılacak ve süreçler etkinleştirilecektir.

Tablo 6: Ödemeler Dengesine İlişkin Hedefler

	2018	2023
İhracat Fob (Milyar Dolar)	167,9	226,6
İthalat Cif (Milyar Dolar)	223,0	293,5
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-27,1	-9,9
Cari İşlemler Dengesi/GSYH (%)	-3,5	-0,9
Seyahat Gelirleri (Milyar Dolar)	25,2	55,3
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	75,3	77,2
Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişi (Milyar Dolar)	13,0	23,8

Kaynak: 2018 yılı verileri Türkiye İstatistik Kurumuna (TÜİK) ve TCMB'ye aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.1.4. Enflasyon ve Para Politikası

a. Amaç

240. Güçlü bir para politikası duruşuyla, finansal istikrar gözetilerek para politikası araçlarının etkin kullanımına devam edilerek fiyat istikrarının sağlanması ve korunması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

241. Para politikası araçları güçlü bir şekilde kullanılmaya devam edilecektir. Para, maliye ve gelirler politikaları koordineli olarak yürütülecektir.

241.1. Enflasyon hedeflemesi doğrultusunda, hükümet ve TCMB enflasyon hedefini birlikte belirlemeyi ve bu hedefi kamuoyuna açıklamayı sürdürecektir.

241.2. Enflasyonu kademeli olarak yüzde 5'e düşürmeyi amaçlayan ihtiyatlı para politikası önlemleri maliye ve gelirler politikaları tarafından da desteklenecektir.

241.3. Mali disiplin korunacak şekilde, yönetilen/yönlendirilen fiyatlar ve vergi düzenlemeleri geçmiş enflasyona endeksleme davranışının azaltılmasına yardımcı olacak şekilde belirlenecektir.

241.4. Fiyatlar genel düzeyini etkileyen etmenler yakından izlenerek, fiyat istikrarını olumsuz etkileyecek ani gelişmeler karşısında, enflasyon hedefinden sapılmamasına yönelik para ve maliye politikası araçları koordineli, hızlı ve etkili bir şekilde devreye alınacaktır.

242. TCMB, fiyat istikrarının sağlanması temel amacı doğrultusunda parasal aktarım mekanizmasının etkin işleyişi için tüm araçları kararlı ve bağımsız bir şekilde kullanmaya devam edecektir.

242.1. Para politikası kararları; enflasyon beklentileri, fiyatlandırma davranışları ve enflasyonu etkileyen diğer unsurlardaki gelişmeler dikkate alınarak oluşturulacaktır.

242.2. Politika kararlarının iletişimi kapsamında, fiyatlandırma davranışları ve enflasyonu etkileyen unsurlardaki gelişmeler ile bu gelişmelerin kararları ne yönde etkilediği konularında kamuoyu bilgilendirilmeye devam edilecektir.

242.3. Finansal istikrarın gözetilmesine yönelik rezerv artırıcı uygulama ve araçlar güçlendirilecek ve çeşitlendirilecektir.

243. Dalgalı kur rejimi uygulamasına devam edilecek, kurlarda sağlıksız fiyat oluşumlarının gözlenmesi veya aşırı oynaklık durumunda piyasalarda istikrarın sağlanması amacıyla gerekli adımlar atılacaktır.

244. Gıda fiyatlarının enflasyon üzerindeki baskısını azaltmaya yönelik olarak lojistik ve depolama alanlarında gerekli düzenlemeler yapılacak ve tarımda bölge ve ürün bazında bir planlamanın kurumsal altyapısı hayata geçirilecektir.

244.1. Gıda dağıtım zincirindeki aracılık ve lojistik maliyetlerini azaltmayı teminen tarımsal üretimde örgütlü yapı güçlendirilecektir.

244.2. Gıda lojistik ve depolama hizmetlerini uluslararası standartlarda sunacak, daha rekabetçi bir yapının oluşturulmasını sağlayacak düzenleme yapılacaktır.

244.3. Dönemsel fiyat dalgalanmaları asgariye indirilmesini sağlayacak soğuk depo zincirleri desteklenecektir.

244.4. Taşımacılık sırasında oluşan zayıt oranlarını en aza indirmeye yönelik taşıma araçları modernizasyonu ve dönüşümü teşvik edilecektir.

244.5. Rekabete açık ürün piyasası oluşturulmasına yönelik bitkisel ve hayvansal ürün ihtisas borsaları tesis edilecektir.

244.6. Tarım ürünlerinde arz ve rekolte tahminlerinin sağlıklı yapılabilmesine imkân veren erken uyarı sistemi kurularak, gıda ürünlerinde fiyat dalgalanmasının büyük veri ve ileri analitik yöntemler kullanılarak yakından takip edileceği Ürün Gözetim Mekanizması hayata geçirilecektir.

244.7. Taze meyve sebze piyasasında mevsimselliği ve yüksek fiyat artışlarını dengeleyici bir unsur olarak teknolojik örtü altı üretim ile modern sulama sistemleri desteklenecektir.

245. Enflasyonun ekonomik ve sosyal yaşama dair olumsuz etkileri konusunda farkındalık artırılacak, enflasyonla mücadeleye yönelik toplumsal mutabakat güçlendirilecektir.

245.1. İletişim kanalları aktif olarak kullanılarak, tüm kesimlere hitap edecek şekilde çeşitlendirilmiş, yazılı, görsel ve işitsel içerikler kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Tablo 7: Enflasyon Tahminleri

	2018	2023
TÜFE (Yıl Sonu, %)	20,3	5,0

Kaynak: 2018 yılı verisi TÜİK'e aittir. 2023 yılı verisi On Birinci Kalkınma Planı tahminidir.

2.1.5. Mali Piyasalar

a. Amaç

246. Reel sektörün finansman ihtiyacına düşük maliyetle cevap verebilen, farklı nitelikteki finansal araçları güvenilir kurumlar aracılığıyla geniş bir yatırımcı tabanına sunabilen ve İstanbul'un cazip bir küresel finans merkezi olma hedefini destekleyen, kurumsal yapısı güçlü bir finansal sektörün oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

247. Finansal sektörün reel sektörün finansmanındaki etkinliği artırılacak ve reel sektörün sermaye piyasasından ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gözetimindeki banka dışı finansal kuruluşlardan fon kullanması özendirilecektir.

247.1. İpotek Finansmanı Kuruluşunun (İFK) ihraç limiti, sermayesinden bağımsız hale getirilecektir.

- 247.2.** İFK'nın ihraç maliyetlerini azaltmaya yönelik SPK kurul ücreti ve Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi (MKK) saklama ücreti gibi işlem maliyetlerinde indirimler yapılacaktır.
- 247.3.** İFK tarafından ihraç edilecek menkul kıymetler, repo gibi likidite sağlama amaçlı işlemlere konu edilebilecektir.
- 247.4.** Banka bilançolarındaki varlıkların seküritizasyonu teşvik edilecektir.
- 247.5.** KOBİ varlık kiralama şirketi kurularak kira sertifikası ihracı yapılacak ve ihraç masraflarında destek sağlanacaktır.
- 247.6.** Borsa İstanbul Anonim Şirketi (BİST) Özel Pazar şirketlerine yapılan yatırımlar, belirli bir orana kadar, yatırım yapan şirketlerin dönem kazancından düşülecektir.
- 247.7.** Aracı kurumların proje finansman fonu kurarak projeye dayalı menkul kıymet ihraç edebilmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
- 247.8.** Finans kesimi dışındaki tahsili gecikmiş alacakların varlık yönetim şirketlerine devredilebilmesi sağlanacaktır.
- 247.9.** Varlık yönetim şirketleri Finansal Kurumlar Birliğine üye olacaktır.
- 247.10.** Şirketlerin halka açılmasına destek olacak vergisel teşvikler sağlanacaktır.
- 247.11.** Kamusal ve özel nitelikli varlık ve projelere dayalı, ortaklık temelli menkul kıymet enstrümanları geliştirilecektir.
- 247.12.** Yenilikçi projelerin finansmanı için kitle fonlaması gibi modern ve yeni nesil finansman modelleri ülkemiz sermaye piyasalarına kazandırılacaktır.
- 247.13.** KÖİ projelerinin finansmanında kredi piyasalarının yanı sıra sermaye piyasaları da araç olarak kullanılacaktır.
- 248.** Finansal kuruluşların düzenleme ve denetleme çerçevesi güçlendirilecek, etkin bir rekabet ortamı sağlanacak, işlem maliyetleri azaltılacak ve sağlıklı bilgiye erişimleri kolaylaştırılacaktır.
- 248.1.** Finansal piyasalara ilişkin düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar düzenleme ve denetleme etkinliğini artırmak üzere Türkiye Finansal Hizmetler Kurulu çatısı altında toplanacaktır.
- 248.2.** Finansal kuruluşların ana ortaklarını ve tüm iştiraklerini kapsayan mevcut konsolide denetim çerçevesinin etkinliği artırılacaktır.
- 248.3.** Sınır ötesi denetim çerçevesi ve uygulamaları güçlendirilecektir.
- 248.4.** Merkezi bir veri tabanı yoluyla kredi başvurularında talep edilen belge ve bilgilerin doğrudan temini sağlanacaktır.
- 248.5.** Elektronik çek ve bono sistemi kurulacaktır.

248.6. Bilgiye erişim açısından finansal kuruluşlar arasındaki farklılıkların giderilmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.

248.7. Finansal kuruluşların müşterileriyle yaptıkları işlemlerde fiziki belge ve ıslak imza kullanımının azaltılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

248.8. Finansal düzenlemeler hazırlık aşamasında kamuoyuna duyurulacak, görüşlerin alınması için taraflara yeterli süre tanınacak ve düzenlemelerin etki analizleri yapılacaktır.

248.9. Finansal düzenlemelerde şeffaflık ve öngörülebilirlik ölçütlerini ortadan kaldırıcı nitelikte ve geriye dönük etki yaratan düzenlemelerden kaçınılacaktır.

248.10. Türk Lirası cinsi varlıkların faiz riskinden korunmasında ve değişken faizli enstrümanların fiyatlamasında kullanılacak referans faizler oluşturulacaktır.

249. Uluslararası ticaret sisteminde kabul görece alternatif para ve ödeme sistemleri geliştirilmesi amacıyla ülke işbirlikleri tesis edilecek ve çalışmalar sürdürülecektir.

249.1. Takas ticaretinde kullanılacak Avrupa Ödeme Sistemi yapısı incelenerek ülkemizde de benzer bir yapının kullanıma açılması sağlanacaktır.

249.2. Küresel rezerv para alternatifi oluşturmaya yönelik ülke işbirlikleri oluşturulacak ve söz konusu ülke merkez bankalarının ortak çalışma yürütmesi sağlanacaktır.

249.3. İkili anlaşmalar yoluyla yerel para cinslerinden ticaret imkânları artırılacaktır.

249.4. Hedef ülke merkez bankalarıyla ödeme sistemlerinin uyumlu çalışması imkânları araştırılacak ve ticaretin güvenilirliğini güçlendirici ve hızlandırıcı önlemler alınacaktır.

249.5. Blokzincir tabanlı dijital merkez bankası parası uygulamaya konulacaktır.

250. Uluslararası iyi uygulamalardan yararlanılarak firmalara fırsat eşitliği sağlayan, güvenli bir finansal teknoloji (fintek) ekosisteminin oluşumu desteklenecektir.

250.1. Fintek ekosisteminin ülkemizde gelişmesine yönelik yol haritası oluşturulacak ve uygulamaya dair koordinasyon tek bir kamu kurumu tarafından sağlanacaktır.

250.2. Düzenleme Deney Alanı ve Endüstri Deney Alanı oluşturulacaktır.

250.3. Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Birliği kurulacaktır.

250.4. İstanbul Finans ve Teknoloji Üssü kurulacaktır.

250.5. Açık bankacılık hukuki altyapısını güçlendirmek amacıyla AB Ödeme Hizmetleri Direktifi 2 ile mevzuat uyumu sağlanacaktır.

251. Finansal hizmetlere erişimin kolaylaştırılması, finansal bilincin ve yatırımcı tabanının geliştirilmesi için faaliyetler yürütülecektir.

251.1. İlk, orta ve yükseköğretim kurumlarında finansal okuryazarlık eğitimi yaygınlaştırılacak, söz konusu eğitimin, yaygın eğitim kapsamında yetişkinlere de verilmesi sağlanacaktır.

251.2. Finansal tüketicilerin ihtiyaçlarının doğru tespit edildiği, finansal kurumlar karşısında haklarının korunduğu ve her iki taraf arasında aracılık hizmetlerinin verildiği Finansal Danışmanlık Sistemi geliştirilecektir.

251.3. Tamamlayıcı sağlık sigortasını geliştirmeye yönelik grup poliçeleri için işverene avantajlar sağlanacaktır.

251.4. Türkiye Reasürans Havuzu faaliyete geçirilecektir.

251.5. İhraççıların ödeme yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda MKK'dan alınacak belgenin ilam niteliğini haiz olduğuna ve borçlanma ihracı gerçekleştiren şirketlerde "borçlanma aracı sahipleri genel kurulu" oluşturulmasına imkân sağlayacak yasal düzenleme yapılacaktır.

251.6. Çalışanlara pay edindirme programları tanımlanacaktır.

251.7. Sermaye piyasalarında güven veren bir ekosistem oluşturulması için mevcut tahkim mekanizması daha işlevsel hale getirilecektir.

251.8. Finansal tüketicilerden alınan ücret ve komisyonlara ilişkin bilgilerin daha açık, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir şekilde sunulması sağlanacaktır.

Faizsiz Finans

252. Faizsiz finans sisteminin ülkemiz finans sistemindeki yeri güçlendirilecek, faizsiz finans alanında ürün ve hizmet çeşitliliği ile insan kaynağı geliştirilecek, politika geliştirme süreçlerini destekleyecek araç ve mekanizmalar oluşturulacaktır.

252.1. Katılım bankacılığının yaygınlaştırılması amacıyla yeni iş modeli/pencere sistemi uygulamasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

252.2. Faizsiz finans sisteminin işleyişi ve finansal ürünler hakkında kamuoyunun daha fazla bilgilendirilmesi sağlanarak faizsiz finans sistemine ilişkin farkındalık artırılacaktır.

252.3. Faizsiz finans alanında bütüncül veri raporlama altyapısı oluşturulacaktır.

252.4. Faizsiz finans sistemine ilişkin ürün ve hizmet çeşitliliğini artırmaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

252.5. Emtia murabahası işlemlerinin yurt içinde gerçekleştirilebilmesi için kira sertifikasına, elektronik ürün senedine veya hisse senedi portföyüne dayalı platformların oluşturulması sağlanacaktır.

252.6. Kamu yatırımlarının finansmanında kira sertifikası ihraçlarının kullanımı artırılacaktır.

252.7. Kira sertifikası ihraçlarında özel amaçlı kuruluşların kullanımında uygulama kolaylığı sağlanması için hukuki düzenlemeler revize edilecektir.

252.8. Faizsiz finans denetim standartları oluşturulacaktır.

252.9. Faizsiz finansla ilişkin araç ve kurumların terminolojisinin standardizasyonu sağlanacaktır.

252.10. Faizsiz finans kurumsal yönetim sistemi tesis edilecek ve uluslararası uygulamalarla uyumlaştırılacaktır.

252.11. Katılım sigortacılığını teşvik edici mahiyette mevzuat ve kurumsal yapı geliştirilecek ve her tür risk grubuna hitap eder şekilde yaygınlaştırılacaktır.

252.12. Ülke kaynaklarının yurt dışına akışının önüne geçilmesi için katılım reasürans fonu kurulacaktır.

Tablo 8: Mali Piyasalara Yönelik Hedefler

(Yüzde)

	2018	2023
Bankacılık Kredileri/GSYH	67,3	82,2
Katılım Bankaları Kredilerinin Toplam Krediler İçindeki Payı	4,7	7,0
BİST Piyasa Kapitalizasyonu/GSYH	21,5	39,3
Özel Sektör Borçlanma Araçları Nominal Stoku/GSYH	1,7	5,8

Kaynak: 2018 verileri BDDK, SPK ve TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.1.6. Maliye Politikası

a. Amaç

253. Mali disiplinin kararlılıkla devam ettirilmesi suretiyle kamu maliyesinin güçlü ve sürdürülebilir yapısının korunması temel amaçtır.

b. Kamu Maliyesinin Temel Çerçevesi

254. Plan döneminde kamu maliyesinin güçlü ve sürdürülebilir yönü devam ettirilecektir. Bu çerçevede GSYH'ya oran olarak 2018 yılında yüzde 2 olan merkezi yönetim bütçe açığının Plan döneminde aynı seviyede kalması öngörülmektedir. GSYH'ya oranla, 2018 yılında yüzde 1,5 açık veren program tanımlı merkezi yönetim bütçe dengesinin, Plan dönemi sonunda fazlaya geçmesi; yüzde 2,4 olan kamu kesimi borçlanma gereğinin ise yüzde 1,7 seviyesine indirilmesi hedeflenmektedir.

255. GSYH'ya oran olarak, 2018 yılında yüzde 10,7 olan kamu tüketiminin Plan dönemi sonunda yüzde 9,6 seviyesine gerilemesi; kamu tasarrufunun ise 2018 yılındaki yüzde 1,8'lik seviyesinden yüzde 2,4'e yükselmesi öngörülmektedir.

256. Kamu maliyesi, nitelikli büyüme dostu yeni bir perspektifle, Planda ortaya konulan politikaların ve öngörülen yapısal değişimin hayata geçirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılacaktır.

257. Öncelikli sektör ve gelişme alanlarında öngörülen hedeflere ulaşmak için başta eğitim, lojistik altyapısı, sanayi bölgeleri altyapısı ve sulamaya ilişkin kamu yatırım harcamaları olmak üzere, özel sektörün yatırım, Ar-Ge, yenilik, üretim ve ihracatını desteklemek üzere sağlanan teşvik ve desteklerin gerektirdiği harcamaların Plan döneminde bütçelenmesi öngörülmektedir. Söz konusu harcamaların finansmanı ise, bütçe gelir ve giderlerine ilişkin yapılacak rasyonelleştirme sonucu oluşturulacak mali alandan karşılanacaktır. Plan

döneminde bütçe harcamalarının içinde ekonominin uzun dönem üretkenlik ve verimliliğini artıracak harcama kalemlerinin payı artırılmaktadır.

258. Sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengesini güçlendirici politikalar hayata geçirilecektir. Bütçe dışı fon ve döner sermayelerin harcama ilkeleri belirlenecek, bütçenin tekliği ilkesinin uygulamasının güçlendirilmesi sağlanacaktır. KİT'lerin, uygulamaya konulacak kârlılık ve verimlilik politikalarının etkisiyle ürettiği katma değerın milli gelire oranı yükselecektir. Artan KİT yatırımları, kârlılıkta yaşanan artışla finanse edilecek, bu sayede KİT borçlanma gereğinin GSYH'ya oranı sabit kalacaktır.

c. Politika ve Tedbirler

259. Kaynak tahsisi ve kullanımının Plan politika ve hedefleri doğrultusunda önceliklendirilmesine ve bütçenin çıktı ve sonuç odaklı bir yaklaşımla uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine imkân vermek ve bunun neticesinde plan-program-bütçe bağlantısı ile uygulama, izleme ve değerlendirme süreçlerini güçlendirmek amacıyla program bütçe sistemine geçilecektir.

259.1. Kamu harcamalarının program bazlı sınıflandırma çalışmaları tamamlanacaktır.

259.2. Kalkınma planı, orta vadeli program, Cumhurbaşkanlığı yıllık programı ve stratejik planlarla uyum gözetilerek, kamu hizmetlerini program yaklaşımıyla ele alan bütçe yapısına geçilecektir.

260. Kamu harcamalarının değerlendirilmesi, önceliklendirilmesi ve kaynakların etkin kullanımının gözetilmesi, kamu kurumlarının performansının değerlendirilmesi ve sağlıklı mali sıkılaştırma uygulamalarının yürütülmesine yönelik olarak harcama gözden geçirmeleri yapılacak, harcama programlarının uygulama süreçlerinde etkinlik artırılabacak ve harcamalar kontrol altında tutulacaktır.

260.1. Harcamaların etkililik, ekonomiklik ve verimlilik durumlarının raporlanmasını sağlayacak şekilde harcama gözden geçirmeleri yapılacaktır.

260.2. Harcama gözden geçirmeleri sonucunda verimsiz harcama alanları tasfiye edilecek, bu yolla oluşturulacak mali alanın öncelikli harcama alanlarına tahsis edilmesi sağlanacaktır.

260.3. Kamu personeli daha verimli kullanılacak, çalışan memnuniyeti artırılabacak, kamu personelinin mali ve sosyal hakları Planda öngörülen makroekonomik politikalarla uyumlu bir şekilde belirlenecektir.

260.4. Kamu hizmet sunumu teşkilat ve yöntemler bakımından gözden geçirilerek, hizmetlerin daha etkin ve verimli bir şekilde sunumuna imkân veren ve daha az sayıda idari birimden oluşan kamu yönetimi yapısı oluşturulacak, yeni ortaya çıkacak hizmetlerin yeni birimler kurmak yerine mevcut kamu idarelerince yerine getirilmesi sağlanacak, e-devlet uygulamaları yaygınlaştırılacak, böylece kamu harcamalarında verimlilik artırılabacaktır.

260.5. Kamu yatırım harcamalarında tasarruf sağlamak üzere kamu ihale ve sözleşme süreçleri iyileştirilerek rekabet artırılabacaktır.

260.6. Taşıt Kanunu, taşıt yönetiminde etkinlik ve verimliliği gözeterek şekilde güncellenecektir.

260.7. Mali disipline katkı sağlamak üzere döner sermayeler ve özel hesaplar azaltılarak merkezi yönetim bütçe kapsamı genişletilecektir.

261. Teşvik, destek ve sosyal yardım uygulamaları gözden geçirilerek etkin olmayan uygulamalar kaldırılacak, Plan öncelikleri çerçevesinde yapısal düzenlemeler yapılacaktır.

261.1. Katma değerli üretim alanlarında rekabet avantajı sağlayacak, yatırım dönemine odaklanmış, esnek, nakit bazlı teşvikleri de içeren yeni bir teşvik sistemi kurulacaktır.

261.2. Vergisel teşvikler tüm iktisadi ve sosyal etkileriyle birlikte değerlendirilecek, vergi harcaması nitelikli düzenlemeler gözden geçirilerek etkin olmayanlar kademeli olarak kaldırılacaktır.

261.3. Mevcut teşvik ve destek programları gözden geçirilerek, mükerrerlik arz eden teşvik ve destekler Plan hedefleri doğrultusunda sadeleştirilecektir.

261.4. Tarımsal destekler katma değer artışını gözeterek bir biçimde tahsis edilecek, desteklerle amaçlanan sosyal ve üretim odaklı fayda ile mali yükün karşılaştırılmasına imkân verecek bir izleme ve değerlendirme sistemi kurulacak, desteklerin etkinliği düzenli olarak ölçülecek, etkin olmayan uygulamalar sonlandırılacaktır.

261.5. Transfer niteliğindeki ödemelerin kaydi ödeme sistemleri üzerinden yapılması sağlanacaktır.

261.6. Sosyal yardım programları işgücü piyasasına etkileri gözetilerek bütüncül bir anlayışla yürütülecek, mükerrerlikler önlenecektir.

262. Vergilemede gönüllü uyum, öngörülebilirlik ve şeffaflık artırılacak, vergileme hizmetleri etkinleştirilecektir.

262.1. İhtiyaç duyulan vergi istatistiklerinin belirlenmesi ve karşılanmasına yönelik etkin bir mekanizma kurulacak, daha detaylı ve açıklayıcı vergi istatistikleri düzenli olarak kamuoyuyla paylaşılacaktır.

262.2. Gelir idaresinin kurumsal kapasitesi artırılarak kayıt dışı ekonomiyle mücadele sürdürülecektir.

262.3. Vergi Veri Analiz Merkezi kurulmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

262.4. Mükellef Hizmetleri Merkezinin etkinleştirilmesi, uygulamaya geçirilen İnteraktif Vergi Dairesi projesi ile tüm hizmetlerin elektronik ortamda sunulması ve küçük ölçekli mükelleflerin vergi kayıtlarını elektronik ortamda tutması sağlanacaktır.

262.5. e-Fatura ve e-defter uygulamaları sistemsel olarak geliştirilerek sahte belgeyle daha etkin mücadele edilecektir.

262.6. Mükellef hakları yasal altyapıya kavuşturulacaktır.

263. Vergi adaletinin güçlendirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi ve vergi hasılasının artırılmasını sağlayacak şekilde vergi sisteminde revizyonlar yapılacaktır.

263.1. Gelir ve kurumlar vergilerini tek bir kanunda birleştiren, vergi tabanını genişleten, vergiye uyumu kolaylaştıran, öngörülebilirliği artıran, yatırım ve üretimi destekleyen Gelir Vergisi Kanununun yasalaşması sağlanacaktır.

263.2. Ödeme gücüne göre artan oranda vergilendirmeye yönelik mekanizmalar artırılacaktır.

263.3. Vergiye uyum maliyetlerini azaltan, mükellef haklarına ilişkin kapsamlı düzenlemeler barındıran, uyumsuzlukların kısa sürede çözülmesini sağlayan ve vergi cezalarının gönüllü uyumu artıracak şekilde caydırıcı bir yapıya kavuşturulduğu yeni bir Vergi Usul Kanunu çıkarılacaktır.

263.4. Kapsam, matrah ve vergi oranlarının yeniden düzenlenmesi suretiyle doğrudan vergilerin vergi gelirleri içindeki payında artış sağlanacaktır.

263.5. Maktu vergiler fiyatlar genel seviyesindeki değişime bağlı olarak artırılacaktır.

263.6. Lüks ve ithal yoğunluğu yüksek ürünlerden ÖTV'ye tabi olmayanlar gözden geçirilerek vergi düzenlemesi yapılacaktır.

263.7. Gayrimenkul sahipliği üzerinden alınan vergiler diğer tasarruf araçlarının vergilendirilmesi dikkate alınmak suretiyle yeniden değerlendirilecektir.

264. Yerel yönetimlerin mali yapılarını güçlendirmek amacıyla öz gelirleri artırılacaktır.

264.1. Belediye Gelirleri Kanunu yeniden düzenlenecektir.

264.2. Gayrimenkullerin vergilendirilmesinde esas alınan alım satım değerinin belirlenmesi ve beyanına ilişkin yeni bir sistem devreye sokulmak suretiyle vergide adalet pekiştirilecek ve vergileme etkinleştirilecektir. Bu çerçevede ilgili bakanlıklar sistemin tasarımı ve uygulamasına ilişkin düzenlemeler ile gerekli altyapıyı birlikte oluşturacaklardır.

265. Bütünleşik Kamu Mali Yönetim Bilişim Sistemi Projesi tamamlanacaktır.

265.1. Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri için e-belge, e-imza, e-arşiv, e-fatura gibi yeni teknolojik imkânlarla sahip, muhasebe odaklı bir bilişim sistemi altyapısı oluşturulacaktır.

Tablo 9: Kamu Maliyesine İlişkin Hedefler

(GSYH'ya Oran, Yüzde)

	2018	2023
Kamu Kesimi		
Kamu Tüketimi	10,7	9,6
Kamu Tasarrufu	1,8	2,4
Kamu Sabit Sermaye Yatırımı	4,6	4,4
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ¹	2,4	1,7
Kamu Kesimi Program Tanımlı Dengesi ²	-2,3	0,2
Genel Devlet		
Genel Devlet Gelirleri	33,4	32,3
Genel Devlet Harcamaları	35,8	34,1
Genel Devlet Dengesi	-2,4	-1,8
Merkezi Yönetim Bütçesi		
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	20,5	20,3
Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları	22,4	22,3
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi	-2,0	-2,0
Merkezi Yönetim Bütçesi Faiz Dışı Dengesi	0,0	0,5
Merkezi Yönetim Bütçesi Program Tanımlı Dengesi ²	-1,5	0,0

Kaynak: 2018 yılı verileri Strateji ve Bütçe Başkanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Not: Kamu kesimi; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları ile genel sağlık sigortası, fonlar, döner sermayeler, İşsizlik Sigortası Fonu ve KİT'lerin toplamından oluşmaktadır. Kamu kesimi kapsamından KİT'ler çıkarıldığında ise genel devlet tanımına ulaşmaktadır.

(1) (-) İşaret fazlayı göstermektedir.

(2) Faiz gelirleri ve giderleri, özelleştirme gelirleri, kamu bankaları kâr payları ve bazı özellikli gelirler ile giderler hariç tutularak hesaplanmaktadır.

2.1.7. Sosyal Güvenlik Sistemi ve Finansmanı

a. Amaç

266. Aktüeryal dengenin gözetilmesi suretiyle sosyal güvenlik sisteminin uzun dönemli mali sürdürülebilirliğinin sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

267. Sosyal sigorta prim tabanı genişletilecek, sisteme giriş kolaylaştırılacak ve denetimler yoluyla sistem etkinleştirilecektir.

267.1. Esnek istihdam imkânlarının artırılması amacıyla çalışanların kayıt altına alınmasında kolay işverenlik uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

267.2. İstihdam teşviklerine ilişkin etki değerlendirmesi yapılarak teşvikler sade ve etkin bir yapıya kavuşturulacaktır.

267.3. Sosyal güvenlik sisteminde denetim uygulamaları geliştirilecek ve çeşitlendirilecek, risk odaklı denetim uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

267.4. Denetim konusunda kurumlar arasında işbirliği kuvvetlendirilerek sürdürülecektir.

268. Kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ücretle daha etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

268.1. Kayıtlı istihdamın artırılmasının güç olduğu sektörler belirlenerek sektörlerin özelliğine uygun kayıt altına alma uygulamaları geliştirilecektir.

268.2. Kayıt dışı çalışmayla mücadele konusunda farkındalığı artırmaya yönelik programlar uygulanacaktır.

269. Prim tahsilatları artırılabacaktır.

269.1. Prim borçlarının takip ve tahsilatı etkin bir şekilde uygulanarak prim gelirlerinin artırılması sağlanacaktır.

269.2. Çiftçiler ve mevsimlik çalışan tarım işçileri gibi yılın belirli aylarında gelir elde edenlere yönelik özel prim ödeme dönemleri belirlenecektir.

270. Sosyal güvenlik sisteminin etkin bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

270.1. Sosyal güvenlik mevzuatı, sade ve anlaşılır şekilde düzenlenecektir.

270.2. Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK) bilişim sistemleri güçlendirilecektir.

270.3. Sosyal güvenlik mevzuatı ve uygulamaları, değişen işgücü piyasası koşullarına ve çalışma şekillerine uyumlu hale getirilecektir.

271. Kişilerin emeklilik gelirlerinin artırılmasını teminen kamu emeklilik sistemi dışındaki diğer emeklilik sistemlerine katılım teşvik edilecektir.

271.1. Tamamlayıcı emeklilik kurumlarının kapsamı genişletilerek sektör, iş kolu veya meslek esaslı tamamlayıcı emeklilik kurumlarının güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Tablo 10: Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Hedefler

	2018	2023
SGK'ya Yapılan Bütçe Transferlerinin GSYH'ya Oranı (%)	4,0	3,2
Dosya Bazında Aktif-Pasif Oranı ¹	1,73	1,90
Toplam Prim Tahsilat Oranı (%)	82,9	88,1
Sosyal Sigorta Kapsamı (%)	85,6	92,0

Kaynak: 2018 yılı verileri SGK'ya aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Stajyerler, kursiyerler ve çıraklar hariç tutulmuş, kişi sayısı yerine dosya sayısı esas alınmıştır.

2.1.8. Kamu İşletmeciliği ve Özelleştirme

a. Amaç

272. Kamu işletmelerinin faaliyetlerini, piyasa mekanizmasını bozucu etkiye neden olmayacak şekilde, kârlılık ve verimlilik ilkelerine dayalı olarak yürütmesi; sosyal amaçlı ve kamu yararına yönelik faaliyetler için görevlendirilmeleri durumunda ise oluşacak maliyetlerin tam ve zamanında karşılanması ve faiz dışı açık vermemesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

273. Kamu işletmelerinin, düşük maliyetle daha verimli üretim yapması ve ürün optimizasyonunu gerçekleştirmesi sağlanacaktır.

273.1. Kamu işletmelerinin organizasyon yapılarında, iş süreçlerinde ve işgücünde verimliliği artırmaya yönelik projeler uygulamaya konulacaktır.

273.2. Kamu işletmelerinin yatırım bütçelerinde ürün çeşitliliğini ve verimliliği artırmayı teminen Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerine yönelik kapasite geliştirmeye ağırlık verilecektir.

273.3. KİT'lerde istihdam edilecek personel sayısı özellikli durumlar haricinde artırılmayacaktır.

273.4. Toprak Mahsulleri Ofisinin hububat alım işlemlerinin lisanslı depolar ve elektronik ürün senedi yoluyla yapılması sağlanacaktır.

273.5. ÇAYKUR ihracata yönelik pazar araştırması yapacak ve ürün optimizasyonunu sağlayacaktır.

273.6. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü pazarlama faaliyetlerini geliştirerek tohum satışlarını artıracak, Ar-Ge çalışmalarına devam edecek ve özel sektör tohumculuk firmaları ile işbirliği içerisinde sertifikalı tohum üretimini sürdürecektir.

274. Kamu işletmelerinin üretim birimlerinde kapasite kullanım oranları artırılacak, mevcut tesislerinin kapasiteleri en üst düzeyde kullanılacak ve yeni yatırım tercihleri bu doğrultuda hayata geçirilecektir.

274.1. Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü (ESK) için yeni kombina yatırımları yapılması yerine mevcut kombinaların atıl kapasiteleri veya özel sektör kombina kapasiteleri öncelikli olarak değerlendirilecektir.

274.2. ESK kombinalarındaki atıl kapasitenin kamu ve özel sektör ile STK'lar tarafından kullanılması sağlanacaktır.

275. KİT'lerin fiyat ve tarifeleri ticari esaslara göre belirlenecek, sektörde serbestleşmeye ve rekabete engel olan uygulamaları kaldırılacaktır.

275.1. Enerji KİT'lerinde fiyatlandırma ve tarifeler belirlenirken maliyet bazlı fiyatlandırma esas alınacaktır.

276. Kamu işletmelerinde hesap verebilirlik güçlendirilecek ve şeffaflık artırılacaktır.

276.1. KİT'lerin stratejik yönetim dokümanlarının bütçe bağlantısının bütünsellik biçimde izlenmesine yönelik sistem kurulacak, değerlendirme raporları vasıtasıyla planlama süreçleri etkin hale getirilecektir.

276.2. KİT'lerde finansal raporlama ve bağımsız denetimin kalitesi artırılacaktır.

277. Etkin bir piyasa mekanizması oluşturma hedefi doğrultusunda özelleştirme uygulamalarına devam edilecektir.

277.1. Özelleştirme uygulamalarında uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde ve belirlenmiş bir program dâhilinde halka arz dâhil olmak üzere yeni ve alternatif modeller kullanılarak ekonomik katma değer bazlı planlamaya geçilecektir.

277.2. Plan döneminde özelleştirme portföyünde bulunan şirket ve varlıkların özelleştirilmesine devam edilecek, özelleştirilme potansiyeli olan yeni şirket ve varlıklar portföye dâhil edilerek özelleştirilecektir.

Tablo 11: KİT'lere İlişkin Hedefler

(GSYH'ya Oran, Yüzde)

	2018	2023
Toplam Katma Değer	0,7	0,8
Satış Hasılatı	3,4	2,9
Toplam Bütçe ve Fon Transferleri	0,5	0,6
Temettü ve Hasılat Payı	0,1	0,2
Yatırım	0,5	0,7
Borçlanma Gereği¹	0,5	0,5

Kaynak: Tablodaki veriler 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamındaki KİT'ler ile 4046 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren kamu işletmelerini kapsamaktadır. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Bütçe ve fon transferleri hariçtir.

2.2. REKABETÇİ ÜRETİM VE VERİMLİLİK

278. Teknolojik gelişmelerin ve iletişim kanallarının ekonomik ve sosyal hayatta dönüştürücü bir hız kazanmasına bağlı olarak küresel düzeyde rekabet baskısı artmış, ülkeler daha rekabetçi hale gelebilmek için kıyasıya bir yarış içerisine girmiştir. Bu yarışta ülkemizin küresel değer zincirleri içerisinde üst basamaklarda yer almasını sağlayacak daha rekabetçi bir ekonomik yapıya sahip olması için fiziki, beşeri ve teknolojik altyapının güçlendirilmesi gerekmektedir.

279. Küresel düzeyde rekabet gücünün unsurları hızlı bir biçimde dönüşmekte, üretimde sermaye ve emek arasındaki roller yeniden paylaşılmaktadır. Ucuz işgücüne dayalı rekabetin ağırlığı azalırken yüksek teknolojiye dayalı, daha hızlı, esnek ve yenilikçi üretim yapabilen, tasarım ve markalaşmanın yanı sıra aktif diplomasi ve lojistik altyapısı ile tahkim edilmiş güçlü ticaret kanalları ile pazarlama stratejileri ülkelerin rekabetçi avantajlarını artıran ana unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Teknolojik ilerlemeyi üretim süreçleriyle bütünleştirebilmek ve küresel değer zincirine rekabetçi bir biçimde eklenilebilmek doğrultusunda, bu unsurlardaki verimlilik kazanımları özel bir yere sahiptir.

280. On Birinci Kalkınma Planı döneminde, istikrarlı ve güçlü büyüme, sürdürülebilir cari işlemler dengesi, artan istihdam ve birey, firma, sektör ve devlet olmak üzere tüm düzeylerde rekabetçiliğin geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması hedeflenmektedir.

281. Yeni Ür-Ge biçimleri, teknolojik gelişme ve verimlilik artışına yakınlığı; teknoloji aktarımının en yaygın biçimi olan yatırım faaliyetinin yoğunluğu; ihracat imkânı ve döviz kazandırıcı işlevinin fazla olması, hem kendi içinde hem de tarım ve hizmetler sektörleriyle güçlü ileri ve geri bağlantılarının bulunmasına bağlı olarak On Birinci Kalkınma Planında rekabetçi üretim ve verimlilik artışları için imalat sanayii odaklı bir yaklaşım geliştirilmiştir.

282. Plan döneminde; birey, firma, sektör ve devlet olmak üzere tüm düzeylerde rekabetçiliğin ve verimliliğin artırılması, teknolojiye dışa bağımlılığın azaltılması, üretim yapısının dönüştürülmesi, TFV artışlarına dayalı büyüme için kritik önemi haiz olan imalat sanayii merkezli daha aktif sanayi politikaları uygulanarak büyük ölçekli yatırımlara ve teknoloji yoğun sektörlerle öncelik verilmesi ve değer zincirinin tüm halkalarına yönelik nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması amaçlanmaktadır.

283. Bu kapsamda verimlilik artışını dinamik kılabacak teknolojik yenilenmenin hızlandırılması ve istikrarlı büyümenin dinamiği olarak değerlendirilen imalat sanayiinde yapısal dönüşümün sağlanmasına yönelik sektörel önceliklendirme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşımla, imalat sanayii sektörlerinin ticaret, üretim, katma değer, istihdam ve teknoloji düzeylerinin karşılaştırılması ve sektörler arası ileri ve geri bağlantılarının analizi sonucunda aşağıdaki öncelikli sektörler belirlenmiştir.

- Kimya
- İlaç-tıbbi cihaz
- Makine-elektrikli teçhizat
- Otomotiv
- Elektronik
- Raylı sistem araçları

284. Plan dönemi boyunca öncelikli imalat sanayii sektörlerinde teknoloji, yenilik, ürün kalitesi ve verimlilik artışı sağlanması, endüstriyel kapasitenin dönüştürülerek daha rekabetçi hale getirilmesi ve yüksek katma değerli üretimin artırılması hedeflenmektedir. Öncelikli sektörlerin tamamı orta-yüksek ve yüksek teknoloji sektörleri arasında yer almakta olup, bu sektörlerin geliştirilmesi Ar-Ge talebini de artıracaktır. Bu çerçevede, öncelikli sektörlerde, güçlü bir Ar-Ge ve yenilik yaklaşımı uygulamaya konularak kritik teknolojilere yoğunlaşılacak; ihtiyaçlarımıza, sanayi altyapımıza ve potansiyelimize uygun olan aynı zamanda ihracatta rekabet gücümüzü artıracak ürün ve ürün gruplarının üretiminin entegre destek programlarıyla öncelikli olarak desteklenmesi sağlanacaktır. Ayrıca, ülkemizde üretilebildiği halde iç talebi karşılamakta yeterli olmayan ürünlerin üretiminin artırılması öngörülmektedir.

285. Türkiye'nin rekabetçi üretim yapısını güçlendirerek verimlilik kazanımı sağlayabilmesi için seçilen öncelikli imalat sanayii sektörlerini kesen yatay politika alanları belirlenmiştir. Yatay politika alanları, On Birinci Kalkınma Planında hızlandırıcı, ekosistemi iyileştirici ve sürdürülebilirlik sağlayıcı politikalar olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır.

Yatay Politika Alanları

Hızlandırıcı Politikalar	<ul style="list-style-type: none"> • Güçlü Finansal Yapı • Dijital Dönüşüm
Ekosistemi İyileştirici Politikalar	<ul style="list-style-type: none"> • İş ve Yatırım Ortamı • Yüksek Kurumsal Kapasite • Lojistik ve Enerji Altyapısı
Sürdürülebilirlik Sağlayıcı Politikalar	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan Kaynağı • Ar-Ge ve Yenilik • Kritik Teknolojiler

286. Hızlandırıcı yatay politika alanı altında oluşturulması öngörülen güçlü finansal yapı sayesinde firmaların uygun ve esnek koşullu finansman araçlarına erişimi kolaylaştırılarak tasarrufların getirisinin en yüksek yatırımlara tahsis edilmesi aracılığıyla TFV'nin artması sağlanacaktır. Bir diğer hızlandırıcı yatay alan olan dijital dönüşümün; imalat sanayiinde hız, kalite ve esneklik gibi getirileri yükselterek önemli bir verimlilik artışına yol açması beklenmektedir.

287. Ekosistemi iyileştirici yatay politika alanı altında yer alan iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesiyle uzun vadeli yurt dışı finansman ve yatırımların sürekliliği sağlanacak; mülkiyet hakları, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim prensipleri yoluyla oluşturulacak yüksek kurumsal kapasite ile verimliliği artırıcı güçlü bir iş ekosistemi oluşturulacak; lojistik ve enerji altyapısının güçlendirilmesiyle iş ekosistemine zamanında ve uygun maliyetle erişim imkânları artırılacaktır.

288. Yatırımlar, ekonomik büyüme ve enflasyon üzerinde yüksek faiz olumsuz bir etkiye sahiptir. Yüksek faiz, doğrudan doğruya mal ve hizmetlerin üretim maliyetini artırarak enflasyona neden olmakta; artan enflasyon ise, faizlerin daha da artmasına yol açarak kısır döngüyü tetiklemekte; bir taraftan yüksek enflasyon diğer taraftan yüksek faiz ve bunun sonucunda ertelenen yatırımlar ekonominin potansiyelinin gerisinde kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, faizin düşürülmesine yönelik atılacak adımlar, enflasyonun düşmesine ve yatırımların artmasına neden olacak ve böylece daha fazla üretime imkân sağlayacak; artan üretim, enflasyonu aşağıya çekecektir. Plan döneminde bu yaklaşım, hem enflasyonun kalıcı olarak düşmesine hem de büyümede arzu edilen noktalara gelmesine imkân sağlayacaktır. Bu çerçevede, Plan döneminde yatırımcıların katlandıkları finansman maliyetlerinin düşük seviyede istikrar kazanmasını sağlayacak bir faiz politikası oluşturulması temel önceliklerden birisini oluşturacaktır.

289. Sürdürülebilirlik sağlayıcı politikalar yatay alanı altında yer alan nitelikli insan kaynağının artırılmasıyla işgücünün yüksek verimlilik oranlarına ve yatırım ortamına sunduğu katkılar ile ülkenin sürdürülebilir üretim kapasitesi geliştirilecek; Ar-Ge ve yenilik ile kritik teknoloji alanlarına yapılan yatırımlar, oluşturulacak kurumsal yapılar, ara yüzler ve destekler aracılığıyla firmaların ve girişimcilerin araştırma ve yenilik kapasitelerinin artırılması yoluyla verimliliklerinin artırılması sağlanacaktır.

290. On Birinci Kalkınma Planında teknoloji kullanımı, işgücü becerileri, şirketlerin yönetim kalitesi, yatırım ortamı, yenilikçiliği ve girişimciliği destekleyen teşvikler, finansmana erişim kolaylığı gibi politika alanlarında öngörülen ve hayata geçirilecek tedbirlerle TFV, ülke düzeyinde ve ana üretim sektörleri olan tarım, sanayi ve hizmetlerde artırılması ve bu sektörlerin daha rekabetçi olması hedeflenmektedir.

291. Planda imalat sanayiindeki sektörel önceliklendirme, kritik teknolojiler ile ürün ve ürün gruplarına odaklanma yaklaşımına ilaveten tarım, turizm ve savunma sanayii öncelikli gelişme alanları olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda atılacak güçlü adımlarla bir taraftan ihracat ölçeğinin büyütülmesi, diğer taraftan da verimlilik artışları yoluyla katma değer invmelenmesi öngörülmektedir.

292. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz açısından özellikle sanayi sektöründe gerçekleşecek verimlilik kazanımları sürdürülebilir büyüme açısından başat bir rol üstlenmektedir. Bununla birlikte, sanayi sektöründe çalışan başına katma değer AB ortalamasının yaklaşık üçte biri seviyesindedir. Bu fark imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmeler arasında ölçek bazında

belirginleşmekte, mikro işletmeler (1-9) ile büyük işletmeler (250+) arasındaki işgücü verimlilik farklılıkları yaklaşık 6 kat olarak ölçülmektedir.

293. Plan döneminde öngörülen dönüşüme bağlı olarak, ekonomik büyümenin ve yüksek refahın temelini oluşturan verimlilik artışları sayesinde artan katma değer, firmalara yüksek kârlılık, çalışanlara yüksek ücretler ve tüketicilere düşük fiyatlar olarak yansımaları sağlanacaktır.

294. On Birinci Kalkınma Planının, üretim ve verimlilik odağı, Türkiye'nin uluslararası rekabet edebilirliğinin artırılması ve yüksek katma değer yaratarak sürdürülebilir ekonomik büyümenin ve kalkınmanın sağlanması için kritik bir perspektif sunmaktadır.

295. Üretim ve verimliliğin artırılması için güçlü ve somut kamu politikalarıyla özel kesim ile yakın işbirliği ve koordinasyon mekanizmalarının tasarlanmasına önem verilmiştir. Sanayi politikasının çok boyutlu ve dinamik yapısı ile kısıtlı bütçe imkânları bu politikaların hayata geçirilmesinde en üst düzey sahipliği, güçlü kurumsal yapıları, kurumlar arası koordinasyonu, esnek kaynak tahsisini ve özel sektör ile işbirliği içinde etkin izleme süreçlerinin oluşturulmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede Planda üst düzey bir karar alma ve koordinasyon mekanizması oluşturulmuştur. Rekabetçi Üretim ve Verimlilik bölümü, öncelikli sektörler odaklı uygulanacak yatay politika alanları, öncelikli gelişme alanları ve bu sektör ve alanlara yönelik politikalarından oluşmaktadır.

İmalat Sanayii

a. Amaç

296. İmalat sanayiinde rekabet gücünün ve verimliliğin geliştirilmesi suretiyle yüksek katma değerli üretim ve ihracatın artırılması temel amaçtır.

Tablo 12: İmalat Sanayiinde Hedefler

	2018	2023
İmalat Sanayii/GSYH (Cari, %)	19,1	21,0
İmalat Sanayii İhracatı (Milyar Dolar)	158,8	210,0
Öncelikli Sektörlerin İmalat Sanayii İhracatı İçerisindeki Payı (%)	37,9	46,3
Orta-Yüksek Teknolojili Sanayilerin İmalat Sanayii İhracatındaki Payı (%)	36,4	44,2
Yüksek Teknolojili Sanayilerin İmalat Sanayii İhracatındaki Payı (%)	3,2	5,8

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Yenilikçi ve Yerli Üretim

297. Yerli üretimi ve teknolojik dönüşümü destekleyecek sanayileşme politikalarının kurumlar arası eşgüdüm ve üst düzey sahiplik içerisinde oluşturulması ve uygulanması için güçlü bir kurumsal yapı oluşturulacaktır.

297.1. Yerli üretimin ve teknolojik kabiliyetlerin geliştirilmesinde üst düzey karar almak üzere Cumhurbaşkanı başkanlığında ilgili kurumların en üst düzey yöneticilerinin katılımıyla “Sanayileşme İcra Kurulu” oluşturulacaktır.

297.2. Sanayileşme İcra Kurulu, Plan kapsamında öncelikli sektörlerle ilişkin belirlenen hedeflere ulaşmak için:

- Sanayileşme politikalarına ilişkin ortak stratejilerin geliştirilmesi,
- İlgili kamu kurumları arasında eşgüdümün ve koordinasyonun sağlanması,
- Sanayi stratejilerine ilişkin uygulamaların izlenmesi,
- Kamu alımlarına ilişkin özel modeller geliştirmek dâhil yerli üretimin artırılması amacıyla esas ve usullerin belirlenmesi,
- Kamu idarelerinin belirlenen modellere uygun olarak ortak alım yapmak dâhil farklı yöntemleri uygulamalarının sağlanması

konularında görevli ve yetkili olacaktır. Belirlenen görevlerin yerine getirilmesi için gerekli bütçe kaynaklarının oluşturulması ve bu kaynakların İcra Kurulu kararları ile etkin ve verimli bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

297.3. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayileşme İcra Kurulu kararlarının alınmasına ilişkin gerekli hazırlıkları ilgili diğer kamu-özel kurum ve kuruluşları ile işbirliği halinde yapacak, Kurul tarafından alınan kararların takibi ve izlenmesini sağlayacaktır. Bakanlık bünyesinde bu konuda uzman bir idari kapasite oluşturulacaktır.

297.4. Kalkınma Planı ve Sanayileşme İcra Kurulu kararları çerçevesinde eylem planları hazırlanacak, uygulamalar izlenecek ve sonuçları Sanayileşme İcra Kurulu tarafından değerlendirilecektir.

297.5. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, kamu alımlarında orta ve uzun vadeli ihtiyaç analizi yapacak, ülkemizde üretilebilecek kritik teknoloji ve ürünleri belirleyecek, şartname havuzu ve yetkinlik envanteri oluşturacak, ürün kalitesinin geliştirilmesi için firmalarla işbirliği yapacak ve teknoloji yol haritaları hazırlayacaktır.

297.6. İlgili kurum ve kuruluşlarda sanayileşme birimleri belirlenecektir. Bu birimler; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile eşgüdüm içinde çalışarak ihtiyaç analizleri, projelere yönelik hazırlık ve alım projeksiyonu yapacak, araştırma, sertifikasyon ve deneme süreçlerini de içeren öncü alım programları hazırlayacak, yerli ürün ve mevzuat uyumunu sağlamaya yönelik çalışmalar yapacaktır.

297.7. İmalat sanayi için Planda öngörülen hedeflere ulaşmada Sanayileşme İcra Kurulunun belirlediği öncelikli alanlarda kullanılmak üzere merkezi yönetim bütçesi içerisinde gerekli ödenekler tahsis edilecektir.

2.2.1. Sanayi Politikaları

2.2.1.1. Yatay Politika Alanları

2.2.1.1.1. Güçlü Finansal Yapı

a. Amaç

298. İmalat sanayii firmalarının uzun dönemli getiriye hedefleyerek risk almasını sağlayacak, güçlü ve yenilikçi araçlarla finansmana erişimi kolaylaştıran bir yapı oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

299. Mevcut kredi garanti sisteminin etkinliği artırılacak, Kredi Garanti Fonunun öncelikli sektörlerde rekabetçiliği ve verimliliği artıracak projelerde kullanılmasına ağırlık verilecektir. Kredi Garanti Fonunun yüzde 50'si imalat sanayii sektörlerinde yatırım ve ihracat kredilerine tahsis edilecektir.

300. Kalkınma ve Yatırım Bankasının başta öncelikli sektörler olmak üzere sanayi yatırımlarına desteği güçlendirilecektir.

300.1. Plan döneminde Kalkınma ve Yatırım Bankasının özsermayesi 10 milyar TL artırılabilecektir.

300.2. Kalkınma ve Yatırım Bankası öncelikli sektörlerde kullanılmak üzere yurt dışından uzun vadeli fon temin edilecektir.

300.3. Kalkınma ve Yatırım Bankası firmalara proje analiz aşamasından projeyi izlemeye kadar tüm aşamaları kapsayan ekonomik, mali ve teknik yatırım danışmanlığı desteği verecektir.

300.4. Kalkınma ve Yatırım Bankası, ülkemizin kalkınma hedefleri doğrultusunda öncelikli sektörler başta olmak üzere, sürdürülebilir büyümeye yönelik yatırımların ve projelerin desteklenmesi, sermaye ve fon kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması amacıyla Türkiye Kalkınma Fonu kuracaktır.

301. Türkiye Varlık Fonu öncelikli sektörler başta olmak üzere büyük ölçekli yatırımlara finansman veya ortak olmak suretiyle destek olacaktır.

302. Teknoloji ve yenilik odaklı yatırımların desteklenmesi amacıyla girişim sermayesi sistemi geliştirilecektir.

302.1. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde girişim sermayesi kaynağı (fonların fonu) oluşturulacaktır.

302.2. Sermaye piyasası mevzuatında yer alan girişim sermayesine ilişkin düzenlemeler saklı kalmak üzere girişim sermayesi sisteminin koordinasyonunun Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı çatısı altında toplanması sağlanacaktır.

302.3. Teknoloji tabanlı girişimlere yönelik girişim sermayesi fonları güçlendirilecektir.

302.4. Sermaye piyasası mevzuatında yer alan girişim sermayesine ilişkin düzenlemeler saklı kalmak üzere yurt dışındaki girişim sermayesi fonlarının ülkemizde lisans alarak faaliyet göstermelerini özendirici ve kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

302.5. Kalkınma ajansları tarafından bölgesel potansiyelleri hayata geçirebilecek, büyüme potansiyeli taşıyan şirketlere sermaye katkısı yapılarak bölgelerin gelişmesine ve rekabet güçlerinin yükseltilmesine katkı sağlayacak bölgesel girişim sermayesi uygulaması pilot olarak belirlenecek illerde başlatılacak ve bölge planlarında belirlenen önceliklerle uyumlu olarak yürütülecektir.

302.6. Ulusal ve uluslararası yatırımcıların girişim sermayesi fonlarına katılım sağlaması için çalışmalar yapılacaktır.

303. Finansal destek sağlayan kurumların ve bankacılık sisteminin imalat sanayii ihtiyaçlarına yönelik uygulamaları güçlendirilecektir.

303.1. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) desteklerinden imalat sanayiine ayrılan pay kademeli olarak yüzde 75'e, öncelikli imalat sanayii sektörlerine ayrılan pay ise yüzde 50'ye çıkarılacaktır. Destekler yalınlaştırılacak, hibe yerine faizsiz, uzun vadeli, geri ödemeli destek modellerine kademeli olarak geçilecektir.

303.2. Yatırım teşvik sistemi kapsamında, öncelikli sektörlerde belirlenecek ürünlerin üretimine yönelik bankalar tarafından kullanılan yatırım kredilerinde ilave destek sağlanacaktır.

303.3. Taşınır rehni yoluyla krediye erişime ilişkin sistem ve süreçler etkinleştirilerek bu yolla imalat sanayii sektörlerine kredi kullandırma imkânları artırılabilecektir.

304. Eximbank'ın sanayiye yönelik programları güçlendirilerek öncelikli sektörlerin ihracat kapasiteleri geliştirilecektir.

304.1. Kredilerin yanı sıra özellikle sigorta/garanti programlarının özendirilmesi ve çeşitlendirilmesi yoluyla ihracat desteği artırılacaktır.

304.2. Plan döneminde Eximbank'ın özsermayesi 10 Milyar TL artırılarak, Eximbank desteğinin Türkiye ihracatına oranı kademeli olarak yükseltilecektir.

304.3. Eximbank tarafından ihracatçı firmaların ihracat alacakları ve ülkemizde üretilmeyen girdileri için kullanacakları vadeli işlem piyasası işlemlerine yönelik bir destek programı oluşturulacaktır.

305. Başta öncelikli sektörler olmak üzere imalat sanayiine yönelik alternatif finansman yöntemleri geliştirilecektir.

305.1. Sanayi ve teknoloji şirketlerinin hisseye dönüşebilir tahvil ihracı, kitle fonlaması, girişim ve risk sermayesi gibi yollarla bankacılık dışı doğrudan finansman uygulamalarının çeşitlendirilmesi ve kullanımın yaygınlaştırılması için düzenleme ve çalışmalar yapılacaktır.

305.2. Öncelikli sektör yatırımlarının finansmanında katılım bankalarınca sunulan ortaklık yöntemlerinden emek-sermaye ortaklığı (mudarebe), kar-zarar ortaklığı (müşareke), ortak yatırımlar (girişim sermayesi), mülkiyet ortaklığı ve zirai ortaklıklar yöntemlerinin kullanılması halinde katılım bankalarına vergisel destek sağlanacaktır.

306. Firmaların büyümelerine yönelik finansman imkânları artırılabacaktır.

306.1. Büyüme potansiyeli yüksek KOBİ'lere sağlanan krediler hacimsel ve oransal olarak artırılarak KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması sağlanacaktır.

306.2. Firma birleşme ve satın almaları kredilendirilecektir.

307. Finansal piyasaların sanayileşmeye katkısı artırılabacaktır.

307.1. Emeklilik fonlarında tasarruf olanakları artırılarak, bu fonlarda oluşan kaynakların sanayinin büyümesine yönlendirilmesi teşvik edilecektir.

307.2. Bankacılık sisteminde imalat sanayiine yönelik verilen kredilerin, toplam krediler içerisindeki oranının artırılmasını sağlayacak uygun araçlar geliştirilecektir.

Tablo 13: İmalat Sanayiine İlişkin Finansal Hedefler

	2018	2023
Toplam Kredilerde Orta-Yüksek ve Yüksek Teknoloji Sektörlerinin Payı (%)	4,8	13,0
Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı Kredi Hacminin Toplam Kredi Hacmine Oranı (%)	8,1	12,0
Türk Eximbank Desteklerinin İhracata Oranı (%)	26,0	29,0
KOSGEB Destekleri İçinde İmalat Sanayiinin Payı (%)	48,0	75,0

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.1.1.2. Yüksek Kurumsal Kapasite

a. Amaç

308. Sanayi politikasının kamu ve özel kesimin yakın işbirliği içinde etkin olarak takip edilip uygulanabileceği kurumsal yapıların oluşturulması, kamu uygulamalarında yerli üretimin geliştirilmesinin öncelikli olarak değerlendirilmesi, özel sektör firmalarında büyümenin ve kurumsallaşmanın geliştirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

Özel Sektör Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi

309. İmalat sanayiinde ölçek ekonomisine uygun bir üretim yapısının oluşturulması sağlanacak, KOBİ'lerin büyümelerinin önündeki engeller kaldırılacaktır.

309.1. Özel sektörün ve meslek kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi için nitelikli uzman havuzu oluşturulacak, bu havuzdan nitelikli uzmanlık hizmeti alan işletmeler ve meslek kuruluşları desteklenecektir.

- 309.2.** Yönetim danışmanlığı sektörü desteklenerek bu alandaki yerli firmaların uluslararası seviyede faaliyet göstermesi sağlanacak, KOBİ'lerin devlet destekli olarak alacakları danışmanlık hizmetlerinde bu tür firmaları tercih etmesi önceliklendirilecektir.
- 309.3.** KOBİ'lerin verimliliğini artırmak ve dijital dönüşümlerine katkı sağlamak amacıyla Model Fabrika (KOBİ Yetkinlik Merkezi) Danışmanlık Destek Programı başlatılacaktır.
- 309.4.** Teknoloji transferi ve pazara hızlı ulaşmak için stratejik alanlarda uluslararası şirket satın alma hibe desteği mekanizması güçlendirilecektir.
- 309.5.** KOBİ'lerin kendi aralarında, büyük işletmelerle ve girişimcilik ekosisteminin diğer aktörleriyle birlikte kuracakları kümelenme işbirliklerine destek sağlanacaktır. Bu kapsamda destek programları sektörel ihtiyaçlar dikkate alınarak uygulanacaktır.
- 309.6.** İmalat sanayiindeki firmaların ölçek büyütmesine bağlı olarak mevzuatla getirilen ilave zorunlu yükümlülüklerin tamamı imalat sanayiinde ölçek büyütme hedefine uygunluk açısından gözden geçirilerek yeniden belirlenecektir.
- 309.7.** Firmaların ölçek büyütme halinde karşılaştıkları ilave istihdam yükleri hafifletilecektir.
- 309.8.** Firma birleşmelerine yönelik eşleştirme, nitelikli istihdam, danışmanlık desteklerini içeren yeni bir destek programı oluşturulacaktır.
- 309.9.** Kalkınma Ajansları destekleri yeniden yapılandırılarak kurumsallaşma, yenilik yönetimi, müşteri ilişkileri yönetimi, kurumsal kaynak planlaması, e-ticaret, dijital dönüşüm, dış ticaret ve yalın üretim, temiz üretim, enerji verimliliği ile endüstriyel simbiyoz gibi konulara öncelik verilecektir.
- 309.10.** Teknopark yönetici şirketlerinin, teknoparklarda yer alan şirketlerin ve teknoloji transfer ofislerinin kurumsal kapasiteleri artırılacaktır.
- 310.** Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile imalat sanayii firmalarını kapsayan STK'ların sektörel sorunlara yönelik veriye dayalı nitelikli analiz ve çözüm üretebilen bir yapıya kavuşmaları desteklenecektir.
- 310.1.** İmalat sanayii sektörlerinde faaliyet gösteren STK'lara yönelik kapasite geliştirme programı uygulanacak, sektörel ortak sorunlara çözüm getiren araştırma projeleri desteklenecektir.
- 310.2.** Oda ve borsalar tarafından üyelerine sunulan hizmetlere ilişkin hizmet standartları oluşturmaları sağlanacak, hesap verebilirlik ve şeffaflık mekanizmaları geliştirilecektir.
- Kamunun Sanayi Politikası Alanında Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi**
- 311.** İmalat sanayiine yönelik politika oluşturma ve uygulama süreçleri etkinleştirilecek, sektörlerin sürdürülebilirliğine yönelik stratejik bir çerçeve oluşturulacaktır.

311.1. İmalat sanayiine ilişkin veriye dayalı analiz ve planların yapılması, bu alanda faaliyet gösteren şirketlerin düzenli izlenmesi amacıyla, sektör ve firma düzeyinde toplanacak verilerin kapsamı, toplanma yöntemi ve analizine ilişkin "Ulusal Sanayi Veri Master Planı" hazırlanacaktır.

311.2. Merkezi Sicil Kayıt Sistemi, Girişimci Bilgi Sistemi, Sanayi Sicil Sistemi, Devlet Destekleri Bilgi Sistemi gibi sanayiye yönelik bilgi sistemlerinin entegrasyonu sağlanacaktır.

311.3. Özel önem arz eden yüksek teknolojik yeteneklere sahip olan yerli firmaların ihtiyaç temelli izlenmesini sağlayacak kurumsal kapasite ve sistem oluşturulacak, ekonomik güvenlik bakımından alınması gereken tedbirlere ilişkin politikalar geliştirilecektir.

311.4. İmalat sanayiini etkileyen mevzuat düzenlemelerinin hazırlık evresinde kamu idareleri ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasında eşgüdüm ve işbirliği sağlanacaktır.

311.5. İmalat sanayiinin mevcut ve önümüzdeki dönem üretim yapısında tedariki gerekli ve kritik görülen hammaddelerin belirlenmesi ve bunların arz güvenliğini sağlayacak politikaların uygulanması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile STK'ların katılımlarıyla bir yönetim mekanizması kurulacaktır.

312. Bölgeler ve sektörler düzeyinde verimlilik sorunları analiz edilerek çözüm önerileri geliştirilecektir.

312.1. Verimlilik Gelişim Haritaları oluşturulacaktır.

312.2. Verimlilik Bileşik Endeksi değerleri yayımlanacaktır.

312.3. Verimlilik konusunda uzaktan eğitim platformu kurulacaktır.

313. İmalat sanayiine yönelik kalite altyapısı geliştirilerek piyasalarda güvenli ürün arzının sağlanması ve haksız rekabetin önlenmesi sağlanacaktır.

313.1. Metroloji, standardizasyon, uygunluk değerlendirme, akreditasyon ve teknik düzenlemelerle ilgili faaliyetlerin eşgüdüm içinde yürütülmesi ile kaliteli Türk Malı algısının güçlendirilmesi, ürünlerimizin küresel pazarlara girişte teknik engellerle karşılaşmaması, ayrıca ülkemize kalitesiz ve güvensiz ürünlerin girişinin önlenmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

313.2. İmalat sanayi sektörlerine yönelik teknik düzenlemeler ve standartlara uygun üretim yapma konusunda bilinçlendirme ve rehberlik çalışmaları yürütülecektir.

313.3. Ulusal ve uluslararası standart hazırlama faaliyetlerine üreticilerin etkin katılımı sağlanarak güçlendirilecek ve uluslararası standartların oluşturulması faaliyetlerine paydaş katılımları desteklenecektir.

313.4. Standardizasyon alanında yürütülen çalışmalara paydaşların etkin katılımını sağlamak amacıyla teknik altyapı oluşturulacaktır.

313.5. Uygunluk değerlendirme sektöründe faaliyet gösteren firma, kurum ve kuruluşların kayıt altına alınması, takibi ve izlenmesine yönelik mekanizma oluşturulacaktır.

313.6. Üreticilerimizin test, muayene, sertifikasyon ihtiyaçları tespit edilerek yerli test ve sertifikasyon altyapıları envanteri çıkarılacak, test altyapılarının verimli kullanımını ve ihracata yönelik ihtiyaç duyulan test/muayene altyapılarının belirlenmesini sağlayacak portal oluşturulacaktır.

313.7. Üreticilerimizin kaliteli üretim yolu ile küresel pazarlarda teknik engellerle karşılaşmadan yer almalarını sağlamak üzere gerekli standardizasyon ve uygunluk değerlendirme faaliyetlerini hızlı, etkin ve verimli şekilde sağlanmasına yönelik Türk Standardları Enstitüsünün (TSE) mevzuat altyapısı güçlendirilecektir.

313.8. Ulusal ve uluslararası alanda yerli kuruluşlarca gerçekleştirilen uygunluk değerlendirme faaliyetlerinin kapsamının, etkinliğinin, tanınırlığının, kabul edilebilirliğinin artırılması sağlanacaktır.

313.9. Ulusal ve özellikle uluslararası helal uygunluk değerlendirme kuruluşları akredite edilecektir.

313.10. Helal akreditasyon alanında uluslararası mümasil akreditasyon kuruluşlarıyla işbirliği imkânlarına ilişkin protokol, mutabakat zaptı dâhil ikili veya çok taraflı anlaşmalar yapılacaktır.

313.11. Piyasa Gözetimi ve Denetimi (PGD) alanında ilgili kuruluşların görev ve sorumluluk alanları netleştirilecek, özel sektör ve STK'ların yetkili kuruluşlarla işbirliği geliştirilerek PGD faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliği artırılabilecektir.

313.12. Teknik mevzuatına uygun olmayan ürünlere yönelik PGD faaliyetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla ulusal ve uluslararası veri tabanlarının etkin kullanımı sağlanacaktır.

313.13. Yasal metroloji kapsamındaki ürünlerin teknik düzenlemelere uygun olarak piyasaya arzını ve güvenilir ölçüm yapmalarını sağlayacak, etkinlik ve verimlilik ilkelerini gözetilen yeni kontrol ve denetim stratejileri geliştirilecektir.

313.14. Endüstriyel metroloji alanı düzenlenecektir.

Tablo 14: İmalat Sanayii Verimlilik Hedefleri

	2018	2023
İmalat Sanayiinde Çalışılan Saat Başına Üretim Endeksi (2015=100)	113,4	126
İmalat Sanayiinde Girişim Başına Çalışan Sayısı	11 ¹	12,9

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Tahmin

2.2.1.1.3. İş ve Yatırım Ortamı

a. Amaç

314. İş ve yatırım ortamı reformları ile kamu politikaları ve düzenlemelerinde şeffaflık, istikrar, güvenilirlik ve öngörülebilirlik sağlanarak, piyasalarda rekabetçi ortamın geliştirilmesi, etkin teşvik programları uygulanarak üretim yapısının güçlendirilmesi, ekonomide teknolojik dönüşümü sağlayacak uluslararası doğrudan yatırımların artırılarak Türkiye'nin bölgesel üretim merkezi haline getirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

Bürokratik ve Hukuki Öngörülebilirliğin Artırılması

315. Özel yatırımlara ilişkin çerçeve bir hukuki düzenleme yapılacaktır.

315.1. Kamu idareleri ile yatırımcılar arasında çıkan yatırım uyumsuzluklarını karara bağlayacak yatırım ombudsmanlığı sistemi oluşturulacaktır.

315.2. İlgili bakanlıklarda yatırımlara ilişkin izin, lisans, ruhsat gibi işlemlere dair başvuruları alacak ve bu süreçleri koordine edecek, yatırımcı taleplerini değerlendirecek ve çözüm önerileri geliştirecek, Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisiyle temas sağlayacak "Yatırım Koordinasyon Birimleri" oluşturulacaktır. Bu birimler yerelde Kalkınma Ajansları ile işbirliği geliştirecektir.

315.3. Yatırımlara ilişkin izin, lisans, ruhsat gibi işlemleri sonuçlandırma süreleri ilgili idare tarafından önceden belirlenecek ve ilan edilecektir. Öngörülen süreden sapma olması halinde belirlenen yeni süre gerekçesiyle birlikte gecikmeksizin yatırımcıya bildirilecektir.

315.4. Öncelikli sektörleri etkileyen, belirli kriterleri haiz mevzuat değişikliklerinin e-Devlet entegrasyonu ile bir internet portalı üzerinden kamuoyunun görüşüne sunulması ve mümkün olan hallerde mevzuatın uygulamaya konulması için bir geçiş süreci öngörülmesi sağlanacaktır.

316. İş ve yatırım ortamını etkileyen bürokratik süreçler basitleştirilecek, mevzuat düzenlemelerinin etkinliği ve öngörülebilirliği artırılacak ve yatırım süreçlerini etkileyen maliyetler azaltılacaktır.

316.1. Standart Maliyet Modeline ilişkin mevzuat düzenlemesi hayata geçirilecektir.

316.2. İş ve yatırım ortamını etkileyen kamu düzenlemeleri gözden geçirilerek her bir düzenlemenin maliyeti ve iş yapma üzerindeki etkisi hesaplanarak yatırım ortamı reformlarının hedef odaklı tasarımı yapılacaktır.

316.3. Mahalli idarelerin yatırım izinlerine ilişkin uygulamaları gözden geçirilerek basitleştirilecek ve zorlaştırıcı uygulamalar kaldırılacak, e-belediye uygulaması yaygınlaştırılarak yeknesaklık sağlanacaktır.

316.4. Kamu kurumlarının izin, onay, lisans gibi her türlü bürokratik iş ve işlemleri için yürüttükleri süreçler ile bu iş ve işlemler için talep ettikleri belgeler ve aldıkları ücretler fayda maliyet açısından incelenerek rasyonel hale getirilecektir.

316.5. Dâhilde İşleme Rejimi, Hariçte İşleme Rejimi, Vergi Resim Harç İstisnası Belgesi ve Belgesiz İhracat Kredileri ile devlet yardımları uygulamalarına ilişkin tüm süreçlerin otomasyona geçirilmesi sağlanacaktır.

317. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisinin uluslararası doğrudan yatırımcıların, yatırım aşamasında başvurularına ilişkin iş ve işlemleri yapması, ilgili kamu kurum ve kuruluşları nezdinde iş ve işlemleri yürütmesi, süreçlerin koordinasyonu, danışmanlık hizmetleri ve ortaya çıkan uyuşmazlıklarda çözümlerin geliştirilmesi şeklinde yatırımcı seviyesinde iş ve işlemlerin etkinleştirilmesi konularında ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordinasyon halinde görevlendirilmesi ve yetkilendirilmesi sağlanacaktır.

318. İş ve yatırım ortamına ilişkin hukuki süreçlerin iyileştirilmesi amacıyla adalet hizmetlerinde ihtisaslaşma sağlanacak, basit yargılama usulünün uygulanma alanı genişletilecektir.

318.1. Çevre, imar ve enerji gibi alanlarda ihtisas mahkemeleri kurulacak; ticari, fikri ve sınai haklara ilişkin davalar gibi bazı davaların il merkezlerindeki ihtisas mahkemelerinde görülebilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

318.2. Konusu para ile ölçülebilen ve belirli bir parasal miktarın altındaki tüm davalarda basit yargılama usulünün uygulanmasına ilişkin düzenleme yapılacaktır.

318.3. Zorunlu arabuluculuk uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

318.4. Noter onayı aranan işlemlerin sayısının ve maliyetlerinin azaltılmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacak, bazı çekişmesiz yargı işleri ile henüz davanın açılmamış olduğu dönemle sınırlı olmak üzere delil tespiti işlerinin noterlikler tarafından yapılabilmesi sağlanacaktır.

318.5. Yeni icra dairesi modeli öncelikle iş yoğunluğu olan yerler olmak üzere yaygınlaştırılacak, sanal icra dairesi uygulamasına başlanacak, icra-iflas süreçlerindeki hata payı azaltılacak, haczedilen malın gerçek değerinde satılmasını sağlayacak prosedürler oluşturulacak, lisanslı yediemin deposu uygulamasına geçilmesi ve tasfiye usulünün yeniden düzenlenmesi suretiyle yedieminlik müessesesi ıslah edilecektir.

Teşvik ve Desteklerin Etkin Kullanılması

319. Teşvik ve destek programlarının etkinliğinin ölçülmesi, mevzuatın sadeleştirilmesi, teşvik ve destek uygulamalarında Planın öncelikli sektör ve alanlarına göre tasarımların yapılması sağlanacaktır.

- 319.1.** Programların etkinliğinin analiz edilmesi amacıyla değerlendirme ve etki analizi çalışmaları gerçekleştirilecek, yapılan etki analizleri düzenli olarak Sanayileşme İcra Kuruluna sunulacaktır.
- 319.2.** Programlara ilişkin mevzuat gözden geçirilerek sadeleştirilecek, mükerrer teşvik ve destekler kaldırılarak, öncelikli sektör ve alanlar ile ölçek büyüme hedefi esas alınarak mevzuat bütüncül ve etkin hale getirilecektir.
- 319.3.** Programlarının uygulama süresi, bütçesi ve hedefleri belirlenecek, programlardaki değişiklikler süre sonunda etki analizi çerçevesinde gerçekleştirilecektir.
- 320.** Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında öncelikli sektörlerdeki yatırımlar Ar-Ge, tasarım, yatırım, üretim, pazarlama ve ihracat süreçlerinin tamamını içerecek şekilde ürün odaklı olarak desteklenecektir.
- 320.1.** Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında öncelikli sektörlerde desteklenecek ürünler stratejik öncelik, teknolojik gelişmişlik seviyesi, gelecek potansiyeli, teknolojik gelişime etki seviyesi, cari açığa etkisi, teknik yeterlilik ve yetkinlik, yerli üretim kriterleri çerçevesinde belirlenerek ilan edilecektir.
- 320.2.** Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı uçtan uca bir destek mekanizması şeklinde hayata geçirilecektir. Program kapsamında, Ar-Ge ve yatırım destekleri ile vergi teşvikleri tek pencere üzerinden sağlanacaktır. Yatırımların sürdürülebilir yüksek katma değer üretmesini temin etmek amacıyla, işletme dönemine dair finansman paketleri, ihracat destekleri gibi tamamlayıcı unsurlar da Program kapsamına dâhil edilecektir.
- 320.3.** Program kapsamındaki yatırımlara ilişkin süreçler takip edilerek yatırımcıların karşılaştığı sorunlar çözülecektir.
- 321.** Mevcut yatırım teşvik sistemi gözden geçirilerek etkili ve rekabetçi hale getirilecektir. Bu kapsamda esnek, etkisi ölçülebilir, nakit bazlı teşvikleri de ihtiva eden bir sistem oluşturulacaktır.
- 321.1.** Yatırım teşvik sistemi öngörülen öncelikli sektörlerin ihtiyaçları çerçevesinde yenilenecek ve Plan dönemi boyunca yatırım kararlarının öngörülebilirliğini sağlamak için değişmeden uygulanacaktır.
- 321.2.** Yatırım teşvik sistemi kapsamındaki öncelikli sektörlerdeki ana ve yan sanayi yatırımlarında hibe desteği yatırımın tamamlanma seviyesiyle orantılı şekilde yatırım döneminde sağlanacaktır.
- 321.3.** İl içerisindeki ilçe gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak mevcut teşvik sistemi kapsamında bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konuları kümelenme anlayışına uygun olarak yeniden tasarlanacaktır.

- 321.4.** Mevcut yatırım teşvik sisteminde yatırımcıya sunulan sabit teşvik paketleri yerine yatırımcının ihtiyaç duyduğu destekten yararlanabileceği esnek bir sistem hayata geçirilecektir.
- 321.5.** Yatırım teşvik uygulamaları kapsamında yatırım teşvik belgesine sahip yatırımcılara arz edilecek Hazine taşınmazı sayısı artırılabilecektir.
- 321.6.** Kamu yatırımlarının yatırım teşvikleri kapsamında sağlanabilmesine yönelik düzenleme hayata geçirilecektir.
- 321.7.** İmalat sanayi sektörlerinde ihracat pazarlarındaki teknik düzenleme kaynaklı yatırım ihtiyacı, yatırım teşvikleri kapsamında desteklenecektir.
- 321.8.** Aşırı kapasite olan ürünlerde yatırım teşviki verilmeyecektir.
- 322.** Sanayi ve teknoloji bölgelerinde (OSB, KSS, Endüstri Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Serbest Bölgeler) sunulan hizmetler geliştirilecek, bu bölgelerin sanayinin rekabetçiliğine ve verimliliğine daha etkin katkı vermesi sağlanacaktır.
- 322.1.** Türkiye Sanayi Alanları envanteri çıkarılacak ve ilan edilecektir. Çıkarılan envanter sürekli güncel tutularak, sanayiciye kullanılabilir arsa, yapılar ve bu arsalarla ilişkin yatırım teşvik mekanizması dijital bir platform üzerinden sunulacaktır.
- 322.2.** Sanayi ve teknoloji bölgelerinin kuruluşunda Planın öncelikli sektör ve gelişme alanları dikkate alınarak, mevcut ve gelecekte olabilecek ihtiyaçlara yönelik sayıları, kapasiteleri, kreş ve ulaşım imkânları, birbirleriyle işbirliği ve entegrasyonu artırılabilecektir.
- 322.3.** Organize sanayi bölgelerinde (OSB) uzun vadeli arsa ve bina kiralama ve edindirme modelleri geliştirilerek işler hale getirilecektir.
- 322.4.** OSB'lerde firmalara iş geliştirme, kamu destekleri, proje hazırlama, üniversite ile işbirliği, yalın üretim, verimlilik, teknoloji yönetimi, kümelenme ve dijitalleşme konularında destek verecek Yenilik Merkezleri kurulacaktır.
- 322.5.** KOBİ'lerin verimlilik dönüşümünün sağlanması için OSB'lerde Verimlilik Destek Programı uygulanacaktır.
- 322.6.** Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde (TGB) faaliyet gösteren firmalara özel Ar-Ge desteği mekanizması oluşturulacaktır.
- 322.7.** TGB'lerdeki firmalara yönelik danışmanlık, pazarlama, stratejik ortaklık ve girişim sermayesine erişim gibi faaliyetlerin desteklenmesini içeren Teknopark Teknoloji Ticarileştirme Programı başlatılacaktır.
- 322.8.** Yeni OSB'lerin mekânsal olarak kurgulanmasında ve mevcutların dönüşümünde çevre düzenlenmesi ve sosyal donatı ihtiyaçlarına yönelik iyileştirmeler yapılacaktır.
- 322.9.** Sanayi ve teknoloji bölgelerinin etki değerlendirilmesi yapılacak, yenilikçi uygulamalar geliştirilecektir.

322.10. Serbest bölgelere stratejik ve yüksek katma değerli yatırımlar çekilerek ülkemizin rekabet gücüne sağlanan katkı artırılacak, bu bölgelerde katma değerli üretime yönelik teknolojik ve Ar-Ge'ye dayalı faaliyetler desteklenecektir.

322.11. Öncelikli sektörler ve dijitalleşme alanlarındaki yenilikçi girişimcilere yönelik hedef ve performans odaklı teknoloji geliştirme merkezleri kurulacaktır.

322.12. Devlet Malzeme Ofisi tarafından yürütülmekte olan Teknokatalog uygulaması geliştirilecek ve kataloğa giren ürünlere ilave destekler sağlanacaktır.

322.13. Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği portalı geliştirilerek sanayi ve teknoloji bölgelerinde geliştirilen, yürütülen ve tamamlanan projeleri içeren proje katalogları oluşturulacaktır.

322.14. OSB ve TGB'lerdeki şirketlerin dikey entegrasyonu için hızlı veri iletişimi, endüstriyel bulut, endüstriyel veri merkezi, verimli enerji kullanımı ve siber güvenlik ihtiyaçlarının merkezi olarak planlanması ve yapılandırılması için mekanizma geliştirilecek ve bölgeler desteklenecektir.

322.15. Sanayi ve teknoloji bölgelerinin kuruluşunda sektörel ve tematik alanlara öncelik verilecek ve bu bölgelerde desteklerin farklılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

322.16. Kalkınma Ajansları bölgesel gelişme hedefleri ve kentlerin ekonomik beklentilerine uygun olarak sanayi alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesinde aktif rol alacaktır.

323. İmalat ve ihracat odağı niteliğindeki şehirlerin orta-yüksek teknolojili ürünlerde değer zincirlerinin daha üst aşamalarına çıkması ve küresel değer zincirleriyle bütünleşmesi için kurumsallaşma, pazarlama, yenilik ve ulaşım altyapılarını desteklemek ve bu şehirlerde yaşam kalitesini yükselterek nitelikli işgücü istihdamını artırmak üzere "Üreten Şehirler Programı" geliştirilecektir.

324. Öncelikli sektörlerde yerli üretimin artırılması amacıyla kamu alımları sistemi kaldırarak oluşturacak şekilde kullanılacaktır.

Uluslararası Doğrudan Yatırımların Artırılması

325. Yatırımlara ilişkin hukuki altyapı geliştirilecektir.

325.1. Yatırımlarla ilgili mevzuat ile idari işlemlerin hukuka uygunluk, hukuki güven, eşit muamele, belirlilik, kazanılmış haklara saygı, şeffaflık, aleyhe hükümlerin geçmişe yürümezliği ve makul sürede sonuçlandırma ilkeleri gözetilerek oluşturulması ve uygulanması sağlanacaktır.

325.2. Yatırım uyuşmazlıklarının çözümlenmesi için uluslararası tahkim, sulh, uzlaşma, arabuluculuk gibi uyuşmazlık çözüm yollarının kullanımı artırılacaktır.

325.3. Yabancı yatırımcıların; yatırım yapma serbestliği, Türkiye'deki faaliyet ve işlemlerinden doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi anapara ve faiz ödemelerinin, bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilme gibi

haklarına yönelik politikaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde uygulanmasına devam edilecektir.

325.4. Fikri mülkiyete ilişkin ticari sıraların daha etkin korunmasına yönelik ilgili mevzuat gözden geçirilecek, fikri mülkiyet mevzuatı geliştirilecek ve uygulama güçlendirilecektir.

326. Yatırımcılara nitelikli bilgi sunulacak ve yatırımlara ilişkin bürokratik süreçlerin hızlandırılmasına yönelik bilgi sistemleri geliştirilecektir.

326.1. Türkiye'nin uluslararası doğrudan yatırımlarda rakip ülkelere göre konumunu ve gelişim alanlarını belirlemek için yatırım yeri seçim simülasyonu yapılacaktır.

326.2. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisinin belirlediği ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları tarafından Türkçe ve ihtiyaç duyulan yabancı dillerde sektör raporları hazırlanacak ve bu raporlar her yıl ilgili kurum ve kuruluşlarca güncellenecektir.

326.3. Yatırım ve işletme dönemlerine ilişkin izin, onay ve lisans süreçlerini içerecek ve yatırımcıya rehber olacak şekilde Sektörel Yatırım Yol Haritaları hazırlanacaktır.

326.4. Yatırımlara ilişkin izin, onay ve ruhsat vb. süreçlerin izlenmesine yönelik ilgili idareler tarafından düzenli bilgi girişinin yapılacağı merkezi Yatırım Bilgi Sistemi oluşturulacaktır.

326.5. Yatırım Ortamı Performans Kriterleri oluşturulmak üzere çalışmalar tamamlanacak; ülkemizin yatırım ortamı, önceden belirlenen seçili ülkelerle mukayeseli olarak, düzenli şekilde değerlendirilecek ve olası iyileştirme alanları belirlenerek, oluşturulacak sistemin bu konudaki planlama çalışmalarına girdi teşkil etmesi sağlanacaktır.

326.6. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi tarafından, yatırımcılara yönelik yatırım ortamı değerlendirme anketi yapılacak ve bu kapsamda sorun ve öneriler ilk elden tespit edilecektir.

326.7. İllerin ve bölgelerin öne çıkan yatırım fizibiliteleleri Kalkınma Ajanslarının da katkısı alınarak belirlenecek ve bu yatırımların hayata geçirilmesi için Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile işbirliği içinde yatırımcılara tanıtımı yapılacaktır.

327. Yüksek teknoloji içeren ürünlerin Türkiye'de üretilmesine ilişkin uluslararası doğrudan yatırımların artırılmasına yönelik teşvik programları uygulanacaktır.

327.1. Proje bazlı teşvik sisteminde ülkemize ilk defa gelen, stratejik ürünlerin üretimini amaçlayan, küresel değer zincirine entegrasyon sağlayan, teknolojik seviyeyi ve ihracat kapasitemizi artıran yatırımlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.

327.2. Yüksek teknoloji sektörlerinde faaliyet gösteren ve büyüme potansiyeli yüksek olan yerli şirketlerin uluslararası yatırımcılar ile eşleştirilmesi sağlanarak bu şirketlerin teknoloji transferine dayalı yatırımları desteklenecektir.

328. Uluslararası doğrudan yatırımların ülkemize çekilmesi için elverişli araçlar oluşturulacaktır.

328.1. Kamu kurum ve kuruluşlarının özel sektör yatırımı potansiyeli taşıyan KÖİ projeleri, kamu alımları, lisans temini, offset vb. uygulamalarından belirli bir ölçeğin üzerinde olanlar, Sanayileşme İcra Kurulu kararları çerçevesinde, ülkemize uluslararası doğrudan yatırım kazandırma ve teknoloji transferi sağlama perspektifiyle gerçekleştirilecektir.

328.2. Uluslararası doğrudan yatırımların çekilmesi konusunda ülkemizin avantajlı olduğu sektörler tespit edilerek bu sektörlerde kümelenme çalışmaları desteklenecek ve bu kümeler özelinde Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca koordineli bir şekilde tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

328.3. Öncelikli sektör yatırımlarında yatırımın yapılması, yönetilmesi veya işletilmesiyle ilgili yabancı kişilere ve ailelerine ikamet ve çalışma izni verilmesinde öncelik ve kolaylık sağlanacaktır.

Tablo 15: İş ve Yatırım Ortamı Hedefleri

	2018	2023
İş Yapma Kolaylığı Endeksi Sıralaması	43	30
Uluslararası Doğrudan Yatırım İçinde Türkiye'nin Payı (%)	1,00	1,50
Planlı Sanayi Alanlarının (EB, OSB, KSS) Ülke Yüzölçümüne Oranı (%)	0,15	0,20

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.1.1.4. İnsan Kaynağı

a. Amaç

329. İmalat sanayiindeki yaşanan dijital dönüşümün gerektirdiği becerilerin işgücüne kazandırılması, mesleki eğitimin ve yüksek öğretimin iş dünyası ile entegre edilmesi, nitelikli insan kaynağı için istihdam teşviklerinin basitleştirilmesi ve bu teşviklerde öncelikli sektörlerle ağırlık verilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

330. İmalat sanayiinde çalışan işgücünün dijital becerileri geliştirilecektir.

330.1. Dijital becerilerin öncelikli sektörlerin ihtiyaç duyduğu seviyeye yükseltilmesi için aktif işgücü programları düzenlenecektir.

330.2. Firma çalışanlarının dijital yetkinliklerinin artırılmasına yönelik sertifikalı eğitimler desteklenecektir.

331. Mesleki eğitim, işgücünün niteliğini yükseltmeye yönelik geliştirilecektir.

331.1. Eğitim-istihdam-üretim ilişkisini güçlendirmek amacıyla eğitim-sektör işbirliği protokolleri yapılacaktır.

- 331.2.** Eğitim ve öğretim desteği verilen özel mesleki ve teknik Anadolu liseleri ve meslek yüksekokullarında destek verilen alanlar güncellenerek bu okulların öncelikli sektörlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ihtisaslaşması sağlanacaktır.
- 331.3.** Mevcut stajyer destekleri etkinleştirilerek mesleki eğitimde öğrencilerin üretim tesislerinde yarı zamanlı çalışmasını teminen belirli bir ölçüde üzerindeki firmaların stajyer çalıştırması desteklenecektir.
- 331.4.** Geleceğin Meslekleri Projesi kapsamında Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarının yapısı, önümüzdeki dönemde teknolojik gelişmeler çerçevesinde ortaya çıkacak ihtiyaca yanıt verecek şekilde, 2020 yılı sonuna kadar yeniden tasarlanacaktır.
- 331.5.** İŞKUR tarafından Beceri Envanteri Projesi yürütülerek 2020 yılı sonuna kadar, ülke geneli mesleki beceri envanteri çıkarılacak ve bu çerçevede eşleştirme hizmetlerinin beceri temelinde geliştirilmesi sağlanacaktır.
- 331.6.** Sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü profili belirlenecek, bu ihtiyaca dönük mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim, fen liseleri ve yükseköğretim kurumlarının öğretim programları güncellenecektir.
- 331.7.** Mesleki ve teknik eğitimle ilgili tüm paydaşlara ait verilerin bir araya getirilerek bireylerin tek bir noktadan mesleki ve teknik eğitimle ilgili konulara erişebilmesinin kolaylaştırılmasını, arz- talep eşleşmesinin sağlanmasını, bireye mesleki rehberlik ve kariyer süreçlerinde destek olunmasını sağlayacak bir mesleki ve teknik eğitim portalı oluşturulacaktır.
- 331.8.** Hazırlanan ve güncel halde tutulan mesleki eğitim haritası çerçevesinde ülke çapında il ve bölgelerde mesleki ve teknik eğitim verilen alanlarla sektör kümelenmesi arasında uyum sağlanacak, eğitim kapasitesi reel anlamda istihdamla ilişkilendirilerek ülke sathında mesleki ve teknik eğitim okulları sektörle uyumlu hale getirilecektir.
- 331.9.** Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında parasız yatılılık imkânları artırılacak, burs ödemeleri ve öğrenci sigortaları iyileştirilecektir.
- 331.10.** Mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında sektör talepleri ve ihtiyaçlar doğrultusunda öğretim programları güncellenecek, fiziki ortam ve malzeme ihtiyaçları giderilecektir.
- 331.11.** Ulusal ve uluslararası yarışmalarda desteklenmeye değer görülen projelere Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) vb. kurumlar ile işbirliği içerisinde mikro krediler sağlanacaktır.
- 331.12.** Öncelikli imalat sanayii sektörlerine insan kaynağı yetiştiren mesleki ve teknik liselerin eğitim ortamlarının iyileştirilmesine, öğretim programlarının geliştirilmesine ve mezunların istihdamına yönelik sanayi-eğitim iş birliği sağlanacaktır.

331.13. OSB'lerdeki mesleki ve teknik liselerin sayısı ve çeşitliliği artırılacak, teknolojik donanımı güçlendirilecektir.

332. Öncelikli sektörlerde mevcut işgücünün niteliği artırılacak, bu sektörlerde çalışabilir nitelikte insan kaynağı yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

332.1. Öncelikli sektörlerde çalışan işgücünün mesleki yeterlilik belgesi alması desteklenecektir.

332.2. Öncelikli sektörlerde mevcut çalışanların becerilerinin geliştirilmesine yönelik STK'lar tarafından organize edilen sertifikalı eğitim programları desteklenecektir.

332.3. Öncelikli sektörlerde ihtiyaç duyulan alanlarda sanayi kesimince proje havuzu oluşturulacak, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının (YÖK) oluşturduğu standartlar çerçevesinde bu havuzdan doktora ve yüksek lisans tez konusu seçilmesi halinde öğrenci ve tez danışmanları ilgili meslek kuruluşları ile firmaların katkısıyla desteklenecektir.

332.4. Öncelikli sektörlerdeki firmaların Ar-Ge ve yenilik süreçlerinde yer alan insan kaynağı kapasitesini geliştirmeye yönelik olarak üniversite ve sanayi işbirliğinde lisansüstü programlar oluşturulacaktır.

332.5. Öncelikli sektörlerle yönelik önlisans, lisans ve lisansüstü programların sayısı ve çeşitliliği artırılacak ve bu alandaki Ar-Ge faaliyetlerine üniversiteler nezdinde özel önem verilecektir.

332.6. Büyük firmaların bünyelerinde kuracakları eğitim birimlerinde kendi tedarikçilerine yönelik düzenleyecekleri eğitim programları teşvik edilecektir.

332.7. İstihdam teşvikleri öncelikli sektörlerde nitelikli istihdamı daha fazla teşvik edecek şekilde geliştirilecektir.

332.8. Turkuaz Karta ilave olarak nitelikli ve yüksek deneyimli yabancı işgücünü teşvik edecek mekanizma oluşturulacaktır.

332.9. Uluslararası yatırımcıların öncelikli sektörlerde ihtiyaç duydukları nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için ilgili sektörlerle işbirliği çalışmaları yapılacaktır.

2.2.1.1.5. Lojistik ve Enerji Altyapısı

a. Amaç

333. İmalat sanayiinin ihtiyaç duyduğu enerjinin sürekli, kaliteli, güvenli ve asgari maliyetlerle sağlanması; demiryolu yatırımlarında yük taşımacılığına odaklanılması, uygun yer ve ölçekte denizyolu altyapılarının geliştirilmesi, modlar arası (inter-modal) taşımacılığın yaygınlaştırılması ve lojistik maliyetlerin azaltılması yoluyla verimliliğin ve rekabetçiliğin artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

334. Modlar arası taşımacılığın yaygınlaştırılması ve sanayinin rekabet gücünün artırılmasını teminen petro-kimya tesisleri, otomotiv sanayiine yönelik imalat tesisleri ile liman, OSB ve maden sahaları başta olmak üzere önemli yük merkezlerine hizmet edecek iltisak hatları ve lojistik merkezler tamamlanacak, yük taşımacılığında demiryolunun payı artırılacaktır.

334.1. Karasal yük taşımacılığında demiryolunun payı yüzde 5,15'ten yüzde 10'a çıkarılacaktır.

334.2. 38 adet OSB, özel endüstri bölgesi, liman ve serbest bölge ile 36 adet üretim tesisine yönelik toplam 294 km uzunluğunda iltisak hattı yapılacaktır.

334.3. Öncelikli sektörleri odağa alacak şekilde Çukurova, Batı Karadeniz ve Marmara bölgeleri başta olmak üzere mevcut ve yapımı devam eden lojistik merkezlerin standartları yükseltilecek, yeni yapılacak yük ve lojistik merkezleri ise yük talebinin yüksek olduğu demiryolu koridorlarında planlanacaktır.

335. Mevcut demiryolu şebekesinde trafik yoğunluğunun artırılması ve yük taşımacılığında daha fazla pay alınabilmesini teminen ana hatlardaki darboğazlar giderilecek, trafik yoğunluğuna bağlı olarak belirlenen tek hatlı demiryolları çift hatlı hale getirilecek, sinyalizasyon ve elektrifikasyon yatırımları tamamlanacaktır.

335.1. Halkalı-Kapıkule Demiryolu Projesi imalat sanayiine hizmet edecek şekilde tamamlanarak bölgedeki ihracat imkânları artırılacak ve ulaştırma maliyetleri azaltılacaktır.

335.2. Bursa ve Bilecik ile çevre illerdeki imalat sanayii sektörlerine hizmet edecek Bandırma-Bursa-Yenişehir-Osmaneli demiryolu hattı tamamlanacaktır.

335.3. Konya-Karaman-Niğde-Mersin-Adana-Osmaniye-Gaziantep demiryolu hattı tamamlanarak imalat sanayii sektörlerinin Adana, Mersin ve İskenderun limanlarına erişimi kolaylaştırılacaktır.

335.4. İmalat sanayii sektörlerinin ulaştırma maliyetlerinin azaltılması ve ihracat olanaklarının artırılmasına yönelik olmak üzere Kırıkkale-Çorum-Samsun demiryolu hattının yapımına başlanacaktır.

335.5. Aliağa-Çandarlı-Bergama-Soma ve Çandarlı Limanı Demiryolu Bağlantısı tamamlanarak bölgedeki imalat sanayii sektörlerinin liman bağlantısı sağlanacak ve ihracat süreçleri etkinleştirilecektir.

335.6. Kars-Erzurum-Erzincan-Sivas-Malatya-Gaziantep güzergâhındaki demiryolu modernizasyon çalışmaları tamamlanacak, koridordaki darboğazlar giderilecek ve bölgedeki imalat sanayii ve madencilik sektörleri ile Orta Koridora yönelik lojistik süreçler geliştirilecektir.

335.7. Bölge illerindeki imalat sanayii sektörlerinin demiryolu yük taşımalarının artırılmasını teminen Selçuk-Aydın-Denizli ikinci demiryolu hattının yapımına başlanacaktır.

335.8. Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar-Isparta-Burdur demiryolu hattının yapımına başlanacak, Antalya Limanına yük taşımacılığı odaklı demiryolu bağlantısı sağlanacaktır.

335.9. İmalat sanayii ve madencilik sektörlerinin lojistik maliyetlerinin azaltılmasına yönelik Sincan OSB-Yenikent-Kazan ve Diyarbakır-Mazıdağı demiryolu projeleri tamamlanacaktır.

335.10. Makine başta olmak üzere bölgedeki diğer imalat sanayii ürünlerine hizmet edecek ve Habur sınır kapısına lojistik hizmet sağlayacak Gaziantep-Şanlıurfa-Mardin-Habur demiryolu projesine başlanacaktır.

335.11. Demiryollarında modernizasyon ve altyapı iyileştirme çalışmalarına devam edilecek, mevcut hatlarda 2.657 km'lik elektrik ve 2.654 km'lik sinyal yatırımı gerçekleştirilecektir.

335.12. Torbalı-Kemalpaşa-Alsancak Limanı demiryolu projesi tamamlanarak imalat sanayiinde faaliyet gösteren bölge işletmelerinin limanlara etkin bir şekilde erişimi sağlanacaktır.

335.13. Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan demiryolu projesinin kalan işleri komşu ülkeler ile eşgüdüm içerisinde tamamlanacaktır.

335.14. Adapazarı-Karasu Limanları ve sanayi tesisleri ile demiryolu bağlantısı tamamlanacaktır.

336. Türkiye'nin bölgesel ve kıtasal anlamda aktarma merkezi ve Kuşak ve Yol Girişimi güzergâhında etkin olmasını teminen büyük liman yatırımları tamamlanacaktır.

336.1. Filyos Limanının yapımı tamamlanacaktır.

336.2. Doğu Akdeniz bölgesinde, Ortadoğu ve Orta Asya coğrafyasına çıkış kapısı olacak transit yük odaklı bir ana konteyner limanı inşa edilecektir.

336.3. Ege hinterlandına hizmet edecek Çandarlı Limanı hayata geçirilecektir.

336.4. Transit sıvı dökme yüklerde karıştırma işlemi yapılabilmesini temin edecek şekilde transit ticarete yönelik düzenlemeler uluslararası standartlara göre güncellenecektir.

336.5. Orta Koridor'un Türkiye önderliğinde etkin ve cazip hale getirilmesini teminen güzergah ülkeleri ile işbirlikleri artırılacak, başta Hazar Geçişi olmak üzere darboğazların giderilmesine yönelik Türkiye'nin inisiyatif alması sağlanacak, lojistik alanında Türkiye'nin önderliğinde ticari bir girişim hayata geçirilecektir.

337. Gümrük idarelerinin kapasitesinin artırılması ve iş süreçlerinin hızlandırılması amacıyla gümrük kapılarının ve gümrük idarelerinin altyapısı iyileştirilecektir.

337.1. Gümrük idarelerinde işlem hacimleri ve ihtiyaçların tespitine yönelik etüt yapılarak gümrük idareleri ve kapasiteleri optimize edilecektir.

337.2. Gümrük kapıları ve idareleri; işlemlerin en hızlı ve doğru biçimde tamamlanmasına imkân veren yeniden kurgulanmış iş akış süreçleri doğrultusunda modernize edilecek ve yeni hizmet tesislerine kavuşturulacaktır.

337.3. Kara gümrük kapılarının modernizasyonu ve kontrollerin etkinliği konusunda komşu lkelerle eşgüdümlü planlama ve uygulamayı hedefleyen Kara Sınır Kapıları Master Plan çalışmaları tamamlanacaktır.

337.4. Ulaştırma Elektronik Takip Denetim Sistemi ile gümrük sisteminin entegrasyonu sağlanacaktır.

338. İstanbul bölgesinin uluslararası bir hava kargo, bakım-onarım ve aktarma merkezi olması sağlanacak; Orta Doğu ve Afrika coğrafyasına da hitap edecek Çukurova Havalimanı tamamlanacaktır.

338.1. Transit uçuş planlaması ile muayene ve kontrol işlemlerinin eş güdümlü ilerlemesini teminen daha etkin risk analizi kriterleri oluşturularak fiziksel muayene yerine belge kontrolünün sağlanmasına yönelik tedbirler hayata geçirilecek, lojistik süreçler hızlandırılacaktır.

338.2. Çukurova Havalimanı tamamlanacak, ana demiryolu şebekesiyle bağlantısı sağlanacaktır.

338.3. İstanbul ve Sabiha Gökçen Havalimanlarının uluslararası bir hava kargo, bakım-onarım ve aktarma merkezi olması sağlanacak, söz konusu havalimanları arasında demiryolu bağlantısı yapılarak bu havalimanlarının ulusal demiryolu gzerghına entegrasyonu sağlanacaktır.

339. Öncelikli sektörlerin ihtiyaçları doğrultusunda trafik akış darboğazlarının giderilmesi ve trafik akışının ihtiyaç duyulan hizmet seviyesinde sürdürülmesi yoluyla mevcut karayolu ağının daha verimli ve güvenli kullanılması sağlanacaktır.

339.1. Filyos Limanının Adapazarı ve İzmit bölgesi ile bağlantısını sağlayacak Filyos-Zonguldak, Filyos-(Çaycuma-Bartın Ayrımı), Zonguldak-Ereğli (Ereğli Çevre Yolu dâhil) karayolu projeleri ile Adapazarı-Karasu-Akçakoca karayolu projesinin Akçakoca Limanı-Kocaali kesimi tamamlanacaktır.

339.2. İzmit Bölgesinin yoğun trafiğini alarak Kuzey Marmara Otoyoluna bağlantısını sağlayan şile-Ağva-Kandıra-Kaynarca Devlet Yolu ile Kaynarca-Karasu Yolu tamamlanacaktır.

339.3. Çukurova Bölgesel Havalimanı Bağlantı Yolu tamamlanacaktır.

339.4. Doğu Karadeniz Bölgesinin iç bölgeler ile İran ve Azerbaycan'a bağlantısını sağlayan Trabzon-Aşkale Devlet Yolu tamamlanacaktır.

339.5. Doğu Akdeniz bölgesinin Batı Akdeniz bölgesine bağlantısını sağlayan Erdemli-Silifke-Taşucu-13. Bölge Hududu Devlet Yolu ile Alanya-Gazipaşa-5. Bölge Hududu Devlet Yolu (Akdeniz Sahil Yolu) tamamlanacaktır.

339.6. Modernize edilen Hamzabeyli Sınır Kapısı, D-100 karayoluna ve TEM otoyoluna bölünmüş yol ile bağlanacaktır.

- 339.7.** Ceyhan Endüstri İhtisas Bölgesi ve BOTAŞ Limanına hizmet edecek (Ceyhan-Yumurtalık) Ayrımı-BOTAŞ Tesisleri il yolu bitümlü sıcak karışım (BSK) kaplamalı 1A standardına yükseltilecektir.
- 339.8.** Adana ve Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi ile Ceyhan Endüstri İhtisas Bölgesinin, Yenice Lojistik Merkezi ile Mersin Limanı'na bağlantısına hizmet edecek olan Adana Güney Çevre Yolu tamamlanacaktır.
- 340.** Türk sahipli deniz ticaret filosunun gelişimi sağlanacaktır.
- 340.1.** Türk sahipli filonun gelişimine yönelik uzun vadeli ve düşük faizli finansal destek mekanizması oluşturulacaktır.
- 341.** İmalat sanayiinde enerji verimliliği artırılacaktır.
- 341.1.** Sanayide kullanılan verimsiz elektrik motorlarının verimli olanlarla değiştirilmesine yönelik destekleme mekanizması oluşturulacaktır.
- 341.2.** Isı kullanan büyük endüstriyel tesislerde kojenerasyon sistemlerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- 341.3.** Örnek enerji verimliliği uygulamalarının tanıtımı ve yaygınlaştırılması amacıyla, enerji verimliliği projeleri yarışmalarla desteklenecek, uygulamaya yönelik mevzuat ve teknik altyapının oluşturulması sağlanacaktır.
- 341.4.** Enerji verimli bölgesel ısıtma ve soğutma sistemlerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve ısı ticaretine imkân sağlanmasına yönelik ısı piyasası mevzuatı oluşturulacaktır.
- 341.5.** Verimlilik artırıcı proje uygulama süreçleri iyileştirilerek tasarruf potansiyeli yüksek olan projeler desteklenecektir.
- 341.6.** OSB'lerin, Enerji Yönetim Birimi ve ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi kuruluşunu tamamlayarak Verimlilik Eylem Planlarını hazırlayıp sunmalarına destek verilecektir.
- 342.** Öncelikli sektörlerin yoğunlaştığı ve belirli kriterleri sağlayan OSB'lere doğal gaz altyapısı ulaştırılacak, enerjinin güvenli tedariki için iletim yatırımları yapılacak, çeşitli destek mekanizmaları ile enerjiye erişim kolaylaştırılacaktır.
- 342.1.** Teknik ve ekonomik olarak mevzuat kriterlerini sağlayan OSB'lerin doğal gaza erişimi sağlanacaktır.
- 342.2.** İmalat sanayiini desteklemeye yönelik Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ) tarafından yeni iletim hattı ve trafo merkezi projeleri hayata geçirilecektir.
- 342.3.** Trakya Bölgesinin elektrik ihtiyacını daha güvenilir bir biçimde karşılamak amacıyla, bulunduğu bölgede atıl kalan ve belirli verimliliğin üzerinde olan yeterli güçteki santraller bölgeye transfer edilecek, ayrıca Trakya-Anadolu arasında Lapseki 3-Sütlüce 3 ile Hersek Ek Çukuru-Dilovası Ek Çukuru denizaltı kabloları ve kara bağlantıları inşa edilecektir.

Tablo 16: Lojistik Hedefleri

	2018	2023
Lojistik Performans Endeksinde Türkiye'nin Sırası ¹	47	25
Toplam Yük Taşımacılığı İçerisinde Demiryolunun Payı (Karasal, %)	5,15	10
Demiryolu Hat Verimliliği (Yolcu-Km+Ton-Km)/(Anahat Uzunluğu)	1,48	2,77
Demiryolu ile Taşınan Yük Miktarı (Milyar, Net Ton-km)	14,5	32,4
Elektrikli Hat Oranı (%)	43	77
Sinyalli Hat Oranı (%)	45	77
İltisak Hattı Uzunluğu (km, Kümülatif)	433	727
Toplam Konteyner Elleçlemesi (Milyon TEU)	10,8	13,5
Denizyolu Yük Elleçlemelerindeki Transit Yük Oranı (%)	15,5	17,3
1000 GRT ve Üzeri Türk Sahipli Deniz Ticaret Filosu (Milyon DWT)	28,6	36,0
Havayolu Dış Hat Toplam Kargo Trafiği (Bin Ton)	1.355	1.529

Kaynak: 2018 yılı verileri Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Dünya Bankası verisi olup 2023 yılı verisi 2022 yılında yayımlanacak rapordaki hedeflenen sırayı ifade etmektedir.

2.2.1.1.6. Dijital Dönüşüm

a. Amaç

343. Dijital dönüşümün hızlandırılması yoluyla öncelikli sektörlerde üretkenliğin ve rekabet gücünün artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

344. İmalat sanayiinin dijital dönüşümüne yönelik işbirliği ve bilgi paylaşımını güçlendirecek arayüzlerin ve standartların oluşturulması ve farkındalığın artırılması sağlanacaktır.

344.1. Sanayide dijital dönüşüm sürecini yönlendirmek, paydaşlar arasında koordinasyonu sağlamak, etkin ve etkili bir yönetim yapısı oluşturmak amacıyla Sanayide Dijital Dönüşüm Platformu kurumsallaştırılarak platform içerisinde daimi komiteler (dijital müfredat takip ve tavsiye komitesi, veri iletişim standartları komitesi, odak dijital teknolojiler komitesi vb.) oluşturulacaktır.

344.2. İmalat sanayiinde dijital dönüşümle ilgili uluslararası standartların yaygınlaştırılması, ulusal standart ve normların oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılması, konuyla ilgili kavramları ve açıklamaları içeren "Dijital Dönüşüm Sözlüğü" hazırlanarak ortak bir dil kullanılması sağlanacaktır.

344.3. Öncelikli sektörlerdeki imalat sanayii firmalarının dijital olgunluk seviyelerinin belirlenmesine, firmalar arasında karşılaştırma yapılmasına ve yapılacak dijital dönüşüm yatırımlarının faydasının öngörülmesine imkân verecek dijital olgunluk ölçümleme metodolojisi oluşturulacaktır.

344.4. İşletmelerin dijital dönüşüme yönelik teknoloji çözümleri, iyi uygulamalar, kullanım senaryoları, eğitim materyalleri, standartlar, kılavuz dokümanlar ve öz değerlendirme araçları

gibi bilgi ve araçlara erişim sağlamasına imkân sunmak üzere dijital dönüşüm örnek uygulama kütüphanesini de içeren bir portal oluşturulacak, fayda ve maliyetleri de kapsayacak şekilde sektör ve firma düzeyinde dijital dönüşüm vaka analizlerinin paylaşılması özendirilecektir.

345. Öncelikli sektörler başta olmak üzere sanayinin dijital dönüşümü sürecinde ihtiyaç duyulan akıllı ürün ve sistemlerin geliştirilmesi ve kullanımı sağlanacaktır.

345.1. Yerli dijital teknoloji geliştirici ve uygulayıcıların yetkinlikleri ile ürün ve hizmet portföylerine yönelik envanter oluşturulacaktır.

345.2. Öncelikli sektörlerdeki dijital dönüşüm ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yerli ürün ve sistemlerin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve ticarileştirilmesi amacıyla Dijital Dönüşüm Ürün Geliştirme Destek Programı uygulanacaktır.

345.3. Öncelikli sektörlerde faaliyet gösteren imalat sanayii firmalarının yerli ürün ve hizmet sağlayıcılarla işbirliği içerisinde geliştirecekleri dijital dönüşüm projeleri desteklenecektir.

345.4. Öncelikli sektörlerde dijital dönüşüm alanında deneyimsel eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunacak, farkındalık çalışmaları yürütecek ve teknoloji tedarikçileri ile kullanıcıları bir araya getirecek Yetkinlik ve Dijital Dönüşüm Merkezleri OSB ve TGB'lerde oluşturulacaktır.

345.5. Başta KOBİ'ler olmak üzere, işletme özelinde dijital dönüşüm yol haritalarının hazırlanmasını sağlamak amacıyla dijital dönüşüm alanında yetkin ve akredite edilmiş danışman havuzu oluşturulacaktır.

345.6. Sanayi işletmelerinin siber güvenlik konusunda farkındalık ve yetkinlikleri artırılacak, fabrika ve tedarik zincirlerinde koruyucu güvenlik önlemleri alınacak, firmaların uçtan uca siber güvenliği periyodik olarak test edilecektir.

346. Öncelikli sektörlerle yönelik endüstriyel bulut platformlarının oluşturulması desteklenecektir.

346.1. İlgili meslek kuruluşları ile devletin de katılım sağladığı, üçüncü taraf hizmet sağlayıcıların uygulamalar geliştirip kullanıcılara ulaşabileceği, firmalara dijital altyapı ve hizmetlerin merkezi olarak sunulacağı endüstriyel bulut platformu ilk etapta otomotiv sektörü için kurulacaktır. Bu iş modeli, elde edilecek tecrübe doğrultusunda diğer öncelikli sektörlerle yaygınlaştırılacaktır.

346.2. Teknoloji tedarikçileri, endüstriyel bulut platformu üzerinde sunulabilecek yapay zekâ, ileri veri analitiği, simülasyon ve optimizasyon, ürün yaşam döngüsü, üretim yönetim sistemleri gibi uygulama ve hizmetlerin geliştirilmesini sağlayacak şekilde teşvik edilecek, firmaların bu platformu kullanımı dijital dönüşüme yönelik destekler vasıtasıyla özendirilecektir.

346.3. Firmaların endüstriyel bulut platformuyla veri paylaşmasına imkân sağlayacak referans mimariler ve arayüzlere ilişkin teknik standartlar, bu alandaki uluslararası çalışmalara katılım sağlanarak ve teknoloji tedarikçilerimizin hedef pazarları dikkate alınarak oluşturulacaktır.

Tablo 17: Dijital Dönüşüm Hedefleri

	2018	2023
Öncelikli Sektörlerde Endüstriyel Bulut Platformu Üzerinden Hizmet Alan KOBİ Sayısı (Kümülatif)	-	10.000
Yetkinlik ve Dijital Dönüşüm Merkezi Sayısı (Kümülatif)	1	14
Öncelikli Sektörlerde Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Yerli Ürün ve Hizmet Sağlayıcılarla İşbirliği İçerisinde Geliştirdikleri Dijitalleşme Proje Sayısı (Kümülatif)	-	20.000

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.1.1.7. Ar-Ge ve Yenilik

a. Amaç

347. İmalat sanayiinin katma değerli üretim yapabilmesi ve yenilikçi ürün geliştirme kapasitesinin artırılması yönünde Ar-Ge ve yenilik kabiliyetinin güçlendirilmesi ve yeniliği esas alan bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

348. Ar-Ge ve yenilik destek sistemi; odaklı, araştırmadan ticarileştirmeye tüm süreci kapsayan, orta-yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerine yönelik olarak farklılaşan ve sektörlerin ihtiyaçlarını ve gelişme potansiyellerini dikkate alan bir yapıya dönüştürülecektir.

348.1. Desteklere ilişkin çıktı ve etki odaklı izleme ve değerlendirme sistemleri geliştirilecek ve Ar-Ge, yenilik ve girişimcilik destek programlarına ilişkin etki analizleri yapılacaktır.

348.2. Ar-Ge ve yenilik destekleri, hazırlanacak teknoloji yol haritaları doğrultusunda öncelikli sektör ve kritik teknoloji alanları kesişimine yoğunlaşacaktır.

349. Özel sektörde araştırmacı insan gücünün sayısı ve niteliği artırılabilecektir.

349.1. Sanayide ihtiyaç duyulan doktora derecesine sahip nitelikli insan kaynağının üniversite sanayi işbirliği ile yetiştirilmesi sağlanacak ve sanayide doktoralı araştırmacı istihdamı teşvik edilecektir.

349.2. Özel sektör Ar-Ge merkezlerinde sektöre ve ölçeğe göre farklılaşan oranlarda doktoralı araştırmacı istihdam etme şartı getirilecektir.

349.3. Üniversite ve sanayi işbirliğinde, öncelikli sektörler başta olmak üzere sanayinin ihtiyacına yönelik lisansüstü programlar oluşturulacak, bu programları açan üniversiteler teşvik edilecektir.

350. Üniversiteler, araştırma altyapıları ve özel sektör arasında işbirlikleri ile bilgi ve teknoloji transferinin artırılmasına yönelik destek mekanizmaları uygulanacak ve arayüz yapıların kurumsal kapasiteleri geliştirilerek etkinliği artırılacaktır.

350.1. Araştırma üniversiteleri yetkinlikleri dikkate alınarak öncelikli sektörlerle eşleştirilecek, belirlenen hedeflere ulaşmak için oluşturulan projelere dayalı iş modelleri uygulamaya konulacak ve bu işbirlikleri desteklenecektir.

350.2. TÜBİTAK bünyesindeki araştırma merkezlerinin kapasiteleri artırılarak öncelikli sektörlerdeki firmalarla işbirliği içinde yeni teknoloji ve ürünler geliştirilmesine yönelik projeler yürütülecektir.

350.3. Öncelikli sektörlerde yetkinliği olan araştırma altyapılarının 6550 sayılı Kanun kapsamına alınması sağlanacaktır.

350.4. Araştırma altyapılarının, özel sektör Ar-Ge merkezleri ve kamu Ar-Ge birimleri ile işbirliği içinde oluşturduğu yüksek teknoloji platformlarının ticarileşme potansiyeli yüksek araştırma projeleri, Mükemmeliyet Merkezleri Programı kapsamında desteklenecektir.

350.5. Teknoloji Transfer Ofislerinin (TTO) etkinliği analiz edilecek, yurt içi ve yurt dışı iyi uygulamalar tespit edilerek yaygınlaştırılacaktır.

350.6. TTO'ların kurumsal yapısı ve insan kaynağı kapasitesi geliştirilerek performans odaklı olarak desteklenecektir.

350.7. Yükseköğretim kurumları adına tescil edilmiş fikri hakların farklı statüdeki TTO'lar aracılığıyla ticarileştirilmesi, elde edilen gelirin üniversiteye dönüşü ve buluş sahibine ödeme yapılabilmesi ve TTO'ların finansal sürdürülebilirliğinin sağlanması konularında mevzuatta iyileştirmeler yapılacaktır.

350.8. Araştırma altyapılarından Ar-Ge ve yenilik proje hizmeti alan KOBİ'lere finansman desteği sağlamak üzere Yenilik Destek Kuponu programı uygulamaya konulacaktır.

350.9. Akademik teşvik sistemi, bilgi ve teknoloji transfer faaliyetlerini dikkate alan kriterler ilave edilerek yapılandırılacaktır.

350.10. Öncelikli sektörler başta olmak üzere araştırma altyapılarının, alanlarına göre kendi aralarında ve sanayi ile ulusal ve bölgesel düzeyde işbirliği yapmasına imkân verecek Ar-Ge platformlarının oluşturulması sağlanacaktır.

351. Yeni teknolojik ürünlerin ticarileştirilmesine hız kazandırmaya yönelik destek miktarı ve çeşitliliği artırılacak, desteklerin kamu alımları mekanizmalarıyla tamamlayıcılığı sağlanacaktır.

351.1. Sanayi Yenilik Ağ Mekanizması Programı kapsamında öncelikli sektörlerde özel önem verilerek firma konsorsiyumlarının yüksek teknoloji ürün geliştirme ve ticarileştirmesi desteklenecektir.

351.2. Ar-Ge sonuçlarının ticarileştirilmesi için prototip geliştirme, ölçeklendirme ve teknoloji doğrulama çalışmalarının yürütülebilmesine yönelik teknoloji uygulama merkezleri ve destek mekanizmaları oluşturulacaktır.

351.3. Ar-Ge ve yenilik projeleri sonucunda ortaya çıkan ve patent ile korunan teknolojilerin lisanslama veya devir yolu ile Türkiye’de yerleşik firmalara aktarılması sağlanacaktır.

351.4. Özel sektör Ar-Ge ve tasarım merkezleri ile TGB'lere uygulanan desteklerin süresi uzatılacak ve desteklerin performans odaklı sunulmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

351.5. Öncelikli sektörlerde ihtiyaç duyulan kritik bileşenlerin, cihazların ve malzemelerin ihtiyaç makamı kamu kurumlarının eş finansmanı ile geliştirilmesi sağlanacaktır.

352. Yenilikçi girişimcilik desteklenecek ve büyük işletmeler ile girişimciler arasındaki Ar-Ge işbirlikleri geliştirilecektir. Bu çerçevede, büyük firmaların, sektörlerindeki Ar-Ge ve yenilik ekosisteminin gelişiminde öncü rol oynayarak yeni girişimlerin kurulma ve büyüme aşamalarında destek olması sağlanacaktır.

352.1. Büyük firmaların sektörlerindeki girişimleri desteklemesine yönelik girişim sermayesi benzeri fonlar kurması teşvik edilecektir.

352.2. Büyük firmaların; tedarikçisi konumundaki KOBİ'lerin, Ar-Ge projelerini yönlendirdiği ve eş-finansman sağladığı bir destek programı oluşturulacaktır.

352.3. Yenilikçi, teknoloji düzeyi yüksek ürün ve hizmetleri geliştirebilen başlangıç firmaları ilk aşaması mentörlük desteği olacak şekilde aşamalı bir program çerçevesinde desteklenecektir.

353. Küresel değer zincirinde daha yüksek katma değerli bir pay elde edilebilmesi amacıyla öncül araştırmaların ülkemizde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

353.1. Alanında öncül bilimsel ve teknolojik bilgi üreten ulusal veya uluslararası firmaların Türkiye’de kuracağı öncül Ar-Ge laboratuvarları desteklenecektir.

353.2. İmalat sanayiinde hızlandırıcı ve ışınım teknolojilerinin kullanımının artırılması amacıyla yurt dışı ve yurt içi araştırma merkezlerindeki çalışmalara katılım sağlanacak ve sanayicilerin bu alanda etkinliğinin artırılması desteklenecektir.

Tablo 18: Ar-Ge ve Yenilik Alanındaki Hedefler

	2018	2023
Ar-Ge Harcamalarında Özel Sektörün Payı (%)	56,9 ¹	67
Ar-Ge Personeli İçinde Özel Sektörde İstihdam Edilenlerin Payı (%)	57,3 ¹	67

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2017 yılı verisidir.

2.2.1.1.8. Kritik Teknolojiler

a. Amaç

354. Öncelikli sektörlerde ve alanlarda teknolojik dönüşümün sağlanabilmesi ve rekabet gücünün artırılması amacıyla önümüzdeki dönemde yüksek katma değer oluşturması beklenen kritik teknoloji alanlarında teknoloji üretme ve adaptasyon yeteneğinin geliştirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

355. Ülkemizde Milli Teknoloji Hamlesinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak yapay zekâ, nesnelerin interneti, artırılmış gerçeklik, büyük veri, siber güvenlik, enerji depolama, ileri malzeme, robotik, mikro/nano/opto-elektronik, biyoteknoloji, kuantum, sensör teknolojileri ve katmanlı imalat teknolojilerine ilişkin gelişim yol haritalarının hazırlanması, gerekli altyapının tesis edilmesi, ihtiyaç duyulan nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi ve toplumsal yönelimin bu alanlara odaklanması sağlanacaktır.

355.1. Kritik teknolojilerde insangücü ile özel sektörün teknoloji geliştirme ve adaptasyon yeteneğine ilişkin mevcut durum analizini de kapsayan ve teknolojilerin gelişme potansiyeli ile uzun vadeli arz ve talep dinamiklerini dikkate alan teknoloji yol haritaları hazırlanacaktır.

356. Kritik teknolojilerde insangücü kapasitesi artırılabilecektir.

356.1. Kritik teknoloji alanlarına yönelik ihtiyaç duyulan yetenek ve yetkinlikler yapılacak bir analiz çalışması ile belirlenecektir.

356.2. Bu yetenek ve yetkinliklerin karşılanmasına yönelik kritik teknolojilerde ihtisaslaşmış disiplinler arası lisans ve lisansüstü programlar açılacaktır.

356.3. Kritik teknoloji alanlarında yetkinliği kanıtlanmış yurt dışı eğitim kurumlarına diğer alanlara göre farklılaşan destek miktarlarıyla lisansüstü öğrenci gönderilmesine yönelik burs programları oluşturulacaktır.

356.4. Kritik teknolojilerde ihtisaslaşmış programı olan üniversitelerde yurt dışından yetkin akademisyen ve araştırmacıların kısmi zamanlı olarak çalışması teşvik edilecektir.

357. Kritik teknolojilerde araştırma altyapısı güçlendirilecektir.

357.1. Kritik teknolojilerde ihtisaslaşmış programı olan üniversitelerin laboratuvar altyapısının bu teknolojilere yönelik Ar-Ge çalışmalarının ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi sağlanacaktır.

358. Kritik teknolojilerde özel sektörün kapasitesi geliştirilecektir.

358.1. Kritik teknoloji alanlarında yenilikçi girişimcilere özel Ar-Ge destek programı oluşturulacaktır.

358.2. Büyük ölçekli firmaların ürün geliştirmeye yönelik olarak kritik teknoloji alanlarında yapacağı Ar-Ge çalışmalarını üniversite veya kamu araştırma kurumlarıyla gerçekleştirmesi

halinde, projenin girişimciye yansıyan maliyetinin belirli bir bölümü kamu tarafından karşılanacaktır.

358.3. Özel sektörün kritik teknolojilerde yürüteceği ortak Ar-Ge projelerine, altyapı kullanımına ve insangücü yetiştirilmesine yönelik oluşturduğu işbirlikleri desteklenecektir.

358.4. Kritik teknoloji alanlarında Ar-Ge ve yenilik işbirliği yapılacak stratejik ülkeler belirlenecek, bu ülkeler ile özel sektör-üniversite; özel sektör-özel sektör işbirliklerini içeren ikili ve çoklu Ar-Ge ve yenilik işbirlikleri desteklenecektir.

2.2.1.2. Öncelikli Sektörler

2.2.1.2.1. Kimya

a. Amaç

359. Kimya sektöründe katma değeri yüksek, çevre dostu ve rekabetçi ürünlerin üretilebildiği, sürdürülebilir, ileri teknoloji kullanan, koordineli yatırımların yapılması ve böylece ülkemizin ithalat bağımlılığının azaltılması, sektörün dünya üretim ve ihracatındaki payının artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

360. Kimya sektöründe; ara girdi ithalatı azaltılarak, yüksek katma değerli, insan ve çevre sağlığına duyarlı ürünlerin üretim ve ihracatı artırılabilecektir.

360.1. Çukurova bölgesinde büyük ölçekli petrokimya tesisi kurulacaktır. Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesinde başlayacak büyük ölçekli yatırımlar tamamlanarak temel petrokimyasallar da dâhil olmak üzere entegre üretim yapısı kurulacaktır.

360.2. Nükleer Santrallerin kurulumunda ihtiyaç duyulacak çok yüksek ısıya dayanıklı kompozit malzemeleri yerli üretimden tedarik edebilen firmalar desteklenecektir.

360.3. Ferrobor, Bor Nitrür ve Bor Karbür üretecek tesislerin tamamlanarak faaliyete geçmesi sağlanacaktır. Rafine bor ürünleri üretim miktarı, Ar-Ge kapasitesi ve etkinliği güçlendirilerek, geliştirilen ürünlerin satış ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması sağlanacaktır.

360.4. Biyokütle ve atıklar verimli kullanılarak kimyasal üretiminde alternatif girdi olarak değerlendirilecektir.

360.5. Teknolojik ürünlerin bileşenlerinde kullanılan ileri malzemelere yönelik ihtiyaç öngörülere belirlenecek, bu ileri malzemelerin yerli Ar-Ge ve üretimleri için destek sağlanacaktır.

361. Kimya sektörünün Ar-Ge ve sürdürülebilirlik kabiliyetini artıracak uygulamalar hayata geçirilecektir.

361.1. Başta kenevir ve mısır olmak üzere birçok doğal üründen üretilen ve doğada tamamıyla çözünen biyoplastiklerin kullanımını özendirecek mevzuat düzenlemesi yapılarak Ar-Ge ve yatırım desteği sağlanacaktır.

361.2. Ülkemizdeki linyit rezervlerinin değerlendirilerek, kömür kaynaklı kimyasalların (amonyak, metanol, monomer, sentetik doğalgaz, hidrojen, sentetik sıvı dizel yakıt gibi) üretilmesine olanak veren gazlaştırma reaktörlerinin kurulabilmesi amacıyla fizibilite çalışmaları gerçekleştirilecektir.

361.3. Kimyasal Maddelerin Kaydı, Değerlendirmesi, İzni ve Kısıtlanması Hakkında Yönetmelik ve Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi Hakkında Yönetmeliğin gerektirdiği uyum için sektör desteklenecektir.

2.2.1.2.2. İlaç ve Tıbbi Cihaz

a. Amaç

362. İlaç ve tıbbi cihaz sektöründe küresel pazardaki rekabet gücümüzü artırmak ve değer zincirinde ülkemizi daha üst konuma taşımak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

363. İlaç ve tıbbi cihaz sanayiinde TÜSEB yetkinlikleri artırılarak Ar-Ge, üretim ve eğitim faaliyetleri yanında Start-Up'ları fonlayacak, simülasyon merkezleri oluşturacak, gerektiğinde şirket yapısıyla diğer şirketlerle ortaklıklara girecek, sağlık vadisi ve sağlık teknolojileri geliştirme bölgesi oluşturmada liderlik yapacak ve ihracat odaklı daha yüksek katma değerli ürünler geliştirilmesini sağlayacaktır.

363.1. İlaç ve tıbbi teknolojiler alanında, ülkemizin Ar-Ge ve üretim kapasitesini geliştirmek üzere üniversiteler, araştırma merkezleri, laboratuvarlar, teknoloji firmaları, uygulama merkezleri, hekim ve mühendisler gibi sektörün tüm paydaşlarının yer aldığı entegre bir sağlık ekosistemi olarak Sağlık Vadisi hayata geçirilecektir.

363.2. İlaç ve tıbbi cihaz üretim alanlarının yer alacağı, ortak kullanıma hizmet edecek şekilde teknolojik imkânların bulunduğu, kümelenmeye yönelik desteklerin sağlanacağı sağlık teknoloji geliştirme bölgeleri oluşturulacaktır.

363.3. Sağlık Endüstrileri Dönüşüm ve Araştırma Platformu aracılığıyla ilaç ve tıbbi cihaz alanında yeni nesil sağlık girişimcileri havuzu oluşturulacak ve çeşitli etkinliklerle girişimci, sanayici ve yatırımcılar bir araya getirilecektir.

363.4. Tıbbi cihazların Ar-Ge'sine, pre-klinik çalışmalarına, prototip geliştirilmesine, üretimine ve üretim sonrası süreçlerine yönelik analiz, doğrulama, test ve ölçüm faaliyetlerini içeren akredite mükemmeliyet merkezi kurulacaktır.

363.5. Başta üniversitelerdeki araştırmacılara yönelik olmak üzere ilgililere ticarileşme sürecinin hızlandırılması için teşvik ve fikri mülkiyet hakları gibi konularda bilgilendirme programları düzenlenecektir.

363.6. İlaç ve tıbbi cihaz sektörüne yönelik test, sertifikasyon ve ruhsatlandırma alanında uluslararası tanınırlığa sahip test ve analiz altyapısı geliştirilecektir.

364. Biyoteknolojik ilaçlar gibi yüksek teknoloji gerektiren alanlar başta olmak üzere Ar-Ge, üretim, nitelikli insan kaynağı ve mevzuat konularında ülkemizde gerekli ekosistem oluşturulacaktır.

364.1. 2020 yılında uygulanmaya başlanacak yeni AB tıbbi cihaz direktiflerine uyumlu laboratuvar test ve analiz süreçleri ile ürün belgelendirme süreçlerinde görev alabilecek nitelikte personel eğitilecektir.

364.2. Tıp doktorlarının Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla zaman ayırmasını sağlayacak şekilde döner sermayeden aldıkları ek ödemeye ilişkin kriterler yeniden düzenlenecektir.

364.3. Kimyasal, bitkisel, biyolojik ve radyofarmasötik (nükleer) hammaddelerin üretimine yönelik altyapı geliştirilecektir.

364.4. Biyoteknolojik ilaçlara yönelik Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması amacıyla, altyapı ve yetkinliklerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

365. İlaç ve tıbbi cihaz üretiminin desteklenmesi amacıyla; sağlanan destek ve teşviklere ilişkin çıktılar yakından takip edilecektir.

365.1. İlaç ve tıbbi cihazların yerli üretimine yönelik Sanayileşme İcra Kurulu tarafından belirlenen politikalar doğrultusunda bir destek programı oluşturulacaktır.

365.2. Kamu destek programlarının ilaç ve tıbbi cihaz sektörlerine ilişkin sonuçlarının takip edilebilmesi ve değerlendirilebilmesi için bir sistem oluşturulacaktır.

366. Klinik araştırmalarda ülkemizin bölgede lider ülke konumuna gelmesi sağlanacaktır.

366.1. Ruhsat öncesinde yapılan klinik araştırmaların koşul aranmaksızın Ar-Ge faaliyeti kapsamına alınması sağlanacak, klinik araştırmaların Ar-Ge destekleri farklılaştırılacaktır.

366.2. Klinik araştırma öncesi ilaç ve tıbbi cihaz Ar-Ge çalışmalarının yapılabilmesi için uluslararası tanınır İyi Laboratuvar Uygulamaları sertifikasına sahip pre-klinik araştırma merkezleri kurulacaktır.

366.3. Klinik araştırma taraflarının ve kamuoyunun klinik araştırmalar konusunda farkındalık düzeyi artırılacaktır.

366.4. Performans, akademik atama ve yükselme kriterleri arasına klinik araştırmada yer alınması eklenecektir.

366.5. Klinik araştırmalarda uluslararası desteklerden (AB fonları ve NIH fonları gibi) alınan payın artırılması için uluslararası düzeyde Türkiye'nin görünürlüğünü artıracak ağlara üyelikler sağlanacaktır.

367. Sağlık endüstrileri alanında yatırım, üretim, ihracatın artırılması, teknolojinin geliştirilmesi için yetkilendirilen Sağlık Endüstrileri Yönlendirme Komitesinin etkin çalışması sağlanacaktır.

2.2.1.2.3. Elektronik

a. Amaç

368. Elektronik sektöründe Ar-Ge'ye dayalı rekabetçi üretim ve ihracatın artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

369. 5G ve ötesi teknolojiler dâhil olmak üzere yerli elektronik haberleşme şebeke ve altyapı bileşenlerinin Ar-Ge ve üretim faaliyetleri teşvik edilecektir.

369.1. 5G baz istasyonu geliştirme çalışmaları tamamlanacaktır.

369.2. Yerli üretim ve Ar-Ge faaliyetleri yeni nesil mobil haberleşme teknolojileri kapsamında desteklenecektir.

370. Tüm dikey sektörler dâhil olmak üzere M2M ve IoT ekosisteminde kullanılan donanım ve yazılım ürünlerinin yerli imkânlar ile üretilmesi desteklenecektir.

370.1. Akıllı fabrikalar, ulaşım, enerji, tarım, sağlık, çevre, afet yönetimi gibi konularda uygulamaların geliştirilmesi ve yerli standartların oluşturulması sağlanacaktır.

371. Sektörde rekabet gücünün artırılmasına yönelik gerekli yatırımlar yapılacaktır.

371.1. Savunma elektroniğinde elde edilen kabiliyetlerin sivil alana transferine ilişkin ve bu alanda ticarileşmeye yönelik destek ve teşvikler sağlanacaktır.

371.2. İstanbul, Ankara ve İzmir'de birer adet mevcut veya yeni Teknoloji Geliştirme Bölgesi İhtisas Elektronik ve Haberleşme Teknoloji Geliştirme Bölgesine dönüştürülecek veya bu alanlarda TGB kurulması desteklenecek, bu bölgelerde küme geliştirme desteği sağlanacak, ortak kullanıma uygun elektronik test ve analiz laboratuvarları oluşturulacaktır.

372. Üretimin artırılması ve sektörel dönüşümün sağlanabilmesine yönelik özel destek programları oluşturulacaktır.

372.1. Yurt dışından satın alınan patentlere ilişkin maliyetler, alınan patent konusunda belirli bir süre içinde daha ileri seviyede bir patent geliştirilmesi şartına bağlı olarak desteklenecektir.

2.2.1.2.4. Makine-Elektrikli Teçhizat

a. Amaç

373. Makine ve elektrikli teçhizat sektörlerinde rekabetçi ve verimli yerli üretim altyapısının geliştirilerek küresel pazardaki rekabet gücümüzü artırmak ve değer zincirinde ülkemizi daha üst konuma taşımak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

374. Makine sektöründe piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerinin etkinliği artırılacaktır.

374.1. TSE'nin test ve muayene altyapısı güçlendirilecektir.

375. Yatırım teşviklerinde yerli makine alımını destekleyecek şekilde düzenlemeler yapılacaktır.

375.1. Yatırım teşvik sistemi kapsamında yerli makine tercih edilmesi halinde hibe veya ilave finansal destek sağlanacaktır.

375.2. Ar-Ge desteklerine konu olan makine ve ekipmanın yerli olması teşvik edilecektir.

376. Makine sektöründe kümelenme desteklenecektir.

376.1. Sektörde sınırlı sayıda desteklenen kümelenmenin geliştirilmesi doğrultusunda 5 adet büyük ölçekli makine kümelenme programı uygulamaya geçirilecektir.

376.2. Makine sektörü doğal küme yapılanması envanteri oluşturulacak ve küme geliştirme faaliyetleri yapılacaktır.

377. Kamu alımları ve düzenlemeleri yoluyla yerli üretim geliştirilecektir.

377.1. Büyük ölçekli kamu ihalelerinde başta asansör ve iklimlendirme ürünleri olmak üzere yerli ürün kullanma şartı getirilecektir.

377.2. KÖİ projelerinde yerli makine kullanımı sağlanacaktır.

377.3. DMO'nun tedarik ettiği makine ve teçhizat ürünlerinde yerli ürünlerin payı artırılacaktır.

378. Elektrikli makineler sektöründe rekabet gücünün artırılması için gerekli Ar-Ge altyapısına yönelik yatırımlar yapılacak, sektörde teknolojik dönüşüm desteklenecektir.

378.1. Ar-Ge çalışmaları sonucu ortaya çıkan prototipleri test etmek ve ticarileştirmek amacıyla piyasaya sürülecek olan ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarlarda kabul görebilmesi için gerekli testlerin yapılabileceği bağımsız akredite Uluslararası Yüksek Güç ve Yüksek Gerilim Deney Laboratuvarı kurulacaktır.

378.2. Transformator ve elektrik motoru üretiminde kullanılan ve stratejik bir ürün olan silisyumlu sacın ülkemizde ileri teknolojiyle üretimine yönelik Ar-Ge çalışmaları ve kümelenme faaliyetleri desteklenecek, bu alanda yatırım modeline yönelik çalışmalar yapılacaktır.

378.3. Akümülatör ve pil üretimine yönelik mevcut kapasite yeni teknolojilere uygun olarak geliştirilecek, bu teknolojilere ait alt bileşenlerin (yazılım, donanım, hammadde, vb.) ve ilgili test ve karakterizasyon altyapılarının geliştirilmesi desteklenecektir.

378.4. Yenilenebilir enerji alanında; yerli ekipman kullanımı, Ar-Ge, teknoloji transferi, kamu alımları gibi hususları içerecek mekanizmalar ile yeni yatırım modelleri hayata geçirilecektir.

378.5. İl, ilçe ve belde belediyelerinin açık alan aydınlatmasında enerji tasarrufu yapmasına ve yerli üretim teçhizatın kullanılmasına ilişkin düzenleme yapılarak yeni nesil aydınlatma cihazlarının yerli üretimi desteklenecektir.

378.6. Yerli olarak üretilen enerji ekipmanlarının belirlenmesine yönelik envanter raporu oluşturulacak ve yerli olarak üretilen ürünlere yönelik ihtiyaç analizi yapılacaktır.

378.7. İhtiyaç duyulan ve rekabet üstünlüğü sağlanabilecek enerji ekipmanlarının üretimine öncelik verilecektir.

379. Elektrikli makineler ve beyaz eşya sektöründe üretimin artırılması ve sektörel dönüşümün sağlanabilmesine yönelik özel destek programları oluşturulacaktır.

379.1. Nükleer güç santrallerine yönelik elektrikli teçhizat üreten firmalara küme geliştirme desteği sağlanacak, test ve sertifikasyon desteği verilecektir.

379.2. Beyaz eşya sektörünün ana ihracat pazarı olan AB’de 1 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan yeni eko tasarım ve yeni enerji etiketi regülasyonuna uyumlu ürün tasarımları sebebiyle oluşacak ilave yatırım ihtiyacı, yatırım teşvikleri kapsamında desteklenecektir.

379.3. Mühendislik ve müşavirlik firmalarına yönelik özel destek programı tasarlanacak, bu kapsamda entegre makine parkuru tasarımı için yerli mühendislik firmalarına öncelik verilecektir.

380. Elektrikli makineler ve beyaz eşya sektöründe enerji verimliliğinde artış sağlayıcı faaliyetler yoluyla sektörde yerli üretim geliştirilecektir.

380.1. Sanayi tesislerinde kullanılan enerji verimsiz motorların, daha verimli motorlar ile değişimi desteklenecektir.

380.2. Sanayi tesislerinde kullanılan elektrik motorlarında enerji etiketi uygulanarak verimlilik artışı potansiyeline ilişkin farkındalık sağlanacaktır.

2.2.1.2.5. Otomotiv

a. Amaç

381. Yüksek teknolojiye dayalı yerli marka araç üretimi ile rekabet gücü yüksek tedarik sanayiinin geliştirilerek uluslararası pazar payının artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

382. Rekabet gücünün geliştirilmesi için otomotiv destek programı hayata geçirilecektir. Programla; sensör, batarya, yakıt hücresi ve yazılım gibi alanlarda teknoloji ve üretim kabiliyetlerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

382.1. Yerli marka otomobil projesine yönelik teşvik mekanizması geliştirilerek proje tamamlanacaktır.

382.2. İ ve dış pazarın ihtiyaçlarına yönelik yerli marka araç projesiyle markalaşma zendirecektir.

382.3. Sektörün kümelenme destek programından faydalanmasını teminen tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilecek ve otomotiv sanayiinde kümelenme birlikteliğinin bu kapsamda daha yüksek seviyede desteklenmesi sağlanacaktır.

382.4. Otomotiv tedarik sanayiine yönelik talep edilmesi halinde ihtisas OSB'lerin yerlerinin belirlenmesi için fizibilite raporları hazırlanması ve otomotiv ihtisas OSB'lerin sayısının artırılması sağlanacaktır.

382.5. Otomotiv sektörü ile elektronik, yazılım, elektrikli makine, ana metal ve savunma gibi diğer sektörlerle işbirliği ve bütünleşme sağlamaya yönelik tedbirlerin alınması kapsamında bilgi paylaşım organizasyonları desteklenecektir.

383. Dijitalleşmeye ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilecek üstün donanımlı işgücü yetiştirilecektir.

383.1. Otomotiv meslek ve teknik liselerinde sektörün, karar alma organlarında yer alması sağlanacaktır.

383.2. Otomotiv sanayiinin yoğunlaştığı Kocaeli, İstanbul, Bursa, Sakarya, Ankara, İzmir, Aksaray, Adana illerindeki nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamak için otomotiv endüstri meslek liseleri ve meslek yüksekokullarının bu bölgelerde açılması ve kapasitelerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

384. Otomotiv sanayiinin rekabet gücünün korunarak geliştirilmesi amacıyla; küresel gelişmeler, yeni teknolojiler ve değişen müşteri beklentileri çerçevesinde evre teknolojileri, bağlantılı ve otonom araçlar, akıllı hareketlik gibi kritik teknolojilerin geliştirilmesine önem verilecektir.

384.1. Otomotiv bilişim teknolojilerinde ulusal üretim ve Ar-Ge çalışmalarının gelişmesi için ulusal ortak proje platformlarının oluşturulması ve desteklenmesi sağlanacaktır.

384.2. Sektörel pazar araştırmaları ile teknolojik gelişim, insan gücü ihtiyacı, pazarlama, markalaşma gibi konulardaki araştırmalara yönelik bir destek programı uygulanacaktır.

385. Yeni nesil araçlar için uygun altyapı oluşturulacaktır.

385.1. Alternatif g sistemli araçlara yönelik etkin bir altyapı kurulmasına ilişkin araştırma yapılacaktır.

385.2. Otonom ve bağlantılı araçların geliştirilmesi ile kullanılmasına ilişkin teknik mevzuat ve altyapı ihtiyacı belirlenecektir.

385.3. Elektrikli otomotiv üretimine yönelik batarya yatırımı yapılacaktır.

385.4. Yeni nesil araçlardan veri toplanması, kullanılması ve katma değerli hizmetlere dönüştürülmesi konusunda mevzuat ve uygulamaya yönelik belirsizlikler giderilecektir.

385.5. Yurt içinde üretilen elektrikli otobüslerin şehir içi ve şehir dışı taşımacılıkta kullanımının yaygınlaştırılmasına dönük destek ve düzenlemeler yapılacaktır.

386. Yurt dışı pazar ve ihracat imkânları geliştirilecektir.

386.1. Otomotiv sanayiinin ağırlıklı ihracat pazarlarına yönelik risklerin azaltılması için yeni pazarlara ve yurt dışında yatırıma yönelik araştırmalar yapılacaktır.

2.2.1.2.6. Raylı Sistem Araçları

a. Amaç

387. Raylı sistem araçları ile kritik bileşenlerinin yerli imkânlarla üretilmesine yönelik yerli sanayinin Ar-Ge, tasarım ve üretim kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve bu alanda milli markanın oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

388. Raylı sistem araçlarının yerli üretiminde ilgili kuruluşlar arasında eşgüdümün ve yerli katma değere ilişkin takibin sağlanması amacıyla Sanayileşme İcra Kurulu kararıyla, kamu kurumları ile belediyelerin üretilen milli araçları tedarik etmesi yönünde gerekli düzenleme ve finansal tedbirler hayata geçirilecektir.

388.1. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile birlikte raylı sistem araçlarında envanter çalışması ile talep ve tedarik planlaması yaparak Sanayileşme İcra Kuruluna sunacak; kamu alımları ve uzun vadeli sipariş yöntemlerine ilişkin karar Kurul tarafından verilecektir.

388.2. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından raylı sistem araçlarında mevcut envanterin tespiti, orta vadede oluşması beklenen talep ile tedarike ilişkin mevcut kamu-özel üretim yapısı ve kabiliyetlerinin tespiti yapılacaktır.

388.3. Kentiçi ulaşımda kullanılan tramvay, hafif raylı sistem ve metro araçları için araç standartları geliştirilecek ve kentiçi araç kayıt sicil sistemi oluşturulacaktır.

389. Tüm raylı sistem araçlarının milli imkânlarla tasarımı ve yerli üretimi sağlanacaktır.

389.1. Cer sistemi, boji, tren kontrol sistemi, yolcu bilgilendirme sistemi, pnömatik sistemler, araç gövde tasarımı, sistem entegrasyonu, dişli kutusu başta olmak üzere raylı sistem araçlarındaki kritik bileşenlerin milli imkânlarla tasarlanması ve üretilmesi sağlanacaktır.

389.2. 2020 yılında milli elektrikli tren dizisinin üretimi tamamlanacaktır.

389.3. 2022 yılında milli elektrikli lokomotifin seri üretimine başlanacaktır.

389.4. 2023 yılında milli yüksek hızlı trenin prototipi tamamlanacaktır.

389.5. 2023 yılında metro ve tramvay üretimi dâhil olmak üzere tüm raylı sistem araçlarında yüzde 80 yerlilik düzeyine ulaşılabilecektir.

389.6. Üniversitelerle ortak çalışmalar yapılarak raylı sistem aracı ve yedek parçaları üreten kamu ve özel sektör kuruluşlarının kurumsal kapasiteleri artırılacak; satış, pazarlama ve markalaşma stratejileri oluşturularak yurt dışı pazar ve ihracat imkânları geliştirilecektir.

389.7. Raylı sistem araçlarının tasarım, geliştirme, üretim ile test ve sertifikasyonu süreçlerinde yer alacak proje yöneticisi, sistem yöneticisi, sistem mühendisi ve tasarım mühendisi ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim programları oluşturulacaktır.

389.8. Ülkemizde üretilen yerli raylı sistem araçlarının kalite ve güvenilirlik düzeyinin sürekliliğinin sağlanabilmesini teminen ulusal ve uluslararası düzeyde hizmet verebilecek Eskişehir'deki Ulusal Raylı Sistemler Test ve Araştırma Merkezi tamamlanacak, bağımsız bir yapı tesis edilerek ilgili enstitü ve araştırma merkezlerinin de içinde bulunduğu işletim modeli hayata geçirilecektir.

2.2.1.3. Diğer İmalat Sanayii Sektörleri

2.2.1.3.1. Tekstil-Giyim-Deri Sanayii

390. Ülkemizin tekstil, deri ve hazır giyim sektöründe moda tasarımı ve markalaşma odaklı olarak değer zincirini yönlendiren lider ülkelerden biri olması temel amaçtır.

391. Sektörde hızlı ve esnek üretim, yenilikçilik, müşteri odaklılık, entegre üretim yapısı, sosyal sorumluluk ve çevre bilinci, mağazacılık ve organizasyon becerileri geliştirilecektir.

392. Sektörde yüksek katma değerli yapıya dönüşümde önemli alanlardan biri olan teknik tekstillerle ilgili olarak firmaların optimum teknoloji seçimine, çevreyi korumaya yönelik mevzuata uyumuna, enerji verimliliğine ve atıkların yeniden kullanımına yönelik faaliyetleri ile değer zincirindeki diğer paydaşlarla (özellikle makine, lif ve teknik son kullanım üreticileri) işbirliği yapmaları desteklenecektir.

2.2.1.3.2. Metalik Olmayan Mineral Ürünler Sanayii

393. Metalik olmayan mineral ürünler sektöründe başta enerji olmak üzere girdi maliyetlerinin ve tedarik risklerinin azaltılması, sürdürülebilir üretimin, verimliliğin ve rekabetçiliğin geliştirilmesi temel amaçtır.

394. Metalik olmayan mineral ürünler sektörünün ihtiyaçları çerçevesinde gerekli bölgelerde ulaşım altyapısının geliştirilmesi, yerli ve yenilikçi ürünlerin kullanımının kamu düzenlemeleri ile önceliklendirilmesi sağlanacak, ithalatla karşılanan refrakter malzeme ve ileri seramik ürünlerine yönelik Ar-Ge ve yatırımlar desteklenecek, Ür-Ge ve yenilik bilincinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

2.2.1.3.3. Ana Metal Sanayii

395. Ana metal sanayiinde üretim yapısının vasıflı ürünler üretebilecek şekilde geliştirilmesi, yüksek katma değerli ürün çeşitliliğinin artırılması ve atıl kapasiteye yol açmadan cevhere dayalı üretim yönteminin payının artırılması temel amaçtır.

396. Demir-çelik sektöründe ihracatın ve ihrac pazarlarının genişletilmesi, standart dışı kalitesiz ürün ithalatının engellenmesi, savunma sanayii, demiryolları, mega projeler ve nükleer santraller gibi stratejik alanlarda kullanılan çelik türlerinin kalite ve ebat bazında yurt içi tedarik zincirinin geliştirilmesine ve girdi tedarikinin güvence altına alınmasına önem verilecektir.

397. Alüminyum sektöründe havacılık, savunma ve otomotiv sanayii gibi sektörler için gerekli olan yüksek alaşımlı, ısıl işleme mukavemeti artırılmış, katma değeri yüksek ürünlerin yerli olarak üretilmesine yönelik Ar-Ge ve yatırım faaliyetleri özendirilecektir.

2.2.1.3.4. Gemi İnşa Sanayii

398. Deniz teknolojileri ve gemi yan sanayimizin rekabet gücünün artırılması amacıyla Deniz Teknolojileri ve Sanayisi Teknik Komitesi kurulacak, sektörde yer alan firmalarda Ar-Ge ve yenilik kültürü geliştirilerek yüksek katma değerli üretim ve ihracat hedeflerine katkı sağlanacaktır.

399. Ülkemizde yakın mesafe yolcu ve araç taşımacılığında kullanılan gemilerin çevre ve enerji dostu tam elektrikli gemilere dönüştürülmesine yönelik program başlatılacak ve benzer uygulamaların yaygınlaştırılması desteklenecektir.

2.2.1.3.5. Mobilya Sanayii

400. Mobilya sanayiinde katma değer artırılması amacıyla tasarım ve markalaşma kapasitesinin geliştirilmesi temel amaçtır.

401. Sektörün en büyük problemlerinden birisi olan kayıt dışılığın azaltılması için sektör STK'larının da katılımıyla çalışmalar yapılacaktır. Sektörün mevcut üretim yapısının ihracat odaklı dönüşümü için pazar araştırmaları yapılacak, tasarım, markalaşma, firma işbirlikleri ve lojistik kapasitesi geliştirilecektir.

2.2.2. Öncelikli Gelişme Alanları

2.2.2.1. Tarım

a. Amaç

402. Çevresel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir, ülke insanının yeterli ve dengeli beslenmesinin yanı sıra arz talep dengesini gözeten üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

403. Makro ve mikro düzeyde doğru ve güvenilir veri temin edilerek, tohumdan sofraya uzanan tüm zincir tam olarak kayıt altına alınacak, yıllık izleme ve değerlendirme çalışmaları

kurumsal hale getirilecek, tarımsal bilgi sistemleri tamamlanarak etkin kullanımı sağlanacaktır.

403.1. Tarım sayımı yapılacaktır.

403.2. Dijitalleşme, yapay zekâ ve veriye dayalı iş modelleri ile tarımsal bilgi sistemleri geliştirilecek ve tüm kesimlerin kullanımına açılacaktır.

403.3. Tarımsal girdi ve ürün fiyat dalgalanmalarının izlenmesi, rekabetin korunması ve piyasa aksaklıklarının giderilmesine yönelik piyasa bilgi ve izleme sistemi oluşturulacaktır.

404. Tarımsal desteklerin etkinliği artırılacaktır.

404.1. Tarımsal desteklerin etki analizi yapılacaktır.

404.2. Tarımsal destekler artırılacak, su kısıtını gözeten, üretimde kalite, çiftçi maliyet ve geliri, arz ve talep dengesi odaklı dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır.

405. Tarım arazilerinin korunması, etkin kullanımı ve yönetimi sağlanacaktır.

405.1. Ülke genelinde toprak yeteneklerini gösteren detaylı toprak etütlerinin yapılması, haritalanması ve sınıflandırılması sağlanacaktır.

405.2. Toprak bilgi sistemine dayalı tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanması tamamlanacaktır.

405.3. Tarım arazilerinin tarım dışı amaçlı kullanım baskısını azaltacak düzenlemeler tamamlanacak ve denetimler artırılacaktır.

405.4. Atıl arazilerin tarımsal üretime kazandırılması başta olmak üzere, tarım arazisi piyasalarının geliştirilmesi için arazi bankacılığı sisteminin kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılacak, sözleşmeli üretim desteklenerek özendirilecektir.

405.5. Küçük aile işletmeleri korunurken, tarım işletmelerinin ölçeklerinin yeter gelirlili tarımsal arazi büyüklüğüne ulaşması için başta kiralama olmak üzere arazi edinimine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

405.6. Tarım arazilerinin miras ve satış yolu ile bölünmesi önlenecek, mirasçılara arazi ediniminde finansal destek sağlanacaktır.

405.7. Arazi toplulaştırma çalışmalarına sulama yatırımları ile entegre bir şekilde devam edilecek, tescil işlemlerinin hızlandırılması için düzenlemeler yapılacaktır.

406. Sulama alanlarının genişletilmesi amacıyla yatırımlar önceliklendirilerek sürdürülecek, suyun kalite ve miktar olarak korunması ve etkin kullanımına yönelik çalışmalara devam edilecektir.

406.1. Plan döneminde 2 milyon hektar alanın sulamaya açılması hedeflenmektedir. Bu hedefin 750 bin hektar alanının sulamaya açılması için gerekli bütçe kaynağı tahsis edilecektir. Geriye kalan alana ilişkin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilgili diğer

bakanlıklar ile birlikte alternatif yeni iç ve dış finansman yöntemleri geliştirilecek ve bu yolla söz konusu yatırımlar tamamlanacaktır.

406.2. Kamu sulama yatırımları; ilerleme yüzdesi, depolama tesisi durumu, cazibeli sulama sistemine sahip olması, emsal sulama oranları yüksekliği, ekonomiye biran önce kazandırılabilme imkânı ve diğer projeler ile eş zamanlı yürütülme gerekliliği kriterleri dikkate alınarak sürdürülecektir.

406.3. Tarımda suyun verimli kullanılmasına yönelik su tasarrufu sağlayan yağmurlama ve damla sulama gibi modern sulama sistemleri yaygınlaştırılacaktır.

406.4. Tarımsal kaynaklı su kirliliğini önlemeye yönelik tedbirler yaygınlaştırılacaktır.

406.5. İklim değişikliği etkileri dikkate alınarak buharlaşma kaynaklı su kayıplarının önlenmesi amacıyla yeraltı su havzaları ve barajlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

407. Bitkisel üretim artırılabilecektir.

407.1. Bitkisel üretimin sürdürülebilirliğini teminen girdi destekleri, başta mazot ve gübre olmak üzere maliyetlerdeki değişimler dikkate alınarak belirlenecektir.

407.2. Başta yüksek katma değerli tıbbi ve aromatik bitkilerde olmak üzere, ürün güvenilirliği, çeşitliliği ve üretimini artırmak amacıyla, iyi tarım uygulamaları, organik tarım, sözleşmeli üretim, kümelenme, araştırma, pazarlama ve markalaşma faaliyetleri desteklenecektir.

407.3. Örtü altı yetiştiriciliğine yönelik modern seraların kurulmasının yanında mevcut seraların modernize edilmesi, büyütülmesi, paketleme tesisleri ve depo yapımı için yatırım ve işletme finansman desteği sağlanacaktır.

407.4. Özel sektör tohumculuk firmaları ile işbirliği içerisinde sertifikalı tohumların üretim alanlarının artırılmasına devam edilecek, elit tohum üretimi yapılarak yeni çeşitlerin üretimi sürdürülecektir.

407.5. Kenevir başta olmak üzere lifli bitkilerin endüstriyel kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.

407.6. Ekonomik ömrünü tamamlamış ve verimliliği azalmış çay ve fındık gibi uzun ömürlü ve katma değeri yüksek bitkisel ürünlerin verimliliğini artırmak üzere ekim alanlarının yenilenmesi desteklenecektir.

408. Hayvancılık geliştirilecektir.

408.1. Sığırlarda üremeye bağlı kayıpların azaltılması ve suni tohumlama sonucu doğan etçi, kombine ırklar ve bunların melez oranlarının artırılması amacıyla buzağı, aşı ve hastalıktan arı işletme desteklerinin kriterleri yeniden belirlenecek ve destek tutarları artırılabilecektir.

408.2. Damızlık materyal ihtiyacının yurt içinden karşılanması amacıyla hastalıktan arı, Soy Kütüğü Bilgi Sistemine kayıtlı işletmeler ve damızlık düve yetiştiriciliği merkezlerinden yapılan alımlar desteklenecektir.

408.3. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde anaç hayvan sayısının artırılması ile kırmızı et üretimindeki küçükbaş payının yükseltilmesi amacıyla Sürü Büyütme ve Yenileme Desteği Projesi kapsamında yılı içerisinde doğup damızlık olarak kullanılmak üzere sürüye katılan her dişi kuzu ve oğlağa ilave destek verilecektir.

408.4. Mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tescil işlemleri hızlandırılacak, kaliteli kaba yem üretiminin artırılması için meraların ıslahı sağlanacak ve yem bitkileri üretimi desteklenecektir.

408.5. Küçük aile işletmelerinin büyükbaş hayvancılıkta 10, küçükbaş hayvancılıkta 300 hayvan kapasitesine ulaştırılmasını teminen barınakların modernizasyonu ve genişletilmesi, hayvan, alet ve ekipman alımı desteklenecektir.

408.6. Kanatlı hayvan ürünleri ihracatında ürün ve pazar çeşitliliği artırılabilecektir.

408.7. Arıcılıkta damızlık ihtiyacı karşılanacak, ürün çeşitliliği artırılabilecektir.

408.8. İpek sanayiine kaliteli ve yüksek verimli materyal temini için ipekböceği yetiştiriciliğinde geleneksel üretimden modern üretime geçilecektir.

409. Su ürünleri yetiştiriciliğinde üretim ve ihracatın artırılması sağlanacaktır.

409.1. Yeni potansiyel su ürünleri yetiştiricilik alanları belirlenerek girişimcilerin kullanımına açılacak, çeşitli devlet destekleri ile üretim teşvik edilecektir.

409.2. Kaynakların koruma ve kullanma dengesi gözetilerek, balık stoklarının sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

409.3. Ürün çeşitliliği ve markalaşma ile uluslararası rekabet edebilirliğin artırılması desteklenecektir.

409.4. Kapalı devre sistemlerin üretimde kullanılması ve yaygınlaştırılması ilave destekler ile sağlanacaktır.

410. Gıda güvenirliliğini teminen denetimler etkinleştirilecek, bitki ve hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele hizmetleri geliştirilecektir.

410.1. İşletme Odaklı Koruyucu Veteriner Hekimlik Sistemi ile hayvan refahını içerecek şekilde insan ve hayvan sağlığına yönelik tek sağlık politikası hayata geçirilecektir.

410.2. Veteriner tıbbi ürün kontrol merkezi kurularak ülkemizde piyasaya arz edilen veteriner tıbbi ürünlerin tüm test ve analizleri yapılacak, uluslararası akreditasyon sağlanacaktır.

410.3. Özel sektörle işbirliği kapsamında veteriner aşuları ve teşhis kiti üretimini gerçekleştirmek üzere aşı üretim merkezi kurulacaktır.

410.4. Bitkisel üretimde bilinçsiz zirai ilaç kullanımına yönelik denetim ve eğitimler artırılabilecek, kimyasal uygulamalara alternatif biyolojik ve biyoteknik mücadele uygulamaları desteklenerek yaygınlaştırılacaktır.

410.5. Gıda kontrol laboratuvar altyapısı güçlendirilecek, kontrol hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır.

410.6. İklim değişikliği ile bağlantılı olarak istilacı türler ve tarımsal patojenlerle mücadeleye yönelik eylem planları hazırlanacaktır.

411. Gıda güvenliğini teminen etkin stok yönetimi, arz zincirinde kayıpların azaltılması, israfın önlenmesi, piyasaların düzenlenmesine yönelik kural ve kapasitelerin geliştirilmesi sağlanacaktır.

411.1. Lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaştırılması amacıyla ürün muhafaza ve analiz destekleri artırılacaktır.

411.2. Tarımsal ürünlerde soğuk zincirin tesisine yönelik lojistik altyapı iyileştirilecektir.

411.3. Gıda kayıp ve israfının önlenmesi için tüketici bilinci artırılacaktır.

411.4. Tarımsal ürünlerde e-ticaretin etkin ve güvenli yürütülmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

411.5. Tarım-sanayi entegrasyonu ve işbirliğinin geliştirilmesine yönelik özendirici üretim modelleri uygulanacaktır.

411.6. İklim değişikliğine uyum sağlamak üzere tarımda ürün desen değişimi senaryoları oluşturulacaktır.

412. Tarımsal üretimde yerel hayvan ırkı ve tohum alanında biyolojik çeşitliliğimiz korunacak ve sürdürülebilir hale getirilmesi sağlanacaktır.

412.1. Biyolojik çeşitlilik envanteri tamamlanacak, önemli türler ve özellikli alanlar izlenecek, genetik kaynaklardan ve bağlantılı geleneksel bilgilerden elde edilen faydaların paylaşımına yönelik mekanizma oluşturulacak, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgiler kayıt altına alınarak Ar-Ge amaçlı kullanıma sunulacaktır.

412.2. Yerel ırk hayvan ve tohum varlığının yeterli niceliğe ulaşmasını teminen akredite doğa çiftliklerinin kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

412.3. Doğa çiftliklerinde, başta kışık sebze olmak üzere meyve, tahıl, tıbbi ve aromatik bitkilerin yerel tohumları ve yerel hayvan ırkları çoğaltılacak ve sürdürülebilir katma değerli ürünlere dönüştürülmesi sağlanacaktır.

413. Tarım ürünlerinin pazarlanmasında dağıtım zincirindeki araçların sayısının azaltılması, tüketicinin makul fiyatlardan ürüne erişimi, üretici ile tüketici arasında doğrudan bağlantı kurulması yönünde kooperatiflerin ve üretici birliklerinin sistemde etkin olarak yer alması sağlanacaktır.

413.1. Üretici örgütlülüğünün artırılması ve işleyişlerinin etkinleştirilmesini teminen finansmana erişimleri kolaylaştırılacak, profesyonel yönetim, denetim ve organizasyon altyapıları geliştirilecektir.

413.2. Üretici birliklerinin ticari faaliyette bulunabilmelerinin kolaylaştırılması amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.

413.3. Denetim ve yönetim altyapısı güçlü bir dağıtım modeliyle tarımsal ürünlerin piyasaya daha hızlı ve uygun fiyatla sunulmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

414. Yerel ve bölgesel düzeyde üretimi yapılan tarımsal ürünleri hak ettiği katma değere eriştirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.

414.1. Yöresel ürünler, coğrafi işaretli tarım ürünleri ile tıbbi ve aromatik ürünlerin tanıtım, pazarlama ve markalaşmaya yönelik iyileştirmelerle ürün değeri artırılarak ticarete konu olması sağlanacaktır.

414.2. Çay bitkisinden, geleneksel çay ürünlerinin yanında soğuk çay, organik çay, beyaz çay gibi katma değeri yüksek ürünler geliştirilecektir.

415. Sürdürülebilir orman yönetimiyle ormanların ekonomiye katkısı artırılacaktır.

415.1. Ulusal Orman Envanteri çalışması tamamlanacaktır.

415.2. Ormancılıkta hastalık ve zararlılar ile yangınlarla mücadeleye yönelik kapasite güçlendirilecektir.

415.3. Orman köylülerinin belirli programlar dâhilinde desteklenmesine devam edilecek, ormancılıkta kaliteli üretimin ve işgücü verimliliğinin artırılmasını teminen eğitim faaliyetleri ile profesyonelleşme artırılacaktır.

415.4. Odun hammadde ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak hızlı gelişen türlerle endüstriyel plantasyonların kurulmasına imkân verilecektir.

415.5. Ahşap kullanımının yaygınlaştırılması ve standartlarının belirlenmesi sağlanacaktır.

416. Tarımsal araştırma faaliyetlerinde kamu, üniversite, özel sektör ve sanayi kesimi arasındaki koordinasyon ve işbirliği geliştirilerek tarımsal Ar-Ge çalışmalarının etkinliği ve niteliği artırılacaktır.

416.1. Tarımsal araştırma projelerinin sonuçları ilgili kurumlar ile paylaşılacak ve araştırma faaliyetlerinde mükerrerlikler önlenecektir.

416.2. Araştırma enstitülerinde hayvan ve bitki ıslahı, biyoteknoloji ve biyoçeşitliliğin korunması alanları öncelikli olmak üzere yürütülen çalışmalar kamu, üniversite ve özel sektör işbirliği çerçevesinde desteklenecektir.

416.3. Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Programı kapsamındaki ilgili üniversiteler başta olmak üzere, Tarım ve Orman Bakanlığı ile işbirliği içerisinde, tarımsal üretim ve verimliliği artırmaya yönelik araştırma faaliyetlerine önem verilecektir.

416.4. Akıllı tarım teknolojileri başta olmak üzere yenilikçi ve çevreci üretim teknikleri geliştirilecek ve desteklenecektir.

417. Tarımda üreticilerin gelirini korumaya yönelik faaliyetler desteklenecektir.

417.1. Tarım sigortacılığında ürün ve risk bazında kapsam genişletilecek ve gelir sigortasına geçilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

417.2. Tarımda istihdam edilen genç nüfusun sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmesinin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

418. Tarımsal eğitim ve yayım faaliyetlerinin etkinliği artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır.

418.1. Başta kadın ve genç çiftçilere yönelik olmak üzere, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, teknoloji kullanımı, kaliteli ve sağlıklı ürün üretimi konularında eğitim verilecek, yayım ve sertifika programları ile tarımsal becerinin geliştirilmesine yönelik kurslar düzenlenecektir.

418.2. Akademisyen ve araştırma personelinin eğitim ve yayım programlarına katılımı artırılarak Ar-Ge ve yayım ilişkisi güçlendirilecektir.

418.3. Üretici örgütlerinin eğitim ve yayım hizmeti sağlamaya yönelik kapasiteleri iyileştirilecektir.

Tablo 19: Tarım Sektörü Hedefleri

	2018	2023
Arazi Toplulaştırma Faaliyet Alanı (Milyon Hektar, Kümülatif) ¹	8,2	8,5
Tescil İşlemleri Tamamlanan Arazi Toplulaştırma Alanı (Milyon Hektar, Kümülatif) ¹	3,6	6,2
Sulamaya Açılan Net Tarımsal Alan (Milyon Hektar, Kümülatif) ¹	3,34	5,34
Tarla İçi Basınçlı Sulama Sistemi Kurulan Alan (Bin Hektar, Yıllık)	40	200
Sulama Oranı (%)	64	68
Merkezi Yönetim Bütçesinden Yapılan Tarımsal Desteklerin Tarımsal Katma Değere Oranı (%)	6,8	7,2
Yağlı Tohum Üretimi (Milyon Ton)	4,02	5,40
Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Üretim Miktarı (Bin Ton)	700	1.200
Siğir Varlığı İçinde Kültür Irkı Oranı (%)	49	56
Kırmızı Et Üretim Miktarı (Milyon Ton)	1,12	1,70
Mera Islah ve Amenajman Alanı (Bin Hektar, Kümülatif)	68	518
Orman Alanlarının Ülke Yüzölçümüne Oranı (%)	29	30

Kaynak: 2018 yılı verileri Tarım ve Orman Bakanlığı ile Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) ve Orman Genel Müdürlüğüne aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Tarım ve Orman Bakanlığı ve DSİ faaliyetleri esas alınmıştır.

2.2.2.2. Savunma Sanayii

a. Amaç

419. Silahlı Kuvvetlerimizin ve güvenlik güçlerimizin ihtiyaçlarını, sürekli gelişim anlayışı ile azami ölçüde milli teknolojiler ve yerli imkânlarla karşılamak ve savunma ihracatını artırmak üzere savunma sanayii ekosistemini güçlendirmek ve savunma sanayiinde edinilen becerilerin sivil sektöre yayılımını sağlamak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

- 420.** Milli teknolojiler ve yerli imkânlarla savunma sanayiinde dışa bağımlılığı asgari seviyeye indirecek projeler hayata geçirilecektir.
- 420.1.** Milli teknolojiler ve yerli imkânlarla, ürünlerin teknik özelliklerinin giderek geliştirildiği ileri versiyonları oluşturulacak ve farklı harekât ihtiyaçlarına ve görev alanlarına hitap edebilecek ürün ailesine sahip olma yaklaşımı benimsenecektir.
- 420.2.** Savunma sanayii ürünleri geliştirilirken sistem, alt sistem ve bileşen seviyesinde dışa bağımlılık azami ölçüde azaltılacaktır.
- 420.3.** Savunma sanayiimizin mevcut kabiliyetlerini tüm ülkeyi kapsayacak şekilde belirlemek üzere endüstriyel yetkinlik veri altyapısı geliştirilerek yetenek envanteri oluşturulacaktır.
- 420.4.** Yerleşme Yol Haritası belirlenerek uygulanacak ve savunma sanayii yerlilik oranı artırılabilecektir.
- 420.5.** Plan döneminde Altay tankı, yerli hava savunma sistemleri, deniz platformları envantere kazandırılacak; envanterdeki İnsansız Hava Aracı (İHA) sayısı artırılacak; İHA motoru prototipinin ve kara araç motorunun teslimi yapılacaktır.
- 421.** Savunma sanayii ekosistemini güçlendirmek ve sürdürülebilirliği sağlamak üzere; nitelikli insan gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla eğitim altyapısı güçlendirilecek, başta KOBİ'ler olmak üzere sektör firmalarına destek sağlanacak, ihracatı ve ekosistemdeki işbirliğini artırmaya yönelik tedbirler alınacaktır.
- 421.1.** Teknolojiye olan ilgi ve yatkınlığı artırmak üzere Savunma Sanayii Akademisi aracılığıyla eğitim verilecektir.
- 421.2.** Vizyoner Genç Projesi kapsamında gençlere staj, iş imkânları, teknoloji yarışmaları gibi sektörel bilgiler sunulacaktır.
- 421.3.** Savunma sanayiinin ilişkili olduğu alanlara yönelik mesleki ve teknik okulların ihtiyaç analizleri yapılarak standardize edilecek, ihtiyaç duyulan illerde bu okullardan açılacaktır.
- 421.4.** Endüstriyel Yetkinlik Değerlendirme ve Destekleme Programı (EYDEP) ile firmalara eğitim, danışmanlık ve rehberlik destekleri odaklı mali yardım sağlanacaktır.
- 421.5.** Savunma sanayii sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler dâhil tüm firmalara yönelik olarak Savunma Sanayii Yatırım ve Geliştirme Faaliyetlerini Destekleme Programı kapsamında finansal destek sağlanacaktır.
- 421.6.** Sektör ihracatının artırılması amacıyla ülke ve proje bazlı ihracat stratejileri belirlenecektir.
- 421.7.** Sektördeki tüm paydaşlar arasındaki işbirliği, koordinasyon ve paylaşımı güçlendirmek üzere her yıl çeşitli etkinlikler (Savunma Sanayii Şurası, ortak akıl çalıştayları, bölgesel sanayi

buluşmaları, teknopark buluşmaları, kümelenme buluşmaları ve OSB buluşmaları) düzenlenecektir.

422. Savunma sanayii teknolojilerinde dönüşümün yönetilmesi sağlanacak ve teknolojik olarak birbirini besleyebilecek sektörlerde çoklu kullanım yaygınlaştırılarak milli teknoloji hamlesine hız kazandırılacaktır.

422.1. Savunma sanayiine yönelik kritik teknolojilerde yüzde 100 milli savunma sanayii oluşturmak ve geleceğin harp konseptini şekillendirmek vizyonlarına uygun olarak temel ve ileri teknolojiler eksenli projeler ve yatırımlar gerçekleştirilecek ve desteklenecektir.

422.2. Sektörler arası çoklu kullanım olanakları analiz edilerek somut projelere dönüştürülmesine yönelik model geliştirilecektir.

Tablo 20: Savunma Sanayii Hedefleri

	2018	2023
Savunma ve Havacılık Sanayii Ciro (Milyar Dolar)	6,7	26,9
Savunma ve Havacılık Sanayii İhracatı (Milyar Dolar)	2,0	10,2
Savunma ve Havacılık Sanayii İstihdamı (Bin Kişi)	44,7	79,3
Savunma Sanayii Yerlilik Oranı (%)	65	75

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.2.3. Turizm

a. Amaç

423. Değişen tüketici eğilimleri ile teknolojik gelişmeler doğrultusunda turizmin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, sezon süresinin uzatılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve daha fazla harcama eğilimi olan ziyaretçinin ülkemize çekilmesi ile konaklama süresi ve konaklama dışı harcamaların artırılması, her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde sektörde dönüşümün gerçekleştirilmesi ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

424. Mevcut kaynak pazarlarımızın güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve bunun yanı sıra yeni kaynak pazarların yaratılması yoluyla ziyaretçi sayısı artırılabilecektir.

424.1. Başta uzak doğu ülkeleri olmak üzere dünyada yükselen pazar konumundaki ülkelerden ülkemiz için yeni kaynak pazarlar oluşturmaya yönelik çalışmalar yürütülecektir.

424.2. Ana kaynak pazarımız olan ülkelerin seçilmiş şehirlerinden konaklama kapasitesinin yüksek olduğu turistik bölgelerimize başlatılan doğrudan tarifeli uçuş seferleri ve düzenlendiği bölgelerin sayıları artırılabilecektir.

424.3. Turizmin tanıtımı ve yatırımların artırılması için özel sektörün finansman temininde ve karar süreçlerinde yer aldığı Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı kurulacaktır.

424.4. Başta ana ve yükselen hedef pazarlar olmak üzere yurt dışında algı ve imaj araştırmaları yapılarak bu kapsamda yönetim planları hazırlanacaktır.

424.5. Artan turist sayısını karşılamak üzere yatırım sürecindeki 212.038 yatağa ilaveten Plan döneminde yatak kapasitesi 300.000 artırılabacaktır.

424.6. Risk ve kriz durumlarından sektörün etkilenmemesi için risk ve kriz yönetim planları hazırlanacaktır.

425. Daha fazla gelir bırakan turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, konaklama süresinin uzatılması, konaklama dışı harcama alanlarının yaratılması ve harcama eğilimi yüksek ziyaretçilere ulaşılması yoluyla kişi başı harcama artırılacaktır.

425.1. Gastronomi, golf, sağlık, kruvaziyer, düşün, inanç, kongre ve alışveriş gibi daha fazla gelir bırakan turizm çeşitlerine yönelik talebin yüksek olduğu pazarlar tespit edilecek ve bu ülkelerden ziyaretçi sayısının artırılmasına ilişkin çalışmalar yürütülecektir.

425.2. Ortalama konaklama süresini artıracak ve turizmin yılın tamamına yayılmasını sağlayacak sağlık turizminin geliştirilmesi için tanıtım ve yatırım faaliyetleri yürütülecektir.

425.3. İçerdiği farklı kullanımlarla turizm çeşitliliği sunan, bütüncül planlanmış turizm kentleri hayata geçirilerek ziyaretçilerin konaklama süreleri artırılabacak, alışveriş, eğlence ve sportif faaliyetlerle konaklama dışı harcamaları artırılacaktır.

425.4. Büyük ölçekli turizm yatırımlarının gerçekleştirilmesine yönelik planlama ve arazi tahsis çalışmaları yapılacak, sürdürülebilir bir anlayışla turizmin çeşitlendirilmesi ve sezonun uzatılması amacıyla turizm altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.

425.5. Turizm değerlerimiz destinasyon bazında gruplandırılarak tanıtılacaktır.

425.6. Deniz turizmine katkı sağlamak üzere, talebe ve doğal özelliklere uygun projelendirilmiş yat limanlarının yapılabilir bulunması halinde KÖİ modeli ile hayata geçirilmesi sağlanacak, Plan döneminde başlanacak yat limanı yatırımları ile yat bağlama kapasitesinde yaklaşık 4.500 yatlık kapasite artışı gerçekleştirilecektir.

425.7. İstanbul'u kruvaziyer seyahatin başlangıç - bitiş noktası yapmak amacıyla yeni bir kruvaziyer liman yapılacaktır.

425.8. Harcama eğilimi yüksek ziyaretçi trafiğini artırmak üzere ana turistik destinasyonlara business class ve comfort class uygulaması yaygınlaştırılacak ve sefer sayıları artırılabacaktır.

425.9. Turistik tren seferleri uygulamaya alınacaktır.

425.10. Turizm sektörüne ilişkin dağınık haldeki mevzuat günümüzün ihtiyaçlarına göre gözden geçirilmek suretiyle sektörü ilgilendiren tüm hususlara ilişkin Turizm Temel Yasası çıkarılacak; turizm hizmetlerinin çeşitlendirilmesi, yatırımların desteklenmesi, turizm işletmeciliğinin teşvik edilmesi ve sektör üzerindeki maliyetlerin azaltılması sağlanacaktır.

426. Her bir destinasyon özelinde ve odaklı anlayış çerçevesinde; planlama hiyerarşisi gözetilerek yatırım planlaması dâhil turizmin gelişimi ve yönetimi bütüncül olarak ele alınacak; çevreye duyarlı ve sorumlu turizm anlayışı ile sürdürülebilir turizm uygulamaları geliştirilecektir.

426.1. Destinasyon bazında strateji, master plan ve fiziki planlar hazırlanacak ve projeler yürütülecektir.

426.2. Kıyı alanlarının turizm sektörünün talepleri ile entegre bir şekilde koruma-kullanma dengesi dikkate alınarak bütünleşik yönetimi ve planlaması yapılacaktır.

426.3. Koruma kullanma dengesi gözetilerek turizm alanlarının taşıma kapasiteleri tespit edilecek ve alanlar buna göre yönetilecektir.

426.4. Turizm bölgelerindeki içme suyu, kanalizasyon, katı atık bertaraf ve atık su arıtma altyapı yatırımları gerçekleştirilecektir.

426.5. Sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde; çevreye duyarlı turizm tesislerinin sayısının artırılması ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

426.6. İklim değişikliğinin turizm sektörü üzerindeki etkilerinin tespitine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

427. Turizm sektöründe daha yüksek standartlarda hizmet sunumu sağlanacaktır.

427.1. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde yürütülecek uygulamalı eğitim programı ile turizm sektörünün ihtiyacı olan nitelikli ara eleman ihtiyacı karşılanacaktır.

427.2. Turizm sektörü çalışanları için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen eğitim programlarına sektörün daha fazla katılım sağlamasına yönelik çalışmalar yürütülecek ve talebi karşılayacak şekilde eğitimler verilecektir.

427.3. Nitelikli personel istihdamını kolaylaştırmak ve personelin barınma ihtiyacının daha konforlu ortamlarda karşılanması için tesislere personel lojman alanı tahsis edilecektir.

427.4. Renovasyon yoluyla tesislerdeki fiziki şartların iyileştirilmesine yönelik hukuki düzenlemeler yapılacak ve uygulamaya konulacaktır.

427.5. Turizm hizmetlerinde kullanılacak olan tesislerin standartlarının yükseltilmesini sağlamak üzere tesislerin belgelendirilmesine ilişkin sistem yeniden düzenlenecektir.

428. Başta internet tabanlı uygulamalar olmak üzere turizm sektörünün paylaşım ekonomisinden daha etkin faydalanabilmesine yönelik düzenlemeler yapılacak, sektördeki Ar-Ge faaliyetleri ile teknolojiye dayalı uygulamalar desteklenecektir.

428.1. Turizmde dijitalleşme oranları ve sektörün dijitalleşme konusuna yatkınlığı araştırması yapılacaktır.

428.2. Turizm sektöründe ürün geliştirme, tanıtım ve pazarlamada kullanılmasına yönelik büyük verinin toplanması ve analizi çalışması yürütülecektir.

428.3. Teknoloji destekli olarak ziyaretçi deneyimini artırıcı projeler geliştirilecektir.

428.4. Yurt dışı menşeli mobil ve internet uygulamalarına yönelik mali hususlar başta olmak üzere ülkemiz mevzuatının uyumlaştırılması sağlanacaktır.

428.5. İç turizmi ölçme sistemi kurulacaktır.

428.6. Uygulama farklılıklarını ve bürokratik zorlukları ortadan kaldırmak üzere turizm yatırım süreci elektronik ortama taşınacak ve yatırımcıya iş yapma kolaylığı getirilecektir.

Tablo 21: Turizm Sektörü Hedefleri

	2018	2023
Turizm Geliri (Milyar Dolar)	29,5	65,0
Ziyaretçi Sayısı (Milyon)	46,1	75,0
Yabancı Ziyaretçi Sayısı (Milyon)	39,5	67,7
Ziyaretçi Başına Ortalama Harcama (Dolar)	647	867
Ortalama Konaklama Süresi (Gece)	9,8	10,0
Ziyaretçi Başına Gecelik Gelir (Dolar)	66	86,7

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK ile Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.3. Sektörel Politikalar

2.2.3.1. Kamu Yatırım Politikaları

a. Amaç

429. Kamu sabit sermaye yatırımlarına ilişkin kaynakların artırılması, yatırım programının rasyonelleştirilmesi, ayrılan kaynakların başta öncelikli sektörler ve gelişme alanları için belirlenmiş hedeflere tahsisi olmak üzere etkin şekilde ve sonuç odaklı kullanılması, KÖİ uygulamalarının makroekonomik politikalarla uyumunun sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

430. Kamu yatırımları ile özel sektör yatırımları arasındaki tamamlayıcılık ilişkisi artırılacak; yüksek katma değer yaratan, istihdam artırıcı ve cari açığın azaltılmasına katkı sağlayan özel sektör yatırımlarının önünün açılması ve üretken kapasitesinin yükseltilmesi için gereken kamu altyapı yatırımları yapılacaktır.

430.1. Milli gelire oranla kamu yatırımlarına ayrılan pay Plan döneminde 2019 yılına göre artırılacaktır.

430.2. Kamu yatırım programı gözden geçirilerek acil, verimli olmayan, önceliğini kaybeden ve tamamlanan kısmıyla yeterli olan projeler yatırım programından çıkarılacaktır.

430.3. Plan döneminde kamu yatırımları içerisinde en fazla artış yapılan sektör eğitim sektörü olacaktır. Aynı zamanda 2020-2023 dönemi itibarıyla bakıldığında yatırım programları toplamında en büyük payı eğitim sektörü olacaktır.

430.4. Eğitim sektörüne yapılan yatırımların dağılımı itibarıyla tekli eğitime geçilmesi, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması için yapılan yatırımlar önemli bir yer tutarken, mesleki ve teknik eğitim atölyelerinin modernizasyonu, tasarım ve beceri atölyelerinin kurulması ve eğitimin her kademesinde niteliğin artırılması öne çıkan diğer alanlar olacaktır.

430.5. Kamu yatırımlarında, Kalkınma Planının öncelikli imalat sanayii sektörlerine ve bu sektörlerle yönelik beşeri ve fiziki altyapıyı güçlendirecek Ar-Ge, dijitalleşme, insan kaynakları, lojistik ve enerji gibi yatay alanlar ile tarım, turizm ve savunma sanayii alanlarına öncelik verilecektir.

430.6. Sanayi ve teknoloji bölgelerinin altyapısı ile TFV'yi artıracak Ar-Ge ve yenilik yatırımlarına ağırlık verilecektir.

430.7. Sanayinin ihtiyaç duyduğu lojistik altyapısının güçlendirilmesi amacıyla ulaştırma sektörü yatırımları içinde demiryolu yük taşımacılığına yönelik yatırımların ağırlığı artırılacaktır.

431. Artan altyapı yatırımlarını finanse etmek üzere harcama etkinliğinin kamu kaynaklarının kullanımından daha yüksek olduğu durumlarda, özel sektörün ve kurumsal yatırımcıların sahip olduğu kaynakların altyapı finansmanına yönlendirilmesi için alternatif finansman yöntemleri önümüzdeki dönemde de yaygın bir şekilde kullanılacaktır.

432. KÖİ uygulamalarında etkinliği, verimliliği ve ekonomikliği sağlayacak yeni bir çerçeve düzenleme yapılacaktır.

432.1. Dağınık haldeki KÖİ mevzuatı ve hazırlık ile onay sürecindeki farklı uygulamalar ortak esas usuller temelinde projelerin ihtiyaç duyduğu esneklikleri barındıracak şekilde düzenlenecektir.

432.2. KÖİ uygulamalarının muhasebeleştirilmesine, mali raporlamasına ve ileriye dönük oluşabilecek risklerin ve yükümlülüklerin kamu maliyesine etkisine raporlama sistematığı içerisinde yer verilmesi sağlanacaktır.

432.3. KÖİ uygulamalarında, kamunun üstlendiği yükümlülükler ve bütçe dengeleri dikkate alınacak, projeler kamu ve özel kesim arasındaki risk paylaşımı en uygun olacak şekilde yürütülecektir.

433. Kamu yatırımları, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltacak ve bölgesel gelişme potansiyelini değerlendirecek şekilde tahsis edilmeye devam edilecektir.

434. Yeni yatırım projeleri geliştirilmeden önce mevcut sermaye stokundan azami faydayı sağlamak üzere yatırımlara ilişkin bakım-onarım ve rehabilitasyon harcamalarının yapılması alternatifi öncelikle değerlendirilecektir.

434.1. Karayolları, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları ve DHMİ Genel Müdürlüklerinin sahip oldukları sabit sermaye stokunu “etkin, verimli ve ekonomik” bir şekilde yönetmeleri ve yatırım maliyetlerini düşük tutacak çözümleri geliştirmelerini sağlayacak pilot uygulamalar başlatılacaktır.

435. Kamu yatırım yönetim sürecinin güçlendirilmesi, gerekli müdahalelerin zamanında yapılması ve daha etkili sonuçlara ulaşılması için yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde tüm kurumlarda KÖİ dâhil yatırım projelerinin hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde standardizasyon sağlanacak ve kurumsal kapasite artırılacaktır.

435.1. Kamu ve KÖİ yatırımları için proje hazırlık, uygulama, izleme ve değerlendirme konularında eğitim programları düzenlenecektir.

435.2. Kamu yatırımları için proje hazırlık, uygulama, izleme ve değerlendirme konularında standart rehberler hazırlanacaktır.

435.3. Mahalli idareler dâhil tüm kamu idarelerinin yatırım projelerinin ve buna ilişkin harcamaların izlendiği ve değerlendirildiği bir yapı Cumhurbaşkanlığı bünyesinde kurulacaktır.

435.4. KÖİ projeleri için hazırlık, ihale ve sözleşme hususlarında standart rehberler hazırlanacaktır.

435.5. Kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesinde KÖİ yöntemi tercihinin etkinliğinin ölçülmesini teminen hayata geçirilmiş KÖİ projeleri analiz edilecektir.

436. KÖİ modeli uygulamalarından sorumlu idarelerin proje talepleri arasından ülkenin makro mali dengelerini ve yatırım politikalarını gözетerek ulusal KÖİ politikasını oluşturabilecek ve yürütecek şekilde kurumsal yapı güçlendirilecektir.

437. Plan dönemi içerisinde başlatılması planlanan Kanal İstanbul, 3 Katlı Büyük İstanbul Tüneli, Filyos Limanı Üstyapı ve İşletmesi, Çandarlı Limanı Üstyapı ve İşletmesi ile muhtelif kentsel çevre altyapı gibi öncelikli projelerden bazılarının KÖİ yöntemiyle gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

438. KÖİ Modeli ile inşası devam eden toplam 18.716 yataklı 11 adet şehir hastanesi ile Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu, Kuzey Marmara Otoyolu Kurtköy-Akyazı ve Kınalı-Odayeri Kesimleri, Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Balıkesir Otoyolunun Malkara Çanakkale Kesimi, Menemen-Aliağa-Çandarlı Otoyolu, Ankara-Niğde Otoyolu, Aydın-Denizli Otoyolu, İstanbul Havalimanı 2. Etabı, Çeşme Havalimanı, Salıpazarı Kruvaziyer Limanı, Haliç Yat Limanı ve Kompleksi Projeleri tamamlanacaktır.

Tablo 22: Toplam Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarında Hedefler

(2018 yılı fiyatlarıyla)

SEKTÖRLER	On Birinci Kalkınma Plan Dönemi (2019-2023)	
	Milyon TL	% Pay
Tarım	46.032	6,1
Madencilik	24.008	3,2
İmalat	5.989	0,8
Enerji	39.772	5,2
Ulaştırma	262.343	34,8
Turizm	1.921	0,3
Konut	8.521	1,1
Eğitim	144.280	19,1
Sağlık	32.229	4,3
Diğer Kamu Hizmetleri	188.973	25,1
<i>Teknolojik Araştırma</i>	<i>35.176</i>	<i>4,7</i>
TOPLAM	754.068	100

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı. 2019-2023 yılı dönemi verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Not: Mahalli idare yatırımları ve yatırım işçiliği tutarları dâhildir.

2.2.3.2. Bilim, Teknoloji ve Yenilik

a. Amaç

439. Etkin işleyen bir araştırma ve yenilik ekosistemi oluşturularak bilgi üretme ve kullanma kapasitesinin geliştirilmesi, yüksek katma değerli ürün ve hizmetleri destekleyecek nitelikte Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

440. Üniversitelerin Ar-Ge ekosistemindeki rolleri güçlendirilecektir.

440.1. Üniversitelerin Ar-Ge altyapılarının güçlendirilmesi ve bilimsel araştırma projelerinin nicelik ve nitelik olarak geliştirilmesi için tahsis edilen bütçe kaynakları artırılacaktır.

440.2. Üniversitelerin bilimsel araştırma proje bütçelerinin makro hedeflerle uyumunu sağlamak, projelerin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesini temin etmek, üniversiteler arasında eş güdüm ve işbirliğini artırmak ve Plan hedefleriyle projeler arasındaki uyumu güçlendirmek için YÖK bünyesinde bir koordinasyon ve destek birimi kurulacak, bilimsel araştırma projelerine ilişkin bir politika dokümanı oluşturulacak, proje izleme mekanizmaları ve kaynak tahsisinde performans esaslı yeni yöntemler geliştirilecektir.

440.3. Üniversitelerin, yüksek katma değerli üretimi destekleyecek nitelikte Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için Araştırma Üniversitesi programı güçlendirilecek, bu programa dâhil üniversitelerin özel desteklerle kapasiteleri artırılacaktır.

440.4. Vakıf yükseköğretim kurumlarının yıllık öğrenci gelirlerinin en az yüzde 1'inin Ar-Ge harcamalarında kullanılmasına yönelik düzenleme yapılacaktır.

441. Araştırma altyapılarının, öncül araştırmalar yapan, nitelikli insan gücü istihdam eden ve özel sektörle işbirliği içinde çalışan bir yapıyla Ar-Ge ve yenilik ekosistemindeki etkinliklerinin artırılması sağlanacaktır.

441.1. Yükseköğretim ve kamu kurumları bünyesindeki araştırma altyapılarının erişilebilirliğinin artırılması ve mükerrer yatırımların önlenmesini teminen altyapılardaki makine-teçhizat, insan kaynağı, araştırma faaliyetleri ve test hizmetlerine ilişkin güncel bilgilerin yer aldığı envanter hazırlanacaktır.

441.2. 6550 sayılı Araştırma Altyapılarının Desteklenmesine Dair Kanun kapsamında kritik teknolojilerde uzmanlaşmış altyapı sayısı artırılacaktır.

441.3. 6550 sayılı Kanun kapsamındaki araştırma altyapılarının çıktı ve etki odaklı performanslarının izlenmesine ve kritik teknoloji alanlarında ürün misyonları doğrultusunda çalışmalarını teşvik etmeye yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

441.4. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunundaki Uygulama ve Araştırma Merkezi tanımı, yükseköğretim kurumları bünyesindeki teknolojik araştırma merkezlerinin farklılaşan niteliklerini dikkate alacak şekilde yeniden yapılacaktır.

441.5. Yeni tanımlama çerçevesinde, 6550 sayılı Kanun kapsamında yer almayan, yükseköğretim kurumları bünyesindeki teknolojik araştırma merkezlerinin idamelerine ilişkin bütçe ihtiyaçlarının performansa dayalı olarak karşılanmasına yönelik düzenleme yapılacaktır.

442. Ar-Ge personeli sayısı ve niteliği artırılacaktır.

442.1. Araştırma üniversitelerinde doktora sonrası sözleşmeli araştırmacı istihdamı artırılacaktır.

442.2. Yurt dışında üst seviye bilimsel ve teknolojik çalışmalar yürüten nitelikli araştırmacıların Uluslararası Lider Araştırmacılar Programı kapsamında Türkiye'ye gelmeleri ve araştırmacı yetiştirmeleri desteklenecektir.

442.3. Yurt dışındaki öncü Türk bilim insanlarının kısmi zamanlı eğitim ve araştırma faaliyetleri yürütmesine imkân sağlayan laboratuvar altyapısı ve araştırma fonunun sunulduğu bir mekanizma oluşturulacaktır.

442.4. 6550 sayılı Kanun kapsamına giren araştırma altyapılarında Ar-Ge personeli sayısı artırılacak ve yabancı personel çalıştırılmasını kolaylaştırıcı tedbirlerin alınmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

442.5. Bakanlıklar bünyesindeki araştırma merkezi ve enstitülerinin ekosistemdeki etkinliğini güçlendirmek üzere nitelikli Ar-Ge personeli istihdam edebilmelerine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

- 442.6.** Araştırma deneyimine sahip nitelikli insan kaynağının artırılmasını teminen kamu destekli Ar-Ge projelerinde daha fazla lisans, yüksek lisans ve doktora bursiyerinin yer alması sağlanacaktır.
- 442.7.** Ar-Ge personeli ihtiyacının karşılanması amacıyla YÖK 100/2000 doktora burs programının koşulları iyileştirilerek programdan faydalanan sayısı artırılabilecektir.
- 443.** Temel bilimlerde nitelikli araştırmacı insan gücü kapasitesi ve araştırma faaliyetleri, öncelikli sektörler ve teknoloji alanlarındaki ihtiyaçlara yönelik artırılacak, söz konusu alanlara yönelik özel lisansüstü burs programları geliştirilecektir.
- 443.1.** Temel bilimlere yönelik lisansüstü burs miktarı ve faydalanan sayısı artırılabilecektir.
- 443.2.** Özel sektör Ar-Ge merkezlerinin, üniversiteler ve araştırma altyapılarıyla birlikte yürütecekleri teknoloji hazırlık seviyesi 1-3 arasındaki araştırma projeleri desteklenecektir.
- 443.3.** Temel ve uygulamalı alanlarda katma değer açısından yüksek etki yaratması muhtemel öncül araştırma projeleri desteklenecektir.
- 443.4.** Bilim alanlarına yönelik nitelikli çalışmalar ile öncü ve çığır açıcı araştırmaları desteklemek üzere ve özellikle temel bilimler alanında araştırmacı insan gücü kapasitesinin artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası eğitim ve araştırma temalı bilimsel etkinlikler gerçekleştirilecektir.
- 444.** Başta AB ülkeleriyle olmak üzere Ar-Ge faaliyetleri, araştırma altyapıları ve araştırmacı insan gücü bakımından bölgesel ve küresel düzeyde işbirlikleri geliştirilecektir.
- 444.1.** AB Araştırma ve İnovasyon Çerçeve Programlarına nitelikli projeler yoluyla katılımın sağlanması ve programların geri dönüş oranının artırılmasına yönelik tanıtım, bilgilendirme ve kapasite geliştirme çalışmaları ile destek ve ödül programları gerçekleştirilecek ve Avrupa Araştırma Alanına entegrasyonun sağlanmasını teminen ulusal programlar AB Çerçeve Programlarıyla uyumlu ve tamamlayıcı hale getirilecektir.
- 445.** Türkiye’de teknoloji üreten insan kaynağının geliştirilmesine yönelik olarak gençlerin erken yaşlardan itibaren teknoloji alanında gelişimleri sağlanacaktır.
- 445.1.** Deneyap Teknoloji Atölyeleri yaygınlaştırılacak, 50 bin gencin teknoloji eğitimi alması sağlanacaktır.
- 445.2.** Bilim atölyeleri ve gezici bilim sergileri daha ulaşılabilir hale getirilerek yaygınlaştırılacaktır.
- 446.** Kutup araştırmaları konusunda ülkemizin uluslararası konumu güçlendirilecektir.
- 446.1.** Kutup araştırmalarına yönelik kurumsal kapasite geliştirilecek ve Antarktika’da üs kurulmasına ilişkin hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.
- 447.** Ülkemizin havacılık ve uzay alanında küresel rekabette konumunun güçlendirilmesi sağlanacaktır.

447.1. Milli Uzay Programı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

447.2. Türkiye Uzay Ajansının kurumsal kapasitesi geliştirilerek etkinliği artırılacaktır.

Tablo 23: Bilim, Teknoloji ve Yenilik Hedefleri

	2018	2023
Ar-Ge Harcamalarının GSYH'ya Oranı (%)	0,96 ¹	1,8
Tam Zaman Eşdeğer (TZE) Cinsinden Ar-Ge Personeli Sayısı	153.552 ¹	300.000
Milyon Kişi Başına Doktora ve Üstü TZE Ar-Ge Personeli Sayısı	352 ¹	863

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2017 yılı verisidir.

2.2.3.3. Girişimcilik ve KOBİ'ler

a. Amaç

448. Girişimcilik kültürünün, teknoloji tabanlı ve yenilikçi girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi, finansmana, bilgiye ve pazara erişim imkânlarını geliştiren girişimcilik ekosisteminin güçlendirilmesi, firmaların ölçek büyütmelerinin sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

449. KOBİ ve girişimcilere yönelik yenilikçi finansman imkânları geliştirilecektir.

449.1. Kurumsal ve bireysel girişim sermayesi, kitle fonlaması, etki yatırımcılığı gibi alternatif finansman imkânları güçlendirilecek ve kullanımlarının artırılması sağlanacaktır.

449.2. Kredi garanti sistemi geliştirilerek girişimlerin yenilikçi iş modelleri, Ar-Ge ve yenilik projelerinin finansmanında kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

450. Teknoloji odaklı girişimlerin fikir aşamasından, ölçeklenerek kurumsallaşma safhasına kadar tüm aşamalardaki ihtiyaçlarına hitap edecek bir Girişim Destek Paketi hayata geçirilecektir.

450.1. Türkiye'deki girişimcilik ekosisteminde yer alan tüm paydaşların faydalanabileceği, girişim bilgilerinin yer aldığı, yatırımcıların tanıtıldığı, girişimcilerin kullanabileceği kuluçka ve hızlandırma merkezleri hakkında bilgiler olan, girişimcilğe yönelik desteklerin özetlendiği, eğitimlerin listelendiği, gelişmelerin paylaşıldığı düzenli olarak güncellenen bir Türkiye girişim ekosistemi platformu kurulacaktır.

450.2. Girişimcilik ekosisteminin güçlendirilmesine yönelik tüm paydaşlara hitabeden yapıların geliştirilmesine öncelik verilecektir.

450.3. Kurumsal şirketlerin ve yöneticilerinin, erken aşama girişimlerine yönelik hızlandırma programlarına katılımını ve yatırımcı olmalarını, mentörlük desteği sunmalarını, sipariş desteği vermelerini özendirecek mekanizmalar geliştirilecektir.

450.4. Öncelikli sektörlerde start-up, yenilikçi KOBİ ve büyük firmaların işbirliği kapasitesini geliştirmeye yönelik platformlar kurulacak, eşleştirme ve ortak proje geliştirme desteği verilecektir.

450.5. Girişimciliğin geliştirilmesi amacıyla bürokratik ve hukuki öngörülebilirlik artırılacak, mevzuat sadeleştirilecektir.

450.6. Yurt dışından ülkemize girişimci çekmek amacı ile kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılacaktır.

450.7. Akademisyenlerin ve kurumsal şirketlerde çalışanların, profesyonel işlerinin yanında girişimci olmalarını kolaylaştıracak düzenlemeler hayata geçirilecektir.

451. Esnaf ve sanatkârların değişen ekonomik ve sosyal şartlara uyum sağlayacak şekilde rekabet güçleri ve kapasiteleri artırılacak, sosyal ve yenilikçi kooperatifçilik desteklenerek işbirliği, ortak çalışma kültürünün artırılması sağlanacaktır.

451.1. Esnaf ve sanatkârlar odaları birlikleri bünyesinde, esnaf ve sanatkârlara ihracat süreçleri, girişimcilik, Ar-Ge ve yenilikçilik ile devlet yardımları hakkında eğitim, danışmanlık ve bilgi desteği sağlayacak birimler oluşturulacaktır.

451.2. Esnaf ve Sanatkârlar Destek Sistemi yenilenerek finansal desteklerin çeşitliliği sağlanacak, ekonomik katkısı dikkate alınarak uygun koşullu kredi desteklerine devam edilecektir. Hazine destekli kullanılan kredilerde imalat sektörüne, ihracata, markalaşmaya, e-ticarete, yönelen esnaf ve sanatkârlara ilave faiz desteği sağlanarak bu desteklerin etkinliği artırılacaktır.

451.3. Kooperatif Destek Sistemi hayata geçirilecek ve finansal destek araçları geliştirilecektir. Bu çerçevede, kooperatiflerin makine ve ekipman alımı, nitelikli personel istihdamı, demirbaş alımları ile tanıtım amaçlı giderleri sübvansiyonlu kredi olarak desteklenecektir. Plan döneminde başta tarım satış kooperatifleri, kadın kooperatifleri ile sosyal nitelikli kooperatifler olmak üzere öncelikli sektörlerde faaliyette bulunan kooperatiflere destek sağlanacaktır.

451.4. Kooperatifçilikle ilgili kamuoyunda farkındalık sağlanması ve kooperatif girişimciliğinin farklı alanlarda uygulanması yönünde çalışmalar yapılacaktır.

452. Girişimcilik kültürü geliştirilecek, hedef ve performans bazlı odaklı destek modelleri oluşturulacaktır.

452.1. İstanbul öncelikle bölgesel sonrasında ise küresel girişimcilik merkezlerinden birisi haline getirilecektir. Bu kapsamda yurt dışından girişim, girişimci ve ekosistem aktörlerinin ülkemize gelmesini cazip kılabilecek destekler ve düzenlemeler içeren Uluslararası İstanbul Girişimcilik Programı başlatılacaktır.

452.2. Hızlı büyüyen firmaların uluslararası rekabet güçlerini artırmak üzere bu firmalara uygun, performansı dikkate alan esnek bir destek modeli geliştirilecektir.

452.3. TGB'lerdeki firmalarda ve özel sektör Ar-Ge Merkezlerinde Ar-Ge projelerinde yer alacak lisans öğrencilerine yönelik staj desteği verilecektir.

452.4. Sosyal girişimcilikle ilgili düzenleme yapılacak, sosyal etkinin ölçülmesine yönelik kapasite artırılabilecek, analiz sonuçlarına göre iyi uygulamaların topluma katkıları oranında destek miktarlarının kademeli olarak artırılması sağlanacaktır.

Tablo 24: Girişimcilik ve KOBİ Hedefleri

	2018	2023
KOBİ'lerin İhracat İçerisindeki Payı (%)	56,2 ¹	60,0
KOBİ'lerin Ar-Ge Harcamalarındaki Payı (%)	19,6 ¹	25,0

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2017 yılı verisidir.

2.2.3.4. Fikri Mülkiyet Hakları

a. Amaç

453. Fikri mülkiyet sisteminde hukuki altyapı ve uygulamanın güçlendirilmesi, fikri mülkiyet haklarının oluşmasını destekleyen ekosistemin geliştirilmesi ve bu hakların ticarileştirilmesinin hızlandırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

454. Fikri emek sonucu oluşan ürünlerin öneminin toplumun tüm kesimlerine eğitimin her kademesindeki programlar yoluyla benimsetilmesi sağlanacak; tanıtım, farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleriyle toplumsal bilinç güçlendirilecektir.

454.1. Eğitimin her kademesinde hedef kitleye uygun yenilik ve fikri haklar konusunda bilgilendirme ve farkındalık faaliyetleri yürütülecek, mesleki ve teknik eğitimde buluş ve tasarım konularının ağırlıklı olarak işlenmesine önem verilecektir.

454.2. Fikri mülkiyet hakları, temel bilimler, ekonomi, işletme, mimarlık, mühendislik, iletişim, güzel sanatlar fakültelerinde lisans ve lisansüstü düzeyde ders programına alınacak, hukuk fakültelerinde anabilim dalı oluşturulması yaygınlaştırılacaktır.

454.3. Fikri Mülkiyet Akademisi bünyesinde ilgili kesimlere modüler ve sertifikalı eğitimler verilecek, farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri yürütülecektir.

454.4. Toplumda telif haklarına yönelik bilincin ve farkındalığın artırılması amacıyla bilgilendirme faaliyetleri yürütülecektir.

454.5. Hezârfen Projesi yaygınlaştırılacak, bu kapsamda modüler programlar geliştirilerek KOBİ'lerin sınai mülkiyet konusunda farkındalığı ve kapasitesi artırılabilecektir.

454.6. TÜRK PATENT Bilgi ve Doküman Birimleri yaygınlaştırılacak ve sınai mülkiyet paydaşlarına yönelik yapılacak farkındalık etkinliklerindeki rolü güçlendirilecektir.

454.7. Yazılım ve bilişim sektöründe; kayıt-tescil uygulamasının etkinliğinin ve bilinirliğinin artırılması amacıyla bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.

455. Fikri haklara konu ürün ve eserlerin ülke ekonomisine katkısının tespiti, izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanacak, bilgi ve veri altyapısı güçlendirilecektir.

455.1. Telif haklarına konu olan kültür endüstrilerine ilişkin mevcut kayıt, veri ve ulusal istatistikler çeşitlendirilecektir.

455.2. Telif haklarına konu olan kültür endüstrilerinin ekonomik boyutuna ilişkin ölçüm raporu hazırlanacaktır.

455.3. Sınai mülkiyet haklarına ilişkin veri ve istatistiklerin kapsamlı olarak değerlendirildiği raporlar hazırlanacak, hak sahipleriyle düzenli olarak iletişim kurulacak, patent ve tasarımların satışı ve lisanslanmasıyla ilgili takip raporları oluşturulacak, genel ekonomik verilerle karşılaştırılmalı analizi yapılacaktır.

455.4. Fikir ve sanat eserleri veri tabanı, meslek birlikleri veri tabanları ile entegre edilecek ve telif hakkı sahipliğine ilişkin güncel verileri içerecek şekilde zenginleştirilecektir.

456. Fikri mülkiyet haklarının korunması, icrası ve uygulanması ile ilgili birimlerde beşeri ve kurumsal kapasite ile bu alandaki mevzuat, teknolojik gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilecek, ilgili kurum ve kuruluşlar arası işbirliği güçlendirilecektir.

456.1. Fikri ve Sınai Haklar İhtisas Mahkemelerinin sayısı artırılabilecektir.

456.2. Şikâyet, arama-el koyma ve kararlara itirazın sunulacağı sulh ceza hâkimliklerinin ihtisaslaşması sağlanacaktır.

456.3. Fikri mülkiyet yargılamasında oluşan içtihatlar uygulayıcı kurumların paylaşımına açılacaktır.

456.4. Fikri mülkiyet hukuku alanında görev yapacak hâkim, savcı, arabulucu ve bilirkişilere düzenli olarak ihtisas eğitimi verilecektir.

456.5. Fikri mülkiyete ilişkin ticari sırların daha etkin korunmasına yönelik ilgili mevzuat gözden geçirilecek, fikri mülkiyet mevzuatı geliştirilecek ve uygulama güçlendirilecektir.

456.6. Patent ve marka vekilleri meslek kurallarına ilişkin bir kılavuz hazırlanacak ve ilgili tarafların katılımıyla mevzuat güncellemesi yapılacaktır.

456.7. Yeni teknoloji alanlarında fikri mülkiyet korumasına ve uygulamalarına ilişkin dünyadaki gelişmeler izlenerek araştırma faaliyetleri yapılacak ve gerekli hallerde bu alana yönelik hukuki altyapı oluşturma çalışmaları yürütülecektir.

456.8. Ülkemiz için stratejik öneme sahip teknolojilere ilişkin sınai mülkiyet hak sahipliğinin Türkiye’de kalması için çalışmalar yapılacaktır.

456.9. Sanayide dijital dönüşümle ilgili yapılan patent başvurularına ilişkin bilgilerin yer alacağı ve araştırmacılarla paylaşılacağı bir veri tabanı oluşturulacaktır.

456.10. TÜRKPATENT'in uluslararası patent araştırma ve inceleme otoritesi olarak kurumsal kapasitesi ve etkinliği artırılacaktır.

456.11. Çalışan buluşlarına ilişkin mevzuatın etkin şekilde uygulanması, uygulamalara yön verilmesi ve bu alanda standart yöntemler geliştirilmesi sağlanacaktır.

456.12. Üniversiteler bünyesinde ya da üniversiteler ile diğer kamu kurumları ya da özel sektör işbirliğinde geliştirilen sınai haklarla ilgili gelir paylaşımı ve ticarileşme aşamasının etkinliği azaltan mevzuat kaynaklı engeller kaldırılacaktır.

456.13. Güzel sanat eserlerinin satışa sunulduğu müzayede salonları ve sanat galerileri tespit edilerek bunların sertifikalandırılmasına yönelik mevzuat çalışması yapılacaktır.

456.14. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik, eser ve bağlantılı hak konularını da kapsayacak şekilde güncellenecektir.

456.15. İl denetim komisyonlarının etkinliğini artırmak üzere, uygulamada yeknesaklığın sağlanması ve mevzuat hakkında bilgilendirme yapılması amacıyla, komisyon üyelerine yönelik düzenli eğitimler yapılacaktır.

457. Fikri mülkiyet haklarına yönelik desteklerin etki analizi yapılacak, mükerrerlikler giderilecek, destekleme sistemi yeniden yapılandırılacaktır.

457.1. Farklı kurumlar tarafından yürütülen tasarım desteklerinin etki analizi çerçevesinde değerlendirilmesi yapılacaktır.

457.2. Patent başvuru ve tesciline yönelik desteklerin etki analizi çerçevesinde değerlendirilmesi yapılacaktır.

457.3. Telif yoğun endüstrilere yönelik mevcut desteklerin analiz raporu hazırlanacaktır.

457.4. Telif haklarına dayalı kültür endüstrilerine yönelik projeler, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi de gözetilerek desteklenecektir.

458. Sınai mülkiyet portföyünün ticari değere dönüştürülmesi desteklenecek ve telif yoğun endüstrilere yönelik özel programlar geliştirilecektir.

458.1. Ar-Ge ve ticarileştirme desteklerinin fikri mülkiyet sistemiyle bağlantısı artırılacaktır.

458.2. Fikri mülkiyet haklarının ticarileştirilmesine yönelik vergisel teşvikler gözden geçirilecektir.

458.3. Üniversiteler dâhil kamu kurum ve kuruluşlarına ait patent, faydalı model, tasarım vb. fikri hakların envanteri çıkarılarak özel sektörün bu envanterden faydalanabilmesi için bilgilendirme çalışmaları yapılacak ve özel sektörün bu hakları talebi halinde ticarileştirmeye yönelik teşviklerde öncelik verilecektir.

458.4. KOBİ'lerin ve sanayicilerin patentli teknolojiye erişimine yönelik bilgi sağlayan bir web portalı hazırlanacaktır.

458.5. Telif haklarına dayalı kültür endüstrilerine yönelik özel destek programları geliştirilmesi sağlanacaktır.

459. Fikri mülkiyet varlıklarının finansmana erişimde yaygın bir araç olarak kullanılması sağlanacaktır.

459.1. Fikri mülkiyet varlıklarının değerlendirme kapasitesi artırılacak, bankacılık ve muhasebe sisteminde kullanımı sağlanacaktır.

459.2. Sınai mülkiyet varlıklarının ekonomik değere dönüştürülmesine yönelik olarak değerlendirme ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.

460. Telif haklarında toplu hak yönetim sisteminin iyileştirilmesi ve ülke geneline yayılmış, adil bir lisanslama sistemi oluşturulmasıyla telif gelirlerinin artırılması sağlanacaktır.

460.1. Meslek birliklerinin daha etkin ve şeffaf bir şekilde faaliyet göstermesini sağlayacak şekilde ilgili mevzuat güncellenecektir.

460.2. Meslek birliklerinin profesyonel yönetim, veri üretimi, insan kaynakları ve dijital ortam da dâhil olmak üzere hakların takibi konularında kurumsal kapasitelerinin artırılması amacıyla kriterler belirlenerek bir kılavuz hazırlanacak ve uygulanması sağlanacaktır.

461. Geleneksel, bölgesel ve yerel ürünlerimizin ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet gücünün artırılmasına yönelik coğrafi işaret tescil ve kullanımı desteklenecektir.

461.1. Coğrafi işaretler alanında yönetim süreçleri geliştirilecek, ticaretine yönelik yeni platformlar oluşturulacak, denetim faaliyetleri etkinleştirilecektir.

461.2. İhracat potansiyeli bulunan tescilli coğrafi işaretli ürünler seçilerek, bu coğrafi işaretlerin yurt dışında tescil edilmesi sağlanacak ve tanıtımı yapılacaktır.

461.3. Tescil edilme potansiyeli bulunan coğrafi işaretlerin başvuru öncesi hazırlık süreçlerine ve tescil sonrası satış ve pazarlama ağının geliştirilmesine yönelik ihtiyaçlar belirlenecek; buna dayalı olarak ilgili paydaşlarla birlikte kapasite geliştirme projeleri uygulanacaktır.

462. Genetik kaynaklara dayalı geleneksel bilgi ve folklorun doğal ve kültürel değerlerimizin fikri haklar sistemi ile bağlantısı güçlendirilecektir.

462.1. Ülkemizin genetik kaynaklara dayalı geleneksel bilgi ve folklor ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla envanter çalışması yapılacaktır.

Tablo 25: Fikri Mülkiyet Hakları Hedefleri

	2018	2023
Yerli Patent Başvurularının Toplam İçerisindeki Payı (%)	39,7	53
Yerli Patent Başvurularında Türkiye'nin Dünya Sıralamasındaki Yeri	13	10

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu, Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı, 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.3.5. Bilgi ve İletişim Teknolojileri

a. Amaç

463. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin geliştirilmesi ve kullanımı yoluyla ekonomide verimliliğin ve rekabet gücünün artırılması, bu suretle iş süreçlerinin dönüştürülmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

464. Yüksek hızlı ve kaliteli erişim imkânı sunan sabit ve mobil genişbant altyapıları yaygınlaştırılacak, fiziksel altyapıların ortak kullanımı teşvik edilecektir.

464.1. Elektronik haberleşme altyapısı kurulumuna ilişkin izin ve geçiş hakkı süreçleri etkinleştirilecek, yüksek hızlı ve kaliteli genişbant elektronik haberleşme altyapılarının ülke çapında yaygınlaştırılmasına yönelik elektronik haberleşme bilgi sistemleri, fiber ağ, baz istasyonları, geçiş hakkı ve tesis paylaşımı konularında düzenlemeler yapılacaktır.

465. Genişbant altyapıları, ticari olarak ulaştırılamayan bölgelerde devlet desteğiyle kurulup işletilecektir.

465.1. Bölgesel farklılıklar dikkate alınarak, genişbant altyapılarının gelişmesinin zor olduğu bölgelerde altyapı kurulumu teşvik edilecektir.

465.2. Mobil haberleşme altyapısının olmadığı yerleşim yerlerine altyapı kurulması sağlanacaktır.

466. Elektronik haberleşme sektöründeki düzenlemeler; hizmette ve altyapıda yakınsamanın etkileri, teknolojik gelişmeler ile arz ve talep dinamiklerindeki bölgesel farklılıklar dikkate alınarak güncellenecektir.

466.1. Elektronik haberleşme sektöründe yetkilendirme, erişim, arabağlantı, kullanıcı hakları ve evrensel hizmete ilişkin yapılacak düzenlemelerde yakınsamanın etkileri ve yeni gelişen teknolojiler de dikkate alınacaktır.

466.2. Frekans kaynakları, 5G ve ötesi mobil haberleşme teknolojilerine geçiş sürecinde teknolojik gelişmeler ve uluslararası kuruluşların kararları doğrultusunda tahsis edilecektir.

466.3. Pazar analizleri kapsamında coğrafi pazar altında olası bölgesel farklılıklar incelenecek, pazar analizi ile getirilen yükümlülüklerin, uygun koşulların oluşması durumunda farklılaştırılabilmesine yönelik periyodik analizler yapılacaktır.

467. Elektronik haberleşme sektöründe düzenlemelerin etkin şekilde uygulanmasına ve nitelikli politika yapımına imkân verecek şekilde altyapı envanteri oluşturulacak ve güncel tutulacaktır.

467.1. Elektronik haberleşme altyapısı bilgilerinin işletmeciler tarafından Elektronik Haberleşme Altyapı Bilgi Sistemine girilmesi sağlanacaktır.

468. Kamu alımları ve kamu tarafından özel işletmecilerle yapılan yetkilendirme sözleşmelerindeki düzenlemeler vasıtasıyla BİT sektöründe yerli katma değer artırılabilecektir.

Kamu kurumlarının ihtiyaç duyduğu hizmetlerin ölçek ve niteliği ile bu hizmetleri sunabilecek firmaların sağlayacağı şartlar ilişkilendirilecek, KOBİ ve yeni kurulan firmaların da gelişimine imkân sağlayacak sağlıklı rekabet ortamı oluşturulacaktır.

468.1. Kamu kurumlarının BİT yatırımlarında yerli katma değeri artırmaya ilişkin usul ve esaslar belirlenecek, bu amaca yönelik kurumsal tedarik planları hazırlanacaktır.

468.2. Kamu kurumlarının BİT alımlarına ilişkin sözleşmelerin yürütülmesinde uyulacak usul ve esaslar belirlenecek, kamu kurumlarının BİT ürün ve hizmeti tedarik edeceği firmalara ilişkin kriterler tespit edilecektir.

468.3. 5G ve ötesi teknolojiler için yerli üretim destekleri verilecek ve 5G hizmetlerine yönelik yetkilendirmelerde belirli oranlarda yerlilik şartı getirilecektir.

469. Katma değerli uydu hizmetlerinin ve Türkiye'nin uydu ağının küresel kapsama alanının artırılması amacıyla uydu teknolojilerinin yerli kaynaklarla geliştirilmesine yönelik faaliyetler sürdürülecek ve diğer ölkelerin uydu operatörleriyle işbirlikleri yapılacaktır.

469.1. TÜRKSAT 5A, 5B ve yerli imkânlarla geliştirilecek TÜRKSAT 6A uydusu hizmete alınacaktır.

469.2. Diğer ölkelerin uydu operatörleriyle yapılacak işbirliği çalışmalarını ile hava ve deniz sahalarında uydu haberleşme hizmeti sunulabilen kapsama alanını genişletilecektir.

470. Türkiye'nin veri depolama, işleme ve iletimi faaliyetlerinde bölgesel veri üssü haline gelmesini sağlamak üzere, gerekli düzenleyici çerçeve ve teşvik mekanizması kurgulanıp uygulamaya konulacaktır.

470.1. İnternet Değişim Noktası (İDN) kurulmasına yönelik usul ve esaslar belirlenecek, İDN kurulumu gerçekleştirilecektir.

470.2. Veri merkezi sektörünün geliştirilmesini sağlayacak düzenleyici çerçeve ve teşvik mekanizması oluşturulacak, Türkiye'nin yoğun ticaret yaptığı ölkelerle bulut hizmetlerinin sunulmasına yönelik işbirlikleri yapılacaktır.

471. Yerli yazılım firmalarının olgunluk seviyesi yükseltilecektir.

471.1. Yazılım sektöründe faaliyet gösteren yerli firmaların çalışma alanları, işgücü nitelikleri ve olgunluk seviyelerini içeren sektörel veri altyapısı oluşturulacaktır.

471.2. Yazılım geliştirme standartlarının sektörde yaygınlaşması ve kalite sertifikasyonlarının edinilmesi finansal olarak desteklenecektir.

471.3. Yazılım alanındaki devlet teşvikleri Ar-Ge, Ür-Ge ve pazarlama süreçlerini bütüncül olarak kapsayacak şekilde yapılandırılacaktır.

472. Yazılım alanında yerli katma değerinin artırılması ve güvenlik risklerinin azaltılması amacıyla açık kaynak kodlu yazılım ekosistemi geliştirilecek, bu alanda nitelikli insan gücü yetiştirilecektir.

472.1. Türkiye Açık Kaynak Platformu hayata geçirilecek; kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu kritik yazılımların kitle kaynak yoluyla bu platform vasıtasıyla üretilmesi, bu ürünleri ihraç edebilecek hizmet sağlayıcıların oluşması ve ülkemizin yazılımcı havuzunun büyütülmesi sağlanacaktır.

472.2. Kişisel becerileri yazılım geliştirmeye uygun olan gençlerin uluslararası geçerli sertifika programları yoluyla yazılım sektörüne kazandırılması sağlanacaktır.

472.3. Yazılım geliştiricilerinin nitelik ve sayısının artırılmasına yönelik yaygın ve çevrimiçi eğitim programları uygulanacak, bu amaca yönelik eğitim modeli ve yetkinlik değerlendirme sistemi oluşturulacaktır.

473. Yapay zekâ teknolojilerinin üretilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik ulusal politika belirlenecektir.

473.1. Yapay zekâ teknolojileri alanında yerli teknoloji üretme kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve bu teknolojilerin ekonominin genelinde etkin kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik ulusal ölçekteki çalışmalar için yol haritası hazırlanacaktır.

474. Ulusal siber güvenliğin sağlanmasına yönelik düzenlemeler ile kurumsal yapılanma oluşturulacak ve teknik altyapı güçlendirilecektir.

474.1. Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi güncellenecek, siber güvenliğe yönelik düzenlemeler ve teknik altyapı güçlendirilecek ve güçlü bir koordinasyon yapısı oluşturulacaktır.

474.2. AB'nin Şebeke ve Bilgi Güvenliği Direktifine uyum sağlanmasına yönelik çalışma yapılacaktır.

474.3. İhtiyaç duyulan alanlarda siber güvenlik standartları oluşturulacaktır.

474.4. Kritik altyapılarda bilgi güvenliği yönetim sistemi kurulmasına yönelik usul ve esaslar belirlenerek hayata geçirilecektir.

474.5. Bilgi ve iletişim teknolojileri altyapılarına yönelik tehditlere ilişkin siber istihbarat paylaşım ağı kurularak ulusal siber güvenlik olaylarına müdahale ve koordinasyon kapasitesi artırılacak, siber tehdit istihbaratı sağlanan kaynaklar çoğaltılacaktır.

475. Siber güvenlik ekosistemi milli çözümlere dayalı olarak geliştirilecektir.

475.1. Siber güvenlik ekosisteminin faydalanması ve bu alanda katma değeri daha yüksek ürün ve çözümlerin geliştirilmesi amacıyla kamu araştırma kurumları ile üniversitelerin de dâhil olduğu siber güvenlik ürün ve teknoloji projeleri geliştirilecek ve bu projelerin çıktıları açık kaynak kodlu olarak siber güvenlik ekosistemiyle paylaşılacaktır.

475.2. Siber güvenlik kümelenmelerinde yer alan firmalara ihracata yönelik teşvikler verilecektir.

476. Toplumun tüm kesimlerinde siber güvenlik kültürü ve insan kaynağının geliştirilmesi sağlanacaktır.

476.1. Bütünleşik siber güvenlik eğitim ve farkındalık platformu oluşturulacaktır.

476.2. Siber güvenlik eğitimleri düzenlenecek ve farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

476.3. Üniversitelerde siber güvenlik lisans ve yüksek lisans programları oluşturulacak, bilişim alanında mevcut lisans programlarının siber güvenlik müfredatı geliştirilecektir.

477. İnternetin güvenli kullanımı ve toplumun internet üzerinden yürütülen dezenformasyon kampanyaları ile yasa dışı faaliyetlerden korunmasına yönelik çalışmalar yürütülecek, ilgili düzenlemeler uluslararası yönelimler doğrultusunda güncellenecek, elektronik ortamdaki işlemlere hukuki geçerlilik kazandırmaya yönelik mekanizmalar oluşturulacaktır.

477.1. Dezenformasyon kampanyalarına karşı doğrulama platformları desteklenecektir.

477.2. AB'nin Elektronik Kimlik Tespiti ve Güven Hizmetleri Tüzüğüne uyum sağlamak üzere güven hizmetlerine (e-mühür, SSL sertifikaları, e-imza, KEP) yönelik düzenlemeler güncellenecektir.

477.3. 5651 sayılı Kanun ve ilgili ikincil düzenlemeler uluslararası yönelimler ve prensipler doğrultusunda güncellenecektir.

477.4. İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı ile ilgili farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülecek, Güvenli İnternet Hizmetinin tanıtımı yapılarak bilinirliği artırılacaktır.

478. Sınır aşan veri transferlerine ilişkin temel yaklaşım ve kuralları ortaya koyan düzenleme yapılacak, dijital ortamdaki verinin daha yüksek katma değer yaratacak şekilde kullanılmasına yönelik yöntemler araştırılacaktır.

478.1. Türkiye'de kalması güvenlik açısından gerekli ve stratejik açıdan önemli olan verinin tanımının, güvenlik seviyesinin, depolama ve iletişim standartlarının ilgili paydaşlarla birlikte belirlenmesine imkân verecek çerçeve düzenleme oluşturulacaktır.

478.2. Ekonomik aktörlerin elindeki dijital verilerin, ticari sır ve mahremiyet ilkeleri çerçevesinde, mümkün olan en geniş ölçekte paylaşılabirliğine yönelik yöntem ve mekanizmalar incelenerek buna ilişkin öneriler geliştirilecektir.

479. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin düzenlemeler teknolojinin getirdiği yenilikler ve uluslararası platformlarda benimsenen yeni yaklaşımlar doğrultusunda güncellenecek, bu alanda teknolojik gelişme teşvik edilecektir.

479.1. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu AB'nin Genel Veri Koruma Tüzüğü dikkate alınarak güncellenecektir.

479.2. Mahremiyet artırıcı teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımı desteklenecektir.

480. İnternet erişimi ve kullanımı bakımından gelir, bölge, cinsiyet ve yaş grupları arasındaki farklar azaltılacaktır.

480.1. Evrensel hizmet kaynakları kullanılmak suretiyle internet erişimi yaygınlaştırılacaktır.

480.2. Sayısal bölünmenin azaltılmasına yönelik elektronik haberleşme tarife kampanyaları ilgili düzenlemeler çerçevesinde desteklenecektir.

480.3. Bilinçlendirme eğitimleri ve sayısal içerik geliştirilmesi gibi araçlarla sayısal bölünme azaltılacaktır.

481. İnternet girişimlerinin ortaya çıkması, olgunlaşması ve yatırımcı ağları ile temas etmesine yönelik hızlandırıcı merkezler kurulacaktır.

481.1. Yenilikçi internet girişimcilerinin gelişim ve başarı imkânlarını artıran hızlandırıcı merkezler kurularak üniversiteler, yatırımcılar ve iş dünyası arasında işbirlikleri geliştirilecektir.

482. Karasal vericiler üzerinden sayısal yayıncılığa geçiş süreci tamamlanacak, yayın altyapıları belirli bölgelerde toplanarak görüntü kirliliği önlenecektir.

482.1. Karasal sayısal televizyon yayıncılığı sıralama ihaleleri gerçekleştirilecektir.

482.2. Karasal sayısal radyo yayıncılığı sıralama ihaleleri gerçekleştirilecektir.

482.3. Sayısal yayıncılık için belli merkezlerde radyo ve televizyon kulelerinin yapımı sağlanacaktır.

483. Kamu, özel sektör, üniversiteler ve STK'lar arasındaki işbirliği geliştirilerek dijital dönüşüm ekosistemi oluşturulacaktır.

484. Dijital dönüşüm alanında ihtiyaç duyulan araştırmalar yürütülecek ve istatistikler oluşturulacaktır.

484.1. Dijital dönüşüm alanında teknik incelemeler, akademik çalışmalar, saha çalışmaları ve benzeri faaliyetleri kapsayan Dijital Dönüşüm Araştırmaları Programı hayata geçirilecektir.

484.2. Dijital dönüşüm alanında güncel istatistikler derlenerek ulusal ve uluslararası endeks çalışmalarında etkin kullanımı sağlanacaktır.

Tablo 26: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Hedefleri

	2018	2023
Mobil Genişbant Abone Yoğunluğu (%)¹	74,5	100
Fiber Genişbant Abone Yoğunluğu (%)²	3,4	11,5
BM-ITU Küresel Siber Güvenlik Endeksinde Türkiye'nin Sıralaması	20/175	14/175
Kadınların İnternet Kullanım Oranı (%)³	65,5	90

Kaynak: 2018 yılı verileri Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, TÜİK ve Uluslararası Telekomünikasyon Birliğine aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Mobil genişbant abone sayısının nüfusa oranıdır.

(2) Fiber genişbant abone sayısının nüfusa oranıdır.

(3) 16-74 yaş aralığındaki kadınlar içerisinde internet kullananların oranıdır.

2.2.3.6. Enerji

a. Amaç

485. Enerji arzının sürekli, kaliteli, sürdürülebilir, güvenli ve katlanılabilir maliyetlerle sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

486. Enerjide artan talebin karşılanmasında rekabete dayalı yatırım ortamı geliştirilecek ve mali açıdan güçlü, istikrarlı, şeffaf, öngörülebilir, tüketicinin korunduğu ve sürdürülebilirliği de dikkate alan bir enerji piyasasının sürekliliği gözetilecektir.

486.1. Orta ve uzun vadeli enerji arz-talep planlamaları yapılacaktır.

486.2. Elektrik ve doğal gaz piyasalarında rekabeti tesis edecek şekilde maliyet bazlı fiyatlandırma uygulamaları benimsenecektir.

486.3. Talep tarafı katılımının sağlanmasına yönelik piyasa altyapısı oluşturulacaktır.

487. Kamu tarafından işletilen santrallerin rehabilitasyonları tamamlanacaktır.

487.1. Afşin-B Termik Santrali, Keban Hidroelektrik Santrali (HES), Karakaya HES ve Hirfanlı HES rehabilitasyonları gerçekleştirilecektir.

488. Nükleer Güç Santralleri (NGS) elektrik enerjisi üretim portföyüne dâhil edilecek, nükleer enerjinin elektrik enerjisi üretimindeki payının artırılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülecek ve kurumsal kapasite güçlendirilecektir.

488.1. Akkuyu NGS'nin ilk ünitesinin inşaatı 2023 yılında tamamlanacak ve elektrik enerjisi üretimine başlanacaktır.

488.2. Akkuyu NGS'ye ek olarak, iki NGS'nin daha kurulumuna yönelik çalışmalara devam edilecektir.

488.3. NGS'lerde teknoloji transferi sayesinde nükleer teknolojide dışa bağımlılığı azaltacak önlemler alınacaktır.

488.4. Nükleer Düzenleme Kurumunun ihtiyaç duyacağı teknik destek, analiz, danışmanlık, denetim, eğitim ve sertifikalandırma gibi hizmetleri yapmak üzere Nükleer Teknik Destek Anonim Şirketi faaliyete geçirilecektir.

489. Linyit rezervlerimizin çevre standartlarına uygun şekilde elektrik enerjisi üretiminde kullanımı artırılacaktır.

489.1. Kamu elindeki linyit sahalarının elektrik üretimi suretiyle ekonomiye kazandırılması sağlanarak, elektrik üretiminde ithal kaynaklara bağımlılık azaltılacak ve istihdama katkı sağlanacaktır.

489.2. Enerji verimliliği kazanımları ve orman varlığının artırılması gibi ilave tedbirlerle karbon salımının azaltılmasına dair önlemler geliştirilecektir.

489.3. Temiz kömür teknolojilerine ilişkin Ar-Ge projeleri desteklenecektir.

490. Doğal gaz arz güvenliği güçlendirilecek, doğal gaz erişim artırılacaktır.

490.1. Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi ile Kuzey Marmara Doğal Gaz Depolama Tevsii Projesi tamamlanarak toplam doğal gaz yeraltı depolama kapasitesi 10 milyar metreküpe çıkarılacaktır.

490.2. Doğal gazda, kaynak ülke ve güzergâh çeşitliliğinin artırılması amacıyla yüzer LNG depolama ve gazlaştırma ünitesi (FSRU) gemisi temin edilecek ve FSRU bağlantı sistemleri tamamlanacaktır.

490.3. Doğal gaz iletim ve dağıtım altyapısı güçlendirilerek, gerekli şartları haiz yerlerin doğal gaza erişimi sağlanacaktır.

491. Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi artırılacak, yenilenebilir enerji üretiminin şebekeye güvenli bir şekilde entegrasyonunun sağlanması amacıyla gerekli planlama ve yatırımlar gerçekleştirilecektir.

491.1. YEKA benzeri modeller sayesinde yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi üretiminde daha yoğun bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

491.2. Yenilenebilir enerji üretim tesislerinin şebekeye entegrasyonu ve buna ilişkin teknik yardım projeleri hayata geçirilecektir.

491.3. Artan yenilenebilir enerjinin şebeke üzerinde oluşturduğu kısıtların bertaraf edilmesi amacıyla, pompaj depolamalı HES'ler dâhil olmak üzere enerji depolama sistemleri tesis edilecektir.

492. Daha verimli ve kendi enerjisini üreten binalar yaygınlaştırılacaktır.

492.1. Mevcut binalarda enerji verimliliğini teşvik edici desteklemeler yapılacaktır.

492.2. Ulusal Yeşil Bina Sertifika Sistemi kurulacaktır.

492.3. Kendi elektrik ihtiyacını karşılamak amaçlı lisanssız güneş enerjisi santrali ile rüzgâr enerjisi santrali uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

492.4. Kamu Binalarında Enerji Verimliliği Projesi uygulanacaktır.

493. Elektrik şebekelerinin ve sistemlerinin daha da güçlendirilmesi ve esnek hale getirilmesi sağlanacaktır.

493.1. Akıllı şebeke uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

493.2. Elektrik arzında bölgesel yeterlilik sağlanmaya çalışılacak, elektrik iletim altyapı yatırımları sistemin güvenliğini ve bölgelerin arz-talep durumlarını gözeterek şekilde hayata geçirilmeye devam edilecektir.

493.3. Elektrikte teknik ve teknik olmayan kayıp oranı azaltılacaktır. Bu çerçevede, teknik olmayan kaybı azaltmaya yönelik olarak bilinçlendirme, teşvik ve yaptırım uygulamaları

oluşturulacak, akıllı sayaç ve uzaktan okuma gibi sistemlerin kullanımı yaygınlaştırılacak ve denetimler artırılabacaktır.

494. Uluslararası elektrik enterkoneksiyon kapasitesi artırılarak sınır ötesi ticaret imkânları geliştirilecektir.

494.1. Türkiye ve İran arasında elektrik ticaretine imkân verecek Van Back to Back Sistemi ve bağlantı hatları hayata geçirilecektir.

494.2. Tortum-Gürcistan enerji iletim hattı projesi tamamlanacaktır.

494.3. Elektrikte dış ticaretin artırılması için gerekli teknik altyapı ve piyasa altyapısının kapasitesi artırılabacaktır.

495. Enerjide üretici ve tüketici bölgeler arasında bulunan ölkemizin jeostratejik konumunun etkin bir biçimde kullanılmasıyla bir enerji ticaret merkezi olması ve Enerji Piyasası İşletmeleri A.Ş. (EPIAŞ) bünyesindeki elektrik ve doğal gaz ticaret platformlarının yeni piyasa ürünleri ile geliştirilmesi için faaliyetler etkin bir şekilde sürdürülecektir.

495.1. TürkAkım projesinin, ölkemiz sorumluluğunda bulunan kısmını oluşturan TürkAkım Kara Kısmı-1 Doğal Gaz Boru Hattı Projesi tamamlanacaktır.

495.2. Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesinin kalan kısımları tamamlanarak Hazar havzasından Avrupa'ya gaz iletilmesine yönelik altyapı hizmete alınacaktır.

495.3. Organize toptan doğal gaz satış piyasasında ticaretin derinleşmesi ve EPIAŞ tarafından işletilen sürekli ticaret platformunda elektrik ve doğal gaz piyasasına yönelik vadeli işlemlerin önünü açacak türev piyasalarının oluşumu sağlanacaktır.

496. Enerji altyapısının işletilmesine etkin ve güvenli bir şekilde devam edilecektir.

496.1. Kritik önemi haiz enerji altyapısının güvenli bir şekilde işletilmesine yönelik Siber Güvenlik Operasyon Merkezi kurulacaktır.

496.2. Enerji KİT'lerinde kullanılması amacıyla Milli Akıllı Şebeke Yönetim Sistemi (Milli SCADA) geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Tablo 27: Enerji Sektörü Hedefleri

	2018 ¹	2023
Birincil Enerji Talebi (BTEP)	147.955	174.279
Elektrik Enerjisi Talebi (TWh)	303,3	375,8
Kişi Başı Birincil Enerji Tüketimi (TEP/Kişi)	1,81	2,01
Kişi Başı Elektrik Enerjisi Tüketimi (kWh/Kişi)	3.698	4.324
Doğal Gazın Elektrik Üretimindeki Payı (%)	29,85	20,7
Yenilenebilir Kaynakların Elektrik Üretimindeki Payı (%)	32,5	38,8
Yerli Kaynaklardan Üretilen Elektrik Enerjisi Miktarı (TWh)	150,0	219,5
Elektrik Kurulu Gücü (MW)	88.551	109.474

Kaynak: 2018 yılı verileri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve TEİAŞ'a aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Not: TEP: Ton Eşdeğer Petrol, BTEP: Bin TEP, kWh: Kilowatt-saat, TWh: Milyar Kilowatt-saat, MW: Megawatt.

(1) Elektrik kurulu gücü haricindeki 2018 yılı verileri gerçekleşme tahminleridir.

2.2.3.7. Madencilik

a. Amaç

497. Madencilik sektöründe hammadde arz güvenliğinin sağlanması, madenlerin yurt içinde işlenerek katma değerinin artırılması yoluyla ülke ekonomisine katkısının geliştirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

498. Enerjide dışa bağımlılığın ve cari açığın azaltılmasını teminen, yerli kaynakların daha fazla kullanılması amacıyla, başta linyit olmak üzere, jeotermal ve kaya gazı gibi yüksek potansiyeli bulunan yerli kaynaklara yönelik arama, üretim ve Ar-Ge faaliyetleri artırılabilecektir.

498.1. Linyit rezervlerimizin etütleri tamamlanarak santral kurulum ihalesine hazır hale getirilecektir.

498.2. Kaya gazı ve metan gazı konusunda kapsamlı araştırma faaliyetleri yürütülecektir.

498.3. Bitümlü şeylden sentetik petrol üretimine yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

499. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde madencilik sektörünün çevre ve iş güvenliği mevzuatına uyumu geliştirilecektir.

499.1. Çevre ve iş güvenliği mevzuatına uyum bilinci artırılacaktır.

499.2. Eğitim ve sertifikasyon çalışmalarına devam edilecek ve madencilikğe özgü kurumsal iş güvenliği altyapısı geliştirilecektir.

500. İzin süreçlerinde bürokratik yapının etkinliği sağlanacak, yatırım güvencesi artırılacaktır.

500.1. Madencilik faaliyetlerinde izin, ruhsat ve lisans işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesine yönelik altyapı oluşturulacaktır.

500.2. Yatırım güvencesini sağlamaya yönelik izin formaliteleri basitleştirilerek yatırım süreçleri hızlandırılacak ve yatırımcı üzerindeki idari yükler azaltılacaktır.

501. Firma ve işletme ölçeklerinin büyütülmesi özendirilecektir.

501.1. Havza madenciligi ve yakın sahalardaki faaliyetlerin maliyet etkinligi ve iş güvenliginin artırilmasına dönük çalışmalara hız verilecektir.

501.2. Sektördeki firmaların teknik ve mali yapılarının güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

502. Madencilikte katma değerin artırılması amacıyla, madencilik ürünlerinin yurt içinde işlenmesine ve uç ürün geliştirilmesine öncelik verilecek, madencilikte kullanılan makine ve ekipmanların yerli üretimi desteklenecektir.

502.1. Maden ruhsat sahalarının ihalelerinde ileri aşamaları içeren üretim şartı uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

502.2. Ekonomik potansiyeli yüksek madenler ile diğerkritik hammaddelerin üretim altyapısı oluşturulacaktır.

502.3. Enerji ve madencilik makine ve ekipmanlarında yerli üretimin geliştirilmesi sağlanacaktır.

503. Enerji sektörü ile sanayinin hammadde ihtiyacını karşılamak üzere yurt içi ve yurt dışındaki arama çalışmaları artırılacak; nadir toprak elementleri, bor ve diğerekonomik potansiyeli yüksek madenlerin aranmasına öncelik verilecektir.

503.1. Enerji sektörünün petrol, doğal gaz ve jeotermal kaynak ile sanayinin hammadde ihtiyacını karşılamak üzere yurt içi ve yurt dışındaki arama faaliyetleri hızlandırılacaktır.

503.2. KKTÇ'nin deniz ruhsat sahaları dâhil olmak üzere, denizlerde petrol ve doğal gaz sismik arama ve sondaj çalışmaları yoğunlaştırılacak, 2023 yılı sonuna kadar yapılacak toplam deniz sondajı sayısı 26'ya çıkarılacaktır.

503.3. Ülkeler ve ülke grupları tarafından belirlenen kritik hammaddelerin ve nadir toprak elementlerinin aranması ve araştırılmasına yönelik projeler geliştirilecektir.

503.4. MTA'nın yurt dışında uygun yatırım ve üretim imkânları belirlenerek, yurt dışında maden arama ve yatırım konularında diğerkülke kuruluşlarıyla işbirliğı halinde projeler geliştirilecektir.

504. Özel sektörün arama faaliyetlerinin artırılabilmesi için finansal riskleri azaltmaya yönelik çalışmalar yürütülecektir.

504.1. Maden arama risklerini mali açıdan azaltacak bir mekanizma oluşturulacaktır.

504.2. Uluslararası standartlarda maden aranmasını ve işletilmesini mümkün kılacak Maden Yatırım Ortaklığı modeli oluşturulacaktır.

504.3. Arama ve rezerv raporlarının uluslararası standartlara uygun şekilde hazırlanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

505. Ülkemiz ekonomisi için temel ve kritik madenler belirlenecektir.

505.1. Temel ve kritik madenlerin ve nadir toprak elementlerinin güvenli teminine yönelik yol haritası hazırlanacaktır.

505.2. Bu madenlere ilişkin stratejik rezerv, stok, ihracat kısıtlaması konularında düzenlemeler yapılacaktır.

Tablo 28: Madencilik Sektörü Hedefleri

	2018	2023
Madencilik Katma Değerinin GSYH'ya Oranı (Cari Fiyatlarla, %)	0,85 ¹	1,3
Madencilik İhracatı (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	3,4	10,0
Görünür Linyit Rezervi (Milyar Ton)	18,9	20,0
Deniz Sondajı Sayısı (Toplam Offshore, Kümülatif)	2	26

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) Gerçekleşme tahminidir.

2.2.3.8. Lojistik ve Ulaştırma

a. Amaç

506. Türkiye'nin coğrafi avantajından en iyi şekilde faydalanarak modlar arası (intermodal) ve çok modlu (multimodal) uygulamaların geliştirilmesi; demiryolu ve denizyolu taşıma paylarının artırılması; hızlı, esnek, emniyetli, güvenilir ve entegre bir taşıma sisteminin tesis edilmesiyle lojistik maliyetlerin düşürülmesi, ticaretin kolaylaştırılması ve ülkemizin rekabet gücünün artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

507. Ulaştırma modları arasındaki entegrasyon güçlendirilecek ve sektöre giriş engellerini ortadan kaldıracak tedbirler alınacaktır.

507.1. Dağınık yapıdaki lojistik mevzuatı bütünlüklü bir yapıya getirilecek ve yalınlaştırılacak, kombine taşımacılık mevzuatı yayımlanacaktır.

507.2. Kombine Yük Taşımacılığı hizmetleri ile kombine yük terminaleri ve aktarma merkezlerinin idari ve mali teşvikine yönelik program hazırlanacaktır.

507.3. Lojistik merkez ve iltisak hatlarının standartları ile işletme ve yönetim modelleri belirlenecektir.

507.4. Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yetki Belgesi sektördeki serbestleşme düzeyini ve rekabetçiliği artıracak şekilde düzenlenecek, diğer yetki belgeleri ile uyumlaştırılması

sağlanacak, yapılacak değişiklikler ile sektöre giriş engelleri ve kayıt dışılık azaltılacak, ayrıca sektörün öngörülebilirliği ve kurumsallaşma düzeyi artırılabilecektir.

507.5. Özel demiryolu işletmeciliğinin teşvik edilmesi ve demiryollarında serbestleşmenin geliştirilmesine yönelik ikincil mevzuat tamamlanacaktır.

508. Lojistik faaliyetlerinde esneklik, hız, öngörülebilirlik, güvenlik, kalite, ölçek ekonomisi ve yenilikçilik gibi hizmet düzeyi parametreleri iyileştirilecektir.

508.1. Karayolu taşımacılığında yük hareketliliğinin ölçülmesi, atıl kapasitenin kullanılması, maliyetlerin optimize edilmesi ve kayıt dışılığın önlenmesine yönelik dinamik bir taşımacılık veri tabanı oluşturularak tüm paydaşlar tarafından erişilebilir hale getirilecek, dijital platform ve uygulamalar yoluyla paylaşım ekonomisi modellerinin hayata geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

508.2. Karayolu ağında can ve mal güvenliği ile çevre emniyetine yönelik önlemlerin geliştirilmesini teminen bu alandaki işletme denetimleri artırılacak ve etkinleştirilecektir.

508.3. Blokzincir uygulamalarının yaygınlaştırılmasını teminen ulaştırma ve gümrük hizmetlerinde gerekli hukuki ve fiziki altyapı çalışmaları tamamlanacaktır.

508.4. AB ülkelerine yapılan karayolu transit taşımalarındaki kısıtlamaların giderilmesi amacıyla ülkemizin uluslararası hukuk kapsamında sahip olduğu hakların korunması yönünde diplomatik kanallar en üst seviyede zorlanacaktır.

509. Kaynakların daha etkin kullanılması, verimliliğin artırılması ve görev odaklı organizasyon yapısının sağlanmasını teminen demiryolu sektöründeki kuruluşların altyapı yapımı, işletmeciliği ve bakım onarımı ile tren işletmeciliği ve bakım-onarımı ayrımında görev dağılımları yeniden organize edilecektir.

509.1. Demiryolu altyapı yapımı, bakımı, altyapı erişimi ve tahsisi, şebeke bildirim, emniyet yönetimi, düzenleme ve denetleme, tren işletmeciliği ile demiryolu araçlarının sahipliği, imalatı ve bakım onarımı faaliyetleri organizasyonel olarak birbirinden ayrıştırılacak, faaliyetler arasında etkin bir çalışma mekanizması kurulacak ve sektör yeniden yapılandırılacaktır.

509.2. Demiryolu yolcu taşımacılığı kamu hizmeti yükümlülüğünün yerine getirilmesi görevi yeniden düzenlenecek, kamu hizmeti yükümlülükleri ihale yoluyla belirlenerek demiryolları alternatif tren işletmecilerine açılacaktır.

510. Ülkemizdeki kamu ve özel sektörün liman yatırımları bütüncül bir bakış açısıyla koordine edilecek ve çevreye duyarlı, sürdürülebilir liman uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

510.1. Küçük ölçekli, dağınık, verimsiz ve hizmet kalitesi düşük liman altyapısının önüne geçilebilmesini teminen Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından ilgili kurumlar koordine edilerek gerekli tedbirler alınacaktır.

510.2. Liman hizmet kalemleri tanımlanarak tüm limanlarda standart hale getirilecektir.

510.3. Liman operasyonlarında enerji verimliliğinin artırılması, çevresel etkilerin en aza indirilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik Yeşil Liman uygulamaları desteklenecektir.

511. Ulaştırma sektöründe bakım-onarım hizmetlerinin zamanında ve yeterli düzeyde karşılanmasını sağlayacak bir yapı tesis edilecek, ulaştırma altyapılarının yeterli hizmet seviyesinde tutulmasına yönelik gerekli yatırımlara ağırlık verilecektir.

511.1. Karayollarında önleyici bakım kavramının esas alındığı bir varlık yönetim sistemi kurulacak; ağır taşıt trafiği 1.000 Yıllık Ortalama Günlük Trafiğin üzerinde olan güzergâhlarda BSK kaplama yapımına ağırlık verilecektir.

511.2. Yapım ve teknik müşavirlik işlerine ilişkin ihalelerde kaliteden ödün vermeden hizmet alımlarının yapılması sağlanacak, bakım ve onarım hizmetlerinin ağırlıklı olarak özel kesim marifetiyle performans esaslı sözleşmelerle yürütülmesi için gerekli hukuki ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilecektir.

511.3. Demiryolu altyapısı ve demiryolu araçlarında bakım-onarım faaliyetleri iyileştirilecek, önleyici bakım kavramının esas alındığı bir varlık yönetim sistemi kurulacaktır.

511.4. Havalimanları altyapılarında önleyici bakım kavramının esas alındığı bir varlık yönetim sistemi kurulacaktır.

511.5. Karayolu ağında enerji ve zaman tasarrufunu, trafik güvenliğini, karayolu kapasitesinin etkin kullanımını sağlayan Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) ile ilgili mimari yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde tamamlanarak uygulamaya konulacaktır.

512. Karayolu trafik kazalarından kaynaklı ölüm, yaralanma ve hasarların en aza indirilmesi sağlanacaktır.

512.1. Yol kullanıcılarının hata yapacağını kabul eden ve yol güvenliğini trafik sistemi içerisindeki tüm aktörlerin ortak bir sorumluluğu olarak gören Güvenli Sistem Yaklaşımı benimsenecek ve bu yönde kurumsal yapı tesis edilecektir.

512.2. Karayolu ağındaki darboğazlar giderilecek, kaza kara noktaları iyileştirilecek ve toplam 2.872 km bölünmüş yol yapılacaktır.

512.3. Trafik güvenliği konusunda faaliyet gösteren mevcut kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon ile veri paylaşımı en üst seviyeye çıkarılacaktır.

512.4. Trafik güvenliğinin en üst seviyede tesis edilebilmesi için yol teknolojilerindeki gelişmelerden de yararlanılarak denetimler etkinleştirilecek, yol kullanıcıları trafik güvenliği konusunda bilinçlendirilecektir.

512.5. Elektronik Denetim Sistemlerinde anlık hız denetimi yerine ortalama hız denetimleri esas alınacaktır.

513. Ulaştırma sisteminin sürdürülebilirliği ve mevcut altyapının verimliliğini teminen talep yönetimi benimsenecek, ulaştırma yatırımları verimlilik odağında rasyonelleştirilecektir.

513.1. Otoyol ve köprülerde dinamik fiyatlandırma ile talep yönetimi sistemi hayata geçirilecektir.

513.2. Ulaştırma sektöründeki yatırımlar öncelik ve verimlilik odağında gözden geçirilerek önceliğini ve yapılabirliğini kaybetmiş projeler sonlandırılacak ve yatırımlarda rasyonelleşme sağlanacaktır.

514. Ulusal ölçekteki mekânsal planlar ile ulaşım planlarının bütüncül bir şekilde ele alınması sağlanacak; kentsel lojistik planlar, makro ölçekteki mekânsal strateji planları, çevre düzeni planları ve lojistik master planları eşgüdüm içerisinde hazırlanacak ve uygulanacaktır.

514.1. Türkiye Lojistik Master Planı ile Ulusal Ulaştırma Ana Planı koordineli bir biçimde tamamlanacaktır.

514.2. Kentsel lojistik planlarının hazırlanması yönünde mevzuat düzenlemesi yapılacak ve rehber dokümanlar hazırlanacaktır.

515. Demiryolu yolcu taşımacılığında tüketici odaklı talep yönetimi ile modern tren işletmeciliği yapılarak hizmet kalitesi artırılabilecek; hızlı, güvenli, emniyetli ve konforlu bir demiryolu ulaşımı tesis edilecektir.

515.1. Demiryolu ulaştırmasında emniyet standartları artırılabilecek, hemzemin geçitler kontrollü hale getirilecek, gar ve istasyonlarda engelsiz ulaşım imkânları artırılabilecektir.

515.2. Daha dengeli bir modal dağılımın oluşturulması ve yolcu konforunun artırılması amacıyla yapım çalışmaları devam eden yüksek hızlı ve hızlı tren hatları tamamlanacaktır.

515.3. Yüksek hızlı tren hatlarında arz ve talep dengesi gözetilerek tren planlaması yapılacak ve ekspres seferler artırılarak seyahat süreleri kısaltılacaktır.

Tablo 29: Lojistik ve Ulaştırma Sektörü Hedefleri

	2018	2023
Hızlı Tren Hat Uzunluğu (km, Kümülatif)	1.213	5.595
Demiryolu Yolcu Taşımacılığının Toplam İçerisindeki Payı (Karasal, %)	1,3	3,8
Çift Hatlı Demiryolu Uzunluğunun Toplam Anahat İçerisindeki Payı (%)	12,4	26,3
Kabotaj Hattında Elleçlenen Yükün Toplam Elleçlemeler İçerisindeki Payı (%)	12,9	18
Havalimanı Toplam Yolcu Sayısı (Direkt Transit Dâhil) (Milyon)	211	266
Bölünmüş Yol Uzunluğu (Otoyol Dâhil) (km, Kümülatif)	26.642	29.514
Otoyol Uzunluğu (km, Kümülatif)	2.842	3.779
BSK Kaplamalı Yol Ağı (km, Kümülatif)	25.215	31.478
İyileştirilen Kaza Kara Noktası	70	75
Trafik Kazaları Sonucu Hayatını Kaybeden Kişi Sayısı	6.675	4.900

Kaynak: 2018 yılı verileri Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

Posta Sektörü

a. Amaç

516. Posta sektöründe rekabetçi bir ortam sağlanarak sürdürülebilir büyümeye ve istihdama katkı sağlayan hızlı, kaliteli, erişilebilir, çeşitli ve güvenilir hizmet sunulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

517. Posta piyasasının serbestleştirilmesi sürecinde etkin düzenleme ve denetim yoluyla sektörde rekabetçi bir piyasa oluşturulacaktır.

517.1. Evrensel hizmet yükümlüsüne ayrılan tekel alanı nicel kriterlere dayanarak belirlenecektir.

517.2. Karayolu Taşıma Kanunu ile Posta Hizmetleri Kanunu ve ikincil mevzuatta yer alan uyumsuzluk ve mükerrerlikleri giderecek düzenlemeler yapılacaktır.

2.2.3.9. Ticaretin ve Tüketicinin Korunmasının Geliştirilmesine Yönelik Hizmetler

a. Amaç

518. Kalite odaklı, yenilikçi yaklaşım ve uygulamalarla ülkemizin, ticaretin kolay ve güvenli yapıldığı, tüketici haklarının gözetildiği ve korunduğu önemli ticaret merkezlerinden biri haline getirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

519. Tarım ve imalat sanayii sektörlerindeki gelişmeler ile tüketicilerin faydası gözetilerek toptan ve perakende ticaret sektöründe piyasa işleyişinde karşılaşılabilecek aksaklıklar giderilecektir.

519.1. Perakende Bilgi Sisteminin (PERBİS) yazılım işlemleri tamamlanacak ve PERBİS Yönetmeliği hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

519.2. Toptan ticareti geliştirmeyi teminen toptancı hallerinin ve benzeri yapıların modernizasyonunu sağlamak üzere mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.

520. e-Ticarette güvenin sağlanması konusundaki çalışmalar tamamlanacak, özellikle coğrafi ve kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye'nin rekabet avantajı olan bölgelerde pazar payları artırılacaktır.

520.1. Güven Damgası Sisteminin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

520.2. e-Ticaret yapan işletmelerin ulaşılabilir olması ve e-ticaret verilerinin sağlıklı bir şekilde takip edilmesine yönelik Elektronik Ticaret Bilgi Sisteminin yazılım işlemleri tamamlanacak ve sistem uygulamaya alınacaktır.

520.3. Türkiye'nin rekabet avantajı olan bölgelerde ikili ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla e-ticaret pazar payı artırılacaktır.

520.4. Türkiye'nin e-ticarette bölgesel bir merkez olması amacıyla, İstanbul Havalimanına yakın bir konumda depolama, gümrükleme, gönderim ve iade süreçlerinin bir arada yürütülebileceği ve tüm ilgili kurumların koordinasyon içerisinde hizmet vereceği bir bölge üs kurulacaktır.

520.5. e-Ticaret kanalıyla ihracatın artırılmasını teminen yerli firmaların elektronik pazaryerlerinde bulunmaları desteklenecektir.

520.6. İlgili kurumların koordinasyonu ile sınır ötesi e-ticarette ürünlerin iade alınması sürecinin kolaylaştırılmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri yapılacak ve uygulamaları iyileştirilecektir.

520.7. e-Ticarette ürün güvenliği denetimlerinin sağlanması konusunda model geliştirilecek ve ihtiyaç duyulan yasal düzenlemeler yapılacaktır.

521. Tüketicinin korunmasıyla ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve uygulamaları iyileştirilecektir.

521.1. Tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuat güncel gelişmelere uygun olarak gözden geçirilecek, piyasa gözetim ve denetim faaliyetlerinin etkinlikleri artırılabilecektir.

521.2. Bilinçli tüketimi yaygınlaştırıcı tanıtım ve farkındalık faaliyetleri yürütülecektir.

521.3. Tüketicilere yönelik hizmet memnuniyet endeksi oluşturulacaktır.

Tablo 30: Ticaretin ve Tüketicinin Korunması Hedefleri

	2018	2023
Lisanslı Depo Sayısı	70	140
Perakende Pazarında e-Ticaretin Oranı (%)	4,5	10
Güven Damgası Alan e-Ticaret Sitesi Sayısı	-	5.000
e-Ticaret İşlem Hacmi (Milyar TL) ¹	138,9	300,0
İnternet Üzerinden Alışveriş Yapanların Oranı (%) ²	29,3	43,0

Kaynak: 2018 yılı verileri Ticaret Bakanlığı, TÜİK ve Bankalararası Kart Merkezine aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) İnternet üzerinden gerçekleşen kartlı işlemler tutarıdır.

(2) İnternet kullanan bireylerin kişisel kullanım amacıyla İnternet üzerinden mal veya hizmet siparişi verme ya da satın alma oranıdır.

2.2.3.10. Gümrük Hizmetleri

a. Amaç

522. Uluslararası standartlar ve yükümlülüklerimiz doğrultusunda, bürokrasinin ve maliyetlerin azaltılması, ticaretin ve seyahatin kolaylaştırılması, etkin kontrol yöntemlerinin uygulanarak kaçakçılığın önlenmesi ve işlemlerde şeffaflığın ve öngörülebilirliğin esas alınması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

523. Farklı kurumlarca yürütülen kontrol, izin ve onay süreçleri ile bu işlemler için aranan belgeler ilgili kurumlar tarafından yerindelik açısından incelenerek daha rasyonel hale getirilecek ve dijitalleşme ile birlikte bürokrasi azaltılacaktır.

523.1. Gümrük işlemleri için farklı kurumlardan temin edilen belgelerin tek başvuru noktasından elektronik olarak temin edilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

523.2. Geçiş belgesi tahsislerinde dağıtım ofislerine ibraz edilen evrakların tamamı elektronik ortama alınacak ve kâğıt belge ibrazı sonlandırılacaktır.

523.3. Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü sahibi firmalara hâlihazırdaki düzenlemelerde sağlanan kolaylıklar hayata geçirilecek, bu firmalara ilave kolaylıklar sağlanacaktır.

523.4. Gümrük Kanununda öngörülen cezalar gözden geçirilerek daha ölçülü hale getirilecektir.

524. İhracatta gümrük aşamasında kamu kurumlarınca talep edilen belge, tahlil ve onay işlemleri için alınan ücretler gözden geçirilerek rekabetçilik önünde engel oluşturacak düzeyde olanlar yeniden belirlenecektir.

524.1. Sınır kapılarında valiliklerin tahsil ettiği dezenfeksiyon ücretleri ve ilave maliyet doğuran uygulamalar gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

525. Gümrük hizmetleriyle ilgili kamu kurumları arasında koordinasyon güçlendirilecek ve tek elden yürütülecektir.

525.1. Farklı kurumlarca işletilen laboratuvarlarda yapılan mükerrer analizlere neden olan mevzuat gözden geçirilerek, gerekli tüm analizlerin tek numune-tek analiz prensibi üzerinden yapılması sağlanacaktır.

525.2. İlgili diğer kurumların sürekli personel görevlendirmesi gereken gümrük idareleri belirlenerek gerekli görevlendirmeler yapılacaktır.

525.3. Limanlara girişte tek kart uygulamasına geçilecektir.

525.4. Hudut kapılarında görev yapan tüm kurumlarda 7/24 çalışma uygulamasına geçilecektir.

526. Gümrük işlemlerinde etkinliğin artırılmasına yönelik bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacaktır.

526.1. Yeni Bilge Projesi hayata geçirilecektir.

526.2. Gümrük hizmetleriyle ilgili farklı kurumlarca işletilen otomasyon sistemleri entegre edilecektir.

526.3. Kara sınır kapıları ve iç gümrüklerde tüm ödemelerin 24 saat kartlı ve elektronik sistemle yapılması sağlanacaktır.

527. Uygulamada yeknesaklığın sağlanmasını teminen gümrük iş süreçlerinde yetki ve sorumluluklar daha belirgin hale getirilecek, insan kaynaklarının nitelik ve niceliği yükseltilecek, uzmanlaşma düzeyi artırılacaktır.

527.1. Gümrük personeli, ihtiyaç duyulan yer ve bölümlerde becerileri ve uzmanlığı esas alınarak görevlendirilecektir.

527.2. Personel ihtiyacı belirlenerek, ihtiyaç duyulan sayı ve özelliklerde personel istihdamı sağlanacaktır.

527.3. Gümrük personeline yönelik uygulamalı hizmet içi ve ortak eğitimler verilecek ve destekleyici rehberler yayımlanacaktır.

527.4. Gümrük Eğitim Merkezinin kapasitesi geliştirilerek, uygulamalı eğitime öncelik verilecektir.

528. Ticaret erbabı ve yolcuların iş ve işlemlerinde gümrük mevzuatına uyumunun artırılması kapsamında, mükelleflerin ihtiyaç duydukları bilgi ve belgelerin güncel, doğru, anlaşılır ve kolay erişilebilir şekilde yayımlanması sağlanacaktır.

528.1. Gümrük Rehberi internet sitesi, mükelleflerin ihtiyaç duydukları temel bilgi ve belgelerin güncel, doğru ve kolay anlaşılabilir bir şekilde yayımlanmasında etkin olarak kullanılacaktır.

528.2. İlgili kurumların internet sitelerinde görev alanlarına giren gümrük ile ilgili mevzuat, işlemler, ücretler ve belgeler hakkında bilgiler güncel, yeterli ve açık bir şekilde yayımlanacaktır.

528.3. STK'larla işbirliği içerisinde gümrük hizmetleri hakkında bilgi düzeyini artırmaya yönelik seminer ve eğitimler düzenlenecektir.

528.4. Kurumsal sosyal medya hesapları bilgi yayımlamada etkin bir şekilde kullanılacaktır.

528.5. Çağrı merkezlerinin teknik altyapısı geliştirilecek, ilgili personel nitelik ve nicelik olarak artırılacaktır.

529. Gümrük kontrollerinde ve kaçakçılıkla mücadelede etkinlik artırılacaktır.

529.1. Eşya, taşıt ve yolcu kontrollerinde ileri teknolojiye sahip sistemler ve uygulamalar bütçe imkânları çerçevesinde yaygınlaştırılacaktır.

529.2. Uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ithal ürünlerin güvenliği sağlanacak, bu ürünlerin teknik mevzuata uygunluğu ve güvenliğinin tespitine yönelik denetimlere ilişkin hukuki, teknik ve idari altyapı uluslararası yükümlülüklerimiz göz önünde bulundurularak geliştirilecektir.

529.3. Veteriner sınır kontrollerinin etkin yapılabilmesi amacıyla, İstanbul Havalimanı ve Sabiha Gökçen Veteriner Sınır Kontrol Noktası Müdürlüklerinin hizmet binaları yapılacak,

Ambarlı, Derince, Tekirdağ limanlarında yer sorunları çözülecek, ihtiyaç duyulan makine-teçhizat temin edilecektir.

529.4. Veri Yönetimi ve Hedefleme Yazılımı Projesi hayata geçirilecektir.

529.5. Dış ticaret işlemlerinin daha analitik olarak değerlendirilmesi için kurumsal Karar Destek Sistemi yazılımı güncellenecek ve kapasitesi artırılabilecektir.

529.6. Risk temelli kontroller etkinleştirilecek, sonradan kontrol sisteminde etkinlik ve seçicilik artırılabilecektir.

529.7. Tasfiye işlemlerinde etkinlik artırılabilecek ve tasfiye süreçleri hızlandırılacaktır.

Tablo 31: Gümrük Hizmetleri Hedefleri

	2018	2023
Toplam Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü Sahibi Firma Sayısı	415	575
Türkiye'nin Sınır Ötesi Ticaret Endeksi Sıralaması¹	42	37
İhracatta Yükün Deniz Limanlarında Gümrük Gözetiminde Ortalama Bekleme Süresi (Gün)	2,1	0,8
İhracatta Yükün Kara Kapılarında Gümrük Gözetiminde Ortalama Bekleme Süresi (Saat)	6,2	2,4
İlk 4 Saatte Gümrükleme Tamamlanan İhracat Beyannamesi Oranı (%)	84	90
İhracat Kırmızı Hat Oranlarındaki Düşüş (%)	3,5	2,8

Kaynak: 2018 yılı verisi Ticaret Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2018 yılı verisi Dünya Bankasına aittir.

2.2.3.11. İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhlik Hizmetleri

a. Amaç

530. İnşaat sektörünün, nitelikli arz ve talep temelinde kaliteye dayalı rekabet üzerine kurulu, insan odaklı ve çevreyle barışık, tasarım ve teknolojik kabiliyetleri ile Ar-Ge kapasitesi ve katma değeri yüksek bir yapıya kavuşturulması, yurt dışında ise küresel bir marka haline getirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

531. İnşaat sektöründe yerli ve yenilikçi teknolojiler süreçlere entegre edilerek nitelikli arz ve talebe dayalı büyüme sağlanacaktır.

531.1. Kamunun yürüttüğü yapım ve teknik müşavirlik işlerine ilişkin ihalelerde kaliteden ödün vermeden hizmet alımlarının yapılması sağlanacaktır.

531.2. Yurt içi teknik müşavirlik ihalelerinde yerel deneyimi de esas alan gerekli mevzuat hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

531.3. Yapı denetim sistemi iyileştirilerek teknolojik uyum kapasitesi güçlendirilecektir.

531.4. Özel sektör yapı müteahhitleri ekonomik ve teknik yeterliklerine göre sınıflandırılarak, bunların üstlenebilecekleri iş büyüklüklerinde yeterlik uygulamasına geçilecek, bu şekilde tüketicilerin korunması ve sektörde ehliyet sahibi firmaların desteklenmesi sağlanacaktır.

532. Yurt dışı müteahhitlik ve teknik müşavirlik hizmetlerinin gelişimi desteklenmeye devam edilecektir.

532.1. Yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinin yeni pazarlara girebilmesi, mevcut pazarlarda derinleşmesi, Türk inşaat ürünlerinin ihracatına katkı sağlanması için firmaların uluslararası pazarlarda konumlanması, güçlenmesi ve markalaşması yönünde desteklenmesine devam edilecektir.

532.2. Müteahhitlik sektörünün yurt dışında proje üstlenmesine, firmalarımıza teknolojik üstünlük, finansmana erişim veya pazara giriş açısından katkı sağlayabilecek diğer ülke firmaları ile ortaklıklar kurulmasına yönelik ticaret politikası araçları kullanılacaktır.

532.3. Teknik müşavirlik firmalarının yurt dışı faaliyetlerinin desteklenmesine devam edilecektir.

Tablo 32: Teknik Müşavirlik ve Müteahhitlik Hedefleri

	2018	2023
Yurt Dışı Teknik Müşavirlik Hizmetleri Yıllık Toplam Proje Tutarı (Milyon Dolar)	166	225
Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri İş Hacmi (Milyar Dolar)	20,8	35

Kaynak: 2018 yılı verileri Ticaret Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.2.3.12. Yönetim Danışmanlığı

a. Amaç

533. Yönetim danışmanlığı hizmetlerinin, özel sektör ve kamuya bilgiye dayalı, nitelikli, öngörülü ve stratejik destek sağlayan, ülkemizin yakın coğrafyasına ve gelişmiş ülkelere hizmet ihracı yapabilen bir sektör konumuna getirilmesi ve ülke kalkınmasında rol alması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

534. Yönetim danışmanlığı hizmetlerinin kalkınmanın tüm süreçlerinde etkin bir şekilde kullanılması ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

534.1. Yönetim danışmanlığı hizmetlerinden daha etkin faydalanılmasını teminen, kamu kuruluşlarına yönelik bilgilendirme ve eğitim programları düzenlenecektir.

535. Yönetim danışmanlığı hizmet sunucularının küresel rekabete uygun kapasite ve yetkinliklerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.

535.1. Yönetim danışmanlığı alanında mesleki yeterliliklerin belgelendirilmesine yönelik organizasyonel yapı ve süreçler belirlenecektir.

2.3. NİTELİKLİ İNSAN, GÜÇLÜ TOPLUM

536. Sürdürülebilir kalkınma ve kapsayıcı büyüme; istikrarlı bir ekonomiyi hedefleyen etkin ekonomi politikaları ile huzurlu bir topluma yönelik sosyal politikaların bir arada ve koordinasyonlu bir şekilde yürütülmesi yoluyla mümkündür. Plan dönemi kalkınma perspektifi özel politika gerektiren çocuklar, gençler, kadınlar, engelliler, yaşlılar gibi toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

537. Ülkemizin beşeri yapısının güçlenmesine yönelik tüm kademelerde kapsayıcı ve kaliteli eğitim hamlesiyle bilgiyi ekonomik ve sosyal yarara dönüştüren, teknoloji kullanımına ve üretime yatkın nitelikli insan yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede; tüm bireylerin kapsayıcı ve nitelikli bir eğitime ve hayat boyu öğrenme imkânlarına erişim sağlamaları amaçlanmaktadır. On Birinci Kalkınma Planı döneminde üretken ve mutlu bireyler yetiştirmek için eğitim, kültür, sanat ve spor alanlarında tüm süreçlerde politikalar hayata geçirilecek ve gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

538. Kalkınma hedeflerine ulaşılmasında diğer bir önemli unsur sağlık hizmetleridir. Bu kapsamda bireylerin fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan iyilik halinde olmalarının sağlanması, yaşam kalitesinin yükseltilerek, ekonomik ve sosyal hayata aktif ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının temin edilebilmesi için kaliteli sağlık hizmet sunumu hedeflenmektedir. Sağlık hizmet sunumunda bölgeler arası dağılımın iyileştirilmesi, fiziki altyapının ve insan kaynağının niteliğinin artırılması sağlanacaktır.

539. İşgücü piyasasına girme ve kalmada özellikle gençlerin, kadınların ve engellilerin yaşadıkları sorunlara çözümlerin geliştirildiği Plan döneminde; işgücü piyasasında yaşanan dijital dönüşüm ve teknolojik gelişmelerin neden olduğu önemli değişimleri dikkate alan, toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.

540. İşgücü piyasasının gelişiminin yanında, kalkınmanın oluşturduğu refahın tüm toplum kesimlerince hissedilmesi ve yoksulluğun azaltılması önem taşımaktadır. Gelir dağılımının iyileştirilmesi, dezavantajlı kesimlerin gözetilmesi, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması bu alanda temel politika öncelikleri olacaktır.

541. Ailenin güçlendirilmesine yönelik politikalar, toplumsal bütünleşme ve sosyal riskleri azaltmaya dönük kamu politikalarının en etkililerinden ve en önemlilerindedir. On Birinci Kalkınma Planı döneminde; aile politikalarının tüm paydaşların dâhil olduğu katılımcı bir yaklaşımla oluşturulması, aileye yönelik hizmetlerin kalitesinin, yaygınlığının ve etkisinin artırılması yönünde önemli politika ve tedbirler hayata geçirilecektir.

542. Güçlü toplumun inşası kadınların güçlenmesiyle mümkün olacaktır. Bu bağlamda, kız çocuklarının ve kadınların eğitim ve öğrenime erişimi ile sosyal ve ekonomik hayata katılımının artırılması, kaynaklara erişimin kolaylaştırılması, kadının toplum içindeki statüsünün geliştirilmesi için farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

543. Yüksek çocuk ve genç nüfus oranına sahip olan ülkemizin bu nüfus potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmesi ve avantaja çevirmesi için erken çocukluk döneminden başlayarak etkin politikalar yürütülecektir. On Birinci Kalkınma Planı çerçevesinde çocuklarımızın insani ve ahlaki değerlere sahip, bilinçli, iyi eğitilmiş, saygılı ve kendine güvenen fertler olarak yetiştirilmeleri hedeflenmektedir.

544. Gençlerin kalkınmanın önemli itici gücü olma potansiyellerini öne çıkarmayı amaçlayan On Birinci Kalkınma Planı döneminde gençlerin; yaşam becerileri yüksek, özgüven sahibi, insani ve milli değerleri haiz, bilgi toplumunun gerekleriyle donanmış, yetenekleri, eğitimleri ve tercihleri ile sosyal, siyasi ve ekonomik hayata aktif katılan, yaşadığı topluma ve sorunlarına duyarlı olmalarını amaçlayan politikalar öngörülmektedir.

545. Yaşlıların kendi tercihleri doğrultusunda bağımsız, aktif ve sağlıklı yaşayabildikleri, ekonomik ve sosyal hayatın içinde yer aldıkları bir ortam oluşturularak yaşlı nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.

546. Göçmenlerin sosyal uyumu sağlanacak; göç yönetiminin kapasitesi güçlendirilecektir.

2.3.1. Eğitim

a. Amaç

547. Tüm bireylerin kapsayıcı ve nitelikli bir eğitime ve hayat boyu öğrenme imkânlarına erişimi sağlanarak düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, paylaşım ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, teknoloji kullanımına yatkın, üretken ve mutlu birey yetiştirmek temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

548. Fırsat eşitliği temelinde, tüm kademelerde eğitime erişim sağlanacaktır.

548.1. Erken çocukluk eğitiminde 5 yaş zorunlu eğitim kapsamına alınacak, esnek zamanlı ve alternatif erken çocukluk eğitim modelleri oluşturulacak; bu amaçla ihtiyaç duyulan ilave derslikler yapılacaktır.

548.2. Tüm eğitim kademeleri itibarıyla Plan döneminde tekli eğitime geçilecek; bu amaçla ilave derslikler yapılacaktır.

548.3. Yeni derslik yapımı planlamasında, derslik inşa edilmesi planlanan yerdeki diğer eğitim binalarının verimli kullanımı dikkate alınacak, atıl vaziyetteki eğitim binalarının kullanımı öncelenecektir.

548.4. Tüm eğitim kademelerinde okullaşma ve tamamlama oranları artırılacak, devamsızlık oranları azaltılacaktır.

548.5. Geçici koruma altındaki kişilerin eğitim imkânlarına erişimi artırılacaktır.

549. Çocukların ruhsal ve bedensel gelişimlerini gözeterek eğitim ortamları oluşturulacaktır.

549.1. Eğitim yapıları teknolojiye ve çevreye uyumlu, güvenli, ekonomik, estetik, erişilebilir, standartları ve kalitesi yüksek bir mimaride tasarlanacaktır.

549.2. Tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun tasarım ve beceri atölyeleri kurulacaktır.

550. Tüm eğitim kademelerinde okulların niteliği ve imkânları artırılarak okullar arası başarı farkı azaltılacaktır.

550.1. Öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimleri için destek programları uygulanacaktır.

550.2. Dezavantajlı bölgelerden başlayarak okul yemeği uygulamasına geçilecektir.

550.3. Eğitimde kalite güvence sistemi oluşturulacaktır.

551. Milli, manevi ve evrensel değerler esas alınarak küresel gelişmelere ve ihtiyaçlara uygun eğitim içerikleri ve öğretim programları hazırlanacaktır.

551.1. Öğretim programları esnek, modüler ve uygulamalı yapıya kavuşturulacaktır.

551.2. Tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin matematik ve Türkçe yeterlilikleri artırılacaktır.

551.3. Matematik ve Türkçe öğretim programları güncellenecektir.

551.4. Matematik ve Türkçe öğretmenlerinin yeni öğretim programlarına uyumunun sağlanabilmesi için hizmet içi eğitimler uygulanacaktır.

551.5. Temel eğitim ve ortaöğretim kademesinde ders çizelgeleri yeniden yapılandırılacaktır.

551.6. Eğitim Bilişim Ağı portalının içeriği öğretim programlarıyla uyumlu hale getirilerek zenginleştirilecek ve portalın etkin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

551.7. Teknolojiye erişimin sağlanması amacıyla okullara ağ altyapısı ve etkileşimli tahta kurulacaktır.

551.8. Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin üniversitelerdeki bilimsel etkinliklere katılımları, üniversitelerin araştırma ve laboratuvar imkânlarından faydalanabilmeleri sağlanacaktır.

551.9. Yabancı dil eğitimine ilişkin materyaller zenginleştirilecek, dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarındaki becerilerin tümünü ölçmeye yönelik sistem geliştirilecektir.

552. Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim hizmetlerinden istifade edebilmeleri için beşeri ve fiziki imkânlar güçlendirilecektir.

552.1. Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin tespiti için il bazlı taramalar gerçekleştirilecek ve ihtiyaç haritaları oluşturulacaktır.

552.2. Özel eğitim hizmetinin yaygınlaşması için mobil platformlar kurulacaktır.

- 552.3.** Öğrenme ortamlarının fiziki altyapısı, öğretim programı ve materyal zenginliği, öz bakım becerileri, bütünleştirme uygulamaları ve rehberlik hizmetlerinin standartları yükseltilecektir.
- 552.4.** Özel yetenekli çocuklar için Eğitim, Bilim ve Değerlendirme Kurulu oluşturulacaktır.
- 552.5.** Üniversitelerle işbirliği yapılarak zekâ ve yetenek testlerinin niteliği geliştirilecek, zekâ ve yetenek tanılama ve izleme merkezleri oluşturulacaktır.
- 553.** Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin motivasyonları ve mesleki gelişimleri artırılacak ve öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü güçlendirilecektir.
- 553.1.** Öğretmenlik Meslek Kanunu çıkarılacaktır.
- 553.2.** Konut imkânlarının kısıtlı olduğu bölgelerde öğretmenlerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak konut yatırımlarına devam edilecektir.
- 553.3.** Okul yöneticiliği profesyonel bir meslek haline getirilecek ve yönetici eğitimi akreditasyon yapısı oluşturulacaktır.
- 553.4.** Ehliyet ve liyakat temelli kariyer sistemi hayata geçirilecektir.
- 553.5.** Sınıf öğretmenlerinin yan alan ve mesleki rehberlik becerileri geliştirilecektir.
- 553.6.** Yabancı dil öğretmenlerinin niteliklerini artırmaya yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenecektir.
- 553.7.** Öğrenci kazanımları dikkate alınarak öğretmenlere ve okul yöneticilerine, görev yaptıkları eğitim kurumunun türü ve mahalline göre farklı oranlarda teşvik edici mekanizmalar oluşturulacaktır.
- 553.8.** Yatay ve dikey kariyer basamaklarına yönelik lisansüstü düzeyde mesleki uzmanlık ve gelişim programları açılacaktır.
- 553.9.** Hizmet içi eğitimlerin içerikleri öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin güncel ihtiyaçları çerçevesinde yenilenecek, mesleki ve teknik eğitimde hizmet içi eğitimler iş ortamlarında gerçekleştirilecektir.
- 554.** Etkin ve etkili bir eğitim sisteminin oluşturulabilmesi için politikalar veriye dayalı olarak belirlenecek ve politika uygulamalarının etki analizleri yapılacaktır.
- 554.1.** Eğitim sistemine ilişkin veri tabanlarının bütünleştirildiği eğitsel veri ambarı oluşturulacak, veriler yapay zekâ teknolojileriyle işlenecektir.
- 554.2.** Eğitim sistemindeki kurum ve kuruluşların veri analiz kabiliyeti güçlendirilecek, okul bazında veriye dayalı planlama ve yönetim sistemi hayata geçirilecektir.
- 555.** Bireylerin kişilik ve kabiliyetlerinin sürekli olarak gelişimini hedefleyen hayat boyu öğrenme anlayışı toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılacaktır.
- 555.1.** Hayat boyu öğrenme programlarının çeşitliliği ve niteliği artırılacak, kazanımların belgelendirilmesi sağlanacaktır.

555.2. Mükerrerliği önlemeye, belge ve sertifikaların kurumlar arası paylaşımına yönelik ulusal hayat boyu öğrenme ve izleme sistemi kurulacaktır.

556. Tüm paydaşların eğitim süreçlerine aktif katılımının sağlandığı Okul Gelişim Modeli oluşturulacaktır.

556.1. Sahip oldukları koşul ve öncelikler dâhilinde okulların gelişimleri izlenecek ve değerlendirilecektir.

556.2. Okul gelişim planı hedefleriyle uyumlu ve fırsat eşitliği temelinde okulların gelişimini destekleyecek biçimde kaynak tahsis edilecek ve hesap verebilirlik düzeyi artırılabilecektir.

556.3. Öğretmen-veli-okul arasındaki etkileşim ve uyum güçlendirilecektir.

557. Eğitim ve eğitim dışı sürecin etkin biçimde yürütülebilmesi ve çocukların hazır bulunuşluklarının artırılabilmesi için rehberlik ve danışmanlık sistemi güçlendirilecektir.

557.1. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin yapısı ve sunduğu hizmetler yeniden düzenlenecektir.

557.2. Çocukların kendilerini ve meslekleri tanımalarını sağlayacak kariyer seçim süreçlerini destekleyen kariyer rehberliği sistemi kurulacaktır.

557.3. Sosyoekonomik dezavantajlı ve suça sürüklenme riski olan çocuk ve gençler ile ailelerine yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri güçlendirilecektir.

557.4. Öğretmene ve öğrenciye yönelik fiziksel ve duygusal şiddet önlenerek, madde ve teknoloji bağımlılığı ile mücadele edilecek, sağlıklı yaşam kültürü konularında aile farkındalığı artırılabilecektir.

558. Öğrencilerin kazanımlarını çeşitlendirmeye ve artırmaya yönelik etkin bir ölçme, izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacaktır.

558.1. Her öğrencinin akademik ve diğer faaliyetlerine ilişkin kayıtların tutulduğu e-dosya oluşturulacaktır.

558.2. Ölçme ve değerlendirme sistemi yeterlilik temelli etkinleştirilecektir.

558.3. Öğrencilerin bilimsel, kültürel, sanatsal, sportif ve toplum hizmeti alanlarındaki etkinliklere katılımları desteklenecek, öğrenci yeterliliği üzerindeki etkisi izlenecektir.

558.4. Eğitim sisteminin öğrenciler üzerinde yarattığı baskıyı azaltmak amacıyla kademeler arası geçişlerde uygulanan sınavlarda düzenlemeler yapılacaktır.

559. Mesleki ve Teknik Eğitimde Üretime Yönelik Yapısal Dönüşüm ve İstihdam Seferberliğine başlanacaktır.

559.1. Plan döneminde bütün meslek liselerinin atölye ve laboratuvarları modernize edilerek günümüzün eğitim-istihdam ihtiyaçlarına uygun hale getirilecektir.

559.2. Mesleki eğitimdeki kurum ve kuruluşlar bünyesindeki atölyelerin daha etkin bir şekilde kullanılması suretiyle döner sermaye gelirleri artırılabilecektir.

559.3. Sektör talepleri ve gelişen teknoloji doğrultusunda mesleki ve teknik eğitimde alan ve dalların öğretim programları güncellenecektir.

559.4. Öğrencilerin meslek alanları arasında geçişlerinin sağlanabilmesi ve farklı mesleklerle ilişkin kazanımlar elde edebilmeleri için birden fazla dalda sertifikasyon almaya imkân tanıyan çoklu mesleki beceri altyapısı oluşturulacaktır.

559.5. Başta OSB'lerde olmak üzere meslek liseleri ile yükseköğretim kurumları program, yönetim, insan kaynakları, finansman ve fiziki altyapı açısından birbirini destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

559.6. Vasıflı insan gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla mesleki ve teknik eğitim ile işgücü piyasası arasındaki bağ güçlendirilecektir.

559.7. Mesleki ve teknik eğitimde kariyer rehberliği etkinleştirilecek; mesleki ve teknik eğitim liseleri ile meslek yüksekokullarının toplumdaki algısını güçlendirecek tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.

559.8. Öğrencilerin buluş, patent ve faydalı model başvurusu yapmaları teşvik edilecektir.

559.9. Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile sektör arasında işbirliği protokolleri artırılabilecektir.

559.10. Mesleki ve teknik eğitim mezunlarının mesleki eğitim alanları ve seviyelerine göre farklı ücret uygulaması teşvik edilerek istihdamlarına öncelik verilecektir.

559.11. Özel mesleki ve teknik okullarda eğitim gören öğrencilere yönelik destek ödemeleri sağlanacak, özel sektörün okul açmasına yönelik yatırım teşvikleri artırılacak ve OSB'ler başta olmak üzere özel mesleki ve teknik okul sayısı ve çeşitliliği artırılabilecektir.

559.12. Özel sektörün özel mesleki eğitim merkezi kurabilmesine yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

559.13. Bilgi ve becerilerin güncelliğinin sağlanması amacıyla mezunların sertifikalı eğitim ve sektör ile üniversiteler tarafından akredite edilen dersleri almaları teşvik edilecektir.

559.14. Mesleki eğitim programları ile sınav ve belgelendirme faaliyetlerine esas teşkil eden ulusal meslek standartları ve yeterlilikleri güncellenecek ve sayıları artırılacaktır.

560. Yükseköğretimde çeşitliliğinin artırılması sağlanacaktır.

560.1. Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesinin kapsamı genişletilecektir.

560.2. Japonya örneği incelenerek sadece kadın öğrencilerin kabul edildiği kadın üniversiteleri kurulacaktır.

561. Yükseköğretim sistemi küresel rekabet gücü olan, kalite odaklı ve dinamik bir yapıya kavuşturulacak; yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılmasına yönelik uygulamalara devam edilecektir.

561.1. Dünya akademik başarı sıralamalarında 2023 yılı itibarıyla en az 2 üniversitemizin ilk 100'e ve en az 5 üniversitemizin de ilk 500'e girmesi sağlanacaktır.

561.2. Öncelikli sektörler başta olmak üzere plan döneminde doktora mezun sayısı yıllık ortalama 15 bine çıkarılacaktır.

561.3. Üniversitelerin dijital çağa ayak uydurması ve bilgiye ulaşımında açık erişim ve açık bilim uygulamalarının hayata geçirilmesi amacıyla açık erişim altyapıları ile uyumu sağlanacaktır.

561.4. Akademik personellerin atama ve yükselme kriterleri alt sınırı merkezi olarak yükseltilecektir.

561.5. Yükseköğretim kurumlarının kontenjanları, sektörel ve bölgesel beceri ihtiyaçları, üniversitelerin kapasiteleri, arz-talep dengesi ve mevcuttaki programların asgari doluluk oranları dikkate alınarak belirlenecek; eğitim-istihdam bağlantısı güçlendirilecektir.

561.6. Mezuniyet sonrasında doğrudan meslek icra yetkisi veren yükseköğretim programlarında asgari başarı puanı şartı uygulaması genişletilecektir.

561.7. Mezunların kariyer süreçlerinin takibi ve mezun-üniversite işbirliğinin güçlendirilmesi için mezun izleme sistemi kurulacaktır.

561.8. Yükseköğretim kurumlarının eğitim, araştırma ve yenilik çıktılarına ilişkin verileri düzenli olarak takip edilecek ve raporlanacaktır.

562. Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının eğitim ve öğretim süreçleri, akademik ve idari yapılanmaları, denetleme ve mali hususlarına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

562.1. Özel üniversite mevzuatı hazırlanacaktır.

562.2. Vakıf yükseköğretim kurumlarının akademik personelinin mali ve sosyal haklarının asgari düzeyinin devlet üniversitelerindeki eşdeğer kadrodaki personelle aynı seviyeye getirilmesi için düzenleme yapılacaktır.

562.3. Vakıf yükseköğretim kurumlarında araştırma görevlisi sayısının artırılması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

563. Ülkemizin yükseköğretim alanında uluslararasılaşma düzeyi artırılacaktır.

563.1. Etkili tanıtım çalışmalarıyla yükseköğretim sistemine uluslararası erişim kolaylaştırılacaktır.

563.2. Yükseköğretim sistemindeki nitelikli uluslararası öğrenci sayısı artırılacaktır.

563.3. Nitelikli yabancı uyruklu akademisyenlerin toplam istihdamı oranı içindeki payı artırılacaktır.

563.4. Yabancı dilde eğitim veren programların sayısı artırılacak, yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencilere yönelik barınma imkânları geliştirilecek ve uluslararasılaşmada kurumsal kapasite artırılacaktır.

Tablo 33: Eğitim Hedefleri

	2018	2023	
5 Yaş Net Okullaşma Oranı (%)	75,1	100,0	
Tekli Eğitimdeki Öğrenci Oranı (%)	İlkokul	58,7	100,0
	Ortaokul	66,4	100,0
	Lise	93,2	100,0
Hayat Boyu Öğrenmeye Katılım Oranı (%)¹	6,2	8	

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı, 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 25-64 yaş nüfusundaki yetişkinler arasında araştırmanın yapıldığı son 4 hafta içerisinde herhangi bir eğitim programına katılanların oranıdır.

2.3.2. İstihdam ve Çalışma Hayatı

a. Amaç

564. Toplumun tüm kesimlerine insana yararış iş fırsatlarının sunulması ile başta kadın ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

565. Dijital dönüşüm ve teknolojik gelişmelerin işgücü piyasasına yansımaları çerçevesinde ortaya çıkacak yeni beceri ihtiyaçları belirlenecek ve bu gelişmelerin mesleklerde yol açtığı dönüşüm düzenli olarak izlenecektir.

565.1. Dijitalleşmenin iş ve meslekler üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik saha araştırmaları yapılacaktır.

565.2. İş ve meslek bazında yapılacak analizlerle beceri ve nitelik ihtiyaçlarının veri tabanı çıkarılacaktır.

566. Mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları, dijital dönüşüm çerçevesinde ortaya çıkacak ihtiyaca cevap verecek işgücünü yetiştirmek üzere dijital yetkinlikleri ve becerileri esnek bir şekilde kazandırabilecek yapıya kavuşturulacaktır.

566.1. Dijital dönüşümün ortaya çıkardığı yeni meslek alanlarında işgücünün yetiştirilmesine yönelik kurs ve programlar düzenlenecektir.

566.2. Yeni beceri ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik işveren örgütleri ve sektörde yer alan işyerleri ile nitel araştırma ve analizler yapılarak aktif işgücü programları nitelik yönüyle güçlendirilecektir.

567. İşgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik esnek çalışma biçimleri etkinleştirilecek ve konuya ilişkin denetimler artırılabilecektir.

567.1. Çalışma saatleri üzerindeki denetimin etkinliği artırılabilecektir.

567.2. Kısmi ve esnek çalışanların sosyal güvenceye erişimini artırmak üzere gerekli değişiklikler yapılacaktır.

567.3. Esnek çalışma biçimleri konusunda tüm sosyal taraflara yönelik farkındalık faaliyetleri artırılacaktır.

568. Kıdem tazminatı reformu gerçekleştirilecektir.

568.1. Kıdem tazminatı reformu sosyal tarafların mutabakatıyla gerçekleştirilecektir.

569. Özel politika gerektiren grupların işgücüne ve istihdama katılımları artırılacaktır.

569.1. İş ve meslek danışmanlığı kapsamında yürütülen işveren danışmanlığı hizmetleri geliştirilerek işverenlere, özel politika gerektiren gruplara ilişkin uygulamalar hakkında bilgilendirme programları düzenlenecektir.

569.2. Özel politika gerektiren gruplara yönelik işe yerleştirme hizmetleri, bu grupların ve işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilecektir.

569.3. Özel politika gerektiren gruplara daha nitelikli danışmanlık hizmeti sunulabilmesi amacıyla İş Kulüpleri ve bu kulüplerden yararlanan kişi sayısı artırılacaktır.

570. Kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamalar geliştirilecektir.

570.1. İşgücü piyasasında kadın istihdamını artıracak şekilde kadınların özellikle kodlama, yazılım gibi teknoloji üretimi alanlarında mesleki eğitim ve beceri gelişimi fırsatları güçlendirilecektir.

570.2. Kadınların işgücüne ve istihdama katılımlarının artırılmasını teminen bakım hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması başta olmak üzere iş ve aile yaşamını uyumlaştıran uygulamalar dinamik bir biçimde hayata geçirilecektir.

571. Gençlerin işgücü piyasasına aktif katılımları desteklenecek ve istihdam edilmeleri kolaylaştırılacaktır.

571.1. Üniversite öğrencilerinin işgücü piyasasına geçişlerinin sağlanmasını teminen başta ortak projeler olmak üzere üniversite-özel sektör işbirliklerinin yürütülmesi geliştirilecektir.

571.2. Staj, girişimcilik ve işbaşı eğitim programlarının etkinleştirilmesi yoluyla gençlerin işe geçişleri kolaylaştırılacaktır.

571.3. Nitelikli işgücüne yönelik kariyer merkezleri artırılacak ve bu merkezlerde rehberlik faaliyetleri etkinleştirilecektir.

571.4. Gençlerin iş arama becerilerini geliştirmek ve çalışma hayatına uyumunu sağlamak için bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

571.5. Gençler, işgücü piyasasında aranan eleman olmaları için ortaokuldan itibaren mesleki eğitime özendirilecek, gençlerin yeteneklerine ve piyasa taleplerine uygun eğitim almaları sağlanacaktır.

571.6. Kırsal alanda yaşayan gençler arasında yenilikçi ve katma değeri yüksek üretimin cazip hale getirilmesine yönelik eğitim ve destek programları uygulanacaktır.

571.7. Yerel yönetimler, bölgelerindeki iş ve işgücü potansiyellerini dikkate alarak gençlerin istihdamını artırmaya yönelik uygulamaları destekleyecektir.

571.8. Gençlerin istihdamını artırmaya yönelik olarak illerdeki potansiyeli açığa çıkartacak yenilikçi ve sürdürülebilir projeler desteklenecektir.

572. Engellilerin işgücüne katılımı ve istihdamı artırılacaktır.

572.1. Engellilerin meslek edinmesine yönelik uzaktan eğitim programları geliştirilecektir.

572.2. Engellilerin işgücüne katılımını ve istihdam edilebilirliğini artırmak için genel ve mesleki eğitim, mesleki rehabilitasyon, kendi işini kurma hibe desteği ve iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri geliştirilecektir.

572.3. Engellilere yönelik istihdam olanakları ve engelli istihdamına ilişkin teşvikler konusunda özel sektör işverenlerinin bilinçlendirilmeleri sağlanacaktır.

572.4. İş ve meslek danışmanlarının nitelikleri engellilere daha iyi bir hizmet sunabilecek şekilde geliştirilecektir.

573. Aktif işgücü programları yaygınlaştırılacak ve programların etkinliği artırılacaktır.

573.1. Gençlerin, kadınların ve sosyal yardım alanların işgücü piyasasına katılımını sağlamaya yönelik hedef grup, sektör, bölge odaklı aktif işgücü programlarının uygulanması ve kursiyerler ile katılımcıların programlar sonrasında istihdam edilmelerini kolaylaştırmaya yönelik beceriler kazanmaları sağlanacaktır.

573.2. Uzun süreli işsizlerin istihdam edilebilirliklerini artırmak üzere aktif işgücü programları kapsamında yeni uygulamalar geliştirilecektir.

573.3. Sosyal yardım yararlanıcılarının yardım almadan yaşayabilecekleri duruma gelmeleri için meslek edindirme çalışmaları yürütülecektir.

573.4. Aktif işgücü programları içerisinde Toplum Yararına Programlar güncellenerek mesleki eğitim kurslarına ve girişimcilik eğitim programlarına ağırlık verilecektir.

574. Ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlanması açısından küresel, bölgesel, yerel ve sektörel işgücü dinamikleri dikkate alınarak, uluslararası işgücü politikalarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

574.1. İşgücü piyasasında nitelikli yabancıların çalışacağı sektörlerin belirlenmesine yönelik sektör çalışmaları ve saha ziyaretleri yapılacaktır.

574.2. Nitelikli işgücünün ülkemize kazandırılması ve ilgili ülkelerdeki işgücü imkânlarının araştırılması amacıyla yurt dışı tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.

575. Ülkemizden yurt dışına doğru yaşanan beyin göçünün nedenleri analiz edilecek ve bu analizler çerçevesinde nitelikli işgücünün ülkemizde kalmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapılacaktır.

575.1. Beyin göçünün engellenmesi ve geri dönüşlerin artırılmasına yönelik araştırmalar yapılacaktır.

575.2. Yurt dışında yaşayan ve potansiyel olarak ÷lkemizde çalışma ihtimali bulunan vatandaşlarımıza ilişkin uluslararası nitelikli işgücü ağı oluşturulacaktır.

576. İş sağlığı ve güvenliği alanında y÷r÷t÷len hizmetlerin nitelik ve verimliliğinin artırılmasına yönelik uygulamalar hayata ge÷irilecektir.

576.1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili farklı kurumlar tarafından toplanan verilerin tek bir veri tabanına aktarılmasını, işyerlerinden alınacak verilerin belirlenmesini ve t÷m bu verilerin iş kazası ve meslek hastalıklarını önleme odaklı kullanılmasını temin edecek bir sistem geliştirilecektir.

576.2. İş sağlığı ve güvenliği k÷ltürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik ilgili kamu kurumları, üniversiteler, sendikalar ve STK'lar ile eğitim, seminer ve bilgilendirici faaliyetler d÷zenlenecektir.

576.3. İş ekipmanlarının iş sağlığı ve güvenliği standartlarına uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalar y÷r÷t÷lecek ve yerli üretim özendirilecektir.

576.4. Piyasanın ihtiyaç duyduğu alanlarda eğitim programlarının temeli olan meslek standartları ve yeterliliklerin oluşturulması; işgücünün bilgi, beceri ve yetkinliklerinin belgelendirilerek, iş kazalarının azaltılması ve işgücüne ehliyet kazandırılması sağlanacaktır.

576.5. İş sağlığı ve güvenliği alanında yetkilendirilen kurumların etkin denetimler ve d÷zenlemeler ile nitelik ve hizmet kalitesi artırılabilecek, iş sağlığı ve güvenliği profesyonellerinin eğitimlerine yönelik ölçme ve değerlendirme kriterleri geliştirilecektir.

577. Bilinçlendirme faaliyetleri ve denetimler yaygınlaştırılarak kayıt dışı istihdamla etkin mücadele edilecektir.

577.1. Kayıtlı istihdamın teşvikine yönelik olarak veri analizine dayalı risk odaklı denetim faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.

577.2. Kayıt dışılığın yaygın olduğu sektörler öncelikli olmak üzere yönlendirici ve rehberlik edici denetim faaliyetleri artırılabilecektir.

Tablo 34: İstihdam ve Çalışma Hayatı Hedefleri

	2018	2023
İşgücüne Katılma Oranı, Toplam (%)	53,2	56,4
İşgücüne Katılma Oranı, Kadın (%)	34,2	38,5
İstihdam Oranı (%)	47,4	50,8
İşsizlik Oranı (%)	11,0	9,9
İşsizlik Oranı, Genç N÷fus (%)	20,3	17,8
Kısmi Süreli Çalışan Oranı (%)	9,9	15,0
Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	33,4	28,5
Ölümlü İş Kazası Oranı (Yüz Binde)	8,7	5,0

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK, OECD ve SGK'ya aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.3.3. Sağlık

a. Amaç

578. Bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ekonomik ve sosyal hayata aktif ve sağlıklı bir şekilde katılımlarının temin edilebilmesi için kanıta dayalı politikalarla desteklenen, kaliteli, güvenilir, etkin, mali açıdan sürdürülebilir bir sağlık hizmet sunumu ile bölgeler arası dağılımın iyileştirilmesi, fiziki altyapının ve insan kaynağının niteliğinin artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

579. Bulaşıcı olmayan hastalık risklerine yönelik olarak, sağlıklı yaşam tarzı teşvik edilecek; koruyucu ve tedavi edici hizmet kapasitesi geliştirilecek; çevre sağlığı, gıda güvenirliliği, fiziksel aktiviteye elverişli sahalar, sağlık okuryazarlığı, iş sağlığı ve güvenliği alanlarında sektörler ve kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon artırılacaktır.

579.1. Sağlıklı yaşam tarzının teşvik edilmesi için sağlıklı beslenme ve hareketli yaşam alışkanlıkları kazandırılmasına yönelik eğitim, kamu spotu, kampanyalar gibi bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

579.2. Gıda güvenirliliği, obezite, çevre sağlığı gibi konularda çok paydaşlı sağlık sorumluluğu modeli güçlendirilecektir.

579.3. Bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik risk faktörlerinin azaltılabilmesi için erken teşhis hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır.

580. Birinci basamak sağlık hizmetlerine ayrılan kaynakların akılcı, etkin ve verimli kullanılması sağlanacaktır.

580.1. Aile hekimlerince sunulan sağlık hizmetlerini nitelik ve nicelik olarak iyileştirmek suretiyle ihtiyacı bu aşamada karşılanması sağlanacaktır.

580.2. Sağlıklı hayat merkezlerinin sayısı artırılabilecek, bu merkezlerle kuvvetlendirilmiş ve entegre edilmiş bir aile hekimliği yapısı oluşturularak gerekli olan birinci basamak sağlık hizmetleri verilecektir.

580.3. Bulaşıcı olmayan hastalıklar başta olmak üzere, hastalıklara ilişkin tarama ve teşhis gibi süreçlerde aile hekimlerinin sorumlulukları artırılacaktır.

580.4. Aile hekimliği performans sistemi, ikinci ve üçüncü basamaklardaki performans sistemiyle entegre bir biçimde, teşhis ve tedavinin isabetliliği ve hizmet miktarıyla orantılı olarak yeniden tasarlanacaktır.

580.5. Birinci basamak sağlık hizmetlerinin daha fazla kullanılmasını sağlamak için finansal tedbirler alınacaktır.

580.6. Birinci basamak sağlık personeline yönelik hizmet içi eğitimler yeniden tasarlanacaktır.

581. Bağımlılıkla mücadele alanında yürütülen sağlık hizmetlerine erişim kolaylaştırılacak, bu alandaki faaliyetlerin etkinliği periyodik olarak izlenecektir.

581.1. Kamu kurum ve kuruluşlarının bağımlılıkla mücadele konusunda etkinliğinin artırılması, sunulan hizmetlerin genişletilmesi ve erişilebilirliğinin artırılması için ihtiyaç duyulan insan kaynağının temini, altyapının kurulması ve cari harcamaların karşılanması amacıyla bütçe imkânları artırılabilecektir.

581.2. Bağımlılıkla mücadele konusunda danışmanlık, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerine kolay erişiminin sağlanmasını teminen, bu hizmetlerin verildiği merkezlerin sayısı artırılabilecektir, sunulan hizmetin kalitesi yükseltilecektir.

581.3. Zorunlu tedavi kararlarının uygulanabileceği özelleşmiş tedavi merkezlerinin sayısı artırılabilecektir.

581.4. Alkol, tütün ve uyuşturucu gibi zararlı maddelerin kullanımıyla mücadele konusunda bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.

581.5. Bağımlılıkla mücadeleye yönelik yürütülen faaliyetlerin sonuçları ile toplumdaki madde kullanım sıklığı periyodik olarak yapılacak bilimsel araştırmalarla izlenecektir.

582. Evde sağlık hizmetleri yaygınlaştırılacak, başta kırsalda yaşayanlar olmak üzere yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, yaşlılara yönelik koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

582.1. Evde sağlık hizmetleri yaygınlaştırılarak erişim, etkinlik ve kalite artırılabilecek ve yoğun bakım, palyatif bakım ve geriatri hizmetinin evde bakım hizmetleri ile entegrasyonu sağlanacaktır.

582.2. Yaşlılara yönelik sağlık izlemeleri gerçekleştirilecek, yaşla birlikte artan hastalıklara ilişkin koruyucu ve tedavi edici hizmetler güçlendirilecek, geriatri ve palyatif bakım hizmetleri sunan merkezlerin sayısı artırılabilecektir.

583. Acil sağlık, yoğun bakım, onkoloji, organ nakli hizmetleri gibi özellikli sağlık hizmetlerinin kapasitesi artırılarak hızı ve kalitesi yükseltilecektir.

583.1. Özellikli sağlık hizmetleri merkezleştirilecek ve bu alanlarda hizmet veren hekimlere yönelik yönetim modeli oluşturulacaktır.

583.2. Acil servis hasta yoğunluğuna göre ihtiyaç olan yerlerde alternatif muayene alanları oluşturulacaktır.

583.3. Acil sağlık hizmetlerinde ambulansların etkin kullanımı sağlanacak ve hastaneler ile 112 Kontrol Komuta Merkezleri arasındaki koordinasyon güçlendirilecektir.

583.4. Kamu ve özel sağlık hizmet sunucularında yoğun bakım hizmetleri amacına uygun kullanılacak biçimde etkinleştirilecektir.

584. Sağlık hizmetinin kalitesinin geliştirilmesi için hizmet sunucularına yönelik akreditasyon sistemi kurulacak, klinik kalitenin takibi ve denetiminde standart ve etkili bir süreç oluşturulacak, klinik rehberlerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

584.1. Sağlık hizmetlerinde klinik kalitenin ölçümü ve geliştirilmesi sağlanacak, klinik rehberlerin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

584.2. Akredite olan sağlık hizmet kuruluşu sayısı artırılabilecektir.

585. Veri ve kanıt dayalı politika oluşturmada girdi olarak kullanılabilir, bilimsel araştırma ve analizlerde kullanılmaya elverişli, uluslararası karşılaştırmalara olanak sağlayan kalite ve ayrıntıda veri üretimi sağlanacaktır.

585.1. Sağlık veri setleri yeniden yapılandırılarak, veri kalitesi artırılacak ve uluslararası mukayeseye imkân veren bir veri altyapısının oluşturulması sağlanacaktır.

585.2. Kurumlar arası veri paylaşımı konusunda işbirliği ve koordinasyon geliştirilecektir.

586. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarında ürün ve hizmet güvenilirliği ile standardizasyonun sağlanmasına yönelik hukuki düzenlemeler tamamlanacak, kontrol-denetim mekanizması oluşturulacaktır.

586.1. Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarına ilişkin hukuki düzenlemeler tamamlanacaktır.

586.2. Geleneksel ve tamamlayıcı tıpta merkez sayısı ve kamu hastanelerindeki ünite sayısı artırılacak, kontrol ve denetim mekanizmaları oluşturulacaktır.

587. Tedarik zincirinin etkinliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak için uçtan uca yönetim yapısı oluşturulacaktır.

587.1. İhtiyaç planlama, satın alma, sipariş, stok, lojistik ve sözleşme yönetimi alanlarında hukuki düzenlemeler ve bilişim altyapısı çalışmaları yapılacaktır.

587.2. Sağlık market çalışmaları kapsamında; sağlık tesislerinde özellikle sık tüketilen ve temininde güçlük yaşanan malzeme gruplarında alternatif alım yöntemleri ile edinme maliyetleri düşürülecektir.

587.3. Simülasyon destekli tıp eğitimi, biyomedikal mühendislik eğitimi ve hastane eczacılığı eğitimi vermek amacıyla Simülasyon Destekli Eğitim ve Uygulama Merkezleri açılacaktır.

587.4. İlaç ve tıbbi sarf malzeme kullanım değerlendirme komisyonları kurularak aynı endikasyon için hekimler tarafından oluşturulan tedavi maliyetleri karşılaştırılarak gereksiz/yetersiz kullanımların önüne geçilmesi ve akılcı ilaç, akılcı tıbbi sarf malzemesi ve akılcı laboratuvar uygulamalarının kullanılması sağlanacaktır.

587.5. Akılcı ilaç kullanımı konusunda bilinç düzeyi artırılacak, izleme ve değerlendirme çalışmaları güçlendirilecektir.

587.6. Antibiyotikler, solunum sistemi ilaçları ve psikiyatride kullanılan ilaçlar başta olmak üzere akılcı ilaç kullanımına yönelik özendirici ve zorlayıcı mekanizmalar oluşturulacaktır.

587.7. Yaşlı hastalar ve kronik hastalığı olan bireyler öncelikli olmak üzere kamuoyu bilinçlendirme faaliyetleri yoluyla akılcı ilaç kullanımı konusunda farkındalık artırılacaktır.

587.8. Hekimlerin akılcı ilaç kullanımı konusunda desteklenmesi ve denetimini teminen karar destek sistemi kurulacaktır.

587.9. Antimikrobiyal direncin düşürülmesine yönelik veteriner hekimlikte kullanılan ilaçların akılcı kullanımı konusunda ilgili kurumlar tarafından ortak çalışmalar yürütülecektir.

588. İlaç harcamalarının öngörülebilirliği ve sürdürülebilirliği artırılacak, harcamalarda etkinlik sağlanacaktır.

588.1. İlaç fiyatlarının ve geri ödeme kapsamının belirlenmesinde kanıta dayalı modeller güçlendirilecektir.

588.2. İlaç geri ödeme listesi periyodik olarak gözden geçirilecektir.

588.3. Yurt dışından temin edilen ilaçlar gibi gruplarda etkin bütçe kontrolü sağlanacaktır.

589. Ülkemizin sağlık turizmi alanında tanınırlığı ve tercih edilirliliği artırılacak ve sağlık turizmi hizmet kapasitesi nitelik ve nicelik olarak geliştirilecektir.

589.1. Sağlık turizmine yönelik hukuki düzenlemeler tamamlanacak, akreditasyon ve denetim altyapısı güçlendirilecektir.

589.2. Medikal turizmin, termal turizmin yanı sıra yaşlı ve rehabilitasyon turizmiyle olan entegrasyonu sağlanacaktır.

589.3. Sağlık turizmi alanında ülkemizin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülecektir.

590. Sağlık sisteminde hizmet sunucusu ve ödeyici rolleri, hizmet kalitesi, mali sürdürülebilirlik, denetim, performans başta olmak üzere daha etkin bir biçimde yerine getirilecek şekilde güçlendirilecektir.

590.1. SGK'nın sağlık harcamalarına ilişkin denetim kapasitesinin artırılması sağlanacaktır.

590.2. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla SGK arasında yapılan global bütçe anlaşmalarının hazırlık ve uygulama süreçlerinde hizmet, fiyat ve maliyet etkinlik analizlerinin yapılmasını sağlayacak sistem ve süreçler oluşturulacaktır.

590.3. Sağlık hizmet sunumunda kullanılan hizmet sunum fiyat yapısının doğru, gerçekçi ve verimliliği özendiren bir yapıya kavuşturulmasını sağlamak üzere Teşhis İlişkili Gruplar yöntemi uygulanarak yeni ve etkin bir fiyatlandırma yapısına geçilecektir.

590.4. Üniversite hastanelerinin hastane işletmeciliği ayrıştırılarak, eğitim ve öğretim hizmetlerinin etkin bir şekilde sunumuna imkân verecek şekilde yönetim, hizmet sunumu ve finansman yapısı itibarıyla sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacaktır.

591. Sağlık harcamalarında etkinliğin sağlanması için arz ve talep yönlü düzenlemeler hayata geçirilecektir.

591.1. İhtiyaç dışı tetkik, tahlil ve diğer işlemlerin azaltılması için tıbbi verilerin sisteme daha iyi entegre olması sağlanacaktır.

591.2. Ortalamanın üzerinde yapılan tetkik ve tahlil işlemlerine ilişkin bir izleme ve bilgilendirme sistemi kurulacaktır.

Tablo 35: Sağlık Hedefleri

	2018	2023
On Bin Kişiyeye Düşen Hasta Yatağı Sayısı	27,9 ¹	30
Yüz Bin Kişiyeye Düşen Hekim Sayısı	186 ¹	230
Yüz Bin Kişiyeye Düşen Hemşire Sayısı	206 ¹	280
Aile Hekimliği Birimi Başına Düşen Nüfus	3.207 ¹	2.700
Nitelikli Hasta Yatakların Tüm Hasta Yataklarına Oranı (Sağlık Bakanlığı) (%)	60,3 ¹	84
Bebek Ölüm Hızı (Bin Canlı Doğumda, Tüm Haftalar)	9,1 ¹	8,5
Anne Ölüm Oranı (Yüz Bin Canlı Doğumda)	14,6 ¹	13
Obezite Görülme Sıklığı (15 Yaş ve Üzeri) (%) (Araştırmaya Dayalı)	30 ²	29,1
15 Yaş ve Üzeri Nüfusta Tütün Ürünü Kullanım Sıklığı (%)	31,6 ³	27

Kaynak: 2018 yılı verileri Sağlık Bakanlığı 2017 Sağlık İstatistikleri Yıllığı rakamlarıdır. 2023 verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2017 yılı verisidir.

(2) Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması 2017 ön sonuçlarıdır.

(3) 2016 yılı verisi olup Sağlık Bakanlığı Küresel Yetişkin Tütün Araştırması sonuçlarıdır.

2.3.4. Ailenin Güçlendirilmesi

a. Amaç

592. Toplumsal yapının ve kalkınmanın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliği için aile kurumunun güçlendirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

593. Aileye yönelik verilen hizmetlerin kapsamlı, standart, etkin ve yaygın hale getirilmesi amacıyla araştırma, eğitim ve danışmanlık faaliyetlerine devam edilecektir.

593.1. Aile Eğitim Programı içerikleri ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenecek, yeni modül ve eğitim setleri kullanılarak aile eğitimleri gerçekleştirilecek, formatör ve eğitici sayıları artırılabilecektir.

593.2. Aile yapısını olumsuz etkileyen kötü alışkanlıkların ve bağımlılıkların etkilerinin azaltılması amacıyla farkındalık eğitimleri, araştırmalar ve projeler yapılacaktır.

593.3. Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik modüler aile eğitim programları uygulanacaktır.

593.4. Aile yapısındaki dönüşümleri anlamak için periyodik araştırma faaliyetleri yürütülecektir.

593.5. Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) kurumsal kapasitesi artırılabilecektir.

593.6. Evliliklerin artmasını ve devamlılığını teşvik edici eğitimler ve danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

593.7. Göç, afet ve acil durumlarda birey, aile ve topluma yönelik psiko-sosyal destek hizmetleri koordineli ve etkin bir şekilde sunulacak ve hizmet sunum kapasitesi geliştirilecektir.

593.8. Dinamik ve genç nüfus yapısının korunmasına katkı sağlayacak programlar geliştirilecek, geniş ve büyük aile modelleri özendirilecek ve kuşaklararası dayanışma güçlendirilecektir.

594. Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik programlar geliştirilecek ve yürütülecektir.

594.1. Eğitimin tüm kademelerinde ev içi sorumlulukların adil paylaşımı konusunda sorumluluk bilincini yükseltici eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.

594.2. Kaliteli, ekonomik ve kolay erişilebilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım imkânlarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

595. Millî ve manevî değerlerimiz ile sağlıklı nesillerin devamını ve aile kurumunu tehdit eden yönelimleri özendirerek tüm faaliyetlere karşı mücadele edilecek ve bu alanda toplumsal bilinç güçlendirilecektir.

596. Medyanın aile üzerindeki olumsuz etkileri azaltılacak, medya araçları aile içi bağları güçlendirecek şekilde kullanılacaktır.

596.1. Aile odaklı medya yönetiminin sağlanmasına, aile dostu ve aile bağlarını güçlendirici yayınların artmasına yönelik destekler verilecektir.

596.2. Görsel, işitsel ve sosyal medyanın aile üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için farkındalık eğitimleri verilecektir.

596.3. Görsel ve işitsel medya kullanılarak aile, evlilik, aile içi iletişim ve etkileşim konularında eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.

597. Aile içi şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik koruyucu, önleyici hizmetlerin etkinliği artırılacaktır.

597.1. Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.

598. Aile dostu çevre ve mekânların yaygınlaşması için çalışmalar yürütülecektir.

598.1. Aile bireylerinin birlikte güvenli zaman geçirebilecekleri ve paylaşımlarını arttırabilecekleri ulaşılabilir mekânlar yaygınlaştırılacaktır.

598.2. Yerel yönetimlerin bu kapsamdaki faaliyetleri desteklenecektir.

2.3.5. Kadın

a. Amaç

599. Kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

600. Haklar konusunda kadın-erkek fırsat eşitliğini güçlendirecek şekilde kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyine aktif katılımı özellikle yerelden başlayarak teşvik edilecektir.

600.1. Kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmelerine yönelik araştırmalar yapılacak, projeler yürütülecek, eğitimler verilecektir.

600.2. Kadınların siyasete aktif katılımlarının artırılmasına ilişkin teşvik edici çalışmalar yürütülecektir.

600.3. Kadınların ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesi için kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacak, bu alandaki desteklerde kadınlara öncelik verilecektir.

600.4. Kadınların internet sitesi, portal, aplikasyon gibi dijital ortamlardaki ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyen mekanizmalar oluşturulacak ve kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.

600.5. Kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler yaygınlaştırılacak ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılmak suretiyle kadınların kooperatif kurmaları kolaylaştırılacaktır.

600.6. Kadının ekonomik yaşama etkin katılımının artırılması konusunda illerin farklı işgücü ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, eğitim, staj, işbaşı eğitimi gibi uygulamaların etkin olarak devam etmesi sağlanacaktır.

600.7. Kadınların özel sektörde yönetim ve karar organlarında daha yüksek oranda yer almalarını sağlayacak, farkındalık artırıcı ve teşvik edici yöntemler uygulanacaktır.

600.8. Kadınların kamuda yönetim ve karar organlarında daha fazla oranda yer almalarını sağlayamaya yönelik farkındalık artırılacak, yönlendirici ve teşvik edici yöntemler geliştirilecektir.

600.9. Kırsal kesimde kadın girişimciliğinin artmasına yönelik destek mekanizmaları sağlanacaktır.

600.10. İşgücü piyasasının değişen ihtiyaçları çerçevesinde yeni gelişen meslek alanları göz önünde bulundurularak kız çocuklarının fen, teknoloji, mühendislik, matematik alanlarındaki mesleklerle yönlendirilmesi için çalışmalar yürütülecektir.

601. Kız çocukları ile kadınların eğitimin tüm kademelerine tam erişimleri ve etkin katılımları sağlanacaktır.

601.1. Kadınların ve kız çocuklarının eğitimin tüm kademelerinde kayıt, devam ve tamamlama oranları artırılabacaktır.

602. Kadına yönelik şiddetin, erken yaşta zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik, toplumsal farkındalık yaratma çalışmaları hızlandırılacak, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılabacaktır.

602.1. Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesine yönelik düzenlemelerin etkin uygulanmasını sağlamak amacıyla gerekli çalışmalar yapılacaktır.

602.2. Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi amacıyla tüm kamu kurum ve kuruluş personeli dâhil olmak üzere farklı hedef gruplarına yönelik eğitim, seminer vb. farkındalık artırma çalışmalarına devam edilecektir.

602.3. Kadına yönelik şiddetle mücadelede şiddet mağduruna ve şiddet uygulayana yönelik hizmet sunan kurum ve kuruluşların kapasiteleri ve kurumlar arası koordinasyon artırılabacaktır.

603. Kadınlara sunulan sağlık hizmetleri iyileştirilip, farkındalık çalışmaları aracılığıyla sağlık bilincinin yükseltilmesi sağlanacaktır.

603.1. Ülke genelinde kanser tarama programına uygun hedef gruptaki kadınların programa katılımlarının artırılması için farkındalık çalışmaları yapılacaktır.

603.2. Kadınlarda sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir.

604. Medyada kadın temsili iyileştirilecek ve kadınların medya okuryazarlığının artırılması sağlanacaktır.

604.1. Kadınların dijital okuryazarlık eğitimlerine katılımları artırılabacaktır.

604.2. Medyada kadın temsiline yönelik katkı sunan haber, reklam, dizi, film, çizgi film, çocuk programı vb. iyi örnekler ödüllendirilecektir.

604.3. Medya alanında düzenleyici veya denetleyici kamu kuruluş personeline yönelik medyada kadın temsili konusunda farkındalık eğitim programları düzenlenecektir.

604.4. Üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarında medyada kadın temsili vb. konularına yer verilecektir.

Tablo 36: Kadın, Hedefler

	2018	2023
Okullaşma Oranı, Kadın (ilkokul) %	91,6	100
Okullaşma Oranı, Kadın (ortaöğretim) %	83,4	100
Okullaşma Oranı, Kadın (yükseköğrenim) %	47,4	60
Kadın İstihdam Oranı (%)	29,4	34
İşgücüne Katılım Oranı, Kadın (%)	34,2	38,5
Parlamentodaki Kadın Temsil Oranı (%)	17,3	20
Kendi Hesabına Çalışanlar İçindeki Kadın Oranı (%)	17,8	20
İşveren Olarak Çalışanlar İçindeki Kadın Oranı (%)	8,7	10

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri, 2023 verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.3.6. Çocuk

a. Amaç

605.Çocukların üstün yararı temelinde iyi olma hallerinin desteklenmesi, potansiyellerini gerçekleştirmeye yönelik imkânların artırılması ve fırsat eşitsizliğinin azaltılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

606.Erken dönem çocuk bakım, eğitim ve gelişimine yönelik hizmetlerin sunumu ile erişilebilirliğinin artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi sağlanacaktır.

606.1. Doğum öncesinden başlamak üzere anne baba eğitimleri artırılabilecektir.

606.2. Anne babalara yönelik olarak çocukların yaş ve gelişme düzeylerine uygun beslenme, büyüme, eğitim ve oyun içerikli materyaller geliştirilecektir.

606.3. Erken çocukluk dönemi bakım ve eğitim hizmeti veren kurumlar açısından ortak bir düzenleme yapılacak, bu kurumların açılmasına ve faaliyet göstermesine yönelik kriterler hizmet çeşitliliğine imkân tanıyacak şekilde belirlenecektir.

606.4. Erken çocukluk dönemi bakım ve eğitim hizmeti veren kurumların sayıları artırılabilecek ve hizmet sunum modelleri çeşitlendirilecek, denetimleri artırılabilecektir.

607.Çocukların fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyici kültürel, sanatsal, bilimsel ve sportif faaliyetler özendirilecek, yaygınlaştırılacak ve erişilebilir hale getirilecektir.

607.1. Çocukların sportif, sanatsal, kültürel ve bilimsel aktivitelere yönelmesini özendirmeye yönelik uygulamalar geliştirilecektir.

607.2. Gönüllülük faaliyetleri hakkında çocuklar, aileler ve öğretmenler bilinçlendirilecek ve çocuklar bu faaliyetlere yönlendirilecektir.

607.3. Gençlik merkezlerinin çocuklara da hizmet verebilmesine ve çocukların bu merkezlerle erişimlerinin kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

608.Yoksulluğun nesiller arası aktarımını azaltmak ve fırsat eşitliğini artırmak üzere çocukların bireysel ihtiyaçlarına yönelik uygulamalar hayata geçirilecektir.

608.1. Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocukların eğitim hayatlarındaki yoksunlukları dikkate alınarak servis, eğitim materyali, beslenme vb. bireysel ihtiyaçlarını gidermeyi sağlayacak farklı ve esnek uygulamalar geliştirilecektir.

608.2. Mevcut destekler de dikkate alınarak farklı alanlarda başarılı ve yetenekli olan ancak maddi imkânsızlıkları nedeniyle bu alanlarda ilerleyemeyen çocuklara yönelik destekler geliştirilecektir.

608.3. Özel öğretim kurumlarında ihtiyaç sahibi çocuklar için ayrılan ücretsiz kontenjanların tam doluluk oranı ile kullanımı yönünde yürütülen çalışmalar artırılacaktır.

608.4. Kırsal bölgelerde yaşayan çocuklar için koruyucu ve önleyici hizmetlere erişimi artırmaya ve fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılacaktır.

609.Başta sokakta, ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında ücret karşılığı, gezici ve geçici tarım işlerinde olmak üzere çocuk işçiliği ile mücadele edilecektir.

609.1. Çocuk işçiliği ile mücadele alanında toplumsal bilinç geliştirilecektir.

609.2. Çocuk İşçiliği ile Mücadele Birimleri 81 ilde yaygınlaştırılacak, yerelde çocuk işçiliği ile mücadele alanında çalışan ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi için daha etkin hale getirilecektir.

609.3. Sokakta çalıştırılan veya çalıştırılma riski olan çocuklara yönelik olarak koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında mobil ekipler güçlendirilecektir.

609.4. Mevsimlik gezici tarımda çalışan ailelerin çocuklarının gelişimlerine katkı sağlayacak faaliyetler düzenli ve sürekli hale getirilecek ve çocukların bu imkânlarla erişimi artırılacaktır.

610.Çocuk adalet sistemi önleyici, onarıcı ve geliştirici mekanizmalar doğrultusunda risk takibini içeren bir yapıya kavuşturulacaktır.

610.1. Risk altındaki çocuklara yönelik psikolojik destek programları yaygınlaştırılacak ve bakım hizmetleri ihtisaslaştırılmaya devam edilecek, alanda çalışan personelin niteliği ve niceliği artırılacaktır.

610.2. Çocuk Koruma Kanununda öngörülen çocuklara özgü tedbirlerin uygulanması ve tedbir kararlarının izlenmesine ilişkin mekanizmaların geliştirilmesi sağlanacaktır.

610.3. Çocuk adalet sistemi onarıcı adalet yaklaşımıyla yeniden yapılandırılacak, çocuklara özgü uzlaştırma usulleri geliştirilecek, suça sürüklenen çocuklar yönünden kamu davasının açılmasının ertelenmesi modeli oluşturulacak ve ilk derece yargılama ile kanun yolu incelemelerinin öncelikli olarak yapılması sağlanacaktır.

610.4. Çocuklara özgü alternatif infaz usulleri geliştirilecektir.

610.5. Adli süreçte çocuklara özgü koruma mekanizmaları güçlendirilecek, çocuk dostu mülakat usulleri desteklenecek ve adliyelerde adli görüşme odalarının sayısı artırılacaktır.

610.6. Çocukların suça maruz kalmalarının önlenmesine yönelik olarak kurumların kapasitesi artırılacaktır.

611. Koruma ve bakım altındaki çocukların erken çocukluk döneminden başlayarak eğitim seviyelerini yükseltmeye, sosyal ve bireysel gelişimlerine hız kazandırmaya yönelik çalışmalar artırılacak, bakım sonrası süreçte sosyal hayata uyumları desteklenecektir.

611.1. Çocuk Destek Gelişim ve Eğitim Programının etkinliği artırılacaktır.

611.2. Koruma altındaki çocuklara kurum bakımından ayrıldıktan sonra toplumsal hayata adaptasyonlarını desteklemek üzere verilen rehberlik hizmeti geliştirilecektir.

612. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik aile odaklı hizmetlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

612.1. Koruma altındaki çocukların aile odaklı hizmetlerden faydalanması artırılacak, koruyucu aile hizmet modelinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim, bilinçlendirme ve tanıtım faaliyetleri geliştirilecektir.

612.2. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinin sosyal destek boyutu güçlendirilecektir.

613. Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddeti önleyecek program ve uygulamalar geliştirilecek, risk altındaki çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetler ile psiko-sosyal destek programları yaygınlaştırılacaktır.

613.1. Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddetin nedenlerini içeren ve mevcut durumu tespit eden bilimsel araştırmalar yapılacaktır.

613.2. Erken çocukluk döneminden başlamak üzere çocuklara ihmal, istismar ve şiddet konularında farkındalık eğitimleri verilecek, çocukların yaşam becerileri güçlendirilecektir.

613.3. Çocuklarla çalışan profesyonellerin ihmal, istismar ve şiddeti tespit etme ve gerekli yönlendirmeyi yapma kapasitelerini artırmaya yönelik programlar düzenlenecektir.

613.4. Çocuk İzlem Merkezlerinin hukuki altyapısı tamamlanacak ve sayıları artırılacaktır.

613.5. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerinin güçlendirilmesi ve etkililiğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.

613.6. Mobil Çocuk Hizmet Birimleri yaygınlaştırılacak ve güçlendirilecektir.

613.7. Adliyelerde çocuklara nitelikli destek sunan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri yaygınlaştırılacaktır.

614. Çocukların ve ebeveynlerin ihtiyaçları doğrultusunda psiko-sosyal destek hizmetleri yaygınlaştırılacak, riskli ve a-tipik gelişim gösteren çocuklara uygun gelişimsel müdahaleler, izlenme ve yönlendirmeler yapılacak, çocuklar arasında sağlık, sosyal medya ve hukuk okuryazarlığı artırılacaktır.

614.1. Rehberlik Araştırma Merkezleri ile okulların rehberlik hizmetleri güçlendirilecektir.

614.2. Eğitim ve sağlık kurumlarında ebeveyn rehberliğine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

614.3. Okullarda ve sosyal hizmet merkezlerinde sağlık, beslenme, hukuk ve sosyal medya okuryazarlığı becerilerini g¼c¼lendirecek program ve faaliyetler y¼r¼t¼lecektir.

614.4. Çocukluk ağında obezitenin sonlandırılmasına, sağlıklı beslenmenin ve fiziksel hareketliliğin artırılmasına y¼nelik çalışmalar s¼rd¼r¼lecektir.

615. Çocukların, sağlıklı gelişimlerini olumsuz etkileyecek oyun ve dijital uygulamalar ile kitap, sosyal medya gibi yayın içeriklerinden korunmasına y¼nelik tedbirler alınacaktır.

615.1. Çocukların dijital risklerden, yazılı ve g¼rsel medyanın zararlarından korunmasına y¼nelik çalışmalar artırılacaktır.

615.2. K¼lt¼rel yapıya uygun olarak yaş ve içerik açısından kullanıcılar ve ebeveynler için bilgilendirici bir bağımsız oyun derecelendirme sistemi oluşturulacaktır.

615.3. ocuk dostu yayınlar desteklenecektir.

616. Uluslararası veya geçici koruma altında olan çocukların toplumla b¼t¼nleřmelerini ve akranlarıyla ortaklıklar kurmalarını sağlamak ¼zere, yaşam becerilerini ve k¼lt¼rlere arası etkileşimi artıracak programlar s¼rd¼r¼lecektir.

616.1. Uluslararası veya geçici koruma altında olan çocuklara y¼nelik sosyal uyum programları yaygınlaştırılacaktır.

616.2. Refakatsiz ocuklara y¼nelik hizmetlerin sunumunda ilgili kurumların daha etkin çalışması sağlanacaktır.

617. Çocukların bağımlılık yaratan davranış ve maddelerden korunmalarına y¼nelik tedbirler alınacak, tedavi merkezlerinin nitelik ve niceliği artırılacak, sosyal rehabilitasyon ve uyum hizmetleri geliştirilecektir.

617.1. ocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezleri (EMATEM) ile buralarda istihdam edilen nitelikli personel sayısı artırılacaktır.

617.2. Bağımlılığıya y¼nelik olarak çocuklarla çalışan profesyonel sayısı artırılacaktır.

617.3. Bağımlılıkla m¼cadele amacıyla çocuklara, ailelere ve çocuklarla çalışan profesyonellere y¼nelik bilinçlendirme çalışmaları ve eğitimler s¼rd¼r¼lecektir.

2.3.7. Gençlik

a. Amaç

618. Gençlerin g¼c¼l¼ yaşam becerilerine, insani ve mill¼ değerlere sahip olarak yetişmelerinin, iktisadi ve sosyal hayata ve karar alma mekanizmalarına aktif katılımlarının sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

619. Gençleri okul-sınav-iş bulma d¼ng¼s¼nden çıkartan, fiziksel, sosyal ve bilişsel gelişimleri ile yenilikçi ve girişimci niteliklerini destekleyen k¼lt¼rel, bilimsel ve sportif faaliyetler ¼zendirilecek, yaygınlaştırılacak ve erişilebilir hale getirilecektir.

619.1. Gençlerin sportif, kültürel ve sanatsal aktiviteler ile özellikle fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarına yönelmesini özendirerek programlar geliştirilecektir.

619.2. Gençlik merkezlerinin sayısı ihtiyaca göre artırılabacak ve benzer faaliyetler yürütülen kuruluşlarla ortaklıklar geliştirilecektir.

619.3. Gençlerin okuma, anlama ve düşünme yetileri ile liderlik becerilerinin artırılmasına yönelik faaliyetler yaygınlaştırılacaktır.

619.4. Ders dışı zamanlarda gençlerin fiziksel, sosyal, sanatsal, sportif, bilişsel ve kültürel gelişimlerini destekleyici faaliyetlerin okullarda sunulmasına yönelik bir model geliştirilecek, bu model içerisinde kurgulanan hizmetler okulların fiziki ve insan kaynağı kapasiteleri ile maddi imkânları geliştirilerek ilgili kurumlar tarafından sunulacaktır.

620. Gençlerin sosyal hayatta ve karar alma mekanizmalarında aktif rol almaları desteklenecek, hareketlilik programları özellikle dezavantajlı gençlerin taleplerine uygun biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir.

620.1. Başta Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından gençlik merkezleri ve gençlik kamplarında yürütülen programlar olmak üzere, gençlerin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlamasına yönelik düzenlenen programlar ile faaliyetlerin sayısı ve kalitesi artırılabacaktır.

620.2. Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin aktif hale getirilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

620.3. Hareketlilik programları özellikle dezavantajlı gençlerin ihtiyaç ve taleplerine uygun biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir.

620.4. Gençler gönüllülük faaliyetleri kapsamında bilinçlendirilecek ve yönlendirilecek, gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımı teşvik edilecektir.

620.5. Gençlik alanında faaliyet gösteren STK'ların kurumsal kapasiteleri geliştirilecektir.

621. Gençlerin bilişsel, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen faktörler ile etkilerinin azaltılmasını teminen gençlerin ve ebeveynlerin özelliklerine uygun psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılacak, gençler arasında sağlık, sosyal medya ve hukuk okur-yazarlığı artırılabacaktır.

621.1. Okullarda, yükseköğrenim öğrenci yurtlarında ve gençlik merkezlerinde sağlık, sosyal medya ve hukuk okuryazarlığı konularında farkındalık artırıcı faaliyetler ile beceri güçlendirecek programlar yürütülecektir.

621.2. Gençler ve ebeveynler sanal platformlarda karşı karşıya oldukları riskler konusunda bilgilendirilecektir.

621.3. Gençlik merkezlerinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanlarında uzman istihdamı yaygınlaştırılacaktır.

622. Bağımlılık yapıcı maddelerle etkin mücadele edilecek, bu maddelerin kullanım durumunu tespit etmeye yönelik araştırma ve hizmetlere devam edilecek, sosyal rehabilitasyon ve uyum hizmetleri geliştirilecektir.

622.1. Bağımlılık yapıcı maddelerin ilgi çekici olmaktan çıkarılması, sigara ve alkol gibi maddelerin erişilebilirliğinin zorlaştırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

622.2. Gençlerin ve gençlik alanındaki profesyonellerin bağımlılıkla mücadele konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi yönünde çalışmalara devam edilecektir.

622.3. Bağımlılığa yönelik olarak gençlerle çalışan profesyonel sayısı artırılabilecektir.

622.4. Sosyal Uyum Birimlerinin sayısı artırılabilecek, tedavi sonrası rehabilitasyon ve takip hizmetlerinin etkinleştirilmesi için ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler yapılacak ve bu hizmetler yaygınlaştırılacaktır.

623. Uluslararası veya geçici koruma altında olan gençlerin, sosyal uyum sorunlarını en aza indirmek üzere; farkındalık, kültürler arası etkileşim ve zorluklarla başa çıkma kabiliyeti artırılabilecektir.

623.1. Uluslararası veya geçici koruma altında olan gençlere yönelik sportif, kültürel, eğitimsel faaliyet ve programlar uygulanacak ve desteklenecektir.

623.2. Uluslararası veya geçici koruma altında olan gençler bilişsel, bedensel, duygusal yönden kişisel ve sosyal gelişimleri artırılabilecek, bu gençlere istihdama yönelik mesleki yönlendirmeler yapılacaktır.

623.3. Eğitimde ve istihdamda yer alamayan gençlerin profilleri belirlenerek eğitime, işgücüne ve istihdama katılımlarını destekleyecek birey, aile ve toplum odaklı bütüncül bir yaklaşım geliştirilecektir.

623.4. Söz konusu gençlerin eğitimde ve istihdamda olmama nedenlerine uygun olarak işgücüne ve istihdama katılımlarını artırmak üzere teşvik programları uygulanacaktır.

623.5. Eğitimde ve istihdamda olmayan gençlere mesleki alan belirlenmesine yönelik eğitim ihtiyaç analizi yapılacaktır.

623.6. Gençlerin beceri ve yetenekleriyle uyumlu, özellikle yazılım gibi yenilikçi alanlarda kısa süreli sertifika ve diploma programları düzenlenecektir.

623.7. Gençlerle çalışan kurumlar; başta eğitimde ve istihdamda olmayan gençler olmak üzere gençleri KOSGEB ve İŞKUR'un mesleki yönlendirme, girişimcilik ve meslek edindirme hizmetleri hakkında bilgilendirecek ve bu hizmetlere yönlendirecektir.

623.8. Gençlerle çalışan kurumlar ile KOSGEB ve İŞKUR arasındaki işbirlikleri artırılabilecektir.

623.9. Farklı genç gruplarına ve hızlı değişen ihtiyaç ve taleplere uyum sağlayabilmek için gençlik alanında çalışan STK'larla ortak işbirliği çalışmaları yapılacaktır.

623.10. Gençlerin kişisel, sosyal gelişimleri ile kariyer planlamalarına katkı sağlayacak programlar uygulanacaktır.

623.11. Gençlere ilişkin toplanan verilerin kalitesi artırılacak, uluslararası karşılaştırmalara imkân tanıyan veri setleri oluşturulacaktır.

Tablo 37: Gençlik, Hedefler

	2018	2023
Genç İstihdam Oranı (15-24 Yaş, %)	35,0	39,5
Gençlik Merkezi Sayısı	283	350

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK ve Gençlik ve Spor Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.3.8. Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele

a. Amaç

624. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

625. Sosyal yardım istihdam bağlantısı güçlendirilerek yoksul kesimin istihdam edilebilirliğinin artırılması ve üretken duruma geçirilmesine yönelik programlara işlerlik kazandırılacak, çalışabilir durumdaki kişilere yönelik yardımlar belirli şartlarla verilmeye devam edilecektir.

625.1. Sosyal yardım yararlanıcılarından çalışabilir durumda olanların istihdama yönlendirilmesi sağlanacaktır.

625.2. İstihdama yönlendirilen sosyal yardım yararlanıcılarından geçerli bir sebep olmaksızın İŞKUR tarafından teklif edilen işi üçüncü kez kabul etmeyenlerin sosyal yardımları bir yıl süreyle kademeli olarak azaltılacaktır.

626. Sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler arasındaki bağlantı güçlendirilecektir.

626.1. ASDEP'in teknik, hukuki ve kurumsal kapasitesi artırılacaktır.

626.2. ASDEP bilişim sistemi ile Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi arasında gerçek zamanlı veri akışı sağlanacaktır.

626.3. Sosyal Yardım Artı dönemine geçilecek, sosyal yardım faydalanıcısı vatandaşların ihtiyaç duydukları diğer kamu hizmetlerine erişimleri sağlanacaktır.

626.4. Sosyal hizmet faydalanıcılarının ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerine erişimleri kolaylaştırılacaktır.

626.5. ASDEP uygulamasının kapsamı sosyal yardımları içerecek şekilde genişletilecektir.

627. Sosyal yardım programlarının etkinliği artırılacaktır.

627.1. Sosyal yardım programlarının etkinliği analiz edilerek, elde edilen sonuçlar doğrultusunda programlarda gerekli revizyonlar yapılacaktır.

627.2. Başta yerel yönetimler olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla karşılıklı veri paylaşımı sağlanacaktır.

627.3. Kırsalda sosyal yardımlara erişim kolaylaştırılacak, yerel yönetimlerin bu alandaki rolü artırılacaktır.

628. İnsan odaklı sosyal politikalar çerçevesinde sosyal hizmet modellerinin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

628.1. Engelli ve yaşlı bakımı hizmetlerine ilişkin standartlar geliştirilecek ve bu hizmetleri veren personelin niteliği ve niceliği artırılacaktır.

628.2. Sosyal hizmetler yaygınlaştırılarak daha etkin hale getirilecek, kırılğan kesimlere yönelik sosyal hizmet programlarının niteliği ve niceliği artırılacaktır.

628.3. Toplum temelli bakım hizmetleri kapsamında gündüzlü bakım hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

628.4. Gezici tarım işçilerinin sosyal hizmetlerden faydalanmalarının kolaylaştırılmasına yönelik uygulamalar geliştirilecektir.

Tablo 38: Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele Hedefleri

	2018	2023
Gini Katsayısı	0,405 ¹	0,38
Grel Yoksulluk (%) ²	20,1 ¹	18,0
ASDEP ¹ le Ulaşılan Hane Sayısı	1.063.000	5.000.000
P80/P20 ³	7,5 ¹	6,5

Kaynak: 2018 yılı verileri TIK ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) TIK 2017 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verisidir.

(2) Grel yoksulluk hesaplanırken eşdeğer hane halkı kullanılabilir geliri medyan değerinin yüzde 60'ı yoksulluk sınırı olarak alınmıştır.

(3) En yüksek gelire sahip yüzde 20'lik nüfus kesiminin gelirinin en düşük gelire sahip yüzde 20'lik nüfus kesiminin gelirine oranı.

2.3.9. Kültür ve Sanat

a. Amaç

629. Kültürel zenginlik ve çeşitliliğin korunup geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması, kültür ve sanat faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, mill kültür ve ortak değerler etrafında toplumsal bütünlüğün ve dayanışmanın güçlendirilmesi ile kültürün kalkınmadaki çok boyutlu etkisinin artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

630. Yurt içi ve yurt dışındaki kültür mirasımız, toplumun kültür, tarih ve estetik bilincini geliştirecek, kültür turizmine katkı sağlayacak ve afet riskini dikkate alacak Şekilde korunacak, taşınmaz vakıf kültür varlıklarına vakfiye Şartları doğrultusunda işlevsellik kazandırılacaktır.

630.1. Üniversitelerde Ulusal Restorasyon Mükemmeliyet Merkezi kurulacaktır.

630.2. Yurt içi ve yurt dışında taşınmaz vakıf kültür varlıklarımızı korumaya yönelik restorasyon ve onarım faaliyetleri nitelik ve nicelik olarak geliştirilecektir.

630.3. Tarihi kent dokularına yönelik kentsel tasarımlar yapılacak, tarihi kent bölgeleri bu tasarımlara göre bütüncül anlayışla iyileştirilecektir.

630.4. Yurt içi ve yurt dışındaki taşınmaz kültür mirasımızın korunmasına yönelik olarak yürütülen tespit ve envanter çalışmalarına devam edilecek ve elde edilen veriler dijital ortama aktarılacaktır.

630.5. Çeşme, imaret, aşevi gibi taşınmaz vakıf kültür varlıklarına vakfiye şartları doğrultusunda işlevsellik kazandırılacaktır.

630.6. UNESCO koruması altındaki alanlar başta olmak üzere, arkeoloji, edebiyat, tarih, tabiat konulu tematik kültür rotaları belirlenecek ve bunların tanıtımı sağlanacaktır.

630.7. Kültürümüzün temel unsurları, tarihimizin önemli şahsiyetleri, olayları, masal kahramanları ve kültürel zenginlik unsurlarımız tiyatro, sinema, belgesel, dizi ve çizgi filmlerle anlatılacaktır.

630.8. Çanakkale şehitlikleri ve savaş alanları ihya edilerek Tarihi Alan açık hava müzesine dönüştürülecektir.

631. Kültürel altyapı unsurlarının daha verimli ve etkili kullanılabilmesi için mimarisi, işletme ve yönetim modeli işlevsel hale getirilecek; farklı etkinliklere imkân veren esnek mekânsal tasarımlar geliştirilecektir.

631.1. Kültür yapılarının şehir yaşamında üçüncü mekân olarak benimsenmesi için ulaşılabilir, yaygın ve cazip yapılar tasarlanacaktır.

632. Kentsel tasarımların, imar planlarının, toplu konutlar ve kamu binalarının peyzaja, şehrin dokusuna, estetiğine ve kimliğine katkı sağlamasına özen gösterilecek ve kentsel dönüşüm uygulamalarının kültürel kimliğe ve yapıya uygunluğu gözetilecektir.

632.1. Yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumlarının, şehre kimlik katan önemli mekânlara ilişkin markalaştırma uygulamaları teşvik edilip yaygınlaştırılacaktır.

632.2. Özel müzelerin kurulması teşvik edilerek, çağdaş müzecilik anlayışı içerisinde müzelerin nitelik ve niceliği artırılacaktır.

633. Kültür ve sanata erişim ve katılım olanakları artırılacaktır.

633.1. Kültür ve sanatın bir yaşam alışkanlığı olarak gelişmesi için erken yaşlardan itibaren kültür ve sanat eğitimi verilecektir.

633.2. Okuma kültürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılması amacıyla kütüphanecilik hizmetleri geliştirilecek, kütüphaneler bu alandaki yeni teknolojiler ve yönetim yaklaşımlarından da istifade edilerek mekânsal ve işlevsel olarak yeniden yapılandırılacaktır.

633.3. Gezici kütüphane sayısı artırılacaktır.

633.4. Kültür ve sanat hizmetlerinin sunumunda mahalli idareler, özel sektör ve sivil toplumun rolü güçlendirilecektir.

634. Klasik Türk Sanatlarını yaygınlaştırmaya yönelik faaliyetler düzenlenecektir.

634.1. Türk-İslam tarihinin farklı dönemlerine ait kültürel mirasımıza öncelik verilerek suretiyle, kültürel mirasımızın araştırılması, korunması, günümüz toplumuna ve gelecek kuşaklara aktarılması sağlanacaktır.

635. Türkçe'nin doğru ve yetkin bir şekilde kullanılması için örgün eğitim başta olmak üzere, her türlü medya, yasal düzenleme gibi araçlar etkin bir şekilde kullanılacaktır.

635.1. Türkçe'nin zenginliğinin kayıt altına alınması için etimolojik sözlük tamamlanacaktır.

635.2. Yurt dışında Türk dili ve kültürünün öğretimi ve tanıtımı faaliyetleri geliştirilecektir.

635.3. Her türlü basın, yayın ve medya ortamında Türkçe'nin güzel kullanılması özendirilecek, mesajını dille ileten tüm sanat eserlerinde kelime zenginliği teşvik edilecektir.

635.4. Türk kültür ve medeniyetine dair referans niteliğindeki metinler belirli bir program dâhilinde akademik niteliği haiz üniversiteler, yaynevleri ve ilgili kamu kurumlarına yayınlanacaktır.

636. Fikri emek sonucu oluşan ürünlerin öneminin ve değerinin toplumun tüm kesimlerine benimsetilmesi sağlanacak ve fikri haklara konu ürün ve eserlere ilişkin bilgi ve veri altyapısı güçlendirilecektir.

636.1. Fikri haklara yönelik tanıtım, farkındalık ve bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır.

636.2. Kültür istatistikleri uluslararası standartlara uygun bir şekilde geliştirilecek ve tek bir veri tabanında toplanacaktır.

637. Kültür endüstrileri ve kültürel girişimlere yönelik mevcut desteklerin etki analizi yapılacak; kapsayıcı, objektif ve kolay erişilebilir destek mekanizmaları geliştirilecektir.

637.1. Kültürel ürünlerin üretim, gösterim ve dağıtımında tekelleşmeyi önleyici tedbirler alınacak, kültürümüze özgü ürünlere yönelik markalaşma, pazarlama ve finansman kolaylığı stratejileri geliştirilecektir.

637.2. Kültür endüstrilerine sağlanan destekler, bilhassa eğitim, sertifikasyon ve Ar-Ge faaliyetleri artırılacaktır.

637.3. Özel tiyatrolara verilen destekler artırılacaktır.

637.4. Kültür endüstrilerine ilişkin mevcut kayıt, veri ve ulusal istatistikler çeşitlendirilecektir.

638. Kültür endüstrilerine verilecek desteklerde tarihi, milli ve kültürel değerlerimizi tanıttıcı, toplumsal birlik ve aidiyet hislerini güçlendirici alanlara öncelik verilecek, klasik sanatlarımıza pozitif ayrımcılık yapılacaktır.

638.1. Klasik ve çağdaş Türk sanatını temsil eden alanlarda nitelikli etkinlik ve sergilerin kamu ve özel sektör tarafından profesyonelce organize edilip dünyanın önemli şehirlerinde sıklıkla uygulanması sağlanacaktır.

639. Türk sinemasının dünyada tanınan bir marka haline gelmesi için sinema endüstrisinin gelişimi sağlanarak uluslararası rekabet gücü artırılacaktır.

639.1. Ulusal Sinema Müzesi ve Arşivi kurulacaktır.

639.2. Ülkemizi önemli bir film çekim merkezi haline getirmek üzere ülkemizde çekimi yapılacak yabancı yapımlar desteklenecektir.

639.3. Sinema yapım, dağıtım ve gösterim faaliyetlerinde tekelleşmenin önüne geçmeye yönelik düzenlemeler yapılacak, kültür merkezi ve benzeri yapıların sinema statüsüyle kullanımının teşviki sağlanacaktır.

640. Kaliteli görsel-işitsel içerik üretimi ve ihracatını artırmaya yönelik koordinasyonu ve istatistiki altyapıyı içeren düzenlemeler yapılacaktır.

640.1. Kamu kurumları ve özel sektörün koordinasyon içerisinde hareket etmesini sağlayacak bir mekanizma oluşturulmasına ilişkin hukuki ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

640.2. Ürün yerleştirme faaliyetlerinin, markalaşma ve tanıtımı desteklemek amacıyla etkin olarak kullanılmasını sağlamak üzere ikincil düzenlemeler yapılacaktır.

640.3. Yayıncılık alanında yerli içerik kotalarının etkin olarak kullanılmasını sağlamak üzere ikincil düzenlemeler yapılacaktır.

640.4. Tüm paydaşların işbirliğiyle görsel işitsel içerik alanında istatistiki altyapı güçlendirilecektir.

641. Kültür sanat kurumlarının daha etkin yönetimi ve uzmanlık alanlarının genişletilmesi için nitelikli kültür-sanat profesyonelleri yetiştirilecek, yükseköğretimde kültür yönetimi bölümleri yaygınlaştırılacaktır.

641.1. Kültür yönetimi bölümlerinin akademide yaygınlaştırılması ve mevcuttakilerin verimliliğinin artırılması sağlanacaktır.

642. Nitelikli din hizmetleri ile toplumun birlik, beraberlik, barış ve huzuruna katkı sağlanacak ve yaygın din eğitimi toplumun tüm kesimlerine ulaştırılacaktır.

642.1. Toplumsal problemlere yönelik dini içerikli yayınlar toplumun daha geniş kesimine ulaştırılacaktır.

642.2. Manevi destek hizmeti ile ulaşılan kişi sayısı artırılacaktır.

643. Kültürümüz yurt dışında tanıtılacak, kültürel diplomasi faaliyetleri geliştirilecek, kamu ve sivil toplum kuruluşlarınca yürütülen kültürel diplomasi nitelikli faaliyetler arasında eşgüdüm sağlanacak ve uluslararası ilişkilerde kültürün yapıcı rolünden istifade edilecektir.

643.1. Yurt dışında kültürel diplomasi alanında faaliyet gösteren kuruluşlara verilen destekler artırılacak ve bu kuruluşların idari kapasiteleri geliştirilecektir.

643.2. Dünya kamuoyunda olumlu bir Türkiye algısı oluşmasına yönelik kültürel faaliyetler gerçekleştirilecektir.

643.3. Türkiye'nin bilimsel ve akademik birikimi yurt dışında tanıtılacaktır.

644. Kitap ve süreli yayın yayıncılığı alanlarının geliştirilmesine yönelik faaliyetler desteklenecektir.

644.1. Elektronik yayınlar da dâhil olmak üzere yayıncılık faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.

644.2. Nitelikli kültürel yayınlara daha fazla sayıda okurun ulaşımını temin etmek üzere e-kitap formatında daha fazla sayıda eserin kamu yayını olması sağlanacaktır.

644.3. Yurt dışına telif satışını artırmak ve Türk edebiyatının dünya çapındaki tanınırlığının artırılması için gerekli olan tanıtım çalışmaları gerçekleştirilecek ve mevcut destek programlarının içeriği geliştirilecektir.

644.4. Edebi üretimi teşvik etmek ve yayımlanma imkânı bulamamış nitelikli edebi üretimlerin okura ulaştırılmasını sağlamak üzere uygulanan ilk eser desteği geliştirilecektir.

644.5. Türk edebiyatı ve yayıncılığının yurt dışında tanıtımına yönelik faaliyetlerin ve bu faaliyetlerde kullanılan bilgilendirici içeriklerin çevrimiçi ortamlarda da yer alması sağlanacaktır.

Tablo 39: Kültür ve Sanat Hedefleri

	2018	2023
Yıl İçerisinde Restorasyonu/Konservasyonu Tamamlanan Taşınır Kültür Varlığı Sayısı (Bin, Kümülatif)	11,0	73,5
Gezici Kütüphane Sayısı (Kümülatif)	53	81
Desteklenen Sinema Projesi Sayısı	195	1.170

Kaynak: 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.3.10. Spor

a. Amaç

645. Sporun bir yaşam alışkanlığı haline geldiği, talep eden herkesin spor faaliyetlerine eriştiği, uluslararası şampiyonalarda başarı elde eden, prestijli spor organizasyonlarına ev sahipliği yapan ve böylelikle sporun her dalında dünya çapında rekabet edebilen bir seviyeye ulaşmak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

646. Erken yaşlardan itibaren spor eğitimi verilecek; örgün eğitimde beden eğitimi ve spor derslerinin niteliği artırılabilecek; mahallinde spor imkânları geliştirilerek her yaşta vatandaşların sportif faaliyetlere düzenli katılımı teşvik edilecektir.

646.1. Halkın spora olan ilgisini artıracak proje ve kampanyalar geliştirilecek, spor tesislerine erişim imkânları iyileştirilecektir.

646.2. Spor eğitimi, okul öncesinden başlayarak ilk ve ortaöğretim kademelerinde yaygınlaştırılacak, okul spor müsabakaları faaliyet çeşitliliği ile okul spor kulübü sayısı artırılarak çocukların farklı spor branşlarına yönlendirilmesi sağlanacaktır.

646.3. Başta engelli vatandaşlar olmak üzere herkesin sportif faaliyetlere katılımı teşvik edilecektir.

646.4. Engelli bireylerin spora katılımına yönelik antrenör-öğretmen yeterlilikleri geliştirilecek; zenginleştirilmiş eğitim materyalleri, görsel ve yazılı dokümanlar hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.

646.5. Okul ve mahalle spor kulüplerinin dijital ortamda da entegrasyonu ile bu kulüplerin izleme ve değerlendirme işlemi kolaylaştırılacak ve performans göstergelerinin doğrulanabilir olması sağlanacaktır.

647. İlköğretim çağındaki öğrencilere yönelik yetenek taraması ile öğrenciler, sportif anlamda başarılı olabileceği branşlara yönlendirilecek, elit sporcu yetiştirilmesi sağlanacak ve yaşam boyu aktif spor katılımını teşvik edecek branş yönlendirmesi yapılacaktır.

647.1. Elit kategorisinde yer alma potansiyeli taşıyan sporcuları seçme, yönlendirme ve normlandırma sistemleri geliştirilecektir.

647.2. Ülke genelinde uygulanacak standart yetenek tarama modeli oluşturulacaktır.

647.3. Eğitim kurumlarındaki sportif faaliyetler yeniden düzenlenerek yetenekli sporcuların bireysel gelişimi desteklenecektir.

648. Coğrafi konum, iklim ve demografik yapıyı dikkate alan ulusal düzeyde spor tesislerinin yapımı ve etkin kullanılması sağlanacaktır.

648.1. Tesislerin yapımı ve özellikle etkin işletimine dair modeller geliştirilecektir.

648.2. Eğitim kurumları ile kamuya ait spor tesislerinin Gençlik ve Spor Bakanlığı koordinasyonunda ortak kullanıma ve vatandaşların erişimine açılması sağlanacaktır.

648.3. Spor alanına ait veri setleri yeniden yapılandırılarak veri kalitesi artırılacak ve uluslararası karşılaştırmalara imkân veren bir veri altyapısı oluşturulacaktır.

649. Uluslararası düzeyde rekabet gücüne sahip yüksek katma değerli spor ürünleri geliştirmeye yönelik çalışmalar başlatılarak ülkemizin dünya spor endüstrisinden aldığı pay artırılacaktır.

649.1. Spor endüstrisi ve teknolojileri alanındaki çalışmalar desteklenecektir.

649.2. Spor endüstrisinde faaliyette bulunan firmaların bilişim teknolojileri ve e-ticaret uygulamalarının sundukları imkânlardan faydalanılması suretiyle rekabetçi bir yapıya kavuşturulmaları sağlanacaktır.

649.3. Spor sektöründe mal ve hizmet üretiminde uluslararası kriterlere uygun rekabet şartlarını yerine getirecek marka ve kalite konusunda Ar-Ge çalışmaları gerçekleştirilecektir.

650. Sporcu sağlığı merkezleri, hizmet kalitesi ve çeşitliliği artırılarak yaygınlaştırılacak, spor hekimi ihtiyacının giderilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

650.1. Sporcu sağlığı merkezleri konusunda bölgeler itibarıyla mevcut durum ve ihtiyaç tespiti çalışması yapılacak, ihtiyaca göre yeni merkezlerin kurulması sağlanacaktır.

650.2. Spor hekimi ihtiyacı tespit edilerek yeterli sayıda uzman hekimin yetiştirilmesi sağlanacaktır.

651. Spor turizminin uzun vadeli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak üzere bölge potansiyelini ve rekabet gücü yüksek spor branşlarını dikkate alan Türkiye Spor Turizmi Stratejisi hazırlanarak ülkemizin dünya spor turizm pazarından alacağı pay artırılacaktır.

651.1. Spor turizmine elverişli bölgelerin ve alanların tespiti ve değerlendirilmesi için kapsamlı bir envanter analiz çalışması hazırlanarak spor turizmi yol haritası oluşturulacaktır.

651.2. Geleneksel spor dallarının uluslararası düzeyde tanıtımının yapılması ve Türkiye'nin spor organizasyonlarına ev sahipliği yapması suretiyle spor turizminin gelişmesi sağlanacaktır.

652. Sporun bir iş kolu ve meslek haline getirilerek kayıt dışı istihdamın önlenmesi amacıyla spor sektöründe mesleki yeterlilikler ve alt meslek tanımları belirlenecek, sporun birincil iş kolu rolü güçlendirilecektir.

652.1. Milli sporcuların ortaöğretim ve yükseköğretim kademesine geçişlerini kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılacaktır.

652.2. Spor liselerinin ve spor bilimleri fakültelerinin öğretim programları güncellenerek spor alanında istihdam imkânları iyileştirilecektir.

652.3. Sporla profesyonel olarak ilgilenen bireylerin spor yaşamları sonrasında aktif ve verimli bireyler olarak spora veya başka alanlara katkı vermeleri için mesleki rehberlik uygulamaları oluşturulacaktır.

652.4. Antrenörlüğe ilişkin eğitimler mevzuat, yöntemler, eğitim sonrası sınav ve değerlendirme süreçleri yeniden düzenlenecek ve antrenörlüğün niteliği artırılacaktır.

652.5. Antrenörlük kariyer sistemi hayata geçirilecektir.

Tablo 40: Spor Hedefleri

	2018	2023
Tesislerden Yararlanan Kişi Sayısı (Bin)	8.500	15.000
Sportif Yetenek Taramasına Katılan Genç/Öğrenci Sayısı (Bin)	1.000	1.500
Uluslararası Müsabakalarda Kazanılan Madalya Sayısı	5.739	13.400

Kaynak: 2018 yılı verileri Gençlik ve Spor Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.3.11. Nüfus ve Yaşlanma

a. Amaç

653. Genç ve dinamik nüfus yapısının korunması; yaşlıların yaşam kalitesinin yükseltilmesi için ekonomik ve sosyal hayata etkin bir şekilde katılabilmesi, aktif ve bağımsız olarak hayatlarını sürdürebilmesi, yüksek kalitede uzun süreli bakım, sağlık ve diğer hizmetlerden yararlanabilmesi ve aktif yaşlanma ortamlarının oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

654. Sahip olduğumuz demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması için genç ve dinamik nüfus yapısı korunacaktır.

654.1. Doğurganlık hızının yenileme seviyesinin üzerinde tutulması için geçmiş dönemde gerçekleştirilen iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı politikaların etki değerlendirmesi yapılarak gerekli değişiklikler veya ilave tedbirler hayata geçirilecektir.

655. Uzun süreli bakıma gereksinim duyan yaşlılar için hizmetler çeşitlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

655.1. Sürdürülebilir ve kapsayıcı bir bakım güvence modeli geliştirilecektir.

655.2. Farklı kurumlar tarafından sunulan uzun süreli evde bakım hizmetlerinde bütünlük ve kurumlar arası eşgüdüm sağlanacak, yerel yönetimlerin hizmet sunumunda daha fazla rol almasına imkân verecek düzenlemeler yapılacaktır.

655.3. Evde ve kurumsal yaşlı bakım hizmetlerinde çalışacak işgücünün nitelik ve niceliği artırılacaktır.

656. Yaşlılar için sağlık hizmetlerinin sunumu etkinleştirilecektir.

656.1. Sağlık hizmetlerinin sunumunda disiplinler arası bir yöntem geliştirilecek, geriatri alanında uzman personel sayısı artırılacak ve geriatrik hizmetler yaygınlaştırılacaktır.

656.2. Alzheimer-demans hastalığı ile mücadele sağlık, bakım, Ar-Ge gibi konunun tüm yönlerini içeren bir yaklaşımla yürütülecektir.

656.3. Yaşlıların karşılaşılabileceği düşme ve kazaların asgari düzeye indirilmesi için konut içi ve çevreye yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

657. Yaşlı nüfusun ekonomik ve sosyal hayata katılımı artırılarak aktif yaşlanma imkânları geliştirilecektir.

657.1. Yaşlıların hayat boyu öğrenme imkânlarına erişimi kolaylaştırılacaktır.

657.2. Yaşlıların belirli şartlarda çalışma hayatında kalabilmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir.

657.3. Yaşlılarımızın tecrübelerinden faydalanabilmek için toplumsal karar alma süreçlerine aktif katılımları sağlanacaktır.

658. Yaşlıların kendilerini dışlanmış ve yalnız hissetmedikleri bir ortam oluşturulacaktır.

658.1. Nesiller arasında fikir ve değer geçişinin sağlanabileceği sosyal mekân ve ortamlar oluşturulacaktır.

658.2. Nesiller arası dayanışmayı artıracak gönüllü faaliyet ve projeler desteklenecektir.

658.3. Nesiller arası kültür paylaşımı ve dayanışmanın artırılması amacıyla yaşlıların aile içinde bakımı desteklenecektir.

659. Yaşlanan nüfusa yönelik hizmet ve politikalar veriye dayalı olarak geliştirilecektir.

659.1. Türkiye Bakım ve Yaşlılık Araştırması yapılarak yaşlanan nüfusa yönelik hizmet ve politikalar veriye dayalı olarak geliştirilecektir.

Tablo 41: Nüfus Hedefleri

	2018	2023
Toplam Doğurganlık Hızı (Kadın Başına Çocuk Sayısı)	1,99	2,15
65 Yaşındakilerin Hayatta Kalma Beklentisi (Yıl)	17,7 ¹	18,0
Kadın	19,2 ¹	19,5
Erkek	16,0 ¹	16,3
Yaşlı Nüfusun İşgücüne Katılma Oranı (%)	12,2 ²	13,7

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2015-2017 dönemine aittir.

(2) 2017 yılı verisidir.

2.3.12. Dış Göç

a. Amaç

660. İnsan haklarına uyumlu, insan onuruna yakışır, güvenli, düzenli, veriye dayalı ve kontrol edilebilir dış göç yönetimi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

661. Göç yönetiminin kurumsal yapısı güçlendirilecek ve etkinliği artırılacaktır.

661.1. Göç Strateji Belgesi çıkarılacaktır.

661.2. Ülkemizde bulunan yabancıların ekonomik ve sosyal yaşama entegre edilmesine yönelik göç yönetiminin kurumsal yapısı güçlendirilecektir.

- 661.3.** Göç alanında uluslararası yardımların yönetiminde planlama, uygulama ve takip için kurumlar arası işbirliği güçlendirilecek, ulusal kuruluşların uluslararası fonlardan doğrudan faydalanması yönünde kapasite geliştirilecektir.
- 661.4.** Göç alanında güçlü ve kanıta dayalı politika oluşturulmasına yönelik bilimsel araştırmaların yapılabilmesini teminen üniversite ve araştırma kuruluşlarının çalışmaları desteklenecektir.
- 661.5.** Düzensiz göçün engellenmesi ve göçün düzenli olarak gerçekleşmesi için uluslararası işbirliği geliştirilecektir.
- 661.6.** Gönüllü geri gönderme mekanizmaları yaygınlaştırılarak etkin bir şekilde uygulanacaktır.
- 661.7.** Veriye dayalı politika ve hizmet sunumunun sağlanması için kurumlar arası koordinasyon geliştirilecektir.
- 661.8.** Düzensiz göç kapsamında olan yabancılar etkin bir şekilde izlenecek ve denetlenecektir.
- 661.9.** Göç alanında edinilen tecrübe yabancı dilde içerik üretimi, etkinlik düzenlenmesi, ulusal uzman değişimi gibi yollarla uluslararası platformlarda paylaşılacaktır.
- 662.** Uluslararası koruma ve geçici koruma altındakilerin sosyal hayata uyumu artırılacaktır.
- 662.1.** Uluslararası koruma ve geçici koruma altındakilere yönelik bilgi eksikliği, olumsuz algı ve önyargıları gidermek amacıyla farkındalık çalışmaları artırılacaktır.
- 662.2.** Uluslararası koruma ve geçici koruma altındakilerin Türkçe dil becerileri geliştirilerek sosyal hayata uyumları artırılacaktır.
- 662.3.** Uluslararası koruma ve geçici koruma altındaki öğrencilerin ortaokul ve liseye geçişleri artırılacak, bu öğrenciler ilgi ve yeteneklerine göre mesleki ve teknik eğitime yönlendirilecektir.
- 663.** Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ülkemizle bağları güçlendirilecektir.
- 663.1.** Yurt dışındaki vatandaşlarımızın sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve hizmetler artırılacak ve ülkemizle bağlarını güçlendirmeye yönelik programlar oluşturulacaktır.
- 663.2.** Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın akademik, sosyal ve kültürel gelişimlerine destek olunacaktır.
- 663.3.** Yurt dışında yaşayan çocuk ve gençlerimizin anadillerini öğrenmeleri ve kültürel değerlerimizi tanımaları sağlanacaktır.

2.4. YAŞANABİLİR ŞEHİRLER, SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE

664. Hızla artan nüfus, şehirleşme, ekonomik faaliyetler ve çeşitlenen tüketim alışkanlıkları çevre ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Çevre kirliliği, iklim değişikliği, çölleşme, ormansızlaşma, biyolojik çeşitlilik kaybı, kuraklık gibi çevre problemleri, her geçen gün insan yaşamını ve kalkınma sürecini daha belirgin bir şekilde etkilemektedir. Yüksek sera gazı emisyonlarının da etkisiyle hızlanan iklim değişikliğinin doğal afetlerin artmasına neden olduğu ve insanlık için ciddi bir tehdit oluşturduğu görülmektedir. Talebin ve tüketimin arttığı dünyada sürdürülebilir çevre ve doğal kaynak yönetimi ile yaşanabilir kentlerin inşası gittikçe önem kazanmaktadır.

665. Türkiye’de insan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir şekilde sağlandığı, yerel hizmetlerin yerindelik ilkesiyle yürütüldüğü, yaşam kalitesi yüksek ve dayanıklı yerleşimler oluşturulmasına yönelik politikalara ağırlık verilmektedir.

666. Kentlerin sürdürülebilir gelişimini sağlamaya yönelik; erişilebilir yüksek bağlantılı kentsel ulaşım sisteminin kurulması, afetlere ve iklim değişikliğine karşı dayanıklı altyapı, sürdürülebilir üretim ve tüketim mekanizmasının oluşturulması, uzun vadeli bütünlük kentsel planlama ve tasarım yapılması ve etkin afet yönetiminin uygulanması gibi çalışmalar, tüm paydaşların katılımını ve kapsamlı bir işbirliğini gerekli kılmaktadır. Artan nüfusun ihtiyaçları ve çeşitlenen tercihleri kalkınma sürecini etkilerken, çevre üzerinde yaratılan baskının azaltılması önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, çevre kirliliğinin önlenmesi çalışmalarına, biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynakların korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına öncelik verilmektedir.

667. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için bölgelerin rekabet gücünün artırılması, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi doğrultusunda çalışmalar yürütülmektedir. Kırsal nüfusun yaşam kalitesinin iyileştirilerek, zayıf ölçek ekonomisinden kaynaklanan dezavantajlarının iyileştirilmesi için mekanizmalar oluşturulup ekonomik ve sosyal destekler sağlanmaktadır. Sağlanan destekler ve yatırımlarla bölgeler arası gelişmişlik farklarında iyileşmeler olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, doğu-batı yönünde ve iç-sahil kesimleri arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik farkları önemini korumaktadır.

2.4.1. Bölgesel Gelişme

a. Amaç

668. Bölgelerimizi, yeniliğe ve işbirliğine dayalı şekilde imkân ve kabiliyetlerini yönetim temelinde geliştirerek dönüştürmek ve böylece ülkemizin dengeli kalkınmasına azami katkıyı sağlamak, bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

669. Bölgesel kalkınmanın kurumsal yapısı ve yönetimi merkezi ve bölgesel düzeyde etkinleştirilecektir.

669.1. Bölge kalkınma idareleri ve kalkınma ajanslarının yapıları, görev ve yetkileri gözden geçirilerek, daha etkin ve verimli çalışmalarına yönelik düzenleme yapılacaktır.

669.2. Bölgesel gelişmeye ilişkin kanun, kararname ve ikincil mevzuat gözden geçirilecek, uygulama araçları etkinleştirilecektir.

669.3. İlgili bakanlıklar ve KOSGEB gibi kurum ve kuruluşlarca bölgesel gelişme alanında verilen desteklerin koordinasyonu sağlanacak ve mükerrerlikler önlenecektir.

669.4. Bölge, il ve ilçe bazında başta üretim, gelir ve istihdam verileri olmak üzere bölgesel gelişmişlik farklarını ölçebilecek resmi istatistik altyapısı geliştirilecektir.

669.5. Bölgesel gelişme politikalarının tasarım ve uygulama aşamalarında karar destek süreçlerini güçlendirecek il ve ilçe düzeyinde Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasının güncellenmesi de dâhil olmak üzere araştırma, analiz ve raporlama çalışmaları yapılacaktır.

670. Görece geri kalmış bölgelerde kentsel ve sınai altyapıların geliştirilmesi, gelişme potansiyeli haiz sektörlerde istihdamın artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi desteklenecektir.

670.1. Kalkınma ajansı destekleri, yerel düzeydeki kurumların kapasitesinin geliştirilmesi, özel sektörün kurumsallaşması, sürdürülebilirliği ve verimliliğinin artırılması amacıyla yönetim danışmanlığı alanına odaklanacaktır.

670.2. Görece geri kalmış bölgelerde çevresine hizmet verme bakımından merkez olma işlevi taşıyan illerde Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı uygulanmasına devam edilecektir.

670.3. Kalkınma ajansları sonuç odaklı programlar ve bölgeye özel yenilikçi destek mekanizmaları ile daha odaklı ve etkili destekler sağlayacaktır.

671. Sosyal Destek Programı yeniden yapılandırılacak ve uygulaması yaygınlaştırılacaktır.

671.1. Sosyal Destek Programı, özellikle toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha aktif katılımlarını sağlamak, üretkenlik ve yetenek gelişimini destekleyerek istihdam edilebilirliği artırmak amacıyla, sosyal girişimciliği ve sosyal sorumluluk faaliyetlerini de teşvik edecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.

672. Kalkınma Ajanslarının uluslararası kaynak kullanımının artırılması sağlanacaktır.

672.1. Kalkınma ajansları tarafından, bölgelerin ihtiyaç ve öncelikleri doğrultusunda, ekonomik ve sosyal uyuma yönelik fonlar ile diğer uluslararası kaynakların etkin bir şekilde kullanılması eğitim, danışmanlık ve tanıtma faaliyetleri ile desteklenecektir.

Tablo 42: Bölgesel Gelişme Hedefleri

	2018	2023
En Yüksek Gelirli Bölgenin Kişi Başı Gelirinin En Düşük Gelirli Bölgenin Kişi Başı Gelirine Oranı (%)	4,28 ¹	3,85
Eğitim Düzeyi En Düşük Beş Bölgede Yüksekokul ve Üzeri Mezunların Oranı (%)	10,9	16
Sanayi ve Hizmetlerin Bölge Ekonomisinde Payı En Düşük Beş Bölge Ortalaması (%)	77,4 ¹	80

Kaynak: 2018 yılı verileri TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2017 yılı verisidir.

2.4.2. Şehirleşme

a. Amaç

673. İnsan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir bir şekilde sağlandığı, yaşam kalitesi yüksek ve değer üreten şehirler ve yerleşimler oluşturmak temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

674. Şehirlerimiz kalkınma vizyonuyla eşgüdüm içerisinde, çok merkezli, karma kullanımı destekleyen, özellikle erişilebilirliği sağlayan bir yaklaşımla planlanacak; mekânsal planlarda topografya ile ahengin sağlanması ve afet riski, iklim değişikliği, coğrafi özellikler ve tarihi değerlerin gözetilmesi esas alınacaktır.

674.1. Nazım planlarda yeni alt merkezler tanımlanacak, alt ölçekli planlarda alt merkezlere toplu ulaşım ve yaya ulaşımının sağlanması için gerekli teknik standartlar belirlenecek, Mekânsal Plan Yapım Yönetmeliği bu standartlar doğrultusunda revize edilecektir.

674.2. Şehirlerin özgün kimliğini geliştirmek üzere; doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve yeniden canlandırılması için İller Bankası A.Ş Genel Müdürlüğü (İLBANK) tarafından yerel yönetimlere yönelik destek programı geliştirilecektir.

675. Başta açık ve yeşil alanlar olmak üzere şehirlerdeki kamusal alanların korunması; erişim ve güvenliğinin artırılması; kadınlara, çocuklara, yaşlılara, engellilere duyarlı olarak insan-tabiata ilişkisi çerçevesinde yeniden kurgulanması sağlanacaktır.

675.1. Kamusal alanların erişim ve güvenliğinin artırılması için mahalle bazında kırılğan kesimlere yönelik olarak yerel yönetimlerin ihtiyaç analizi yaptırması ve hizmet kalitesinin artırılması desteklenecektir.

676. Yeşil şehir vizyonu kapsamında yaşam kalitesinin artırılması ve iklim değişikliğine uyumu teminen şehirlerimizde Millet Bahçeleri yapılacak ve yeşil alanların miktarı artırılabilecektir.

676.1. Şehirlerimizde sağlıklı yaşam alanları oluşturmak, kentsel yeşil alan standartlarını ve yaşam kalitesini yükseltmek için Millet Bahçeleri 81 ile yaygınlaştırılacak, 2023 yılına kadar 81 milyon m² alanda Millet Bahçesi çalışmaları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, TOKİ, İLBANK ve belediyelerin finansmanı ile yürütülecektir.

677. Mekânsal planlama sistemi, merkezi kuruluşlarla işbirliği içerisinde belirlenen ilke ve kurallar çerçevesinde, mahalle düzeyinde etkili katılım mekanizmalarını, izleme ve denetleme süreçlerini içerecek şekilde geliştirilecek; planlama ve uygulamanın mahalli idareler tarafından yapılması esas olacaktır.

677.1. Planlama sürecinde etkili katılım, izleme ve denetleme modeli geliştirilecek, mevzuat bu çerçevede güncellenecektir.

677.2. Planlama yetkisi olan merkezi kuruluşların, plan yapımında esas alınacak ilke ve kuralları, yetki alanları kapsamında kalan konular için yazılı hale getirmesi sağlanacak, bu amaçla idari düzenleme gerçekleştirilecektir.

678. İmar uygulamalarında alt düzeydeki imar planlarının bütünlüğü korunacak, planlar uygulama araçlarıyla zenginleştirilecek ve plan bütünüde yapılacak imar uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

678.1. İmar uygulamalarında kırsal ve kentsel yerleşmeleri dikkate alan katılımçılık ve finansman alanında yenilikçi yaklaşımlar geliştirilecektir.

679. Şehirleşmede yatay mimari esas alınacak; kentsel ortak yaşam, kentsel aidiyet, mahalle kültürü ve kent bilincini geliştirecek strateji ve uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.

679.1. İnsan odaklı, yatay mimariyi yansıtan başarılı örnek yerleşimler belirlenecek ve değerlendirme raporu hazırlanacaktır.

679.2. “Medeniyetimizi yaşatan şehir berati” ve “ölgün mahalle sertifikası” verilmesine altlık oluşturacak kılavuzlar hazırlanacaktır.

680. Haritacılık alanında konumsal hassasiyet, dijitalleşme ve yeni teknolojilerin kullanımı güçlendirilecek, kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği geliştirilerek birlikte üretim ve veri paylaşımı yoluyla mükerrerlikler önlenecektir.

680.1. Ulusal harita üretimi işlerinde baz alınacak olan kentsel alanlardaki konumsal hassasiyet altyapısı yenilenecektir.

680.2. Çok boyutlu kadastr/harita üretimi tamamlanacaktır.

681. Kamu ve özel sektör kuruluşlarınca yapılacak yatırımlara temel oluşturmak üzere sayısal hale gelmiş güncel, güvenilir kadastr verileri sunulacak, mülkiyet verileri elektronik ortama aktarılacaktır.

681.1. Mülkiyete ilişkin işlemler kanuni kısıtlar çerçevesinde elektronik ortama taşınacaktır.

681.2. Tüm Türkiye’de tek koordinat sistemine geçilerek kadastr modernizasyonu tamamlanacaktır.

681.3. Tüm tapu işlem belgeleri elektronik ortama aktarılarak tapu işlemleri mekâna bağı kalınmaksızın elektronik ortamda gerçekleştirilecektir.

682. Kentlerin yaşam kalitesi seviyelerinin izlenmesine altlık teşkil etmek üzere ölçme ve değerlendirme araçları geliştirilecektir.

682.1. İl, ilçe ve mahalle ölçeğinde kentsel veri altyapısının oluşturulması ve paylaşılması için kurumsal, teknik ve yasal altyapı güçlendirilecektir.

683. Yerel yönetimlerin akıllı şehir stratejilerini ve izleyecekleri yol haritalarını hazırlamaları teşvik edilecek, akıllı şehir projelerinin ulusal katmanda önceliklendirilen alanlar ve kabiliyetler dikkate alınarak seçilmesi ve hayata geçirilmesi sağlanacak, akıllı şehir uygulamalarına yönelik yerli üretimin geliştirilmesi desteklenecektir.

683.1. Yerel yönetimlere akıllı şehir stratejilerini ve izleyecekleri yol haritalarını hazırlamalarına yönelik Ulusal Akıllı Şehir Stratejisi ve Eylem Planı esas alınarak rehberlik sağlanacaktır.

683.2. Akıllı şehir projeleri, büyükşehir belediyeleri ve 51 il belediyesi öncelikli olmak üzere akıllı şehir olgunluk değerlendirmesi ve kaynak tahsis kısıtları göz önünde bulundurularak önceliklendirilecektir.

683.3. Akıllı şehir uygulamalarında yerli teknoloji uygulamalarının desteklenmesinin yöntemleri analiz edilecek, ihale süreçlerinde esas alınacak yerli üretim oranı başta olmak üzere kriterler belirlenecektir.

683.4. Akıllı şehir ekosistemi analiz edilerek girişimciler, sistem geliştiriciler, teknoloji sağlayıcılar gibi sektörün tüm paydaşları oluşturulacak dijital platformda buluşturulacaktır.

684. Gayrimenkul değer artışlarının etkili yönetimiyle kentsel mekân ve hizmet kalitesinin artırılması, kentsel hizmetlerin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlere kaynak oluşturması sağlanacaktır.

684.1. Tapu işlemlerinde gerçekleşen fiyatın kaydedilmesi, değer değişimlerinin takip edilebilmesi, kamu yatırımları ve düzenlemeleri sonucu ortaya çıkan değer artışlarının tespit edilmesi, yer seçim analizlerine katkı verilmesi ve taşınmaz değer haritalarının oluşturulabilmesi için Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemine entegre bir gayrimenkul değer bilgi merkezi kurulacak ve taşınmazların değere yönelik verileri mülkiyet bilgileri ile birlikte tutulacaktır.

Tablo 43: Şehirleşme Hedefleri

	2018	2023
Medeniyetimizi Yaşatan Şehir Beratı Alan Şehir Sayısı	-	26
Özgün Mahalle Sertifikası Alan Yerleşme Sayısı	-	81
Kadastro Modernizasyonu Kapsamında Yenilenen/Sayısallaştırılan Parsel Sayısı (Bin)	8.750	26.750

Kaynak: 2018 yılı verileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.4.3. Konut

a. Amaç

685. Dar gelirli bireyler başta olmak üzere, herkesin yeterli, yaşanabilir, dayanıklı, güvenli, kapsayıcı, ekonomik olarak karşılanabilir, sürdürülebilir, iklim değişikliğine dirençli, temel altyapı hizmetlerine sahip konuta erişiminin sağlanması temel amaçtır.

b. Politikalar ve Tedbirler

686. Kentleşme, nüfus artışı, yenileme ve afetten kaynaklanan konut ihtiyacı arz-talep dengesi gözetilerek karşılanacaktır.

686.1. Konut ihtiyacının yerleşmelere göre belirlenebilmesi için konut stoku ortaya konulacaktır.

686.2. Plan döneminde dar gelirli bireyler ve dezavantajlı gruplara yönelik 250 bin sosyal konut üretilecektir.

687. Kamunun, konut piyasasında düzenleyici, denetleyici, yönlendirici ve destekleyici rolü güçlendirilecektir.

687.1. Kamu yönetiminde konuttan sorumlu birimler arasında düzenli işbirliğini temin edecek koordinasyon mekanizması oluşturulacaktır.

687.2. Konut üretiminde kalite, sağlık, erişilebilirlik, enerji verimliliği, afetlere dayanıklılık standartları geliştirilecek ve her aşamada gözetilecektir.

688. Konut sektöründe arz ve talep yönlü ihtiyaç duyulan veri kaynakları geliştirilecektir.

688.1. Konut sektörü verilerine entegre bir şekilde tek bir kaynaktan erişim sağlanacaktır.

688.2. Konut talebini ve içeriğini belirlemeye yönelik araştırmalar artırılacaktır.

Tablo 44: Konut Hedefleri

	2018	2023
Yıllık Üretilen Sosyal Konut Sayısı (Kümülatif)	20.802	270.802

Kaynak: 2018 yılı verisi TOKİ'ye aittir. 2023 yılı verisi On Birinci Kalkınma Planı tahminidir.

2.4.4. Kentsel Dönüşüm

a. Amaç

689. Afet tehlikesi ve riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve araziler, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşamayı esas alacak şekilde dönüştürülecektir.

b. Politika ve Tedbirler

690. Kentsel dönüşüm; yatay mimari anlayışıyla, yaşam kalitesini yükseltme ve kentlilik bilincini geliştirme amacı çerçevesinde tarihi merkezlerin yenilenmesini içerecek şekilde yürütülecektir.

690.1. Kentsel dönüşüm uygulamalarında tarihi kent merkezi alanlarının yenilenmesinin yaygınlaştırılması, bu kapsamda yerel yönetimlerle paylaşımlı bir finansman modeli oluşturulması sağlanacak ve 81 ilde tarihi kent merkezleri kent kimliğini ön plana çıkaracak şekilde dönüştürülerek, yatay mimari ve insan odaklılık anlayışıyla tasarımları gerçekleştirilecektir.

691. Kentsel dönüşüm uygulamalarında il bazında hazırlanan kentsel dönüşüm stratejileri esas alınacaktır.

691.1. İl ve ilçe bazında riskli ve rezerv alanlara ilişkin verileri, sosyal yapı analizini, ekonomik bütünleşme, altyapı durumu, finansman modelleri ve il bazında dönüşüm hedeflerini içeren kentsel dönüşüm stratejileri hazırlanacaktır.

692. Kentsel dönüşüm projeleri katılımcılık esasları dikkate alınarak, kentsel dönüşüm alanlarında öncelikle yerinde dönüşüm ilkesi benimsenerek, mevcut sosyal yapının mekânsal ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran çözümlerle kent dokusuyla uyumlu ve alan bazlı olarak yürütülecektir.

692.1. Kentsel dönüşüm uygulamaları öncesinde sosyal etki analizi yapılacaktır.

692.2. Kentsel dönüşüm projelerinde katılımcılık esasları tanımlanacak ve sürecin işbirliği içerisinde ilerlemesi sağlanacaktır.

693. Afet riskli alanların tespiti ve ilanına ilişkin mevcut kriterler geliştirilecek ve netleştirilecek; yüksek öncelikli alanlar çok ölçütlü değerlendirme sistemiyle önceliklendirilerek ivedilikle dönüştürülecektir.

693.1. Kentsel dönüşüm uygulamalarında yerleşim alanı bazında önceliklendirme için çok ölçütlü değerlendirme modeli, can ve mal kaybına neden olma açısından afet riskleri, tehlikesi, etkilediği nüfusun büyüklüğü, mali ve finansal gereksinim, rezerv alanın mevcudiyeti gibi parametrelerin esas alındığı kriterler ve puanlama sistemi çerçevesinde geliştirilecek ve yerleşim alanları bu kapsamda önceliklendirilecektir.

693.2. Tehlikeli ve riskli alanlardaki yapıların risk önceliklendirilmesi yapılarak ülke çapında konutların ve şehir içinde kalmış sanayi sitelerinin illerden gelen talep ve ihtiyaçlara göre kentsel dönüşüm hizmetleri yürütülecektir.

693.3. Kentsel dönüşüm projelerinde dönüşüm alanlarının altyapılarının oluşturulması, idari ve çevresel düzenlemeler ve kira yardımları ile hak sahiplerinin mali ihtiyaçlarının karşılanması için finansman modeli geliştirilecektir.

693.4. Kentsel dönüşüm uygulamalarına kaynak sağlanmasına yönelik hazineye ait sanayi parselleri küçük sanayi kooperatiflerine satılacaktır.

693.5. İstanbul genelinde kentsel dönüşüm uygulamaları ve imara yeni açılacak alanların planlaması yapılırken nüfus yoğunluğu dikkate alınarak afet ve acil durum toplanma alanları oluşturulacaktır.

693.6. İstanbul'da fay hattına yakın olan alanlar tespit edilerek kentsel dönüşüm çalışmalarında önceliklendirilmesi sağlanacaktır.

693.7. İstanbul'da mevcut yapılaşmış alanlarda yapı stoku dikkate alınarak, kentsel dirençliliğin artırılması amacıyla mevcut altyapı sistemlerinde afet risk önceliklendirme çalışması yapılarak ihtiyaç duyulanlar yenilenecektir.

694. Kentsel dönüşüm uygulamaları ve imara yeni açılacak alanlar ile sanayi alanlarının dönüşümü kapsamında şehir planlaması yapılırken şehrin afet geçmişi, afet tehlikeleri ve riskleri göz önünde bulundurulacaktır.

694.1. Mekânsal planlama faaliyetlerinde AFAD tarafından hazırlanan Afet Riski Azaltma Sisteminin kullanılması sağlanacaktır.

694.2. Afet risklerinin planlama aşamasında gözetilmesine yönelik imar planlaması kriterleri geliştirilecek ve afet tehlike ve risklerine uygun imar planlaması yapılması sağlanacaktır.

695. Kentsel dönüşüm çalışmalarının yerli ve yenilikçi malzemelerin üretilmesini destekleyecek şekilde yapılması sağlanacaktır.

695.1. Kentsel dönüşümün yerli ve yenilikçi üretimi destekleyecek şekilde uygulanmasına yönelik usul ve esaslar belirlenerek mevzuat bu yönde geliştirilecektir.

Tablo 45: Kentsel Dönüşüm Hedefleri

	2018	2023
Tarihi Kent Merkezi Projesi Kapsamında Yer Alan İl Sayısı (Kümülatif)	9	81
Kentsel Dönüşüm Strateji Belgesi Hazırlanan İl Sayısı (Kümülatif)	2	81

Kaynak: 2018 yılı verileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.4.5. Kentsel Altyapı

a. Amaç

696. Nüfusun sağlıklı ve güvenilir içme ve kullanma suyuna erişiminin sağlanması ve atık suyun insan ve çevre sağlığına etkilerinin en aza indirilerek etkin yönetiminin gerçekleştirilmesi; atıkların insan ve çevre sağlığına etkilerinin en aza indirilerek etkin yönetiminin gerçekleştirilmesi için azaltılması, geri dönüşüm ve geri kazanımın sağlanması ve bertaraf edilmesi; erişilebilir, güvenli, zaman ve maliyet yönünden etkin ve sürdürülebilir kentçi ulaşım sistemlerinin oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

697. Su kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı kapsamında havza bazında yapılan plan, strateji ve eylem planları bir bütünlük içinde uygulamaya konulacaktır.

697.1. Su kaynaklarının etkin kullanımı ve korunması amacıyla 25 havza için nehir havzası yönetim planları, sektörel su tahsis planları, havza master planları, kuraklık yönetim planları, taşkın yönetim planları, içme suyu havzaları koruma eylem planları tamamlanacaktır.

697.2. Arıtılmış atıksuların başta tarım olmak üzere yeniden kullanılması için havza bazında planlama yapılacak ve su kaynakları üzerindeki baskı azaltılacaktır.

697.3. Yeraltı suyu kütlelerinin kalite ve miktar durumu belirlenecektir.

697.4. Ulusal su bilgi sisteminin yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliği sağlanacaktır.

698. İçmesuyu ve atıksu hizmetlerinin verimli, yeterli ve standartlara uygun şekilde sunulması sağlanacak, sorumlu kurumların işletme performansı ve yatırım verimliliği iyileştirilecektir.

698.1. Büyükşehir belediyesi haricindeki yerlerde il bazında su kanalizasyon idarelerinin kurulması için mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

698.2. İçme suyu yatırım ve hizmetlerinin sağlanmasında DSİ'nin içme suyu proje finansmanının sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasını teminen geri ödeme sistemi geliştirilecektir.

698.3. SUKAP programı fiziki kayıpların azaltılmasına yönelik olarak geliştirilecektir.

698.4. Atıksu arıtma tesislerinin etkin şekilde çalıştırılması için KÖİ modeli yaygınlaştırılacak, atıksuya ilişkin denetim, teknik bilgi eksikliği ve kapasite gibi mevcut engellerin hızlı ve etkin şekilde üstesinden gelinecektir.

699. Katı atık yönetimi etkinleştirilerek atık azaltma, kaynakta ayırma, ayrı toplama, taşıma, geri kazanım, bertaraf safhaları ve düzensiz/vahşi döküm alanlarının rehabilitasyonu teknik ve mali yönden bir bütün olarak geliştirilecektir. Katı atık yönetiminde kaynak verimliliğinin ve çevresel sorumluluğun sağlanmasını teminen KÖİ başta olmak üzere uygulama araçları geliştirilecektir.

699.1. Katı atıkların geri dönüşümünde halkın bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.

699.2. Sıfır Atık Projesi uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

699.3. Geri kazanılmış ikincil ürüne ait teknik standartlar geliştirilecek, teşvik ve yönlendirme mevzuatı iyileştirilecektir.

699.4. Atıkların ayrı toplama sistemi yaygınlaştırılacaktır.

700. Mali gücü yetersiz yerel yönetimlerin finanse etmekte zorlandıkları evsel nitelikli katı atıkların geri kazanım ve bertaraf tesisi projeleri ile aktarma istasyonu projelerinin bir program dâhilinde desteklenmesi sağlanacaktır.

700.1. Katı Atık Programının uygulanmasının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

701. Kentlerdeki imar ve ulaşım ile ilgili politika, karar ve yatırımlar koordineli olarak değerlendirilecek, özellikle imar planları ile ulaşım ana planlarının birbiriyle uyumlu bir şekilde hazırlanması ve güncellenmesi sağlanacaktır.

701.1. İmar planları ile ulaşım ana planlarının uyumlu olmasını sağlayacak bir koordinasyon mekanizması kurulacaktır.

701.2. Kentiçi raylı sistem projelerinin incelenmesi, onaylanması ve belediyelerin raylı sistem projelerinin Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından devralınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemeye yönelik yönetmelikler hazırlanacak, raylı sistem tasarım kılavuzları güncellenecek, istatistiki veri altyapısı oluşturulacaktır.

702. Kentlerdeki trafik sıkışıklığının, kazaların ve hava kirliliğinin azaltılması amacıyla kentiçi ulaşımında arz yönlü politikalarla ziyade talep yönlü politikaların uygulanmasıyla özel araç yerine toplu taşıma sistemlerinin kullanımı özendirilecektir.

702.1. Kentiçi toplu taşımada trafik yoğunluğu ve yolculuk talebindeki gelişmeler dikkate alınarak öncelikle otobüs, metrobüs ve benzeri sistemler tercih edilecek, bunların yetersiz kaldığı güzergâhlarda raylı sistem alternatifleri değerlendirilecektir.

702.2. Raylı sistemlerin, işletmeye açılması beklenen yıl için doruk saat-tek yön yolculuk talebinin tramvay sistemleri için asgari 7.000 yolcu/saat, hafif raylı sistemler için asgari 10.000 yolcu/saat, metro sistemleri için ise asgari 15.000 yolcu/saat düzeyinde gerçekleşeceği öngörülen koridorlarda planlanması şartı aranacaktır.

702.3. Toplu taşıma sistemleri kullanımının yaygınlaştırılmasını teminen tek kart ödeme sistemi hayata geçirilecektir.

702.4. Büyükşehirlerde otopark alanlarının yanı sıra köprü, tünel gibi darboğaz oluşan altyapıların ücretlerinin dinamik fiyatlandırılması, park-et-bin ve tercihli yollar gibi uygulamalar hayata geçirilecektir.

703. Çevreci ulaşım modları geliştirilecek ve kentiçi ulaşımında motorsuz ulaşım türleri özendirilecektir.

703.1. Yaya trafiğinin kesintisiz hale getirilmesi için yaya yolları ve kaldırımlar ile ilgili standartlar oluşturulacaktır.

703.2. Kent merkezlerinde tarihi ve kültürel cazibe noktaları ile alışveriş bölgelerinde motorlu taşıtlardan arındırılmış yaya bölgeleri oluşturulacaktır.

703.3. Bisiklet kullanımını teşvik etmek amacıyla yasal ve finansal destek mekanizmaları hayata geçirilecektir.

703.4. Bisiklet yolu master planı ve uygulama planı hazırlanacak, bu kapsamda yeni bisiklet yolları yapılacaktır.

703.5. Bisiklet paylaşım sistemleri kurulacaktır.

704. Mevcut altyapının daha verimli kullanılabilmesi, trafik güvenliğinin artırılması, ulaşım talebinin doğru bir şekilde yönetilebilmesi ve daha etkin bir planlama yapılabilmesini teminen ulusal ölçekte bir AUS Strateji Belgesi hazırlanacak, AUS mimarisi geliştirilecek ve AUS uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

704.1. Ulusal AUS Strateji Belgesi ve 2019-2022 Eylem Planı çalışmaları tamamlanıp uygulamaya konulacaktır.

704.2. AUS mimarisinin geliştirilmesine yönelik proje tamamlanacaktır.

704.3. Özellikle büyükşehirlerde, kentiçi ulaşım ağında dinamik yolcu, sürücü ve yaya bilgilendirme sistemleri kurulacaktır.

Tablo 46: Kentsel Altyapı Hedefleri

	2018	2023
İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	98 ¹	100
İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi Sayısı	519 ¹	690
Kanalizasyon Şebekesi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	90 ¹	95
Atık Su Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	87	100
Arıtılmış Atıksuların Yeniden Kullanım Oranı (%)	1,2	5
İçme Suyu Kayıp Kaçak Oranı (%)	36	25
Sıfır Atık Projesi Kapsamında Atığın Geri Kazanım Oranı (%)	13	35
Sıfır Atık Programı Uygulanan Bina Sayısı (Bin)	13	400
Düzenli Depolama Hizmeti Verilen Belediye Nüfusu Oranı (%)	75	100
Kentiçi Raylı Sistem Uzunluğu (km, Kümülatif)	747	1.154
Bisiklet Yolu Uzunluğu (km, Kümülatif)	1.048	4.048

Kaynak: 2018 yılı verileri World Resources Institute, İlgili Büyükşehir Belediyeleri, TÜİK, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) TÜİK 2016 yılı verisidir.

2.4.6. Kırsal Kalkınma

a. Amaç

705. Sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, üretici birlikleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesinin ve kırsal işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ile kırsal toplumun düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturularak refah düzeyinin artırılması ve nüfusun kırsalda tutundurulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

706. Kırsal yerleşimlerin sosyal ve fiziki altyapısı, iskânı ve yeniden yerleşim işleri için yatırım ve hizmet ihtiyaçlarının tespiti, takibi ve bu ihtiyaçların giderilmesi sağlanacaktır.

706.1. Köylerin mahalli müşterek nitelikli altyapı ve üst yapı ihtiyaçlarının giderilmesi için büyükşehir olmayan iller için KÖYDES kapsamında; büyükşehir belediyesi bulunan illerde köy ve beldeden mahalleye dönen yerleşim yerlerinde ise Büyükşehirlerin Kırsal Altyapısı Projesi (KIRDES) kapsamında köylerin ve beldelerin kaliteli ve erişilebilir yol ağı, içme suyu, atık su tesisi, küçük sulama tesisi yapım işleri için finansal destek sağlanacaktır.

706.2. KÖYDES kapsamında kırsal altyapı hizmetleri için ayrılan kaynakların verimli ve etkin kullanımı için KÖYDES izleme sistemi oluşturulacaktır.

706.3. Kırsal yerleşimlerde yaşayan vatandaşlarımızın emniyet, asayiş ve kamu düzeninin korunması için iklimsel ve topografik koşullar nedeniyle bozulan yolların bakım-onarımı ile yeni yolların yapımı sağlanacaktır.

706.4. Kırsal alanda yerleri kamulaştırılanlar öncelikli olmak üzere, çeşitli risk faktörlerine bağlı olarak ihtiyaç duyulan yeniden yerleşim ve iskân faaliyetleri kapsamında can ve mal güvenliğini tehdit eden yapıların yerine, köyün bitişiğinde veya belirlenecek alanlarda uygun yapılar yapılacaktır.

706.5. Kırsal iskân için ayrılan kaynakların etkin kullanımı için bir koordinasyon mekanizması oluşturulacaktır.

707. Kırsal kalkınma destekleri, çiftçi ve çevre odaklı programlanacak; desteklerin yürütülmesinde mevcut çok başlılığı giderecek düzenlemeler yapılacak, uygulamada tamamlayıcılık ve etkinlik sağlanacaktır.

707.1. Kırsal kalkınma desteklerinde hedef birliğini sağlamaya yönelik Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı (KKYDP), Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Destek Programı (IPARD), Kalkınma Ajanslarının kırsal destekleri ve diğer ilişkili destek programları arasında tamamlayıcılığın tesisi için bu desteklerin uygulanmasına ilişkin genel esas ve usuller gözden geçirilecektir.

707.2. IPARD ve KKYDP Programları kapsamında kırsal tarım, kırsal ekonomik altyapı yatırımları ile çiftlik faaliyetlerinin geliştirilmesi, kırsal turizm, el sanatları ve kırsalda bilişim uygulamalarına yönelik destekler sürdürülecektir.

708. Kırsal alanda yaşam standartlarının yükseltilmesi için kırsal kalkınmaya ilişkin kurumsal ve yerel kapasitenin geliştirilmesi sağlanacak, kadınlara, genç çiftçilere vb. gruplara pozitif ayrımcılık uygulanması sağlanacak, üretici örgütlerinin sosyal dayanışma, işbirliği, eğitim ve finansman konularında öncü kurumlar olması sağlanacaktır.

708.1. Kırsal kalkınma destekleri kapsamında aile işletmeleri ile küçük ve orta ölçekli üreticilerin üretim ve finansal yapısını güçlendirmek ve ölçek ekonomilerinden faydalanılmasını sağlamak üzere örgütlenmeleri teşvik edilecek; üretim ve lojistik altyapıları ile markalaşma ve pazarlama faaliyetlerinin iyileştirilmesi sağlanacaktır.

708.2. Kırsalda yaşam kalitesini artırmaya, kırsalı korunan, yaşanan ve üreten alanlar haline getirmeye yönelik çevresel destek ve teşvikler artırılacaktır.

709. Kırsal toplumun beşeri sermayesinin geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması kapsamında köylerde yoksullukla mücadele çalışmaları üretim ve istihdam odaklı sürdürülecektir.

709.1. Kırsal toplumun beşeri sermayesinin geliştirilmesi için aile işletmelerine yönelik çiftçi eğitimi ve tarım danışmanlığı konularındaki faaliyetler güçlendirilecek, kadın ve genç girişimciler başta olmak üzere yetişkin nüfusun yaygın eğitim kurslarına erişimi sağlanacak,

mesleki eğitim programları katma değeri yüksek yerel ürünler esas alınarak programlanacaktır.

709.2. Kırsal alanda yaşayan kadın ve genç çiftçiler tarımsal eğitim-yayım faaliyetleri, kırsal destek projeleri ve tarımdaki iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde öncelikli olarak desteklenecektir.

709.3. Köylerde yoksullukla mücadeleyle yönelik faaliyetlerde engelli, yoksul ve yaşlı fertlerin yaşadığı haneler ile mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelere öncelik verilecektir.

710. Kırsaldaki üretim ve yaşam biçimlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik kırsal mirasın yaşatılması, tabiat ve kültür varlıklarının korunması sağlanacaktır.

710.1. Köylerdeki üretim ve yaşam biçimleri ile tabiat ve kültür varlıklarının korunmasını teminen; köylere özgü geleneksel zanaat ve el sanatları, agro-turizm, coğrafi işaretli ürünler, süs bitkileri, bağcılık, arıcılık, balıkçılık, kümes hayvancılığı, alternatif tarım ürünleri yetiştiriciliği, tarım ve gıda ürünlerindeki geleneksel üretim ve saklama bilgisini gelecek kuşaklara taşıyacak girişimler ve işbirlikleri gibi alanların desteklenmesine devam edilecektir.

711. Veri temelli kırsal politika yaklaşımının güçlendirilmesine yönelik kırsal istatistikler idari değişikliklerden etkilenmeyecek yöntemlerle hesaplanacak, kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki kırsal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanması ve köy envanterinin güncellenmesi sağlanacaktır.

711.1. Kırsal istatistiklerin il ve ilçe bazında üretilmesi için kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki ulusal verilerin kır-kent ve il/ilçe bazında yayımlanması sağlanacak ve kırsal göstergeler bilgi sistemi oluşturulacaktır. Bu çerçevede, TÜİK Nüfus Yoğunluğu verileri ve AB Ulusal Arazi Örtüsü Sınıflandırma verileri ile iller bazında kır/kent tanımı ve ilçeleri Bakanlığının yürütmekte olduğu Mekânsal Adres Kayıt Sistemi verileri kullanılacaktır.

711.2. Kırsal yoksulluk, üretim, istihdam gibi kırsalın sosyo-ekonomik düzeyini ölçmeye yönelik istatistik çalışmaları yapılacaktır.

711.3. Köy envanteri tüm illeri kapsayacak şekilde güncellenecek ve köy envanteri bilgi sistemi oluşturulacaktır.

Tablo 47: Kırsal Kalkınma Hedefleri

	2018	2023
KÖYDES ve KIRDES Kapsamında Yapılan Köy Yolu Uzunluğu (km, Kümülatif)	125.348	148.490
Köylerde İçme Suyu Tesisi Yapılan ve Yenilenen Ünite Sayısı (Kümülatif)	64.700	69.700

Kaynak: 2018 yılı verileri İçişleri Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.4.7. Çevrenin Korunması

a. Amaç

712.Çevre ve doğal kaynakların korunması, kalitesinin iyileştirilmesi, etkin, entegre ve sürdürülebilir şekilde yönetiminin sağlanması, her alanda çevre ve iklim dostu uygulamaların gerçekleştirilmesi, toplumun her kesiminin çevre bilinci ile duyarlılığının artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

713.Çevre konusunda kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları netleştirilerek kamu, özel sektör, mahalli idareler ve STK'lar arasında koordinasyon ve işbirliği geliştirilecek, toplumun çevre bilinci artırılacak ve etkin çevre yönetimi sağlanacaktır.

713.1. Kamu kurum ve kuruluşlarının birbirleri ve mahalli idareler ile yetki ve görevlerindeki uyumun geliştirilmesi, çatışmaların giderilmesine ve uygulamada eşgüdüm ile diğer paydaşlarla işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik mevzuat çalışmaları gerçekleştirilecektir.

713.2. Çevresel etki değerlendirmesi, stratejik çevresel değerlendirme, izin, lisans, izleme ve denetim mekanizmaları ve kapasiteleri geliştirilecek ve bu konularda mevzuat güçlendirilerek gerekli yazılım, makine ve teçhizat ihtiyacı giderilecektir.

713.3. Toplumun çevre bilincini artırmaya yönelik çevre ve doğa koruma ile sürdürülebilir üretim ve tüketim konularında eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirilecektir.

713.4. Çevre etiket sistemi yaygınlaştırılacaktır.

714. Uluslararası iklim değişikliği müzakereleri ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkeleri ile Niyet Edilmiş Ulusal Katkı çerçevesinde sürdürülecek, ulusal koşullar ölçüsünde sera gazı emisyonuna neden olan sektörlerde iklim değişikliğiyle mücadele edilecek ve iklim değişikliğine uyuma yönelik kapasite artırımı sağlanarak ekonominin ve toplumun iklim risklerine dayanıklılığı artırılacaktır.

714.1. Sera gazı emisyonuna sebep olan binalar ile enerji, sanayi, ulaştırma, atık, tarım ve ormancılık sektörlerinde emisyon kontrolüne yönelik Niyet Edilmiş Ulusal Katkı çerçevesinde çalışmalar yürütülecektir.

714.2. İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlama kapasitesini artırmaya yönelik ulusal ve bölgesel uyum stratejilerini içeren planlama, uygulama ve kapasite geliştirme çalışmaları yürütülecektir.

714.3. İklim değişikliğine uyumun sağlanması ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bölge ve şehir ölçeğinde ihtiyaçlar tespit edilerek çözüm önerileri belirlenecek, başta Karadeniz Bölgesi olmak üzere 7 Bölgemiz için İklim Değişikliği Eylem Planları hazırlanacaktır.

715. Üretim, ısınma ve trafik kaynaklı hava kirliliğinin önlenmesi için hava kalitesi yönetim uygulamaları etkinleştirilecek, emisyonların kontrolü sağlanarak hava kalitesi iyileştirilecektir.

715.1. Yerel düzeyde hava kalitesi eylem planları oluşturulacak, kirlilik ve emisyon kontrolüne yönelik mevzuat güncellenecektir.

715.2. Bölgesel temiz hava merkezleri güçlendirilerek hava kalitesi yönetim kapasitesi geliştirilecektir.

715.3. Hava kalitesinin modellenmesi ve izlenmesine yönelik araştırmalar yapılacak ve altyapı geliştirilecektir.

716. Biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların tespiti, tescili, korunması, sürdürülebilir kullanımı, geliştirilmesi, izlenmesi ve kaçakçılığının önlenmesi sağlanacak, genetik kaynaklardan ve bağlantılı geleneksel bilgilerden elde edilen faydalar ülkemize kazandırılacaktır.

716.1. Araştırma ve izleme çalışmalarıyla ulusal biyolojik çeşitlilik envanteri düzenli olarak güncellenecek, biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgi kayıt altına alınarak Ar-Ge amaçlı kullanıma sunulacaktır.

716.2. Biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması, sürdürülebilir kullanımı, geliştirilmesi ile kaçakçılığının önlenmesine yönelik mevzuat geliştirilecektir.

716.3. Genetik kaynaklara erişim ve bu kaynaklar ile geleneksel bilgilerden elde edilen faydaların eşit ve adil paylaşımına yönelik mekanizma oluşturulacaktır.

717. Ekosistemler ve ekosistem hizmetlerinin korunması, onarımı ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik kara ve denizde korunan alan miktarı artırılarak doğa koruma alanlarının etkin yönetimi gerçekleştirilecektir.

717.1. Kara ve denizdeki korunan alan miktarı artırılarak bu alanların etkin yönetiminin sağlanması için yeşil koridor oluşturulması, planlama ve altyapı çalışmaları gibi uygulamalar gerçekleştirilecektir.

718. Büyük endüstriyel kazaların önlenmesine yönelik risk yönetimi uygulamaları geliştirilecek ve kimyasalların insan sağlığı ve çevreye olan etkilerini en aza indirecek şekilde etkin yönetimi sağlanacaktır.

718.1. Büyük endüstriyel kazalara karşı risk yönetimi ve acil müdahale kabiliyetleri geliştirilecektir.

718.2. Uluslararası yükümlülükler kapsamında kimyasalların etkin yönetimine yönelik mevzuat çalışmaları yapılacaktır.

719. Çevresel gürültünün değerlendirilmesi ve yönetimi geliştirilecektir.

719.1. Türkiye genelinde yerleşim alanlarının stratejik gürültü haritaları hazırlanacaktır.

720. Çevresel veri ve göstergelerin standartlara uygun bir şekilde düzenli olarak üretimi, kamuoyu ile paylaşımı ve karar alma süreçlerinde etkin kullanımı sağlanacaktır.

720.1. Toplama, izleme ve değerlendirme süreçleri ile kalitesi açısından çevresel veri geliştirilecek ve kullanımına yönelik kapasite artırılabilecektir.

Tablo 48: Çevre Hedefleri

	2018	2023
Hava Kalitesi İzleme Ağındaki İstasyon Sayısı (Kümülatif)	339	380
Hava Kalitesi Bilgisinin Vatandaş Erişimine Sunulduğu İlçelerin Toplam İlçeler İçindeki Payı (% Kümülatif)	16,2	100
Kişi Başına Yurt İçi Madde Tüketimi (Ton/Kişi)	12,9 ¹	11,8
Planlı Birleşik Çevre Denetimi Sayısı	1.695	2.165
Yeni Kurulan Yenilenebilir Enerji Santralleri ile Kaçınılan CO₂ Emisyonu (Milyon Ton, Kümülatif)²	-	18,0
Korunan Alan Sayısı (Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Ramsar Alanı, Ulusal Öne Haiz Sulak Alan ve Mahalli Öne Haiz Sulak Alanlar, Doğal Sit, Özel Çevre Koruma Bölgesi) (Kümülatif)	1.429	1.595

Kaynak: 2018 yılı verileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ile TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 2015 yılı verisidir.

(2) Bu gösterge Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı uhdesinde olup azaltılacak kümülatif karbondioksit miktarı doğalgazdan elektrik üretiminin yenilenebilir elektrik üretimi ile ikamesi yöntemiyle hesaplanmıştır.

2.4.8. Afet Yönetimi

a. Amaç

721. Afetlere karşı toplumsal bilincin artırılması, afetlere dayanıklı ve güvenli yerleşim yerlerinin oluşturulması ve risk azaltma çalışmaları yapılarak afetlerin neden olabileceği can ve mal kaybının asgari düzeye indirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

722. Bölgelerin sosyo-ekonomik ve fiziksel özellikleri dikkate alınarak, farklı afet türlerine göre önceliklendirme yapılarak ve ülke genelinde işbirliği faaliyetleri artırılarak afet risk ve zarar azaltma çalışmaları yapılacaktır.

722.1. Afet risk ve zarar azaltma çalışmalarına yönelik Türkiye Afet Risk Azaltma Planı hazırlanacaktır.

722.2. Afet tehlike ve risklerinin azaltılması için öncelikli afet türleri dikkate alınarak il afet risk azaltma planları hazırlanacaktır.

722.3. Olmuş veya olması muhtemel afetler için yerel afet önleme projeleri hazırlanıp uygulanma kapasitesi artırılacaktır.

722.4. Doğal afet sigortası bütün afet türlerini kapsayacak şekilde genişletilerek yaygınlaştırılacak, zorunlu deprem sigortası beyanı ve ödemesinin etkin bir şekilde takibi sağlanacaktır.

722.5. Afetlere hazırlık ve risk azaltmaya yönelik uluslararası işbirliği faaliyetleri artırılacaktır.

723. Ülke genelinde iklim değişikliğinin etkilerine ilişkin senaryolar da dikkate alınarak afet tehlike ve risk haritaları hazırlanacaktır.

723.1. Tüm afet türlerine göre afet tehlike haritaları hazırlanacaktır.

723.2. Afet tehlike derecesi yüksek olan yerlerde afet türlerine göre risk haritaları hazırlanacaktır.

724. İstanbul'da olması muhtemel bir deprem sonrasında oluşabilecek can ve mal kaybının en az seviyede tutulabilmesi için gerekli risk azaltma ve güçlendirme çalışmalarına devam edilecektir.

724.1. İstanbul'daki kritik alt yapı tesislerinin afetlere karşı dayanıklılığı artırılacaktır.

724.2. İstanbul'da afet ve acil durumlarda kullanılması planlanan geçici barınma alanlarının hizmet vereceği kapasite dikkate alınarak sosyal donatılarının tamamlanması ve kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.

724.3. İstanbul'da yer alan kültür ve tabiat varlıklarının afetlere karşı dayanıklı hale getirilmesi sağlanacaktır.

725. Afetlere hazırlık ve afet sonrası müdahalede özel önem arz eden hastane, okul, yurt gibi ortak kullanım mekânları ile enerji, ulaştırma, su ve haberleşme gibi kritik altyapıların güçlendirilmesine öncelik verilecektir.

725.1. Kamu hizmet binalarının envanterini çıkarma ve afetlere karşı güçlendirme çalışmalarına devam edilecektir.

725.2. Kritik altyapı tesislerinin önceliklendirilmesi için yöntem belirlenecektir.

726. Afet sonrası iyileştirme çalışmaları için kapasite güçlendirilecektir.

726.1. Afet sonrası iyileştirme planı hazırlanmasının usul ve esasları belirlenerek ulusal iyileştirme planının çerçevesi hazırlanacaktır.

726.2. Afet riski yüksek olan yerler için yerel afet sonrası iyileştirme planları hazırlanacaktır.

727. Afet yönetiminin etkinliğini artırmak üzere kurumlar arasında sürdürülebilir iletişim altyapısı üzerinden karar desteği sağlamaya yönelik veri paylaşımını iyileştirecek kesintisiz haberleşme altyapısı ile afet yönetimi bilgi ve karar destek sistemleri geliştirilecektir.

727.1. Afetlere daha etkin müdahale için kesintisiz ve güvenli haberleşme altyapısı kurulmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

727.2. Afetlerin daha etkin yönetimi için coğrafi bilgi sistemi üzerinde kurulan ve afet anında tüm kaynakları etkin bir şekilde yönetebilen karar destek mekanizması geliştirilecektir.

728. Afet ve acil durumlara karşı toplumsal farkındalık artırılacak ve yerel düzeyde afet yönetiminden sorumlu birimlerin kapasiteleri güçlendirilecektir.

728.1. Afet ve acil durumlara karşı ülke genelinde bilinçlendirme çalışmaları yapılacak, eğitim ve farkındalık merkezleri aracılığı ile toplumsal farkındalığın artırılması sağlanacaktır.

728.2. Yerelde afet yönetiminden sorumlu birimlerin teknik ve idari kapasitelerinin güçlendirilmesi çalışmaları yapılacaktır.

728.3. İhtiyaç duyulan lojistik barınma malzemelerinin tedariki yapılacaktır.

Tablo 49: Afet Yönetimi Hedefleri

	2018	2023
Zorunlu Deprem Sigortasına Dâhil Olan Konut ve İşyeri Sayısı (Milyon)	8,9	12,1
Risk Azaltma Planı Hazırlanacak İl Sayısı (Kümülatif)	-	81
Sayısal Telsiz Sistemine Dâhil Edilen İl Sayısı	1	81

Kaynak: 2018 yılı verileri AFAD'a ve Doğal Afet Sigortaları Kurumuna aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

2.5. HUKUK DEVLETİ, DEMOKRATİKLEŞME VE İYİ YÖNETİŞİM

2.5.1. Hukuk Devleti ve Demokratikleşme

729.Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, ekonomik ve sosyal refahın artırılması hukuk devleti, demokratikleşme ve iyi yönetim ilkelerinin devlet tarafından güçlü bir şekilde sahiplenilmesi ve etkili bir biçimde uygulanmasıyla mümkündür.

730.2017 yılında Anayasada yapılan değişikliklerle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kabul edilmiş ve 2018 yılında yapılan seçimler sonrasında yeni hükümet sistemine geçilmiştir. Yeni hükümet sisteminin de temelini oluşturan insan merkezli kalkınma anlayışının sonucu olarak Hukuk Devleti ve Demokratikleşme, Planın temel eksenlerinden biri olarak belirlenmiştir.

731.Yasama, yürütme ve yargının hukuka bağlı olduğu, temel hak ve özgürlüklerin anayasal güvence altında bulunduğu, idarenin tüm işlem ve eylemlerinin yargı denetimine açık olduğu, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile kanun karşısında eşitlik ve sorumluluğun benimsendiği, vatandaşlara etkin hak arama yollarının sağlandığı hukuk devleti anlayışının daha da güçlenmesi, kurumsallaşması ve pekişmesi Plan döneminin en önemli önceliklerden birini oluşturmaktadır.

732.Hukukta öngörülebilirlik, geriye yürümezlik, genellik, kazanılmış hakların korunması, eşit muamele, açıklık ve belirlilik ilkeleri yasama faaliyetlerinin temelini oluşturmaya devam edecektir.

733.Hukukun üstünlüğüne dayanan, toplumsal düzene ve bireysel haklara saygıyı ilke kabul eden, Anayasada güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri koruyan ve güçlendiren, hak ihlallerine karşı etkin ve etkili bir şekilde mücadele yürüten yönetim anlayışı pekiştirilecektir. Bireylerin insan hakları konusunda yeterli bilinç düzeyine ulaşması hedeflenmektedir.

734.İfade özgürlüğüne ilişkin mevzuat ve uygulama gözden geçirilerek, bireylerin hak ve özgürlük alanlarının geliştirilmesi yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

735.Gözaltı, tutuklama ve diğer koruma tedbirlerine ilişkin mevzuat ve uygulama gözden geçirilerek bu tedbirlerin ölçülü bir şekilde uygulanması sağlanacaktır.

736.Yeni bir İnsan Hakları Eylem Planı hazırlanarak, etkin bir şekilde uygulanacaktır.

737.Hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak ilgili kamu kurumlarının kapasiteleri geliştirilecek ve etkin koordinasyon sağlanacaktır.

738.Yürütmenin hukuka bağlılığı, nesnellığı, şeffaflığı ve hesap verebilirliği güçlendirilecektir.

739.İdarenin her türlü genel düzenleyici işlemlerinin belirlilik, ölçülülük, nesnellik ve kazanılmış hakların korunması gibi hukukun temel ilkelerine uygun olarak oluşturulmasına yönelik mekanizmalar ve usuller geliştirilecektir.

740. İdarenin işlem ve eylemlerinin kamuoyu tarafından şeffaf bir şekilde izlenmesine yönelik mekanizmalar artırılacaktır.

741. Mevzuat gözden geçirilmek suretiyle kamu kurumlarının ve kamu görevlilerinin hesap verebilirliklerini artıracak etkin mekanizmaların oluşturulması amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.

742. Vatandaş memnuniyetini esas alan, şeffaf, hesap verebilir, etkin, özel sektör ve sivil toplumla katılımcı bir yaklaşımla çalışan ve toplumsal potansiyeli güçlü bir biçimde harekete geçiren demokratik bir yönetim anlayışıyla kamuda demokratik müessese ve usullerin güçlendirilmesi Plan döneminin temel hedeflerindedir.

743. Kamu hizmetlerinin vatandaşa en yakın idari birimler eliyle yürütülmesi ve vatandaş memnuniyetinin üst düzeye çıkarılması için yerel yönetimlerin hizmet sunma kapasitesinin artırılması, daha şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır.

744. Gelişen iletişim teknolojilerinin kullanımı kaynakların etkili, ekonomik ve etkin kullanımını desteklemek için kamusal yetki kullanan ve görev icra eden kurumlar ve görevliler açısından hesap verme sorumluluğunun ve saydamlığın geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Diğer yandan, BİT'in kullanımı karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerine vatandaş katılımının artırılmasını ve kamu denetiminin etkin biçimde yapılabilmesini desteklemektedir. Plan döneminde iletişim teknolojilerinin etkili bir şekilde kullanılması suretiyle kamuda hesap verebilirlik, şeffaflık ve katılımcılık güçlendirilecektir.

745. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın önemli bir paydaşı haline gelen STK'ların dinamik ve esnek yapıları ile yerel ve ulusal düzeydeki ihtiyaç ve sorunlara cevap verebilmek potansiyelinden yararlanılması; demokrasinin güçlenmesi, kamusal hizmetlerde verimlilik ve kalitenin artırılması açısından önem taşımaktadır. Plan döneminde aktif vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi, karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımının sağlanması, sivil toplum-kamu-özel sektör işbirliğinin artırılması ve sosyal diyalog ortamının geliştirilmesi, STK'ların kurumsal, beşeri ve finansal kapasitelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

2.5.1.1. Adalet Hizmetleri

a. Amaç

746. Hukukun üstünlüğü ve hukuk devletinin gerekleri doğrultusunda, yargılamanın hızlı, adil ve etkin şekilde işlemesi, öngörülebilir olması, adalete erişimin kolaylaştırılması ve adalet sistemine duyulan güvenin artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

747. Adli ve idari yargıda yargılamanın etkinliği artırılabilecek; vatandaşların adalet hizmetlerinden memnuniyetinin artırılması sağlanacaktır.

748. Yargıda hedef süre uygulaması vasıtasıyla sistemin şeffaflığı artırılabilecek ve makul sürede yargılanma hakkı daha etkin korunacaktır.

749. Hâkim ve savcılar atama, nakil ve terfi sisteminin nesnel, önceden belirlenmiş ölçütlere ve liyakate dayalı olarak geliştirilmesi sağlanacaktır.

750. Hâkim ve savcılar hakkındaki disiplin süreci nesnel ölçütlerle yeniden düzenlenecek, hâkim ve savcılar bu süreçteki hakları güçlendirilecek ve disiplin kararları kişisel verilerin korunması koşuluyla kamuoyuna açılarak sürecin şeffaflaşması sağlanacaktır.

751. Adli ve idari yargıda faaliyet raporlarının kapsamı genişletilecek ve kamuoyunda bilinirliği artırılacaktır.

752. Hâkim ve savcı yardımcılığının oluşturulması yönünde düzenleme yapılacaktır.

753. Hâkimlik, savcılık, avukatlık ve noterlik meslekleri için yeni bir mesleğe giriş modeli ve sınav getirilecektir.

754. Bilirkişilik sisteminin etkinliği artırılacaktır.

755. Hukuk eğitiminin kalitesinin artırılması için eğitimin süresi, girişte aranan başarı ölçütünün yükseltilmesi ve eğitim müfredatının yenilenmesi sağlanacaktır.

756. Hukukun üstünlüğü ilkesinin en temel koşullarından biri olan adalete erişim kolaylaştırılacak; savunma hakkı güçlendirilecektir.

757. Adli yardım sistemi, kırılğan gruplara öncelik verilecek biçimde yeniden düzenlenecektir.

758. Avukatların yargılamaya daha aktif katılımının sağlanması için düzenleme yapılacaktır.

759. Hâkimlerin meslek hayatları boyunca ceza ve hukuk hâkimi olarak ayrışmaları ve bu yönde uzmanlaşmaları sağlanacaktır.

760. İhtisas gerektiren çevre, imar ve enerji gibi alanlarda özel mahkemeler kurulacaktır.

761. Ticari, fikri ve sınai haklara ilişkin davalar gibi bazı davaların il merkezlerindeki ihtisas mahkemelerinde görülebilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

762. Yargı üzerindeki iş yükünün hafifletilebilmesi ve uyuşmazlıkların daha düşük maliyetli, hızlı ve dostane yöntemlerle çözüme kavuşturulabilmesine yönelik alternatif uyuşmazlık çözüm yolları yaygınlaştırılacaktır.

763. Kamunun taraf olduğu uyuşmazlıkların çözümünde sulh müessesesinin yaygınlaştırılması için düzenleme yapılacaktır.

764. İcra ve iflas sistemi borçlu ile alacaklı arasındaki hassas denge gözetilerek yeniden yapılandırılacaktır.

765. Yeni icra dairesi modeli öncelikle iş yoğunluğu olan yerler olmak üzere yaygınlaştırılacak ve sanal icra dairesi uygulamasına başlanacaktır.

766. Noter onayı aranan işlemlerin sayı ve maliyetlerinin azaltılmasına yönelik düzenleme yapılacaktır.

767. Bazı çekişmesiz yargı işlerinin noterlikler tarafından yapılabilmesi sağlanacaktır.

768. Adil yargılanma hakkı ve cezanın caydırıcılığı dikkate alınarak suç ve yaptırım dengesi ile infaz sistemi gözden geçirilecek ve yeniden düzenlenecektir.

2.5.1.2. Güvenlik Hizmetleri

a. Amaç

769. Hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde güvenliğin tüm yönleriyle ele alınarak, sivil gözetim ve denetim, şeffaflık, hesap verebilirlik ve kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda güçlendirilmesi, temel hak ve özgürlükler ile toplumsal ve bireysel güvenlik konuları arasındaki dengenin gözetilmesi, güvenlik hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması ve suçla mücadele bilincinin geliştirilerek vatandaş katılımının sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

770. Güvenlik hizmetlerinin sunumunda kalite ve etkinlik artırılabilecek, güvenlik birimlerinin kapasitesi güçlendirilecektir.

770.1. Güvenlik birimleri arasında işbirliği ve ortak bilgi sistemleri altyapısı geliştirilecek, ulusal ve uluslararası kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyon artırılabilecektir.

770.2. Başta kırılgan gruplar olmak üzere toplumun bütün kesimlerini kapsayacak şekilde, güvenlik hizmetlerine erişim kolaylaştırılacaktır.

770.3. Asayiş suçlarıyla mücadelede etkinlik artırılarak ülke genelinde huzur ve güvenlik ortamına katkı sağlanacaktır.

770.4. Suçların soruşturulması ve aydınlatılması kapsamında bilgi teknolojileri daha etkin kullanılarak, analiz yöntemleri geliştirilecektir.

770.5. Siber suçlarla mücadele birimlerinin etkinliği artırılabilecektir.

770.6. Jandarma ve Sahil Güvenlik teşkilatlarında profesyonelleşme çalışmaları tamamlanacaktır.

770.7. Kent Güvenlik Yönetim Sistemi, Plaka Tanıma Sistemi ve Mobil Plaka Tanıma Sistemi yaygınlaştırılacaktır.

770.8. Milli Balistik Test Merkezi kurulacaktır.

771. Terörle etkin bir şekilde mücadeleye çok boyutlu ve bütüncül bir bakış açısıyla devam edilecektir.

771.1. Terörün finansmanı ve kara paranın aklanmasıyla etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

771.2. Terör örgütlerinin propagandası ile mücadelede devletin gerçekleştirdiği hizmetler konusunda kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecek; teröre yol açan radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılık ile mücadele kapsamında, toplumu bilinçlendirme ve farkındalığı artırmaya yönelik projeler hayata geçirilecektir.

772. Her türlü uyuşturucu ve uyarıcı madde ile bunların üretiminde kullanılan ara kimyasalların; ulusal ve uluslararası boyutta üretimi, ticareti, kullanımı ve taşınması engellenecektir.

772.1. Güvenlik birimlerinin uyuşturucuyla mücadele kapasitesi artırılacaktır.

772.2. Uyuşturucuyla mücadele konusunda halkı bilinçlendirme çalışmalarının desteklenmesine devam edilecektir.

772.3. Uyuşturucuyla mücadele kapsamında yürütülen çalışmaların takibi amacıyla veri toplama kapasitesi güçlendirilecektir.

773. Kurumlar arası işbirliğine dayalı entegre sınır yönetimi anlayışı çerçevesinde teknolojik ve fiziki altyapının iyileştirilmesi yoluyla kara ve denizlerde sınır güvenliği artırılacaktır.

773.1. Sınır güvenliği alanında görevli kurumların görev, yetki ve sorumlulukları gözden geçirilerek yeniden düzenlenecektir.

773.2. Sahil Gözetleme Radar Sistemi Projesi ile Türk deniz yetki alanlarında teknolojik gözetleme, tespit ve teşhis imkân ve kabiliyeti artırılacaktır.

774. Koruyucu ve önleyici güvenlik hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır.

774.1. Vatandaşla kolluk güçleri arasındaki ilişkinin güven esasına dayandırılması amacıyla toplum destekli kolluk yaklaşımı güçlendirilecektir.

774.2. Suçla mücadelede önleyici kolluk tedbirleri artırılacaktır.

2.5.1.3. Sivil Toplum

a. Amaç

775. Sivil toplum bilincinin gelişmesi, örgütlü sivil toplumun güçlenmesi, STK'ların saydamlık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun bir yapıya kavuşması ve devletin karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

776. Demokratik, katılımcı, çoğulcu, şeffaf ve hesap verebilir örgütlü bir sivil toplumun oluşumunu güçlendirecek düzenlemeler yapılacaktır.

776.1. Sivil toplum ve gönüllülük alanını güçlendiren kapsayıcı bir çerçeve düzenleme yapılacaktır.

776.2. Uluslararası standartlarla uyumlu bir STK veri tabanı oluşturulmasına yönelik çalışmalar tamamlanacak, sivil toplum alanında güvenli ve düzenli veri toplanacak ve yayımlanacaktır.

776.3. STK'ların iç ve dış denetimine ilişkin süreçler şeffaflık ve hesap verebilirlik ilke ve uygulamaları çerçevesinde yeniden düzenlenecektir.

776.4. Karar alma ve mevzuat hazırlama süreçlerinde STK'ların katılımını ve etkinliğini artıracak çalışmalar yürütülecektir.

777. STK'ların sürdürülebilirliklerine katkı sağlayacak, idari ve mali alanlarda düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

777.1. Gerçek ve tüzel kişilerin STK'lara yapacağı desteklere yönelik vergisel düzenlemeler sosyal ve ekonomik faydayı artıracak şekilde yeniden değerlendirilecektir.

778. Sivil toplum-kamu işbirliği güçlendirilecek, kamunun ve STK'ların kapasiteleri geliştirilecektir.

778.1. STK'lara yönelik politika, program, faaliyet ve hizmetlerin bütünsellik içinde yürütülmesini sağlamak üzere Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün kurumsal kapasitesi görev alanıyla uyumlu olacak şekilde güçlendirilecektir.

778.2. STK'lara yönelik proje hazırlama, fon bulma gibi alanlar başta olmak üzere kapasite geliştirme eğitimleri yaygınlaştırılacaktır.

779. Sivil toplum faaliyetlerine yönelik farkındalık artırılacak, bu alandaki araştırmalar desteklenecektir.

779.1. STK'ların görünürlüğü, başarılı faaliyetleri kamuoyuyla paylaşarak artırılacaktır.

779.2. STK'ların faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal boyutuna yönelik veriler derlenecek, bu faaliyetlerin yarattığı etkinin ölçülmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.

779.3. Küçük yaşlardan itibaren çocukların sivil toplum faaliyetleriyle tanışması ve gönüllülük bilincinin oluşmasına yönelik olarak okullarda uygulamalar başlatılacaktır.

779.4. Üniversite öğrencilerinin gönüllülük ve STK faaliyetlerine katılımı ile STK'larda staj imkânlarının kolaylaştırılması teşvik edilecektir.

779.5. Üniversitelerde sivil toplum merkezlerinin yaygınlaştırılması ve sivil toplum sertifika ve yüksek lisans programlarının açılması için çalışma yapılacaktır.

2.5.2. İyi Yönetişim

2.5.2.1. Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik, İdari Yapılanma ve Politika Yapımı

a. Amaç

780. Kamu yönetiminde hesap verme sorumluluğunun yerleştirilmesi, katılımcılığın güçlendirilmesi, kamu hizmet sunumunda eşit ve adil muamele yapılmasını sağlamak ve şeffaflığın artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

781. İdari işlemlerin adalet ve eşitlik temelinde etkin ve hızlı bir şekilde yapılmasını sağlamak, hak arama yollarını kolaylaştırmak, idareyle bireyler arasındaki ilişkide hukuki belirlilik ilkesini güçlendirmek için düzenlemeler yapılacaktır.

782. Vatandaşların ve ilgili tüm tarafların politika yapma süreçlerine aktif katılımı sağlanacaktır.

782.1. Kent konseylerinin daha aktif hale getirilmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.

783. Ekonomik ve sosyal politikaların katılımcı bir anlayışla tasarlanması ve yürütülmesi sağlanacaktır.

783.1. Ekonomi yönetiminin koordinasyonu güçlendirilecektir.

783.2. Ekonomik ve Sosyal Konseyin etkin ve işlevsel bir yapıya dönüştürülmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.

784. Kamu kaynaklarının tahsis ve kullanımı anlaşılır, takip edilebilir, karşılaştırılabilir şekilde kamuoyunun erişimine açılacaktır.

784.1. Kamu harcamaları ile ilgili verilerin bütüncül ve kullanıcı dostu bir formatta paylaşılması amacıyla harcama.gov.tr portalı açılacaktır.

785. Yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele edilecektir.

785.1. Yolsuzluklarla mücadele amacıyla kamu görevlilerinin mal beyanlarının doğruluğu araştırılacak ve otomatik takip sistemi kurulacaktır.

785.2. Yerel yönetimlerde imar değişikliği, kaynak tahsisi, önceliklerin belirlenmesi gibi karar alma süreçleri şeffaflaştırılacak, internet üzerinden yayımlanacaktır.

785.3. Kamu ihalelerinin süreç ve sonuçlarının internet üzerinden yayımı sağlanacaktır.

785.4. Kamu görevi sırasında elde edilen bilgilerin, nüfuzun ve sağlanan uzmanlığın görevden ayrıldıktan sonra kamu aleyhine ve özel çıkar temini için kullanılmasının engellenmesine yönelik düzenlemeler etkin bir şekilde uygulanacaktır.

785.5. Ortak olduğu şirketler ve iştirakler dâhil olmak üzere yerel yönetimlerde denetim ve hesap verilebilirlik mekanizması güçlendirilecektir.

785.6. Vatandaşların, haksız bir uygulama ile karşılaştıklarında kanunlar ve idarî düzenlemelerle kendilerine tanınan haklar ile başvuruda bulunabilecekleri merciler konusunda bilgilendirilmeleri sağlanacaktır.

786. Anayasa tarafından güvence altına alınmış dilekçe ve bilgi edinme hakkının Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) aracılığıyla etkin ve hızlı bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

786.1. CİMER'e ilişkin vatandaşların farkındalık düzeyi artırılacaktır.

786.2. CİMER'e vatandaşlar tarafından yapılan başvurulara cevap verme süresi azaltılacaktır.

786.3. CİMER'i daha erişilebilir kılmak için ALO 150 hattının etkinliği artırılacaktır.

787. Demokrasinin standartlarını yükseltmek için devlet-vatandaş ilişkisini güçlendirecek yeni mekanizmalar oluşturulacaktır.

787.1. Farklı demokratik katılım yolları yaşama geçirilerek idare üzerindeki kamuoyu denetimi güçlendirilecektir.

787.2. Vatandaşların kamu yönetimine ilişkin görüş ve önerilerinin toplanmasına ve analiz edilmesine yönelik çalışmalar yapılarak, söz konusu görüş ve önerilerin politika oluşturma süreçlerinde girdi olarak kullanılması sağlanacaktır.

787.3. Vatandaş memnuniyetinin artırılması için iyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılacaktır.

787.4. Bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı yeni iletişim kanalları geliştirilecektir.

787.5. Kamu kurum ve kuruluşlarının sosyal medyada vatandaşla etkileşimi ölçülecek ve analiz edilecektir.

788. Kamu kurum ve kuruluşları arasında iletişim standartlarını belirlemeye ve iletişim süreçlerinde koordinasyona odaklanılacaktır.

788.1. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin amacına uygun olarak kurumların hızlı işleyişini temin etmek ve bütüncül bir strateji ile ortak hedeflere ulaşmak için Bakanlıklar ve Kamu Kurumları için İletişim Planlama Rehberi çıkarılacaktır.

788.2. Kamu kurum ve kuruluşları için sosyal medya politikası geliştirilecektir.

788.3. Kriz durumlarında koordinasyonu güçlendirebilmek için Kriz İletişiminde Kurumlar Arası Koordinasyon Belgesi hazırlanacaktır.

788.4. Kamu hizmetinde eşitlik ve adaletin tesis edilmesi ve iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkı sağlamak için vatandaşların istek, şikâyet ve önerilerini karar alıcılara iletmesine imkân sağlayacak yeni katılımcı mekanizmalar geliştirilecektir.

2.5.2.2. Kamuda Stratejik Yönetim

a. Amaç

789. Kamuda stratejik yönetimin uygulama etkinliğinin artırılması ve hesap verebilirlik anlayışının, planlamadan izleme ve değerlendirmeye kadar yönetim döngüsünün tüm aşamalarında hayata geçirilmesi temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

790. Kamu idarelerinde strateji geliştirme birimlerinin kapasitesi güçlendirilecektir.

790.1. Kamu idarelerinde stratejik yönetime ilişkin idari ve beşeri kapasiteyi geliştirmeye yönelik eğitim programları tasarlanacaktır.

791. Stratejik yönetime ilişkin mevzuat, kılavuz ve rehberler uygulama tecrübeleri de dikkate alınarak bütüncül bir anlayışla gözden geçirilecek ve güncellenecektir.

791.1. Stratejik planlama ile performans programı ve faaliyet raporlarına ilişkin mevzuat tek bir ikincil mevzuat altında ele alınacaktır.

791.2. Stratejik yönetime ilişkin rehberler arasındaki uyumun güçlendirilmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

792. Üst politika belgeleri ile kurumsal stratejik planlar daha etkin bir biçimde izlenerek bu belgelerin uygulanma ve birbirlerini yönlendirme düzeyi artırılacaktır.

792.1. Başta kalkınma planı olmak üzere üst politika belgeleri ve kurumsal stratejik planların etkin bir biçimde raporlanmasına yönelik bir izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulacaktır.

793. Kamu idarelerinde iç kontrol sistemleri ve iç denetim uygulamalarının etkinliği güçlendirilecektir.

793.1. Kamu idarelerinde, iç kontrol sistemlerinin ve iç denetim uygulamalarının etkinliğini artırmaya yönelik eğitim ve danışmanlık faaliyetleri yoluyla kapasite artışı gerçekleştirilecektir.

794. Performans denetimleri aracılığıyla kaynak kullanımının verimliliğine, etkililiğine ve ekonomikliğine dair kamuoyuna güvenilir bilgi sunularak kamuda hesap verebilirlik güçlendirilecektir.

794.1. Performans Denetimi Rehberi güncellenerek stratejik yönetimin bileşenlerine yönelik ikincil mevzuat, kılavuz ve rehberlerle uyumlu hale getirilecektir.

795. Politika oluşturma ve karar alma süreçlerini güçlendirmek amacıyla daha sistematik ve güvenilir veri, istatistik ve bilgi üretimi sağlanacaktır.

795.1. Politika oluşturma süreçlerinde karar alma, planlama ve izleme süreçlerinin kanıt dayalı olarak gerçekleştirilebilmesini teminen ülkemizde yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik yapısına ilişkin konularda bütünlüklü bilgi sağlayacak bir sistemin kurulması ve düzenli olarak güncellenmesi sağlanacaktır.

2.5.2.3. Yerel Yönetimler

a. Amaç

796. Yerel yönetimlerin etkin, hızlı ve kaliteli hizmet sunabilen; dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını gözeterek; katılımcı, mali sürdürülebilirliği sağlamış, şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturularak vatandaş memnuniyetinin üst düzeye çıkarılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

797. Yerel yönetimlerin stratejik planlarında yer alan öncelikleri ile kaynak tahsisleri arasındaki uyum artırılacaktır.

797.1. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından stratejik plan hazırlama zorunluluğu olan belediyelerde hizmet önceliklendirmesi yapmak üzere rehber geliştirilecektir.

797.2. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından geliştirilen rehber doğrultusunda büyükşehirlerden başlamak üzere, stratejik plan hazırlama zorunluluğu olan belediyelerde

hizmet önceliklendirmesi-stratejik plan-kaynak tahsisi ilişkisini ele alan bir kıyas çalışması yapılması sağlanacaktır.

798. Yerel yönetim hizmetlerinin standardizasyonunu ve bu standartlara uyumun denetimini sağlayacak yöntem geliştirilecektir.

798.1. Yerel yönetimlerin hizmetlerinin idari, mali ve teknik asgari standartları tespit edilecek; bu standartların uygulamasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

799. Yerel yönetimlerde insan kaynağının uzmanlaşma düzeyi ve kapasitesi artırılacaktır.

799.1. Yerel yönetimlerde çalışan personelin niteliğini artırmaya yönelik eğitimler verilecektir.

800. Belediyelerin karar alma süreçlerinde vatandaşların katılım ve denetim rolü güçlendirilecektir.

800.1. Dezavantajlı kesimlerin yerel yönetimlerdeki temsil ve karar alma süreçlerine katılım mekanizmaları güçlendirilecek, kent konseylerinde belirli bir oranda katılımı sağlanacak, alınacak önemli kararlarda halk oylamasına başvurulabilmesi gibi yollarla yerel hizmet sunumunda bu kesimlerin ihtiyaçlarının daha fazla dikkate alınması sağlanacaktır.

801. Yerel yönetimlerin hizmet sunumlarını etkinleştirmeye yönelik yeniden yapılanması sağlanacaktır.

801.1. Yerel yönetimlerde optimum hizmet ve coğrafi alan büyüklüğü tespit edilerek yerel hizmet gereklerine uygun, çoklu ölçüt tasnif sistemine dayalı yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin modelleme ve mevzuat çalışması yapılacaktır.

801.2. Köy yerleşik alanlarının sürdürülebilirliği sağlanacak, büyükşehirlerde köyden mahalleye dönüşen yerlerde hizmet erişimi kolaylaştırılacaktır.

801.3. Büyükşehir belediyeleriyle büyükşehir ilçe belediyelerinin çakışan yetki ve sorumlulukları nedeniyle ortaya çıkan hizmet aksamalarının giderilmesi için görev tanımları etkinlik temelli olarak yeniden değerlendirilecektir.

802. Yerel yönetim hizmet sunumunda kentlerin nitelikleri ve dinamikleri dikkate alınarak kent esenliği ve güvenliği güçlendirilecektir.

802.1. Yerel yönetimlerin kent esenliği ve güvenliğine ilişkin projeleri desteklenecektir.

802.2. Küçük ölçekli belediyelerin sosyal donatı projeleri için finansman modeli geliştirilecektir.

802.3. Sokak hayvanlarına yönelik yapılacak düzenlemelerin ve önlemlerin etkinleştirilmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturulacak, yerel yönetimlerin sokak hayvanlarının rehabilitasyonu projeleri desteklenecektir.

2.5.2.4. Kamuda İnsan Kaynakları

a. Amaç

803. Toplumla kaliteli hizmet sunan, değişen koşullara uyum yeteneği yüksek ve daha verimli bir kamu personel sistemi oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

804. Kamu personeline ilişkin kamu hizmetlerinin sunumunda önemli bir role sahip olan insan kaynağının temini, etkin ve verimli bir şekilde hizmet sunumu ve çalışan memnuniyeti artırılabilecektir.

804.1. Kamu personeline ilişkin kamu hizmetlerinin sunumunda etkinliği, verimliliği ve çalışan memnuniyetini artırmaya yönelik hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

805. Kamu kurumlarının insan kaynakları yönetimi konusunda kapasiteleri güçlendirilecektir.

805.1. Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personel birimlerinin insan kaynakları yönetimi anlayışıyla yapılandırılması ve bu birimlerin kapasitesinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

805.2. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisinin kapasitesi artırılacaktır.

805.3. Kamuda etik bilincinin yerleştirilmesini ve etik uygulamalarının güçlenmesini sağlayacak şekilde ilgili düzenlemeler yapılacaktır.

806. Kamu kurum ve kuruluşlarında personele yönelik eğitimler çeşitlendirilecek ve geliştirilecektir.

806.1. Kamu personelinin dijital becerileri geliştirilerek dijital dönüşüm ve teknolojik gelişmelere uyumları sağlanacaktır.

806.2. Kamu personelinin niteliğini artırmaya yönelik hizmet içi eğitim programlarının oluşturulması ve düzenli olarak yürütülmesi sağlanacak ve her düzeydeki personele yönetim becerisi kazandırmayı amaçlayan eğitim programları geliştirilecektir.

806.3. Hizmet içi eğitim uygulaması, kamu çalışanlarının mesleki ve temel becerilerini artıran uzaktan eğitim sistemleri kullanılmak suretiyle kolayca erişilebilen bir yapıya dönüştürülecektir.

2.5.2.5. Kamu Hizmetlerinde e-Devlet Uygulamaları

a. Amaç

807. Kamu hizmetlerinin kullanıcı odaklı bir bakış açısıyla, etkinliği ve birlikte işlerliği sağlayacak modernizasyon ve süreç iyileştirmeleri yapılarak elektronik ortama taşınması ve e-Devlet Kapısından hizmet sunumu ve kullanımının artırılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

808. e-Devlet alışmaları kullanıcı odaklı hizmet sunumu ve kamu yönetiminin etkinleştirilmesi bakış açısıyla yürütülecek, hizmet sunum kanalları iyileştirilecek ve kanal çeşitliliği artırılacak, dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilecektir.

808.1. Kamu hizmetlerinin e-Devlet Kapısına taşınmasına devam edilecek, kullanım ve maliyet etkinliği artırılacak, hizmetlerin güvenliği geliştirilecektir.

808.2. e-Devlet Kapısı üzerinden sunulan hizmetler sadeleştirilecek, btnleştirilecek ve olgunluğu artırılacaktır.

808.3. e-Devlet Kapısı üzerinden sunulan yerel yönetim hizmetlerinin sayısı ve niteliği artırılacaktır.

808.4. Hizmet sunumunda mobil hizmetler başta olmak üzere kanal çeşitliliği artırılacak ve dezavantajlı kesimlerin erişimini artırmaya yönelik çalışmalara öncelik verilecektir.

809. Kamunun verimliliğini, etkinliğini, Őeffaflıęını ve hesap verebilirliğini artırmak için e-devlet hizmetlerinin sunumunda yeni teknoloji ve yönelimlerden yararlanılacaktır.

809.1. Kamu kurumlarının sosyal medya kullanımını düzenleyen rehber hazırlanacaktır.

809.2. Kamu hizmetlerinin iyileştirilmesinde büyük veri, bulut bilişim, mobil platformlar, nesnelerin interneti, yapay zekâ, blokzincir gibi yeni teknolojilerden faydalanılabilmesi için süreç ve teknolojik altyapı iyileştirmeleri yapılacaktır.

810. e-Devlet çalışmalarına ilişkin yönetişim ve koordinasyon yapısı güçlendirilecektir.

810.1. e-Devlet çalışmalarına ilişkin yönetişim ve koordinasyon mekanizması Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi çerçevesinde tek çatı altında toplanarak etkinliği artırılacaktır.

810.2. e-Devlet çalışmalarında merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında işbirliği ve koordinasyon artırılacaktır.

811. Uluslararası teknolojik eğilim ve gelişmeler takip edilerek kamu kurumlarının dijital dönüşüm sürecini yönetme kapasiteleri geliştirilecek, bilgi işlem birimlerindeki insan kaynağı güçlendirilecektir.

811.1. Kamu kurumlarında yönetsel ihtiyaçlar ile teknolojik altyapıyı uyumlaştırmak, teknoloji tedarik ve yönetimi süreçlerini yürütmek üzere, bakanlıklar ile bağlı ve ilgili kuruluşlar için sayısı 5'i geçmeyecek Şekilde kariyer bilişim uzmanlığı ihdas edilecektir.

811.2. Kamu kurumlarının bilişim projeleri hazırlama ve yönetme kapasitelerinin artırılmasına yönelik eğitimler verilecek ve rehberler hazırlanacaktır.

811.3. Kurumsal olgunluk ve insan kaynağı yetkinlik modelleri geliştirilerek kamu kurumlarında yaygınlaştırılacaktır.

812. e-Devlet hizmet sunumunda ihtiyaç duyulan temel bilgi sistemleri ile ortak altyapı, hizmet ve standartların geliştirilmesine devam edilecek, kurumsal bilgi sistemleri sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulacaktır.

812.1. e-Devlet Kurumsal Mimarisi oluşturularak kamu kurumlarında yaygınlaştırılacaktır.

812.2. Kamu bilgi sistemlerinde veri standardizasyonu sağlanacak, kurumlar arası veri paylaşımının önündeki engelleri kaldırmaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

812.3. Ulusal veri envanteri ve kamu veri sözlüğü hazırlanacaktır.

812.4. Kamu iş süreçlerini iyileştirmek üzere Merkezi Servis Tasarım Platformu kurulacaktır.

812.5. Kamu Entegre Veri Merkezi Projesi tamamlanacaktır.

812.6. e-Belediye Bilgi Sistemi Projesi tamamlanacaktır.

812.7. Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi Projesi tamamlanacaktır.

812.8. Elektronik kimlik kartına yönelik düzenleme çalışmaları tamamlanacak ve kimlik kartının tüm kimlik doğrulama uygulamalarında kullanılması sağlanacaktır.

812.9. Bürokrasiyi azaltmak ve iş süreçlerinde verimlilik sağlamak üzere kamu kurumları arasındaki her türlü veri, bilgi ve belge paylaşımları, gerekli bilgi sistemlerinin mevcut olması durumunda, ayrıca yazışma yapılmaksızın elektronik ortamda gerçekleştirilecektir.

812.10. Milli Elektronik Mesajlaşma Platformu oluşturulacaktır.

813. Kamu kurumlarında açık kaynak kodlu yazılımlar yaygınlaştırılacak ve bu alanda kurumsal kapasite geliştirilecektir.

813.1. Kamu BİT yatırımlarında açık kaynak kodlu yazılımın tercih edilmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.

813.2. Açık kaynak kodlu yazılımlara geçişe yönelik kurumsal planlar hazırlanacaktır.

814. Kamu kurumlarının siber güvenlik tehditlerine karşı korunması ve kamu hizmetlerinin sunumunda kişisel bilgilerin mahremiyetinin sağlanmasına yönelik mekanizmalar güçlendirilecektir.

814.1. Kamuda siber güvenliğin koordinasyonu tek çatı altında toplanarak etkinliği artırılacaktır.

814.2. Kamu kurumlarında bilgi güvenliği yönetim sistemi kurulması ve denetlenmesine yönelik usul ve esaslar belirlenecek, hazırlanacak rehberlerle bu konuda kamu kurumlarına yol gösterilecektir.

814.3. Siber güvenlik tatbikatları düzenlenecektir.

814.4. Kamu kurumlarında çalışan personele yönelik kişisel bilgilerin korunması alanında eğitim ve farkındalık çalışmaları yürütülecektir.

815. Kamu verisi şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılığı artırmak ve katma değerli yeni hizmetlerin üretimine imkân sağlamak üzere ve mahremiyet ilkeleri çerçevesinde açık veri olarak kullanıma sunulacaktır.

815.1. Kamu verisinin paylaşımına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

815.2. Kamu verisinin paylaşılacağı Ulusal Açık Veri Portalı hayata geçirilecek ve veri anonimleştirmeye ilişkin ilkeler belirlenecektir.

816. Kamu kurumlarının BİT ürün ve hizmet alımlarında maliyet etkinliği, yenilikçilik ve yerli katma değer artırılması hedeflenecektir.

816.1. Kamu kurumlarının temin edecekleri BİT ürün ve hizmetlerinin teknik niteliklerine ilişkin standartlar konusunda usul ve esaslar belirlenecektir.

816.2. Ortak ve toplu alımın yaygınlaştırılmasına yönelik elektronik platform kurulacaktır.

Tablo 50: e-Devlet Hedefleri

	2018	2023
e-Devlet Hizmetlerini Kullanan Bireyler (%)¹	45,6	70
e-Devlet Hizmetleri Memnuniyet Oranı (%)²	90	95
e-Devlet Kapısı Kayıtlı Kullanıcı Sayısı (Milyon)	40,7	53
e-Devlet Kapısından Sunulan Hizmet Sayısı (Kümülatif)	4.085	7.400

Kaynak: 2018 yılı verileri Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile TÜİK'e aittir. 2023 yılı verileri On Birinci Kalkınma Planı tahminleridir.

(1) 16-74 yaş aralığında bulunan bireyler içerisinde e-devlet hizmetlerinden yararlananların oranıdır.

(2) Memnun ve orta düzeyde memnun olanların toplam e-devlet kullanıcıları içerisindeki oranıdır.

2.5.2.6. Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği

2.5.2.6.1. Uluslararası İşbirliği İçin Ulusal Kapasite

a. Amaç

817. Türkiye'nin insani yardımları da içeren uluslararası kalkınma işbirliği faaliyetlerinin, ülkemizin ve bölgemizin istikrarı ve ihtiyaçları ile uluslararası hukuk ve uluslararası insancıl hukuktan kaynaklanan mevcut yükümlülüklerimiz dikkate alınarak, kapsayıcı ve stratejik bir yaklaşımla, daha etkin ve koordinasyon içerisinde yürütülerek ülkemizin ve diğer ülkelerin kalkınmasına azami katkı sunması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

818. Uluslararası kalkınma işbirliği faaliyetlerine ilişkin ülke ve bölge bazında öncelik ve stratejiler belirlenecek, kamu kurumlarının bu kapsamdaki çalışmalarının bu öncelik ve stratejiler doğrultusunda, birbiriyle uyumlu bir şekilde yürütülmesi sağlanacaktır.

818.1. Türkiye'nin kalkınma yardımları alanında kullanageldiği yöntem ve uygulamalardaki esnekliği yitirmeden kalkınma yardımlarının etkinliğini artırmak; bu alandaki kurumsal,

beşeri, mali, hukuki altyapıyı güçlendirmek ve ilke ile öncelikleri ortaya koymak üzere hazırlıkları devam eden kalkınma işbirliği mevzuatı tamamlanacaktır.

818.2. Türkiye'nin kalkınma yardımlarının etkinliğini artırmak üzere bir ulusal strateji belgesi hazırlanacaktır.

818.3. Ülkemiz tarafından yapılan yardımların, EAGÜ de dâhil olmak üzere hedef ülkelerde kapasite artırma ve karşılıklı ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine de katkı sunacak bir anlayış çerçevesinde kullanılmasını teminen ülke stratejileri geliştirilecektir.

819. Kamu, özel sektör ve STK'ların kalkınma yardımlarının eşgüdüm içerisinde verilmesi, verilerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi sağlanacaktır.

819.1. Türk STK'ları ve özel sektörünün müstakil yardım faaliyetlerinin stratejik bir yönelimle ele alınması ve kamu ile koordinasyon içerisinde yürütülmesi sağlanacaktır.

819.2. Kamu kurumları, mahalli idareler ve STK'lar tarafından sağlanan kalkınma yardımlarına ilişkin verilerin toplanması ve raporlanmasına ilişkin mevcut mevzuat güncellenecektir.

819.3. Kalkınma yardımlarına ilişkin verilere yönelik bilişim altyapısı güçlendirilecektir.

820. Türkiye'nin uluslararası insani yardımlarının koordinasyonu ülke içi ve uluslararası planda güçlendirilecek, etkinliği ve görünürlüğü artırılabilecektir.

820.1. Türkiye'nin uluslararası insani yardımlarının etkinliğini artırmak üzere mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.

820.2. Türkiye'nin uluslararası insani yardımlarının mevcut durum değerlendirmesi yapılacaktır.

820.3. Kalkınma ve insani yardım politikaları ve uygulamaları arasındaki kurumsal eşgüdüm artırılabilecektir.

820.4. Türkiye'nin uluslararası insani yardımlarının ulusal düzeydeki koordinasyonunu güçlendirmek üzere bir mekanizma geliştirilecek ve yardımların görünürlüğünü artırmaya yönelik olarak bir iletişim stratejisi hazırlanacaktır.

820.5. İnsani yardımlarımızın tanıtımında sosyal medya araçlarının daha etkili ve yaygın kullanılmasını teminen ilgili kuruluşlarımızın internet sayfalarında yabancı dilde ve güncel bilgilere yer verilmesi sağlanacaktır.

820.6. BM ve diğer uluslararası platformlarda insani yardım konularında düzenlenen toplantılara aktif katılım sağlanarak ülkemizin bu alandaki faaliyetleri hakkında uluslararası topluma yönelik düzenli bilgilendirme yapılacaktır.

821. Uygulamadaki koordinasyonun sağlanması ve etkinliğin artırılmasını teminen kalkınma işbirliği alanında faaliyet gösteren kuruluşların ulusal politikalarımızla uyumlu bir şekilde çalışmaları sağlanacaktır.

821.1. Türk STK'ların kalkınma işbirliği alanındaki faaliyetlerine yönelik akreditasyon kriterleri belirlenecek, ilgili kamu kurumlarının katılımıyla oluşturulacak bir komisyon tarafından bu kriterlere uyan STK'ların akreditasyonu yapılacaktır.

821.2. Uluslararası kuruluşlar, yabancı yardım kuruluşları, yabancı diplomatik misyonlar ve uluslararası STK'lar gibi kalkınma işbirliği alanındaki tüm aktörlerin Türkiye'de yürüttükleri faaliyetlerin ülkemizin ulusal politikalarıyla uyumuna ilişkin işbirliği mekanizması oluşturulacaktır.

822. Ülkemizin yurt dışı misyonlarında ve kamu kurumlarımızın dış ilişkiler birimlerinde çalışan personelin yetkinlikleri geliştirilecek, bu birimlerin idari ve teknik kapasitesi güçlendirilecektir.

822.1. Ülkemizin yurt dışı misyonlarında ihtiyaç duyulan personelin nicelik, nitelik ve asgari yeterlilik açısından tespiti yapılacak; ihtiyaçlar çerçevesinde kamu personelinin ve kamu dışı insan kaynağının yurt dışı misyonlarda görevlendirilmesini kolaylaştıracak ve cazip hale getirecek mevzuat altyapısı oluşturulacaktır.

822.2. Kamu kurumlarının dış ilişkiler birimlerinde çalışan personelin yabancı dil, ülke uzmanlığı, diplomasi ve müzakere becerileri gibi yetkinlikleri geliştirilecek, bu birimlerin idari ve teknik kapasitesi güçlendirilecektir.

823. Türkiye'nin çeşitli alanlarda edinmiş olduğu kalkınma tecrübesinin diğer ülkelerle etkin bir şekilde paylaşılması sağlanacaktır.

823.1. Alıcı ülkelerdeki kamu personeline yönelik olarak kalkınma alanında sistematik ve düzenli eğitim programları uygulanması amacıyla kurumsallaşma sağlanacaktır.

823.2. Bölge ülkeleri başta olmak üzere yakın işbirliği içinde olduğumuz ülkelerin kalkınma çabalarına destek verilmek üzere kalkınma işbirliği programları yürütülecektir.

823.3. Türkiye'nin kalkınma tecrübesini diğer ülkelere aktarmak üzere üçlü program ve projeler geliştirilecektir.

823.4. Diğer ülkelerle uzman değişimine ve bu ülkelerde kamu veya kamu dışından uzun süreli danışman görevlendirilmesine yönelik mali ve teknik konuları düzenleyen mevzuat hazırlanacaktır.

823.5. Türkiye'nin kalkınma tecrübesinin diğer ülkelere aktarılmasını teminen içerik üretimi, etkinlik düzenlenmesi gibi farkındalık artırıcı faaliyetler yürütülecektir.

824. Ülkemizde uluslararası kalkınma işbirliğine yönelik bilgi birikimi ve yetkinliğin artırılması ve başta EAGÜ'ler olmak üzere diğer ülkelerin kalkınma süreçlerine daha fazla katkı sağlanmasını teminen akademik faaliyetler desteklenecektir.

824.1. Uluslararası kalkınma işbirliği alanında yüksek lisans programları oluşturulacak, bu alandaki akademik çalışmaların çeşitlendirilmesi sağlanacak ve düşünce kuruluşlarının faaliyetleri desteklenecektir.

2.5.2.6.2. Bölgesel İşbirlikleri

a. Amaç

825. İslam ülkeleri, AB, diğer bölge ülkeleri ve bölgesel oluşumlarla siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel alanlarda ilişkilerin artırılması ile çok taraflı ve bölgesel işbirliklerinden daha etkin yararlanılması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

826. Ülkemizin daimi sekreteryaya hizmetlerini yürüttüğü İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari Daimi Komitesinin (İSEDAK), İslam ülkelerinin kalkınma sorunlarını ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini ele alan, bilgiye dayalı politika diyalog platformu olma özelliği pekiştirilecek ve bu kapsamda milli kurumlar arası eşgüdüm güçlendirilecektir.

826.1. İSEDAK sekreteryasının kurumsal kapasitesi güçlendirilecektir.

826.2. İSEDAK Milli Koordinasyon Komitesi aracılığıyla İslam ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında ulusal eşgüdümün tesisi için ilgili kamu kurumlarının aktif bir biçimde yönlendirilmesi sağlanacaktır.

826.3. Kurumlarımızın sekreteryaya hizmeti verdiği İSEDAK Forumlarının işbirliği çabalarının belirli bir program dâhilinde İSEDAK gündemiyle uyumlu çalışması sağlanarak etkinliği artırılacaktır.

826.4. İSEDAK Stratejisi kapsamındaki çalışma grubu faaliyetleri, İSEDAK proje finansmanı ve diğer mekanizmalar kapsamında üye ülkelerin kapasite geliştirme projelerine teknik ve mali destekler sürdürülecektir.

826.5. Sanayi, Ar-Ge, yenilik, yenilenebilir enerji ve dijitalleşme gibi konular İSEDAK'ın gündemine taşınacaktır.

827. İİT Zirve Dönem Başkanlığımız sırasında İslam ülkeleriyle pek çok alanda başlatılan ya da ivme kazandırılan ilişkiler Dönem Başkanlığımız sonrasında da derinleştirilerek devam ettirilecektir.

827.1. Ülkemizde kurulması kararı alınan İİT Tahkim Merkezi ve İİT Polis İşbirliği ve Koordinasyon Merkezi birimlerinin kurulma çalışmaları tamamlanacaktır.

827.2. İslam ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi kapsamında ülkemizin öncülük yaptığı İSEDAK Altın Borsası ile İSEDAK Gayrimenkul Borsası projeleri hayata geçirilecektir.

827.3. İİT'nin kapsamlı reformuna yönelik teşvik edici çabalar sürdürülecektir.

828. İslam dünyasında ve yakın coğrafyamızda ticaretin kolaylaştırılması ve serbestleştirilmesine yönelik çabalar artırılacaktır.

828.1. Bölge ülkeleri ve Körfez İşbirliği Konseyi gibi bölgesel bloklarla hizmet ticareti ve yatırımlara ilişkin hükümler de içeren serbest ticaret anlaşmaları yapılmasına dönük çalışmalar sürdürülecektir.

828.2. Gelişmekte Olan 8 Ülke (D-8) Tercihli Ticaret Anlaşmasının tüm taraf ülkelere uygulanmaya başlanması için girişimlere devam edilecektir. İİT Üyesi Devletler Arasında Tercihli Ticaret Sistemi (TPS-OIC) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) Ticaret Anlaşması gibi bölgesel ticaret anlaşmalarına işlerlik kazandırmak üzere üye ülkeler nezdinde gerekli girişimlerde bulunulacak ve söz konusu anlaşmaların ülkemizde uygulama zemininin oluşturulması sağlanacaktır.

828.3. İkili ve çok taraflı sınır aşan ulaştırma koridorlarında ülkemizin daha cazip bir biçimde konumlanmasına yönelik faaliyetler yürütülecektir.

828.4. Ülkemiz için önem arz eden mal ve hizmet ihracatına yönelik diplomatik çabalar artırılacaktır.

829. Ülkemizin ev sahipliği yaptığı veya kurucusu olduğu EİT, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ), D-8 gibi bölgesel işbirliklerinin daha etkin kullanılması sağlanacaktır.

829.1. EİT Bilim Kurumu ve EİT Kültür Enstitüsüne üyelik süreci tamamlanarak kuruluşların çalışmalarına aktif destek verilecektir.

829.2. Ülkemizin ev sahipliğindeki EİT Ticaret ve Kalkınma Bankasının üye sayısının artırılmasına dönük çabalar sürdürülecek, Bankanın beşeri ve kurumsal kapasitesi güçlendirilecektir.

829.3. Ankara'da yerleşik EİT Eğitim Enstitüsünün kurumsallaşması yönündeki çabalar artırılacaktır.

829.4. Ülkemizin KEİ ve D-8 kapsamında yürütülen faaliyetlerden azami fayda elde etmesi amacıyla stratejiler geliştirilecektir.

830. Ülkemizin İslam ülkeleriyle giderek daha yoğun bir biçimde yürüttüğü ikili ve çok taraflı ilişkilerin daha güçlü bir bilimsel zemine kavuşması sağlanacaktır.

830.1. Üniversiteler bünyesinde İslam dünyasına dönük araştırma merkezleri kurulacaktır.

830.2. Ülkemizin İslam ülkeleriyle siyaset, ekonomi, ticaret, kültür alanlarındaki ilişkilerine katkı sağlayacak akademik çalışmalar teşvik edilecektir.

831. Türk dünyası ile siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal ve bilimsel işbirliği geliştirilecektir.

831.1. Türk Konseyi ve Türksoy gibi hükümetlerarası kuruluşların işbirliği çabalarına sağlanan katkılar artırılarak sürdürülecektir.

832. Ülkemizin Asya-Pasifik, Afrika, Güney Asya, Latin Amerika ve Karayip ülkeleriyle yürütmekte olduğu siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel işbirliği faaliyetleri derinleştirilecektir.

832.1. Türkiye-Afrika Ortaklığı Üçüncü Zirvesi gerçekleştirilerek alınan kararların takibi yönündeki çabalar artırılacaktır.

832.2. BM Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu başta olmak üzere bölgesel mekanizmalar işbirliğini artırmaya yönelik olarak kullanılacaktır.

832.3. BM Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonunda, özellikle karar mekanizmalarında etkili olmaya yönelik çabalarımız artırılacaktır.

833. Türkiye'nin stratejik hedefi olan AB'ye katılıma ilişkin müzakerelerin hızlandırılmasına, AB ile ortak politika ve faaliyetler geliştirilmesine yönelik çalışmalar kararlılıkla sürdürülecek ve Brexit sürecinde ülkemizin menfaatleri doğrultusunda pozisyon alınması sağlanacaktır.

833.1. AB müktesebatına uyum süreci göz önüne alınarak AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı güncellenecektir.

833.2. Türkiye-AB Zirvelerinde varılan anlaşma uyarınca, Yüksek Düzeyli Siyasi Diyalog başta olmak üzere kritik tematik konularda işbirliğinin güçlendirilmesi, Vize Serbestisi Diyalogu sürecinin hızlandırılması, göç yönetiminde yük paylaşımı, Gümrük Birliği'nin güncellenmesi gibi önemli alanlarda çalışmalar sürdürülecektir.

833.3. AB'ye katılım süreci çerçevesinde ülkemize sağlanan mali yardımların ulusal önceliklerimiz dikkate alınarak etkin ve etkili bir biçimde kullanılmasına yönelik idari ve mali tedbirlerin ilgili tüm kurumlarca alınması sağlanacaktır.

833.4. Savunma, güvenlik, terörle mücadele ve düzensiz göç başta olmak üzere stratejik konularda ikili düzeyde veya çok taraflı platformlarda Türkiye ve AB arasında ortak politika ve işbirliği faaliyetleri geliştirilecektir.

833.5. AB ile Birleşik Krallık arasında yürütülen Brexit süreci yakından takip edilerek, Gümrük Birliği de dâhil Türkiye'nin AB ile arasındaki Ortaklık Hukukundan kaynaklanan haklarının korunması için taraflar nezdinde hukuki, siyasi ve diplomatik girişimlerde bulunulacaktır.

834. BM, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı nezdindeki insan hakları mekanizmaları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile yapıcı işbirliği sürdürülecek ve alınan kararlarda söz sahibi olmak üzere aktif rol üstlenilecektir.

834.1. İnsan haklarıyla ilgili uluslararası mekanizmaların gündemindeki konular takip edilerek yürütülen çalışmalar izlenecek, bu çalışmalara ülkemizin ulusal politikası, hak ve çıkarları çerçevesinde katkı sağlanacaktır.

2.5.2.6.3. Türkiye'nin Küresel Kalkınma Gündemine Katkısının ve Görünürlüğünün Artırılması

a. Amaç

835. Ülkemizin, gelişmekte olan ülkelerin sorunlarının küresel gündeme taşınması ve bu sorunların çözüme kavuşturulması başta olmak üzere küresel nitelikteki sorunların çözümünde aktif rol oynaması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

836. BM, G20 ve OECD gibi uluslararası platformların küresel gündemdeki problemlere ilişkin etkin çözüm önerileri üretebilmesini teminen, söz konusu platformlarda girişimlerde

bulunulacak, ülkemizin uluslararası kuruluşların bölgesel ofislerine ev sahipliği yapması sağlanacak ve bu itibarla ikili ve çok taraflı işbirliği mekanizmaları daha aktif kullanılacaktır.

836.1. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sorunlarının başta BM, G20 ve OECD olmak üzere uluslararası platformların gündemine alınmasına yönelik çalışmalar yoğunlaştırılacaktır.

836.2. Özellikle kalkınma alanında faaliyet gösteren BM kuruluşlarının bölgesel ofislerine ev sahipliği yapılabilmesi amacına dönük uluslararası girişimler yoğunlaştırılacak ve hukuki altyapının tesisine ilişkin süreçler kolaylaştırılacaktır.

836.3. Küresel ekonomik yönetişimin iyileştirilmesine dönük çabalar sürdürülecek ve bu platformlara taraf ülkelerle yakın işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.

836.4. EAGÜ statüsünden mezun olan ülkelerin karşı karşıya olduğu sorunların, İstanbul Eylem Planı kapsamında gündemde tutulmasına yönelik çabalar desteklenecektir.

836.5. BM ve diğer uluslararası kuruluşlar nezdinde İslam dünyasının Kudüs gibi ortak meselelerinin takibine devam edilecektir.

837. Küresel ekonomik sistemi önemli ölçüde dönüştüren yükselen ekonomilerle ilişkilerin artırılmasına dönük strateji ve programlar geliştirilecektir.

837.1. Yükselen ekonomilerden ülkemiz açısından ekonomik ve ticari anlamda öncelikli olabileceklere yönelik ülke stratejileri oluşturulacaktır.

838. Türk yükseköğretiminin uluslararası kalkınma işbirliğimizin güçlü olduğu ülkeler açısından çekim merkezi haline getirilmesi için orta ve uzun vadeli stratejiler oluşturulacaktır.

838.1. Türkiye’de lisans ve lisansüstü programlara yerleştirmeler kalkınma işbirliği alanındaki öncelikli ülkelere yönelik ihtiyaç tespit edilerek gerçekleştirilecektir.

838.2. Türkiye Bursları kapsamında özel bir program oluşturulacak, nitelikli işgücünün tespiti yapılacak ve seçilen öğrencilerin Türkiye’de çalışma izni alması kolaylaştırılacaktır.

839. Türkiye’nin uluslararası görünürlüğünün artırılması ve imajının güçlendirilmesi için kamu ve kültür diplomasisi faaliyetleri yoğunlaştırılacak, ulusal ve uluslararası alanda Ülkemizin ileri sürdüğü tezler ve politika tercihleri stratejik iletişim çerçevesinde uluslararası kamuoyuna etkili bir şekilde aktarılacaktır.

839.1. Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi hazırlanacak ve bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşları ile bütüncül bir anlayışla kamu diplomasisi faaliyetlerinin eşgüdüm içerisinde yürütülmesi sağlanacaktır.

839.2. Geleneksel ve yeni medya araçlarıyla yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri; uluslararası kamuoyunda etki uyandıracak seminer, konferans ve forum gibi etkinlikler vasıtasıyla sürdürülecek, Türkiye’nin tanıtımına katkı sağlayacak uluslararası nitelikteki organizasyonlara katılım sağlanacak ve dijital diplomasi kanallarının genişletilmesi vasıtasıyla söz konusu faaliyetlerin etkinliği artırılacaktır.

839.3. Uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olan ve Türkiye ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, STK'lar ve kişiler ile uluslararası işbirlikleri geliştirilecek, bu kapsamda Türkiye'nin tanıtımına yönelik araştırmalar ve projeler gerçekleştirilecektir.

839.4. Türkiye hakkındaki olumlu ve olumsuz tüm propaganda faaliyetleri yakından izlenecek, değerlendirilecek ve bu çerçevede karar vericilere etkin bir şekilde anlık bilgi akışı sağlanacaktır.

839.5. Kara propaganda ile mücadele kapsamında ulusal ve uluslararası platformlarda kamuoyunun doğru bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecek ve bu itibarla uluslararası topluma yönelik nitelikli yayınların yapılması teşvik edilecektir.

839.6. Türk kültürünün tanıtımı kapsamında seçilmiş ülkelerde Türk dili ve edebiyatı lisans programlarının açılması desteklenecektir.

840. Kriz yaşayan veya dönüşüm sürecindeki ülkelerin acil durumlarla mücadele etme kapasitesi artırılacaktır.

840.1. Kriz yaşayan ve dönüşüm sürecindeki ülkelere yönelik acil ve insani yardımlar devam ettirilecek ve bu konularda söz konusu ülkelere kapasite geliştirme programları hayata geçirilecektir.

841. Kalkınmanın finansmanı ve özel sektörün kalkınmadaki rolünün artırılmasına yönelik uluslararası çabalara aktif şekilde destek olunacaktır.

841.1. Türkiye'nin etki yatırımı, İslami finans ve sosyal sorumluluk sahibi finans kaynaklarını daha çok çekebilmesi için gereken kurumsal ve yasal altyapı oluşturulacak, bu konuda uluslararası platformlardaki çabalara aktif şekilde destek olunacaktır.

841.2. Kalkınma sorunlarına yenilikçi ve teknolojiye dayalı çözüm üreten girişimcilerin desteklenmesi için gereken yasal ve finansal zeminin oluşturulması için kamu-özel sektör ortaklıklarının artırılması desteklenecektir.

2.5.2.7. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

a. Amaç

842. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) önceliklerimiz doğrultusunda politikalara yansıtılması, amaçlara ilişkin etkili bir takip ve gözden geçirme mekanizması oluşturulması temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

843. SKA'lar ulusal öncelikler ve koşullar doğrultusunda sektörel ve tematik politika belgelerine yansıtılacaktır.

843.1. Kurumsal stratejik planlar ile sektörel ve tematik politika belgeleri hazırlıklarında SKA'larla uyum gözetilecektir.

844.SKA'ların takip ve gözden geçirilmesi için iyi işleyen ve katılımcı bir kurumsal koordinasyon mekanizması kurulacaktır.

844.1. SKA'ların uygulanmasının ulusal düzeyde takip ve gözden geçirilmesi ile koordinasyonunu sağlamak üzere Strateji ve Bütçe Başkanlığı başkanlığında ilgili kamu kurumlarının yanı sıra yerel yönetimler, akademi, özel sektör ve STK temsilcilerinin katılımı için esnek bir yapıda Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Koordinasyon Kurulu kurulacaktır.

845.Küresel SKA göstere setindeki gelişmelere paralel olarak ulusal göstere setinin kapsamı öncelikler doğrultusunda genişletilecektir.

845.1. Ulusal sürdürülebilir kalkınma amaçları izleme ve değerlendirme sistemi kurulacaktır.